

OP ZOEK NAAR PROGRESSIEF AMERIKA

WBS JAARBOEK 2007

Op zoek naar progressief Amerika

WBS jaarboek 2007

Onder redactie van
Frans Becker
Menno Hurenkamp
Michael Kazin

METS & SCHILT, AMSTERDAM
WIARDI BECKMAN STICHTING, AMSTERDAM

Inhoud

Frans Becker en Menno Hurenkamp

Inleiding 7

Ezra Klein

De herrijzenis van links in Amerika 22

Van een politiek van kleine stappen naar een politiek van ingrijpende verandering

Matthew Yglesias

It's the foreign policy, stupid 39

Dean Baker

De wederopbouw van de Amerikaanse verzorgingsstaat 54

Andrew Rich

Denktanks en de ideeënoorlog in de Amerikaanse politiek 71

Amy Sullivan

Trouw aan het geloof

Links en religie in Amerika 83

Teake Zuidema (tekst en fotografie)

Pittsburgh is niet meer Steel City 98

Gary Gerstle

Hoe Amerika omgaat met zijn immigranten 112

Het verleden, het heden en de toekomst

Todd Gitlin

Wat kunnen de media voor links Amerika betekenen? 128

Nelson Lichtenstein

Een succesvolle strategie voor de vakbeweging 148

Andrew J. Bacevich

Laten wij onze eigen tuin onderhouden 159

Personalia 173

Personenregister 177

Inleiding

Frans Becker en Menno Hurenkamp

En dan is er, halverwege 2007, plotseling het onderzoek van het German Marshall Fund. Een opinieonderzoek over de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten, over de verhouding tussen Europa en de Verenigde Staten en de verwachtingen daarover in de nabije toekomst. Van de twaalf Europese landen die in *Transatlantic trends* onderzocht worden, is er één waarin een meerderheid van de bevolking van mening is dat Amerikaans leiderschap in de wereldpolitiek een goede zaak is. Welk land? In Duitsland en Frankrijk is weinig meer over van de omvangrijke steun die er in 2002 voor de Amerikanen was. In het Verenigd Koninkrijk staat Labour nog altijd klaar om de speciale relatie met de voormalige kolonie te benadrukken, maar een meerderheid die vindt dat de Amerikanen het voortouw moeten nemen in de wereldpolitiek, is er niet te vinden. In de overige delen van Oost- en West-Europa overheerst al evenzeer de aarzeling.

Alleen in Nederland is de groep mensen die gelooft in Amerikaans wereldleiderschap nog altijd groter dan de groep die daar niet in gelooft. Ruige conclusies trekken aan de hand van dit soort onderzoeken heeft natuurlijk geen enkele zin, maar aan de vooravond van

wat in meerdere opzichten veelbelovende presidentsverkiezingen lijken te worden dringt zich wel de vraag op of dit aanhoudend vertrouwen in de Amerikaanse politiek naïviteit is of gerechtvaardigde hoop. Vertegenwoordigen de Verenigde Staten en Europa nog altijd dezelfde idealen? Of is een wisseling van de wacht nodig voordat Amerika weer de voor ons zo prettige rol van patroon én voorloper zal spelen? Is verandering van koers denkbaar, en waar zal die verandering dan over gaan?

Over wat er wel en niet te verwachten valt van zo'n koersverandering, gaat dit boek. Niet over wie de mogelijke opvolger van George W. Bush zal zijn of over wat deze zal gaan doen in zijn of haar eerste honderd dagen, maar wel over de richting waarin progressieve Amerikanen denken, over de maatschappelijke problemen waarop ze zich richten in binnen- en buitenland en wat ze voor mogelijk en nuttig houden om daar aan te doen. Dit jaarboek gaat, kortom, over de prominente opvattingen in progressief Amerika en de politieke en culturele onderstromen die daar aan ten grondslag liggen.

Als de zoveelste would-be Tocquevilles gingen we eerder dit jaar op weg naar Washington, ongeveer op de manier die we zo graag de cliché Amerikaanse toerist in Europa verwijten: 'eventjes de Verenigde Staten doen', 'even de nieuwe progressieve geluiden vastleggen'. Het kan immers bijna niet anders of de jarenlan-

ge dominantie van de Republikeinen wordt binnenkort doorbroken door een Democraat, die zo niet echt 'links' dan toch op zijn minst 'progressief' is. En dat betekent dan niet alleen dat er een nieuwe bewoner in het Witte Huis komt te zitten – of dat een oude bewoonster opnieuw haar intrek neemt – maar misschien ook dat er dan een eind komt aan een conservatief tijdperk.

Om het efficiënt te houden bleven we op zoek naar de antwoorden binnen de Belt Way. Dit zou het Amerikaanse equivalent van ons 'Den Haag' als regeringscentrum moeten zijn, maar eigenlijk is het een lege vergelijking. Het verschil in fysieke omvang met het Binnenhof en omstreken is al enorm. We verplaatsten ons urenlang per taxi van de ene spindoctor naar de andere campagnestrategie en de volgende beleidsmaker, huizend in de ene na de andere monumentale kolos. En het ambitieniveau is nét wat anders: hier geen Randstadrail die de gemoederen bezighoudt, maar verre landen die nodig eens met een andere regering moeten worden opgezaaid.

We beperkten ons bezoek tot Washington, niet in de letterlijke veronderstelling dat de hoofdstad als spiegelbeeld voor de Verenigde Staten kon dienen, maar wel overtuigd dat we in gesprek met de politieke analisten en adviseurs de stand van zaken in links Amerika fluks in de vingers zouden hebben. Hoe leerzaam en onderhoudend dit ook was, zonder het kundig advies van de historicus Michael Kazin zouden we bepaald

minder gemaakt hebben van de spectaculair uiteenlopende visies en analyses die we te horen kregen op de opkomst van Hillary Clinton, John Edwards en Barack Obama of op vraagstukken rond immigratie en gezondheidszorg. Wij zochten Kazin in een vroeg stadium aan om als gastredacteur van dit boek op te treden. Zonder zijn netwerk en autoriteit hadden we hier niet de auteurs kunnen opstellen die – en dat onderstrepen we hier graag even – stuk voor stuk spelers in de eredivisie van het Amerikaanse debat zijn.

De vraag die we telkens voorlegden was: is een betekenisvolle politieke verandering in de Verenigde Staten mogelijk? Het korte antwoord was en is natuurlijk ja, verandering is zelfs heel waarschijnlijk. Rechts verloor al in 2006 zijn meerderheid in de federale volksvertegenwoordiging. George W. Bush is inmiddels minder populair dan Richard *I'm not a crook* Nixon in zijn slechtste dagen en daar hebben de Republikeinen die zijn functie over willen nemen behoorlijk last van, althans in de peilingen tot dusver.

De komende presidentsverkiezingen kunnen zo een einde inleiden van een lange conservatieve periode in Amerika. Die periode heeft zijn wortels in de jaren vijftig, maar kwam onder Ronald Reagan tot wasdom. De politieke retoriek van dat conservatisme was simpel. Het pleitte voor een kleine federale overheid, voor aandacht voor de opvattingen en behoeften van 'gewone' Amerikanen en voor ondernemerschap. De prak-

tijk liet regelmatig iets heel anders zien. Ondanks het economisch beleid van belastingverlaging en inkrimping van de sociale voorzieningen leidde de Reaganomics – mede dankzij sterk gestegen defensie-uitgaven – immers tot een nooit eerder vertoonde stijging van de overheidsuitgaven.

De aantrekkingskracht van het programma voor de Amerikanen was echter onmiskenbaar. Dit heeft met de nationale identiteit van het land te maken. Wanneer Amerikanen nauwkeurig ondervraagd worden, blijken ze zorgzaam van aard en vinden ze dat niemand buiten zijn schuld armoede verdient. Maar opvattingen daarover verpakken ze liever in termen van eigen verantwoordelijkheid dan in termen van sociaal beleid. Zo kozen de Amerikanen sinds 1969 vijf Republikeinse en slechts twee Democratische presidenten, Carter en Clinton, die beiden sterk naar het midden neigden.

In de beweging die met Reagans verkiezing in 1981 aan de macht kwam, zijn de ‘neoconservatieven’ altijd prominent geweest. Dit is een niet scherp afgegrensde groep ex-Democraten, Republikeinen en partijlozen die met name ‘niet links’ wil zijn. Het gaat niet zelden om voormalige linkse intellectuelen die in verzet zijn tegen wat zij zien als de ‘tegencultuur’ van de jaren zestig met haar culturele en morele vrijheden, tegen de Great Society van Lyndon B. Johnson, die in 1964 met programma’s als Medicare en Medicaid de basis legde voor een Amerikaanse verzorgingsstaat. Het sociale onheil dat binnensteden van Amerika teistert en de tekor-

ten die de overheid steeds maar weer oploopt, zijn aan dat soort plannen te wijten, volgens de *neocons*. Aan de caffè latte drinkende, goddeloze want linkse bewoners van Manhattan gaan alle negatieve gevolgen van economische verandering steevast voorbij, maar de hardwerkende godvrezende Amerikanen in de rest van het land moeten ploeteren om rond te komen, en de armoedzaaiers in de vervallen protestadswijken leven op anderenmans geld zonder perspectief op verbetering.

Ook bepleit het neoconservatisme een ontremd activisme in de buitenlandse politiek: de democratie moet met het zwaard verspreid worden. Het doel van de buitenlandse politiek is in hun ogen niet vrede nastreven door oorlog te voorkomen. Dat is in essentie wel de Koude-Oorlogsstrategie van Harry Truman tot Reagan geweest, die na ‘1989’ in gewijzigde vorm werd voortgezet door George Bush sr. en Clinton. Het doel van de buitenlandse politiek volgens de neocons is oorlog voeren om vrede te verkrijgen, op agressieve wijze mensenrechten beschermen en vrije markten over de hele wereld realiseren om zo het primaat van de Verenigde Staten in de internationale politiek te handhaven. Al met al slaagde de tandem van oude en nieuwe conservatieven er vanaf de jaren tachtig steeds beter in de politiek voor te stellen als een strijd tussen goed en kwaad, een oorlog niet alleen met tegenstanders in het buitenland maar ook met (linkse) tegenstanders in het binnenland. Zeker die laatste strijd wonnen ze ook voor het overgrote gedeelte.

Bij het nalopen van de lange conservatieve periode die begon met Ronald Reagan, duikt natuurlijk vanzelf de grote uitzondering op: de in 1993 aangetreden Democratische president Bill Clinton. Clinton vertegenwoordigde hoop toen hij werd verkozen, ook voor Europees links, namelijk dat na de van marktwaarden doortrokken politiek waar Reagan de basis voor had gelegd, er een nieuwe, gematigd progressieve politiek ontwikkeld kon worden. Deze ‘derde weg’ zou dan eindelijk de inspiratie en de praktijk opleveren om het oude linkse programma te moderniseren, met meer eigen verantwoordelijkheid maar ook met aan de tijd aangepaste solidariteit. Zo het niet de letterlijke praktijk zou zijn die zou inspireren – daarvoor is Amerikaans sociaal beleid in vorm en inhoud te verschillend van Europees sociaal beleid – dan toch de visie die de concurrentie met het conservatisme aan zou gaan.

Maar de vraag blijft of Clintons jaren in het Witte Huis meer dan een intermezzo waren in wat uiteindelijk een conservatief tijdperk was. Niet dat deze New Democrat niet een hoop heeft losgemaakt: in politiek en cultuur galmt zijn echo nog na. Hij was niet alleen de inspiratiebron voor Aaron Sorkins televisieserie *West Wing*, maar ook voor de hechte coalitie van radicale christenen, rechtse Republikeinen en neocons die ontstond in verzet tegen het echtpaar Clinton en het typisch linkse, normloze bestaan dat ze zouden vertegenwoordigen. Wat vaststaat, is dat Clinton erin slaag-

de de economie uit het slop te halen en de overheidsuitgaven in balans te brengen. Dit zijn niet noodzakelijk progressieve ambities, maar gezien de staat waarin de federale financiën verkeerden na Bush sr., was het wel een buitengewone prestatie.

Mede door die budgettaire druk kwam zijn sociale programma nooit goed uit de verf. Toen Clinton aantrad, had hij als voornemen ‘to end welfare as we know it’. De bijstand, in de Verenigde Staten hoofdzakelijk gericht op arme gezinnen (van een of twee ouders), zou vervangen moeten worden door een systeem dat hen op weg naar een zelfstandig leven zou helpen. Maar eenmaal gevangen in de affaires – Whitewater, Monica Lewinsky – werden zijn ambities beperkt. Het resultaat van de sociale hervormingen tot dusver is inderdaad dat er nog minder mensen gebruik maken van de bijstand, maar uit de armoedeval die de combinatie van kleine, slechtbetaalde baantjes oplevert weet nauwelijks iemand te ontsnappen.

Niemand was zo lang zo populair onder de Amerikaanse kiezers als Clinton en zelden ging het het land economisch zo voor de wind. Maar of zijn beleid uiteindelijk dienstbaar was aan de al bestaande agenda van de (neo)conservatieven doordat het actief meewerkte aan het afbouwen van de federale New Deal- en Great Society-programma’s, of dat het toch ook een eigen en wezenlijk progressief karakter had doordat het de sociale voorzieningen nieuwe legitimiteit gaf door er voorwaarden aan te verbinden (uitkeringen ge-

durende beperkte tijd, verplichting tot werk), is nog altijd onderwerp van debat.

En toen was er George W. Bush. Zijn verkiezing in 2000 en herverkiezing in 2004 waren feitelijk kantje boord, een overtuigende electorale meerderheid heeft hij nooit gekregen. Bush kwam aan de macht met een campagne die draaide om 'compassionate conservatism': hij zei in 2000 de te ver naar rechts doorgeschoten Republikeinen te willen terughalen naar het midden, en een meer zorgzaam beleid te gaan voeren. Hij sprak daarbij ook wel eens over een 'vierde weg'.

Eenmaal aan de macht radicaliseerde hij echter snel naar rechts, mede in reactie op '11 september'. De ruime interpretatie van het nationaal belang zoals de neoconservatieven hadden – aanvallen voordat anderen jou aanvallen – was zeker niet wat een doorsnee conservatief als George W. Bush voor ogen had toen hij aantrad als president. Maar een halfjaar na 11 september 2001 zei hij: 'We moeten de strijd naar de vijand toe brengen en de bedreigingen onder ogen zien waar ze aan het ontstaan zijn. In deze wereld is de enige weg naar veiligheid de weg van actie. En deze natie zal in actie komen.' De 'preventieve zelfverdediging' werd verheven tot nationaal beleid.

De aanslagen van 11 september werden door het bewind van Bush succesvol gebruikt om iedereen voor de keus te stellen 'vriend' of 'vijand' te zijn. Elke tegenstander van de regering werd zo een staatsvijand in plaats

van een politieke tegenstander. Linkse of progressieve politici werden al snel beschouwd als slappelingen zonder benul hoe Amerika te beschermen tegen de boze buitenwereld, als Volvo-rijdende vegetariërs of boomknuffelaars die zich druk maken om het homohuwelijk terwijl de zelfmoordenaars in de rij staan om de American Way of Life tot stilstand te brengen. Deze neoconservatie redeneertrant zorgde in 2002 voor zeer brede steun voor de inval in Afghanistan en, in iets mindere mate, voor grote steun voor de inval in Irak.

Met het compassionate conservatism van Bush was het snel gedaan. Met een buitengewoon eenzijdig economisch en financieel beleid slaagde zijn regering erin alleen de superrijken te verrijken en de inkomens van zowel de middenklasse als de nauwelijks geschoolde klasse te laten stagneren of afnemen. De meeste Amerikanen zagen hun reële inkomen de laatste decennia stagneren. Het minimumloon steeg amper: het ligt nu in termen van koopkracht ongeveer op het niveau van 1950. Terwijl de productiviteit van het bedrijfsleven én de daar gemaakte winst stegen, werd economische bestaansonzekerheid een fenomeen dat niet alleen de onderkant van de arbeidsmarkt maar ook de middenklasse kan raken.

Het zijn niet meer alleen de ongeschoolde werknemers die twee of drie banen bij Wal-Mart combineren om hun gezin te onderhouden. Ook de geschoolde of soms zelfs hoogopgeleide werknemers weten niet meer zeker of hun kinderen wel eenzelfde toekomst wacht

omdat ze het juiste onderwijs niet meer kunnen betalen. De mensen met een baan die 50 000 dollar per jaar en een goede verzekering oplevert, raken langzamerhand ook nerveus over hun bestaanszekerheid, zoals journaliste en schrijfster Barbara Ehrenreich liet zien in het in 2006 verschenen *Bait and Switch. The (Futile) Pursuit of the American Dream*. Twintig procent van de werklozen in de eerste jaren van onze eeuw bestaat uit witteboordenwerkers. Door bedrijfsstrategieën als downsizing en outsourcing beginnen zij ook de gevolgen van de globalisering te voelen. Illustratief is het voorbeeld – ontleend aan een toespraak van de voormalige adviseur van Bill Clinton, Gene Spirling – van de radioloog wiens baan verdween als gevolg van Chinese concurrentie en die nu als sneeuwruimer in Colorado in zijn onderhoud voorziet (totdat ook China zoveel kolen verbruikt dat er door het klimaatteffect geen sneeuw meer ligt in Aspen).

Bush weet op het terrein van de publieke voorzieningen inmiddels geen vertrouwen meer te wekken. Als de bevolking iets leerde van 11 september, dan toch ook dat Amerika een overheid nodig heeft. Want, zo stelt schrijver en publicist George Packer in *The Fight is for Democracy. Winning the War of Ideas in America and the World* (2003): terwijl in de brandende Twin Towers de werknemers van private ondernemingen naar beneden gingen, gingen de publieke hulpverleners omhoog. Maar publieke voorzieningen zijn niet alleen nodig om de bevolking te beschermen tegen de boze buiten-

wereld, ze zijn er ook om haar te helpen in het dagelijks leven. Als de overstroming van New Orleans en de daarop uitblijvende federale hulp de Amerikanen iets nog eens inwreef, dan was het precies dit: functionerende dienstverlening komt niet vanzelf tot stand.

Zo lukte het Bush in 2005 dan ook niet om de basale sociale voorzieningen voor ouderen en gehandicapten te privatiseren. Zijn idee om werknemers een deel van hun salaris individueel in aandelen te laten beleggen in plaats van collectief in een fonds te stoppen – om zo de stijgende kosten van de vergrijzing het hoofd te bieden – sneuvelde door verzet vanuit het hele land. Het leek een teken aan de wand. Recent ging de econoom Jacob Hacker in tegen de consensus dat ondanks alle bezuinigingen de verzorgingsstaat in essentie zijn vorm behouden heeft. Niets is minder waar, betoogt hij in *The great risk shift*. De vorm van de sociale instituties en de wetten waarin ze voorzien, mag ongeveer hetzelfde lijken, maar de uitvoering van die wetten is stukje bij beetje wel degelijk veranderd: mensen moeten op de meest uiteenlopende terreinen meer zelf zorgen voor hun sociale zekerheid. De risico's die gemiddelde werknemers in de huidige economie lopen – werkloosheid, ziekte – zijn door opeenvolgende kleine veranderingen en constante subtiele aanvallen op 'afhankelijkheid' voor een steeds groter gedeelte bij individuen terechtgekomen. Het resultaat is ernaar.

De mate waarin gezinsinkomens per jaar variëren, is drie keer zo groot als in de jaren zeventig; mensen met

een College-diploma hebben nu een even stabiel (lees: instabiel) inkomen als ongeschoolde werknemers in de jaren zeventig, de kans op inkomensdaling is meer dan twee keer zo groot geworden en het aantal faillissementen is ten opzichte van 1980 bijna vertienvoudigd. De (officiële) werkloosheid is op dit moment laag – rond de vijf procent – maar toch vreest eenderde van de arbeidspopulatie voor ontslag. Deze dramatisch toegenomen onzekerheid onder gewone Amerikanen is maar een van de vele voorbeelden bij wat de econoom van Canadese afkomst John Kenneth Galbraith al in 1958 in *The Affluent Society* ‘de strijd over publieke armoede versus private rijkdom’ noemde. Private rijkdom won de afgelopen decennia nagenoeg op alle fronten. Mogelijk dat het ‘handen af van de sociale zekerheid’ een eerste teken was dat er een kentering op komst is.

Met de oorlog in Irak in uitzichtloze toestand en het ‘reconstructieprogramma’ voor dit land als vooral een welkome inkomstenbron voor Bush’ zakenvrienden, lijkt het niet erg aannemelijk dat zijn erfenis de noemer wordt voor de verkiezing van een Republikeinse kandidaat. De kiezers lopen naar zijn tegenstander – vandaar het optimisme en het vertrouwen in het Democratische kamp. Mogelijk dat het nu aan Hillary Clinton is om duidelijk te maken dat de eerste Clinton-periode méér was dan een intermezzo in rechtse jaren door alsnog een serieuze breuk met het beleid van de Republikeinen te bewerkstelligen.

Mogelijk, want er mag verandering in de lucht hangen, de richting daarvan is nog ongewis. De impopulariteit van de Republikeinen is groter dan de waardering voor de Democraten. Opiniepeilingen laten vooral zien dat men de voorkeur geeft aan mensen die ‘niet-Bush’ zijn. Denken dat de Republikeinen helemaal uitgeschakeld zijn zou erg onverstandig zijn. Met de staat van dienst van Bush zou winnen voor de Democraten geen groot probleem mogen zijn, maar al eerder liepen democratische presidentskandidaten een gedoodverfde overwinning mis als gevolg van politieke karaktermoord of het onvermogen om overtuigende plannen naar voren te brengen.

Als de politiek haar huidige loop houdt, wat ligt er dan in het vooruitzicht? ‘Gaat Amerika naar links?’ zoals *The Economist* stelde in augustus 2007. En wat ligt er na die afslag? Is het realistisch om een ‘breuk’ te voorspellen, of ligt een aanpassing van de bestaande koers meer in de lijn der verwachting? Met betrekking tot het buitenlands beleid lijken er geen prominente alternatieve concepties te bestaan. Er worden geen ‘linkse’ of ‘kritische’ agenda’s in stelling gebracht met betrekking tot Irak, China of India of nieuwe opvattingen inzake de wereldpolitiek ontwikkeld. Iedereen wil van de oorlog in Irak af. De politieke achtergrond speelt hierbij nauwelijks een rol. In het huidige debat over de binnenlandse politiek is een hardere politieke tegenstelling zichtbaar, een ‘progressieve’ wending in sociaal-econo-

mische kwesties en op het gebied van de verzorgingsstaat, maar in handels- en migratieperspectief doet zij eerder protectionistisch dan internationalistisch aan.

Neem daarbij dat ook onder Democraten 'God' en 'familiewaarden' een belangrijke rol spelen. In het aanzicht van een tegenstander die dol is op deze thema's, zal het waarden-en-normendebat dus zeker nog op de agenda blijven. Zo lijkt het geen gevaarlijke voorspelling dat 'progressief Amerika' geen directe revolutie tegen het conservatisme voorbereidt, maar een koerscorrectie. Bush mag radicaal zijn geweest, maar zijn vertrek hoeft niet tot radicale verandering te leiden.

De bijdragen aan dit boek zijn geen uitputtend of alomvattend progressief Amerikaans programma. Niet alles komt aan bod. De energiewet, de rol van het onderwijs, de drama's van de oude binnensteden en de etnische strijd blijven jammer genoeg grotendeels buiten beeld. Ook de strijd en meningsverschillen tussen de verschillende 'red' (Republikeinse) en 'blue' (Democratische) staten komt niet uitdrukkelijk aan bod. Dit boek is immers geen journalistiek verslag over de mooiste details en het is ook geen academische oefening in volledigheid. Het is een verzameling goed geïnformeerde meningen, verbonden door de overtuiging dat progressieve politiek ertoe doet. Wat uit deze bundel kan worden opgemaakt, is de richting waarin vooruitstrevende Amerikanen denken in termen van de verzorgingsstaat (voor zover dit woord van toepassing is), in termen van immigratie en integratie, in ter-

men van (internationale) veiligheid. Het zijn de drie inhoudelijke thema's die de onderstroom in de hoofdstukken vormen. Ze grijpen in elkaar en zijn in wezen niet los van elkaar te zien.

Allereerst de modernisering van het sociaal-economisch beleid. De bijdragen van Ezra Klein, Dean Baker en Nelson Lichtenstein voorzien belangrijke aanpassingen van het Amerikaanse sociale stelsel, dat in de afgelopen decennia ernstig is uitgekleed: een hoger minimumloon, een dekkend stelsel van ziektekostenverzekering, geen beloftes meer over belastingverlagingen, herstel van een serieuze pensioenregeling en herstel van het recht op organisatie van de vakbond. Een herstelplan voor de Amerikaanse verzorgingsstaat is niet alleen wenselijk en nodig, maar onder een nieuw Democratisch regime wellicht ook mogelijk, mits op intelligente wijze uitgevoerd. Is er sprake van een doorleefde ideologische heroriëntatie of keert de wal het schip omdat de ongelijkheid na decennia eenvoudigweg te fors is toegenomen? Niet zozeer het 'herdenken' of 'vernieuwen' van oude sociale ambities is de drijvende kracht achter deze beweging naar links, maar de toegenomen steun in de publieke opinie voor herverdelende maatregelen. Duidelijk 'linkse' standpunten op sociaal gebied, pleidooien voor meer gelijkheid of meer economische zekerheid, worden in ieder geval zo langzamerhand niet meer afgestraft in de media.

Ook de Democraten hebben geen alomvattend antwoord op de harde gevolgen van economische ontwikkeling door technologie en internationalisering. Veel zal dan ook afhangen van het ‘hoe’, van de manier waarop het beleid vorm krijgt. De gezondheidszorg-hervorming onder Clinton sneuvelde onder andere doordat tegenstanders succesvol de indruk wisten te wekken dat het plan verregaande overheidsbemoediging betekende met de door Amerikanen zo gekoesterde individuele vrijheid. Woordkeus is van belang: lanceer in Amerika een idee waarin ‘subsidie’ wordt gegeven en het zal sneuvelen onder conservatief spervuur. Gebruik liever een woord als ‘belastingaftrek’ (*tax credit*) wanneer je geld wil overhevelen van rijk naar arm, want belastingaftrek roept warme gevoelens op.

Start ook niet per se op federaal niveau wanneer dat niet nodig is, zoals Dean Baker, directeur van een onderzoekscentrum voor economisch beleidsonderzoek, laat zien in zijn indringende schets van de toestand waarin de Amerikaanse verzorgingsstaat verkeert. Hij wijst erop hoe de uitbreiding van de verlofwetgeving nu tot stand komt. Wanneer iets in één staat blijkt te werken, wordt het vanzelf voor andere staten aantrekkelijk. Daar is geen federale wetgeving voor nodig.

Als het ooit kon de afgelopen decennia, dan dadelijk onder een Democratisch Congres en een Democratische president, schrijft Nelson Lichtenstein, hoogleraar geschiedenis aan de University of California, Santa Barbara. Hij bepleit een onderzoekscom-

missie in de stijl van die van La Follette uit de jaren dertig. Rond 1936 nam het Congres bedrijven als General Motors en de manier waarop deze met hun werknemers omsprongen de maat, met als gevolg sterk verbeterde arbeidsomstandigheden. Het was een onderdeel van de New Deal. Inmiddels vragen de misstanden bij bedrijven als Wal-Mart, zoals het verbieden van vakbonden en het verbieden van lunchpauzes of vergoedingen voor overwerk, om eenzelfde soort grootschalig politiek onderzoek.

Presidentskandidaat John Edwards, zo schrijft Ezra Klein, redacteur van het maandblad *The American Prospect* en prominent blogger, is op dit terrein aanzienlijk progressiever dan Amerika lange tijd gezien heeft, niet alleen linkser dan alle presidenten van de afgelopen decennia maar ook linkser dan hun uitdagers. Zijn publiek-private plannen met betrekking tot de ziektekostenverzekeringen – 45 miljoen Amerikanen zitten op dit moment zónder omdat het eenvoudigweg onbetaalbaar is – zijn in meer of mindere mate overgenomen door de andere Democratische kandidaten. Er tekent zich volgens Baker een duidelijke meerderheid van de Amerikanen af voor door een mede door de overheid geregelde ziektekostenverzekeringen of voor meer betaald verlof. Een verschuiving in sociaal beleid lijkt dus mogelijk, en hoewel vergelijkingen met Europa in dit perspectief eigenlijk betekenisloos zijn, zouden we kunnen stellen dat een heel kleine stap richting een Europese opvatting van de verzorgingsstaat te

voorzien is. Belangrijker is om te herkennen dat in deze verhalen voor alles Franklin D. Roosevelts ‘bold, persistent experimentation’ doorklinkt, diens verdediging van de New Deal als een groot pragmatisch experimenteren om de Amerikaanse massa uit armoede te verheffen.

Het tweede prominente thema komt aan de orde in de bijdragen van Andrew Bacevich, Amy Sullivan, Gary Gerstle en Todd Gitlin. Inzet is niets minder dan het heruitvinden van de Amerikaanse droom. Wat is de betekenis van Amerika voor de mensen die er wonen, voor de mensen die ernaartoe willen, voor de rest van de wereld? Het is het land van de vrijheid en van de onbegrensde mogelijkheden, maar voor wie precies, en wat bindt die mensen?

Het gaat hier over de ‘cultuuroorlog’ die er – in de jaren direct voor de aanslagen op de Twin Towers – voor zorgde dat zoveel Amerikanen tégen hun economische belangen stemden, omdat ze het gevoel hadden dat hun morele belangen op het spel stonden. Het gaat ook over hoe naar immigratie wordt gekeken, als een manier om het land te vernieuwen, als een wezenlijk onderdeel van de cultuur van het land, of als een bedreiging voor de gevestigde inwoners.

Dat over de interpretatie van de Amerikaanse droom diepe meningsverschillen bestaan, is van alle tijden. De progressieven hebben echter meer dan ooit het idee dat ze weer het initiatief moeten nemen. Daarbij dringt

zich onwillekeurig het idee van een soort Vergangenheidsbewältigung op: in dit boek spelen de (succesvolle) daden en strategieën van de tegenstander in de afgelopen decennia een grote rol. Wanneer het behoudende idee is dat Amerika staat voor God, geweren, deugdzame ondernemingszin en klassieke gezinnetjes, waar gaat het progressieve idee dan over? Wanneer de conservatieven denken dat het de missie van Amerika is om met het zwaard in de hand de democratie over de wereld te verspreiden, wat denken de progressieven dan? Welke Amerikaanse waarden staan in het progressieve wereldbeeld voorop en welke invulling krijgen zij? Wie mag ze claimen en hoe?

Andrew Bacevich, hoogleraar geschiedenis van de internationale betrekkingen aan Boston University, lijkt het vermoeden te bevestigen dat Tocqueville had over de zwarte kant van de democratie die hij in de negentiende eeuw in Amerika zag ontstaan. Uiteindelijk zou de groeiende welvaart in een democratie er ook voor kunnen zorgen dat burgers zich van de publieke zaak zouden afkeren. Hoezo, aldus Bacevich, moet ‘de vrijheid’ bevochten worden op een stel oliesjeiks aan de andere kant van wereld als we hier thuis al zoveel moeite hebben om onze eigen vrijheid niet te laten ontaarden in koopziekte, laat staan dat we alle minderheden die ons land kent op een fatsoenlijke manier gelijke rechten bieden? De Verenigde Staten kunnen niet doorgaan hun eigen buitenlandse politiek op te zadelen met pretentieuze missies terwijl Amerikanen aan

het thuisfront nauwelijks meer weten wat vrijheid inhoudt, behalve consumeren (als ze burgers zijn) en schulden maken (als ze politici zijn). Het land is moreel en financieel nagenoeg failliet.

Er is niet minder dan een diepgaande hervorming van de ontaarde Amerikaanse cultuur nodig om het begrip vrijheid weer te laden met betekenissen als spaarzaamheid of bescheidenheid. Het gebrek daaraan aan het thuisfront is nu zo groot dat het herstellen ervan een belangrijker doel is dan het hervormen van het Midden-Oosten. Of, zoals radiojournalist Edward R. Murrow zegt in *Good Night, and Good Luck*, George Clooneys film over de jaren dat Amerika leed onder de achtervolgingswaan van het McCarthyisme: 'We cannot defend freedom abroad by deserting it at home.'

Amy Sullivan, chef politieke verslaggeving van *Time*, vraagt zich af waarom de progressieven het normen-en-waardenvraagstuk zo makkelijk uit handen hebben gegeven aan de Republikeinen. Het is links dat met mensen als Martin Luther King de religieuze traditie heeft gebruikt als inspiratiebron voor progressieve politiek. Als de Amerikaanse progressieve beweging ergens wortels heeft, dan is het in de religieuze gemeenschappen die zich aan het begin van de vorige eeuw druk maakten om sociale en economische ongelijkheid. De religieuze conservatieven mogen tegenwoordig beter georganiseerd zijn in hun vele clubjes en gemeenschappen, maar ze missen – waar het aankomt op armoedebestrijding, milieuverdediging, vredelie-

vendheid, ziekenzorg – de daden die hun uitspraken ondersteunen. Progressieven zijn veel beter dan conservatieven in het verbinden van consequenties aan hun religieuze overtuiging, en zonder dat ze zich allemaal blind aan het geloof zouden moeten overgeven, zouden ze dat veel serieuzer moeten nemen.

Todd Gitlin, hoogleraar journalistiek en sociologie aan Columbia University in New York, laat zien hoe de afgelopen decennia rechtse media consequent de aanval hebben ingezet op progressief Amerika. Expliciet rechtse kranten, radio- en televisiezenders beschuldigen progressieve politici en andere media van verraad, verraad aan de gewone man, aan Amerika, aan de Bijbel. Zo ontstond niet alleen een rechtse achterban die altijd net iets meer dan gemiddeld bereid was om politiek actief te worden of om tenminste de moeite te nemen om te gaan stemmen op de voorgeschreven kandidaat – hun levensstijl stond immers op het spel –, zo ontstond ook het – feitelijk onjuiste – idee dat de reguliere media eigenlijk te links waren. Niet alleen is de pers daardoor tegenwoordig bang om als progressief te worden afgeschilderd, ook is er geen consequente en eenduidige kritiek meer op overheidsbeleid mogelijk. De wijze waarop het 'bewijs' voor de oorlog in Irak werd overgenomen, mag als illustratie gelden. Gitlin ziet op het internet de signalen dat links zich inmiddels beter weet te organiseren, met een groeiend aantal zeer goed gelezen door basisbewegingen georganiseerde websites en weblogs. In het verzet tegen Bush' plan-

nen om de pensioenen te privatiseren bleken deze in elk geval al heel succesvol.

De myriade aan goed georganiseerde en makkelijk te mobiliseren conservatieve denktanks en basisbewegingen – gericht op *small government* voor *neo of compassionate conservatives* – is ook waar Andrew Rich zijn pijlen op richt. Hij stelt dat ook de progressieven bereid moeten zijn om de ‘ideëenorlog’ aan te gaan: dat men zich beter moet organiseren, met denktanks die ook daadwerkelijk bereid zijn te vechten voor hun opvattingen. Linkse instituten moeten dus niet, pseudo-naïef, onderzoek verkopen als ‘neutrale’ wetenschap, als ‘feiten’, maar een bijdrage leveren aan een harde strijd om de politiek-ideologische hegemonie.

Gary Gerstle behandelt de immigratiepolitiek van de vs vanuit een langetermijnperspectief. Hij laat zien dat er nu, net als aan het eind van de negentiende eeuw, sprake is van een fase van stagnatie in het beleid en verwarring over welke immigranten om welke redenen binnengelaten zouden moeten worden. Hoewel alle signalen erop wijzen dat de immigratieregels verder worden aangescherpt en links noch rechts de tien tot vijftien miljoen illegale immigranten die nu in het land verblijven lijkt te willen naturaliseren, is er in termen van stemmenwinst toch het een en ander te winnen bij het nastreven van tenminste gedeeltelijk open grenzen. Door immigranten uit Mexico een voorkeursbehandeling te geven boven immigranten uit andere landen, kan een einde gemaakt worden aan de

huidige militarisering van de zuidelijke grens van de Verenigde Staten en kan bovendien de ‘Latino vote’, die in ettelijke staten het verschil kan maken, gewonnen worden. Zijn voorstellen voor een politieke agenda voor de komende jaren behelzen een open immigratiepolitiek, met een herwaardering voor de rol van de vakbeweging bij de integratie van immigranten.

Wat als een lijn door deze verhalen loopt, is het heruitvinden van de *civil society*: het opnieuw positioneren van de strijdbare krachten in de organisaties en clubs die Amerikanen zo graag onderhouden. Met hulp van dominees, sociale activisten en rechtszaken heeft links het telkens weer voor elkaar gekregen de Amerikaanse mythe van vrijheid en rechtvaardigheid voor eenieder toegankelijk te maken voor nieuwe groepen. Met nieuwe soorten immigranten zoals de illegalen, nieuwe manieren van organiseren zoals het internet en met een robuuste rechtse tegenstander is de noodzaak tot vernieuwing van die civil society nu groot.

Het derde thema is het meest ongewisse. Veiligheid was het cruciale vraagstuk dat het kiezersgedrag bepaalde in de jaren direct na 2001. ‘11 september’ zette de Amerikanen psychologisch gezien op scherp en maakte links Amerika nog net wat onzekerder. De rechtse aanval op de Sixties en de welfare state viel na de aanval op de Twin Towers nog lastiger af te slaan. De Democraten waren te zeer overvallen door de aan-

slagen om met een serieus eigen verhaal over de oorzaken van de terroristische aanvallen te komen. Aan de jaren na de val van de Muur en het verdwijnen van de Koude Oorlog hadden ze het idee overgehouden dat buitenlandse politiek in wezen een ondergeschikt onderwerp was. Tegen de War on Terror die de Amerikaanse regering na 11 september inzette, hadden ze dan ook niet veel alternatieven in te brengen.

Sterker nog, het waren eerder carrièreoverwegingen dan uitgewerkte gedachten waarom Amerika aan de andere kant van wereld moest interveniëren die de verschillende Democraten ertoe brachten om Bush te steunen, stelt Matthew Yglesias, die een prominent weblog bijhoudt op de website van *The Atlantic Monthly*. Niet alleen de politiek, ook de meeste media hebben zich in de jaren nadien volkomen horig opgesteld ten opzichte van een fanatieke en tegelijkertijd wezenloze regering, voegt Gitlin hieraan toe. De politieke klasse in de meest brede zin van het woord heeft zich laten koeioneren door oorlogshitsers en ze weet nog altijd niet hoe dit een volgende keer valt te voorkomen.

In oppositie tegen Bush proberen Democraten nu te argumenteren dat alleen in die delen van het leger die goed zijn in snel elders in de wereld ingrijpen flink geïnvesteerd moet worden, en niet, zoals veel Republikeinen willen, in het hele leger als zodanig. Maar, zo stelt Yglesias, belangrijker dan dat we werken aan de mogelijkheden om missies op moeilijke plekken uit te

voeren, is dat er een strategie komt wanneer en waarom we interveniëren. Belangrijker dan dat de woorden War on Terror niet meer gebruikt worden, is dat Bush' combinatie van het eenzijdig negeren van diplomatie en militair handelen naar eigen inzicht en het opzoeken van de confrontatie met tirannen vervangen wordt door een substantiëler en minder schadelijk idee van buitenlands beleid.

Wat hier en passant opgemerkt moet worden, is dat in politieke zin Europa's rol nergens genoemd wordt – met daarbij onmiddellijk ook de kanttekening dat wij niemand expliciet hebben gevraagd om over de verhouding met Europa te schrijven. Dit neemt niet weg dat men Europa soms terloops ziet als goed voorbeeld – waar het om de verzorgingsstaat gaat –, soms als slecht voorbeeld – de krampachtige discussies met de islam –, maar dat Europa of de Europese Unie als geopolitieke factor niet genoeg ter zake doet om spontaan genoemd te worden. Hoe weinig dit op het eerste gezicht ook over uiteindelijke beleidsmaatregelen en plannen vis-à-vis Europa moge zeggen, het is tekenend voor een geesteshouding waarin voor het oude continent nog altijd een mooie plaats is ingeruimd als toeristisch en culinair reuze interessant gebied, maar niet als kracht om economisch of politiek rekening mee te houden. Of dit terecht is, staat te bezien, maar dat debat moet elders gevoerd worden.

Ideeën over alternatieve Amerikaanse rollen in de internationale politiek zijn nog maar nauwelijks door-

gedrongen tot de rangen van de beeldbepalende politici. Terugtrekking van (een deel van) de troepen uit Irak en terughoudendheid bij nieuwe interventies zijn de cruciale thema's, maar een nieuwe aanval – op Iran – wordt door geen politicus expliciet uitgesloten. Hier staat over de hele politieke linie het herstellen van de schade van de jaren onder Bush centraal. De metafoor van de 'oorlog tegen terreur' wordt steeds meer openlijk betwijfeld, maar niet alleen aan de linkerkant. Het met beleid terughalen van zoveel mogelijk troepen uit Irak zonder het land als een rokende puinhoop achter te laten, het niet meer zonder overduidelijke aanleiding andere landen aanvallen en het aanhalen van de banden met directe buurlanden Mexico en Canada, uit dergelijke plannen van de presidentskandidaten valt niet zomaar een alternatieve conceptie van buitenlandse politiek af te leiden. 'De' Amerikaanse progressieve oriëntatie op de wereld laat zich dus nog niet zomaar onderscheiden.

We zitten duidelijk in een fase van overgang. Links is zich aan het herstellen van de rabiaat conservatieve aanvallen op liberale beginselen en federale instituties, met een min of meer uitgesproken verlangen om de strijd om het verloren terrein niet zo ver op te laten lopen als de Republikeinen dat deden. Binnenlands naar links, buitenlands op de rem, lijkt het credo van progressief Amerika. Het put hierbij uit het pragmatisme dat ten grondslag lag aan de New Deal en de Great

Society, uit het populisme dat in het verleden hielp om de grote werkgevers te disciplineren en uit de religieus geïnspireerde sociale kritiek die tot in de jaren zestig een prominente rol speelde in de verschillende emancipatiebewegingen. Welke van die bronnen de komende jaren de doorslag zal geven bij het maken van beleid, hangt af van de groep mensen die uiteindelijk tot de macht zal door dringen, maar ook van toevalligheden. Het klassieke kleine incident in het persoonlijk leven van een kandidaat kan een gedoodverfde winnaar of een gezaghebbende prominent plotseling kansloos maken.

Maar een transitie naar een meer progressief tijdperk in de Amerikaanse politiek zou wel eens een zaak van langere adem kunnen zijn. Er is meer voor nodig dan de verkiezing van een Democratische president alleen. John Adams, de tweede president van Amerika, was ook de eerste ambassadeur van de Verenigde Staten in Nederland. Hij verbleef hier eind achttiende eeuw en deed zijn best om namens de Verenigde Staten geld te lenen voor de Amerikaanse revolutie. In een brief (na te lezen in Hella Haasses *Aangeraaft door revolutie*) van een vriend onderstreepte hij een zin die hij in dat verband de moeite waard achtte: 'De Hollander, heren, is als zijn turf. Wij hebben daar vonken op laten vallen: nu moeten we rustig wachten tot hij vlam vat.'

Dit keer wachten wij af.

Onze dank gaat uit naar Chris Kaput, Eva Kalkhoven, Roel van Lanen, Nausikaa El-Mecky, Matthijs Rooduijn en de medewerkers van de Wiardi Beckman Stichting voor hun bijdrage aan het vertalen van de teksten. Het is geen eenvoudig werk geweest om de betogen in het Neder-

lands over te zetten en ze toch de oorspronkelijke lading te laten houden. We hebben voetnoten geplaatst waar we dachten dat verheldering van maatschappelijke gebeurtenissen of politieke begrippen nuttig is.

De herrijzenis van links in Amerika

Van een politiek van kleine stappen naar een politiek van ingrijpende verandering

Ezra Klein

‘Progressieven zijn, denk ik, op de weg terug. Een van de redenen is dat steeds meer mensen zich pijnlijk bewust worden van het alternatief.’ – John Kenneth Galbraith

Voor een goed begrip van de situatie waarin progressief Amerika zich bevindt, moet men de context kennen waarin de comeback van links in de vs plaatsvindt – en de economische trends die eraan ten grondslag liggen. Hoewel deze bijdrage in de eerste plaats over de Amerikaanse politiek in de komende jaren gaat, ga ik ook uitgebreid in op het recente verleden. Het conservatisme heeft per slot van rekening successen geboekt. Sterker nog, het heeft te veel bereikt. Het heeft een stempel gedrukt op de economische en maatschappelijke verhoudingen. Maar het conservatieve succes vormt inmiddels de voedingsbodem voor een krachtige tegenreactie die zowel de progressieve beweging (tot voor kort op sterven na dood) nieuw leven inblaast, als het hele land (Republikeinen inclusief) naar links trekt.

Een uitstekend startpunt voor deze beschouwing is John Graham, misschien wel de belangrijkste ambtenaar van wie niemand ooit gehoord heeft. Aan Har-

vard University was hij de oprichter van het Center for Risk Analysis. Hij is een onopvallende bureaucraat van halverwege de vijftig, kaal, brilletje op de neus, en even saai en onopvallend als het vraagstuk waar hij zich mee bezighoudt: regelgeving. Maar op zijn gebied is Graham een hervormer, een radicale hervormer zelfs. Graham werd bekend als voorstander van kosten-batenanalyses. Deze simpele evaluatietechniek weegt de kosten van regelgeving voor de industrie af tegen de maatschappelijke baten. Op het eerste gezicht is deze benadering weinig schokkend en niet meer dan een nieuwe technocratische methode om regelgeving te kunnen analyseren. Niets voor de gewone burger om zich druk om te maken. Voor degenen onder ons die denken dat ons land meer is dan een optelsom van de belangen van het bedrijfsleven, en dat de meetlat voor ons succes meer is dan een kloppend huishoudboekje, is het vooral een teken hoe ver het schip van staat van zijn koers af is geweken.

De financiën van het Center for Risk Analysis staan er in ieder geval uitstekend voor. Schenkers uit het bedrijfsleven zijn dol op het Centrum, en hoe enthousiaster ze zijn, des te meer geven ze. Dit komt omdat in

de aanpak van Graham onze maatschappij tot economische processen wordt gereduceerd. Bij zijn beleids-evaluaties wordt alles uitgedrukt in verliezen. Er wordt geen rekening gehouden met de voordelen voor milieu, leefbaarheid en levensverwachting en andere factoren waarvoor de overheid volgens de rest van ons garant hoort te staan. Vanzelfsprekend is de uitkomst van zijn werkwijze meestal dat regulering beter kan worden afgewezen. Zo verklaarde Graham, nadat hij zijn evaluatietrucs had toegepast, dat wetgeving tegen pcb's, sacharine en kernenergie liet zien hoezeer de maatschappij in de greep was geraakt van een 'opgewonden hypochondrie'. Het gat in de ozonlaag, uitzaaiende kankercellen en straling bedanken hem hartelijk voor zijn hulp.

De regering van president Georg W. Bush droeg Graham voor als hoofd van het Office of Information and Regulatory Affairs.¹ Tijdens zijn verhoor door de Senaat riep Graham de woede van de senatoren over zich af door de achteloosheid waarmee hij de Amerikaanse bevolking wegzette. Het kwam hem bijna te staan op een afwijzing voor deze tamelijk onzichtbare bureaucratische positie. Hij behaalde het op een na hoogste aantal tegenstemmen van alle voordrachten door Bush. Alleen minister van Justitie John Ashcroft bleef hem voor.

Zijn baan geeft hem veel macht. Alle voorstellen voor regelgeving vanuit de ruim vijftig overheidsinstanties komen langs zijn bureau. En als een voorstel

niet door zijn lakmoesproef komt (oftewel: als het voorstel het zakenleven niet genoeg oplevert), belandt het in de prullenbak. In zijn eerste jaar alleen al hield Graham – in de volksmond beter bekend als de Reguleringstsaar – meer wetsvoorstellen tegen dan de regering van Clinton in acht jaar. Negen dagen na de aanslagen van 11 september zond hij een buitengewone notitie rond waarin hij overheidsinstanties adviseerde niet langer gezondheid, veiligheid en andere publieke belangen als criteria te beschouwen bij het evalueren van regelgeving. Van dat moment af aan zouden ze ook beoordeeld worden op hun effect op de industrie.

Als historici in de toekomst ooit willen onderzoeken waar de Amerikaanse middenklasse door om zeep is geholpen, hebben ze aan dit document een goede richtingwijzer. De laatste tientallen jaren zijn bedrijven het belangrijkste en best beschermde deel van het electoraat geworden voor de regering. Vroeger zag de staat zich als bewaker van het algemeen belang en als beschermer van maatschappelijke belangen tegenover die van de industrie, maar in de afgelopen jaren is er een einde gekomen aan deze populistische missie. Wat overblijft, is een uitgeholde federale overheid die zich steeds meer schikt naar de wensen van de machtigste lobby's, ten koste van degenen die zij zou moeten beschermen.

Het gevolg is een economie die sterk uit balans is, met geweldige resultaten voor een kleine groep aan de top, maar tegelijkertijd met buitengewoon magere re-

sultaten voor de grote massa van de bevolking aan de onderkant. Met uitzondering van een korte periode halverwege en aan het eind van de jaren negentig stagneren de lage en middeninkomens al sinds het eind van de jaren zeventig. De verdeling van inkomen en welvaart is inmiddels ongelijker dan tijdens de Gouden Jaren, de periode van ongeveer 1870 tot 1890, waarin het land een enorme sociaal-economische polarisatie kende. De verzorgingsstaat is aan het afbrokkelen, en het overheidsbeleid is erop gericht om, in overeenstemming met de heersende opvattingen van de personeelsafdelingen van de grote bedrijven, steeds meer risico's en kosten op de werknemers af te schuiven. De vakbeweging is op sterven na dood en haalt tegenwoordig alleen nog maar het nieuws wanneer een ruzie (over wie het minst voor de werknemers bereikt) een substantiële splitsing veroorzaakt. Ondertussen treedt een massaal verlies op aan relatief goedbetaalde banen voor arbeiders in de industrie. Het Bureau of Labor Statistics, een onderzoekseenheid binnen het ministerie van Arbeid, voorspelt dat de grootste banengroei de komende twintig jaar in de detailhandel zal plaatsvinden. *Good Night, and Good Luck* gewenst, voor de Amerikaanse middenklasse.

Voor de economische elite schijnt de ochtendzon. De laatste kwarteeuw is het aandeel van het nationaal inkomen dat naar de rijkste 1 procent van de Amerikanen gaat verdubbeld. En mocht er nog iemand aan het belang van deze statistiek twijfelen: het is verdubbeld

tot meer dan 20 procent van het totale inkomen in de vs. Van elke vijf dollar salaris die er wordt uitbetaald, komt nu één dollar bij de rijkste 1 procent van de bevolking terecht. De overige 297 miljoen Amerikanen moeten die andere vier dollar verdelen. Het aandeel dat naar de rijkste 0,1 procent gaat, is zelfs verdrievoudigd, en dat van de rijkste 0,01 procent is zelf vier keer zo groot geworden. Het aandeel van de onderste 90 procent is ondertussen afgenomen.

Tegen deze achtergrond doen de huidige discussies over het 'algemeen belang' bijna wereldvreemd aan. De hoofdredacteur van *The American Prospect*, Michael Tomasky, maakte in april 2007 nog veel enthousiasme los met een bijdrage over dit thema. Sindsdien hebben het Center for American Progress, een progressieve denktank onder leiding van een oud-medewerker van Bill Clinton, John Podesta, de Take Back America-conferentie*, presidentskandidaten en activisten dit idee overgenomen. Het mag aardig zijn om te dagdromen over wat het 'algemene belang' precies is, en we zijn er natuurlijk voor, maar wie moet – in een maatschappij waar tegenmacht ontbreekt en het bedrijfsleven de vakbeweging heeft verpletterd en de

* De Take Back America-conferentie in juni 2007 georganiseerd door de Campaign for Americas Future, is een jaarlijkse bijeenkomst waarop politici, inclusief diverse

Democratische kandidaten voor het presidentschap, en progressieve wetenschappers en beleidsmakers de toekomst van Amerika bespreken.

regering in zijn macht houdt – dit vage idee in de praktijk brengen? Is er een derde-wegachtige mengvorm van vrije markt en progressieve doelstellingen voor nodig? Publiek-private samenwerking? De inmiddels in diskrediet geraakte mantra van omscholing en opleiding? De goedwillendheid van Wal-Mart? Helpt lief vragen?

Waarschijnlijk niet. Omdat ze rationeel te werk gaan, zullen het bedrijfsleven en de rijken doorgaan met zoveel mogelijk inkomen en rijkdom te vergaren. Met ethiek heeft dit niets te maken, des te meer met prikkels. Volgens economen proberen we allemaal ons vermogen te maximaliseren. Als de rivier van het nationaal inkomen door jouw bankrekening druppelt, dan bouw je natuurlijk een dam. En dat is precies wat de beter gesitueerden hebben gedaan, en precies waarom de goedbedoelde oplossingen van links zijn mislukt.

De meeste Amerikanen werden armer

Toen Bill Clinton in 1993 president werd, leek de stagnatie in het niveau van salarissen een makkelijk op te lossen probleem. Salarissen liepen parallel met de productiviteit, en die was gemiddeld 1,5 procent per jaar toegenomen sinds het eind van de jaren zeventig. In de periode daarvoor was dit 2,5 procent geweest. Door de lagere productiviteitsgroei konden bedrijven geen grote, jaarlijkse salarisverhogingen verantwoorden. De regering verzachtte de pijn door een combinatie van het

terugdringen van het overheidstekort (waardoor geld vrij kwam dat bedrijven konden lenen om te investeren in productiviteitsverhogingen) en een voorzichtige politiek van herverdeling ten gunste van de onderkant. Deze strategie was effectief – met dank aan de internet-hype. De productiviteit ging sneller stijgen en langzaam kwam ook de inkomensgroei weer op gang.

Maar deze gunstige ontwikkeling kwam tot stilstand. De problemen van de voorgaande periode waren opgelost: de productiviteit steeg, de economische groei was aangetrokken en de werkloosheid was gedaald. Nadat de Clinton-hausse voorbij was gingen er achter de gunstige macro-economische indicatoren niet altijd meer positieve micro-economische ervaringen schuil. De inkomens namen niet verder toe en zijn in de afgelopen jaren zelfs gedaald (zelfs voor de hogeropgeleiden). Het was wel gemakkelijk voor de progressieven om de belastingverlagingen van Bush hier de schuld van te geven, maar de neergaande lijn gold ook voor het bruto inkomen. De meeste Amerikanen werden armer, terwijl het land toch echt aanzienlijk rijker werd.

Wat er werkelijk aan de hand is, is dat een déél van het land enorm veel rijker aan het worden is. Weliswaar een heel klein deel, maar een deel dat wel erg veel rijker wordt. Onlangs presenteerde de regering-Bush met veel fanfare nieuws over de belastingopbrengsten: ze bleken hoger uit te vallen dan verwacht. Rob Portman, verantwoordelijk voor de begroting, meldde met

een brede lach: 'De belastingverlaging heeft voor economische groei gezorgd, en economische groei zorgt nu voor een hogere belastingopbrengst.' De tijd van de Reaganomics*, zo lijkt het, waren weer helemaal terug. Voor de Democraten zag de toekomst er somber uit.

Helaas voor Bush en zijn regering keken de 'communisten' op de burelen van *The Wall Street Journal* wat beter naar de cijfers. Zij vonden een veel verontrostender verklaring voor de onverwacht hoge opbrengsten. 'De belastingopbrengst groeit dan wel veel sneller dan de regering in februari had voorspeld, maar de nationale economie niet. De omvang van de economie is namelijk niet veranderd, maar wel hoe de taart verdeeld wordt. Het aandeel van de nationale economie dat naar het bedrijfsleven en de rijkste mensen gaat, was al groot, maar is nog groter geworden. Ondertussen is het aandeel dat naar mensen met een gewoon salaris gaat, gekrompen. Omdat bedrijven en de rijken over het algemeen in een hogere belastingschaal zitten dan de gemiddelde burger, komt deze verschuiving de staatskas ten goede.'

Met andere woorden, de groei lag precies op schema. Dat de belastingopbrengst hoger uitviel, werd veroorzaakt door de verdeling van de groei: een onverwacht groot deel ervan viel namelijk aan de welgestelden toe, en zij betalen meer belasting dan wij, de rest. Vreemd genoeg was na deze verklaring de discussie over de belastingopbrengsten gesloten. Kennelijk is

het feit dat het rijkste deel van de natie onevenredig profiteert van de economische groei geen thema voor partijpolitieke twisten.

Wel leidde dit gegeven, in combinatie met onderzoeksgegevens over de toenemende verrijking van de superrijken, tot bezorgdheid. In een artikel uit 2005 concluderen de economen Robert Gordon en Ian Dew-Becker van de Northwestern University dat de voordelen van de recente productiviteitsstijging geheel ten gunste komen van de bovenste 10 procent van de beroepsbevolking. Zij schrijven: 'Het is een grondbeginsel in de economische wetenschap dat productiviteitsgroei de basis is voor groei van het inkomen per hoofd van de bevolking. Maar op grond van onze bevindingen moeten wij – tot onze eigen verbazing en zelfs verbijstering – deze aloude economische wijsheid in twijfel trekken.'²

Wat betekent dit? Om te beginnen, dat de gegoede klasse vergeten is wat delen is. Of, voor de cynici (en realisten) onder ons, dat ze hiertoe niet langer gedwongen wordt. Het cliché 'geld is macht' blijkt verrassend dicht bij de waarheid te komen, maar de Amerikaanse politiek slaagt er uitstekend in stilzwijgend aan deze

* Term die gebruikt wordt om het economisch beleid onder president Reagan (1981-1989) te beschrijven. De kernpunten van dit beleid waren beperking van

de groei van de overheidsuitgaven, minder regelgeving, minder belasting en vermindering van de inflatie.

waarheid voorbij te gaan. De suggestie alleen al dat machtige belanghebbenden een deel van hun vermogen gebruiken om die krachten onschadelijk te maken die een eerlijker verdeling van inkomen en vermogen voorstaan, wordt afgedaan als een vorm van ‘klassenstrijd’, maar ze is daarmee nog niet minder waar.

Waarom zouden rationele, rijke mensen hun geld niet gebruiken om politici te overtuigen van de grote gevaren van successierechten, van de ernstige bezwaren tegen te hoge inkomstenbelasting of van de nadelen die kleven aan de hervormingen van het financieringsstelsel van politieke campagnes? Waarom zouden rationele bedrijven die maximale aandeelhouderswinst nastreven, politici niet overtuigen van de grote gevaren van het minimumloon, de ernstige bezwaren tegen regelgeving en de nadelen van vakbonden? Met andere woorden, waarom zouden – in een wereld waarin welvaart, macht, en rijkdom zo hoog in aanzien staan – de machtigen niet hun best doen om meer welvaart, macht en rijkdom te vergaren?

Maar wie dit suggereert, stuit al snel op de grenzen van wat in het politieke debat oordeelbaar wordt geacht. Wie meent dat de grote spelers voorspelbaar en rationeel hun eigen belangen najagen, plaatst zichzelf buiten het politieke vertoog. Wie zijn gezond verstand volgt en van ‘klassenstrijd’ spreekt, pleegt politieke zelfmoord. Volgens de gangbare redenering geloven alle Amerikanen dat ze ooit zelf rijk zullen worden en hebben ze daarom een hekel aan de linkse kritiek op de

plutocraten, met wie ze later zelf hopen te gaan golfen. Hebben Bill Clinton en zijn neoprogressieve vrienden trouwens niet bewezen dat dit soort misplaatste populisme volkomen onbruikbaar is in de moderne politiek?

Nee, dat hebben ze niet. Hoe dichtbij de jaren negentig ogenschijnlijk ook zijn, ze vormden een ander tijdperk. Wie zich de vroege jaren negentig voor de geest haalt, zal zich realiseren dat Clinton tot politieke wasdom kwam en voor het eerst tot president werd gekozen in de schaduw van de Sovjet-Unie, een land waar een retoriek van klassenbewustzijn en vooruitgang op een onaangename manier werd vermengd met een moordzuchtige, dictatoriale en imperialistische manier van regeren. Tijdens de Koude Oorlog vormde de Sovjet-Unie met haar kernwapens en oorlogszuchtige bedoelingen een existentiële bedreiging voor Amerika. Als zo’n krankzinnig, demonisch regime model staat voor een linkse visie op de rol van de overheid en de emancipatie van de arbeidersklasse, dan is het geen wonder dat meer gematigde, sociaal democratische alternatieven het aflegden tegen een ideologie die een eenvoudig, aantrekkelijk en duidelijk contrapunt bood.

Daarover ging het, in essentie, bij het conservatisme-van-de-kleine-overheid. David Frum, een van de meer verstandige en bedachtzame voorstanders hiervan, schreef onlangs op de website van de conservatieve denktank Cato een zwaarmoedige grafrede voor deze ideologie. ‘Op het ogenblik worden we ge-

confronteerd met de dreiging van een uitdijende overheid als gevolg van demografische factoren. Dat is een totaal andere, en minder ernstige bedreiging dan het ideologische gefundeerde streven naar een grote overheid van drie decennia geleden. Soms ontstaat een intellectuele beweging om het land te redden in tijden van grote uitdagingen om vervolgens verdwijnen zodra haar taak voltooid is, zoals de Whigs* in de jaren vijftig van de negentiende eeuw of de Progressieve Beweging in Amerika na de Eerste Wereldoorlog. Het is niet ondenkbaar dat de toekomst van het conservatisme besloten ligt in het besef dat het tot het verleden hoort.’

Het is aangenaam ironisch en buitengewoon toepasselijk om het conservatisme-van-de-kleine-overheid te zien als het dialectische antwoord op het communisme. Het is, achteraf gezien, een wrede ideologie, een ideologie met een vrijheidsbegrip dat volkomen losstaat van enige vorm van veiligheid en individualisme volkomen los van ethiek ziet. Whittaker Chambers** had volkomen gelijk in zijn boekbespreking in *The National Review* van *Atlas Shrugged* van Ayn Rand, een soort bijbel voor vrije-markt-apologeten. ‘Het bijzondere aan dit boek is, volgens mij, dat geen enkel mens met gezond verstand het serieus kan nemen, maar dat veel mensen het kennelijk toch doen. In dit verhaal is alles en iedereen ofwel helemaal goed, ofwel helemaal slecht. Alle tussenliggende gradaties die het echte leven zo complex maken en ons in ver-

warring brengen als wij de werkelijkheid onder ogen willen zien, bestaan hier niet. Een dergelijke vereenvoudiging van de werkelijkheid verleent haar charme aan het meest primitieve verhaal dat we kennen als: de Oorlog tussen de Kinderen van het Licht en de Kinderen van de Duisternis.’

De bijna karikaturale schurkachtigheid van de Sovjet-Unie vereiste een vergelijkbaar eendimensionaal antwoord van het *laissez-faire* conservatisme. De meer gematigde alternatieven van progressieve kant ‘compliceerden de werkelijkheid alleen maar’, volgens de scherpe analyse van Chambers. Dit was niet het moment waarop Amerika zich kon veroorloven om genuanceerde oplossingen onder ogen te zien, en dus werden ze ontweken, genegeerd. Het kapitalisme van de vrije markt werd nooit helemaal in de praktijk gebracht, maar het werd wel vaak gepredikt en dat was, toen tenminste, het belangrijkste. De Democratische

* Verwijzing naar Whig Party die in 1834 werd gevormd door een gemengd gezelschap dat werd verenigd door hun afkeer van president Andrew Jackson en de politiek van de Democratische Partij. De Whig Party keerde zich tegen wat zij beschouwde als een autoritaire invulling van het presidentschap door Jackson, die de bijnaam ‘King Andrew 1’ kreeg.

** Whittaker Chambers (1901-1961) was een schrijver en spion voor de Sovjet-Unie voordat hij een uitgesproken criticus van het communisme werd. Ayn Rand (1905-1982), een Amerikaanse schrijfster van Russische afkomst, vertelt in *Atlas Shrugged* een filosofisch verhaal over de moraliteit van rationele zelfbeschikking.

Partij slaagde er niet in een overtuigend antwoord te formuleren. De partij werd in de ogen van de bevolking pas weer relevant na de val van het communisme en nadat Clinton zo verstandig was geweest openlijk een deel van de linkse erfenis overboord te zetten.

Newt Gingrich

Maar terwijl het linkse gedachtegoed pas na een overtuigende nederlaag uiteindelijk kon herrijzen, had het het conservatisme-van-de-kleine-overheid een verpletterende overwinning nodig om een absolute ineenstorting te beleven. In 1994 boden Newt Gingrich* en zijn club revolutionaire Republikeinen daartoe de mogelijkheid. De Republikeinen profiteerden van de irritatie over Clintons onmacht op wetgevend gebied en van de geur van schandalen. Onder de wispelturige en confronterende leiding van Gingrich lukte het hun bij de tussentijdse verkiezingen het historische aantal van 52 zetels in het Congres op de Democraten te veroveren. Hierdoor kreeg het Huis van Afgevaardigden voor het eerst in meer dan veertig jaar weer een Republikeinse meerderheid.**

De verkiezingen werden gezien als een referendum over het conservatisme-van-de-kleine-overheid en de overwinning van Gingrich werd beschouwd als een duidelijk signaal om er in Washington eens flink de beuk in te zetten. Dat was op zijn zachtst gezegd een misvatting. Binnen een paar jaar kon Gingrich al niet veel meer doen dan de toenemende groei van de uitga-

ven binnen het Medicare programma, het overheidsprogramma dat gepensioneerden en minder validen ziektekostenverzekering verstrekt, proberen af te remmen. Zijn eigen revolutie was het eerste waar de kiezers hun pijlen op richtten.

Gingrich beging een hele reeks begrijpelijke maar fatale vergissingen. In de eerste plaats verwarde hij de frustratie van de kiezer over de impasse van een politiek systeem dat ver van de kiezers af stond, met weerzin van de kiezer tegen de overheid in het algemeen. Deze misvatting kwam voort uit een onjuiste interpretatie van de eerste twee jaar van de regering-Clinton.

Clinton kwam aan de macht tijdens een periode van grote economische ongerustheid en onzekerheid. Zijn verkiezing werd mogelijk gemaakt door de revo-

* Newt Gingrich (1943) was een Republikeins lid van het Huis van Afgevaardigden van 1979 tot 1999 namens Georgia. De laatste vier jaar daarvan was hij voorzitter van het Huis van Afgevaardigden. Hij was als medeauteur van het *Contract with America* (1994) een van de architecten van de enorme verkiezingsoverwinning van de Republikeinen in 1994. Vanaf 2005 werd deze prominente conservatieve politicus in zijn partij als een mogelijk kandidaat

beschouwd in de presidentsverkiezingen van 2008, maar eind september 2007 besloot hij zich niet verkiesbaar te stellen.

** Elke twee jaar worden alle 435 leden van het Huis van Afgevaardigden en 33 of 34 van de 100 Senaatsleden verkozen. Deze verkiezingen vinden elke twee jaar plaats, maar worden alleen midterms of tussentijdse verkiezingen genoemd als ze niet samenvallen met de presidentsverkiezingen, die elke vier jaar plaatsvinden.

lutie van Ross Perot* die vooral boze blanke mannen aansprak, die bang waren voor een globaliserende economie, waarin gewetenloos winstbejag centraal stond en geen aandacht bestond voor het lot van de werknemers. En wat was Clintons eerste belangrijke actie? De NAFTA.

Politieke commentatoren hebben het beeld opgevoerd dat Clintons belangrijkste politieke fout in het debat over de gezondheidszorg was dat hij weigerde om eerst de hervorming van de verzorgingsstaat en de bijstand aan te pakken. Het feit dat hij begon met de NAFTA, zich daarmee de woede van zijn achterban in de vakbeweging op de hals haalde en bovendien bijdroeg aan het gevoel dat de overheid allereerst de belangen van het bedrijfsleven en de elite op het netvlies had, blijft meestal onbesproken. Maar het was een geweldige fout.

Toen Clinton vervolgens zijn aandacht probeerde te verleggen naar een algemener belang, te weten het invoeren van een algemene ziektekostenverzekering, bleek het bedrijfsleven fel tegen – de sympathie vanwege de NAFTA was alweer verdwenen – en was de progressieve achterban ontevreden en vervreemd. Een vol jaar van besluiteloosheid over de details van het beleid gaf de vele machtige tegenstanders van de stelselverandering de ruimte om een populistische publiciteitscampagne te voeren. Daarin werden Clintons hervormingen gepresenteerd als een onnodig gecompliceerd plan dat er zeker toe zou leiden dat overheidsambtena-

ren de persoonlijke voorkeur en vrijheid van verzekeren zouden gaan inperken. De meest invloedrijke aanklacht tegen de plannen voor de gezondheidszorg kwam van Harry en Louise. Dit bezorgde blanke echtpaar uit de middenklasse, verzonnen voor de meest effectieve publiciteitscampagne uit die tijd en betaald door de Health Insurance Association of America, een belangenvereniging en lobbygroep namens de verzekeraars, kwam in beeld, zittend aan de keukentafel, terwijl ze zich druk maakten over hun machteloosheid tegenover het bureaucratische gedrocht dat Clinton aan het creëren was.

En dus werd de hervorming van de gezondheidszorg verworpen. Althans, Clintons versie. Zelfs op het laatst gaven de opiniepeilingen een duidelijk en een-

* Ross Perot (1930) vergaarde een miljardenfortuin met zijn dataverwerkingsbedrijf Electronic Data Systems, dat hij in 1984 aan General Motors verkocht. Hij deed als onafhankelijk kandidaat mee aan de presidentsverkiezingen in 1992 en 1996 met een zeer uitgesproken agenda. In 1992 kreeg hij bijna 19 procent van de stemmen (maar niet één van de kiesmannen), het hoogste aantal ooit voor een onafhankelijke kandidaat. In 1996 kreeg hij nog slechts

8 procent van de stemmen, na een felle campagne tegen de twee jaar eerder in kracht getreden North American Free Trade Agreement (NAFTA), een verdrag dat de vrije handel tussen de Verenigde Staten, Canada en Mexico vereenvoudigt door het reduceren of in sommige gevallen zelfs het afschaffen van de onderlinge invoerbelastingen en dat restricties op grensoverschrijdende investeringen opheft.

duidelijk beeld: het publiek was voorstander van ingrijpende hervormingen en de peilingen toonden ook aan dat het systeem waaraan het publiek de voorkeur gaf, pijnlijk veel op Clintons voorstel leek. Helaas zorgde het spervuur van aanvallen vanuit het bedrijfsleven en de Republikeinse Partij (tja, ik val in herhaling) ervoor dat de regering van Clinton het plan niet goed over het voetlicht kreeg en er niet in slaagde de bezorgdheid over bepaalde aspecten weg te nemen. Veelzeggend is dat in deze periode de kennis onder de bevolking van wat het voorstel van Clinton precies inhield, juist afnam. Dit punt verdient speciale nadruk: terwijl de media 24 uur per dag aandacht aan dit ene onderwerp besteedden, slaagden de belanghebbenden bij de status quo erin om de media zodanig te manipuleren dat ze letterlijk hun publiek misleidden.

Toen kwamen de parlementsverkiezingen van 1994. Wat Clinton op zijn conto had staan, was de NAFTA, een mislukte hervorming van de gezondheidszorg en een belofte om het begrotingstekort terug te dringen – een belofte die alleen gerealiseerd zou kunnen worden als de regering zou afzien van een stijging van overheidsuitgaven en investeringen. Het is dus geen wonder dat de Democraten verslagen werden. De bevolkingsgroep die zich het scherpst tegen Clinton keerde waren blanke, redelijk opgeleide mannen, precies de groep die de minste economische vooruitgang boekte tijdens jaren onder Clinton, en precies de groep die het meest vatbaar was voor mogelijk banenverlies als gevolg van de NAFTA. Zo

werd Clinton eerst aan de macht gebracht dankzij de Perot-kiezers en verloor hij vervolgens de tussentijdse verkiezingen eveneens dankzij de Perot-kiezers. Ondertussen ontdekte de Democratische opiniepeiler Stan Greenberg dat de mensen die niet waren gaan stemmen, grotendeels bestonden uit gedesillusioneerde voormalige aanhangers van Clinton.

Toen kwam Gingrich ten tonele. Met zijn grijze haar, scherpe tong en buien van grote zelfgenoegzaamheid las deze zelfbenoemde ‘hoeder van de beschaving’ de tekenen van de verkiezingsuitslag en meende hij daarin een mandaat te zien voor een krachtige beweging tegen de overheid. Dit was niet juist. De kiezers hebben de details van het voorstel van Gingrich, het *Contract With America*, waarin enkele prominente Republikeinen in de aanloop naar de tussentijdse verkiezingen van 1994 de beloftes van hun partij gedetailleerd uiteenzetten en waaromheen een grote hype ontstond, misschien niet precies onthouden. Maar ze begrepen wel wat het betekende. In tegenstelling tot Clinton zouden Gingrich en zijn medestanders hun beloftes voor verandering ook echt nakomen. En in tegenstelling tot Clinton zouden zij leiding geven aan een effectieve en verantwoordelijke overheid.

Eugene J. (EJ) Dionne, een relatief progressieve journalist die regelmatig politiek commentaar voor *The Washington Post* verzorgt, heeft erop gewezen dat in deze periode het overheidstekort een symbool van een verkwistende, zieke, onbezorgde overheid was ge-

worden. Gingrich & Co. dwongen een meer specifieke benadering af. Zo schreef Dionne dat ‘de Republikeinse voorstellen het land dwingen om keuzes te maken bij het terugdringen van het overheidstekort. Het gaat niet meer om een abstract soort terugdringen van het tekort. Het gaat niet meer om verkwisting, fraude en misbruik. Niet meer of het wel aardig zou zijn om minder belasting te betalen.’ De uitkomst van dit debat was bijzonder verontrustend voor de Republikeinse Partij. ‘Amerikanen zijn misschien wel niet zo dol op de overheid, en misschien vertrouwen ze haar ook niet, maar (en dit is het belangrijke punt dat de Republikeinen over het hoofd zagen) ze vertrouwen de uitkomsten van de markt evenmin als deze niet door de overheid in toom worden gehouden.’

De vergelding die Gingrich met zijn pogingen tot actualisering van het conservatisme-van-de-kleine-overheid over zich afriep, kwam snel en was hevig. Zijn partij leed een historische nederlaag in de tussentijdse verkiezingen van 1998, en vier jaar nadat hij aan de macht was gekomen, verliet Gingrich het Congres alweer. Jaren eerder al had John Kenneth Galbraith de dynamiek perfect samengevat: ‘Progressieven zijn, denk ik, op de weg terug. Een van de redenen is dat steeds meer mensen zich pijnlijk bewust worden van het alternatief.’

Galbraith beschreef, op zijn unieke grappige manier, de Free/Cantril-paradox. Lloyd Free en Hadley Cantril waren opinie-onderzoekers die in de jaren ze-

stig een enorme hoeveelheid gegevens over politieke voorkeuren analyseerden. Aan de hand daarvan concludeerden zij dat het Amerikaanse volk conservatief sprak en progressief handelde. Met andere woorden, men vindt de clichés van het conservatisme wel goed klinken (persoonlijk initiatief, kleine overheid, een ‘onzichtbare hand’ die het land leidt), maar deinst terug voor de beleidsimplicaties ervan. Aan de andere kant straalt het idee van links dat de staat overal voor moet zorgen een soort pessimisme uit dat niet erg populair is, maar spreken doelstellingen als een vangnet in de sociale zekerheid en robuuste publieke diensten de kiezers juist weer aan. Newt Gingrich vertegenwoordigde bij uitstek deze paradox. Hij werd gekozen op basis van zijn krachtige retoriek, maar moest onmiddellijk het veld ruimen toen hij zijn conservatieve plannen in de praktijk wilde brengen.

Compassionate conservatism

De Republikeinse Partij zag het met argusogen aan. Waar Reagans trouw aan het principe van een kleine overheid grotendeels een kwestie van mythologie was, gaven de conservatieven lange tijd het in meerderheid Democratische Congres de schuld van Reagans regelmatige belastingverhogingen. Maar dat kon niet meer ten tijde van Gingrich. Twee jaar later zou George W. Bush de Republikeinse nominatie voor het presidentschap binnenhalen met een programma van *compassionate conservatism*. Dit programma beloofde een

nieuw soort conservatisme, vrij van wreedheid of, zo men wil, kapitalisme. Met een begroting in balans, ‘maar niet over de ruggen van de armen’. Met respect voor de vrije markt, maar wel met een vergoeding voor voorgeschreven medicijnen. Met beloning van het persoonlijk initiatief, maar ook met instandhouding van de sociale zekerheid.

Medelevend conservatisme bood een soort geïntegreerde aanpak van de paradox. Klink conservatief, geef aan dat je progressief zult gaan regeren, en... doe dat dan ook. Maar dan wel zonder financiële verantwoordelijkheid. De binnenlandse agenda van Bush werd gedomineerd door drie prioriteiten: belastingverlaging, de No Child Left Behind act* en de Medicare Prescription Drug Benefit (vergoeding voor medicijnen op voorschrift binnen het Medicare-programma).

Wat opvalt bij dit lijstje, is het ontbreken van een fiscale balans: twee uitbreidingen van overheidsuitgaven moeten, theoretisch, niet gekoppeld worden aan een afname van de inkomsten. Maar belastingverlaging is voor conservatieven een soort wondermiddel tegen alle kwalen. Toen duidelijk werd dat Amerikanen niet zaten te wachten op een serieuze vermindering van de omvang van de overheid, kreeg de belastingverlaging een andere doelstelling mee. Niet langer ging het erom via lagere overheidsinkomsten het budget van de overheid te verkleinen en de positie van de individuele burger te versterken. De nieuwe redenering was dat, door economische groei te stimuleren, de

belastingverlaging uiteindelijk de overheidsinkomsten zou doen toenemen. Voilà!

Maar omhoog is niet omlaag, zwart is niet wit, en belastingverlaging leidt niet tot een forse verhoging van de overheidsinkomsten. Dat maakte echter niet uit: conservatieven konden dat wel gewoon blijven roepen, terwijl ze in werkelijkheid ‘het monster uithongerden’. Deze memorabele uitspraak werd ooit gedaan door anti-belastingactivist Grover Norquist** om de strategie te beschrijven die erop gericht is de overheid van haar inkomsten te onthouden, zodat er geen geld meer is voor haar programma’s en de overheid dus wel moet inkrimpen. Belastingverlagingen zijn populair, verlaging van de overheidsuitgaven is dat niet. Maar zolang je belooft dat het ene niet tot het andere leidt, kun je ervoor zorgen dat het vertraagde effect van een lagere belastingopbrengst in de toekomst de uitgaven terug zal dringen. Dit is een geniepige manier om de overheid in te krimpen.

* Veelbesproken plan dat bedoeld was tot verbetering van de kwaliteit van Amerikaanse scholen. Het voorstel, dat door Congresleden van beide partijen grotendeels werd ondersteund, werd begin 2002 ondertekend door president Bush. Over de resultaten van de wet wordt nog steeds gedebatteerd. Critici denken

onder meer dat de wet alleen maar heeft geleid tot een verlaging van de standaarden.

** Voorzitter van de Americans for Tax Reform. Komt regelmatig in opspraak, onder meer vanwege zijn banden met de beruchte lobbyist Jack Abramoff, en vanwege zijn controversiële verklaringen.

Op weg naar een kleine overheid gebeurde er iets vreemds: de overheid nam in omvang toe. William Niskanen, voorzitter van het Cato Institute, kwam recentelijk met de cijfers. Zijn bevindingen tonen aan dat 'het relatieve niveau van de overheidsuitgaven over de periode van 1981 tot en met 2000 overeenkwam met het relatieve niveau van de federale belastingdruk in de *omgekeerde* richting. Met andere woorden: er was een uitgesproken *negatieve* correlatie tussen het relatieve niveau van overheidsuitgaven en belastingopbrengsten. Overheidsuitgaven namen toe met ongeveer een half procentpunt van het BBP voor elk procentpunt afname in het relatieve niveau van de federale belastingopbrengst.'

Bij nader inzien is dit eigenlijk helemaal niet zo verrassend. Als de belasting laag is, zijn kiezers eerder geneigd om verdere uitgaven goed te keuren. En omdat het Congres niet gebonden is aan een begrotingsevenwicht, kunnen de makers van de wetten, die niet verder kijken dan de volgende verkiezing in plaats van de volgende generatie, beide tegenstrijdige belangen nastreven en realiseren. Met al die lekkernijen voor hun neus werd de regering, uiteraard, steeds groter, terwijl de financiële situatie steeds ongezonder werd.

Op dit punt is de opvolger van het conservatisme-van-de-kleine-overheid nu aangeland: een mengelmoes van bestedingsuitbreidingen enerzijds – ter wille van politieke populariteit – en belastingverlaging anderzijds die, zo bleek, niet veel meer effect had dan de

uitgaven aanjagen en de begroting in de vernieling te helpen. Om dit een beleidsfilosofie te noemen is een belediging voor die term.

Uitbreiding van de nationale overheid

Het besef daarvan dringt steeds verder door. De al genoemde Grover Norquist is een goed voorbeeld. Zijn strategie is geïmplodeerd. De ene na de andere gouverneur die tot voor kort achter Grover stond, breekt nu zijn belofte om af te zien van belastingverhoging. Mitch Daniels, de eerste Begrotingsdirecteur van Bush in het Witte Huis, ontving in 2002 de Hero of the American Taxpayer Award van Norquist. Kort daarop werd Daniels gouverneur van Indiana en stelde hij een belastingverhoging van 29 procent voor teneinde een begrotingstekort van 600 miljoen dollar weg te werken. Norquist was woedend over dit verraad. Hij verklaarde dat gouverneur Daniels 'Indiana buitengewoon onaantrekkelijk maakte voor het bedrijfsleven' en raadde Amerika aan om 'te kijken naar mensen als gouverneur Rick Perry (van Texas) voor alternatieve oplossingen'. Een paar dagen later stelde Perry zelf een belastingverhoging voor. Het bleek dat 'het monster uithongeren' wel goed klonk, maar 'de scholen uithongeren' toch wat minder.

In de tussentijd was Bush bezig de nationale overheid op recordsnelheid uit te breiden. Hij vergrootte de overheidscontrole op het onderwijs, voegde een medicijnenvergoeding toe aan Medicare, en gaf de Na-

tional Security Agency (NSA) de bevoegdheid om telefoontjes van Amerikaanse burgers af te luisteren. Zijn enige echte poging om de overheid te verkleinen kwam in 2005, toen hij de sociale zekerheid wilde privatiseren. Maar dit was meteen ook zijn grootste mislukking.

Verworpen in de staten en in diskrediet gebracht op nationaal niveau: het conservatisme-van-de-kleine-overheid werkt echt nergens. De overheid bleef groeien, en de enige praktische gevolgen van de impuls om de overheid in te krimpen waren fiscaal onverantwoord gedrag en forse begrotingsoverschrijdingen. De retoriek was dan wel solide, maar de uitvoering was rampzalig. Voor degenen die echt een kleine overheid nastreefden, en niet het succes van de Republikeinen, was dit een schrale troost. De beweging had lang geprobeerd de schuld voor de tegenvallende resultaten op anderen af te schuiven, maar kon niet eeuwig de ogen blijven sluiten voor de mislukkingen in de praktijk.

Maar als de conservatieve beweging haar beste tijd heeft gehad, wat is dan precies de toekomst van de Republikeinse Partij? Het antwoord is misschien te vinden in de bijzondere samenstelling van de Republikeinse coalitie. Uit onderzoek van het *Pew Research Center** blijkt dat alle drie de groeperingen waaruit de partij bestaat, voor ongeveer 60 procent een christelijk conservatieve beweging aanhangen. Ongeveer 60 tot 80 procent van de samenstellende groepen keuren het onderwijzen van het creationisme op school goed en

90 procent is voorstander van de aanwezigheid van de tien geboden in overheidsgebouwen. Een meerderheid van de sociale conservatieven en de pro-overheid conservatieven bezoeken regelmatig bijbelstudie- en gebedsgroepen en zeggen minstens één keer per week naar de kerk te gaan.

De gemeenschappelijke noemer is een sociaal conservatisme dat de Republikeinse Partij niet meer uitdraagt als het om de overheid gaat. Diverse theorieën suggereren dat het beroep op normen en waarden vooral bedoeld is om bescherming te bieden tegen krachten en trends die het 'traditionele' gezin aantasten. De ondernemende conservatieven, pro-overheid conservatieven en sociale conservatieven zijn dan ook de groepen die op respectievelijk de eerste, tweede en derde plaats staan als het gaat om huwelijks staat en het hebben van kinderen.

De Democraten wijzen er dan meteen op dat de grootste bedreiging voor het traditionele gezin econo-

* Onafhankelijk en onpartijdig instituut dat data over allerlei zaken van belang voor de Amerikaanse bevolking analyseert. Zijn Typologisch Onderzoek uit 2004 is een poging om kiezers te classificeren naar politieke voorkeur, normen en waarden, en geloof. De Republikeinse kiezers behoorden voornamelijk tot

drie groepen: ondernemende conservatieven, sociale conservatieven en pro-overheid conservatieven. De overige groepen waren de optimisten, de cynici, de omstanders (voornamelijk onafhankelijken), de progressieven en de conservatieve en kansarme democraten (allen hoofdzakelijk Democratisch).

misch van aard is. Onzekere sociale uitkeringen, loonsverlagingen en de overgang naar een diensteneconomie leggen allemaal een zware druk op het huwelijksleven. Voor de meeste gezinnen is de ideologische discussie over een bestaan als huisvrouw of huisman een luxe die zij zich niet kunnen veroorloven. Deze kwestie werd lang geleden beslist door de hoogte van de hypotheek. En dus zouden de conservatieven-van-de-kleine-overheid van weleer wel eens plaats kunnen gaan maken voor de gezinsvriendelijke Republikeinen: een type denkers dat een sociaal conservatisme koppelt aan een vorm van economische vooruitstrevendheid, gericht op het bevorderen en beschermen van het traditionele gezin.

De Democrate naar links

Ondertussen ondergaat de Democratische Partij haar eigen transformatie. Lange tijd delfden linkse opvattingen in economisch opzicht het onderspit als gevolg van politieke voorzichtigheid. Maar nu zien de voorstanders ervan voor het eerst dat het land openstaat voor ingrijpende veranderingen. Alle Democraten die bij de tussentijdse verkiezingen van 2006 gekozen werden, waren voorstander van het verhogen van het minimumloon. Allemaal waren ze voorstanders van stamcellenonderzoek. Slechts negen van hen beschouwden zich als tegenstanders van abortus.

De meest conservatieve Democraten, die vooral in het zuiden op het stembiljet stonden, haalden het over

het algemeen niet. In Tennessee verloor Harold Ford, wiens campagne de nadruk had gelegd op zijn kerkbezoek en conservatieve normen en waarden. Jim Webb (Virginia) won met slechts een paar duizend stemmen. Ondertussen haalden uitgesproken progressieve kandidaten zoals Sherrod Brown (Ohio), Ben Cardin (Maryland) en Sheldon Whitehouse (Rhode Island) zonder enig probleem de overwinning binnen. Politicoloog Tom Schaller merkte al op dat de omslag in het zuiden een magere vijf procent bedroeg.

De echte transformatie kwam in het progressieve noordoosten (in staten als Vermont, Massachusetts, New Hampshire en Maine), waar een hele reeks niet-links-genoege Republikeinen door een legertje progressieve kandidaten werd verslagen, en in de zogeheten Rust Belt (de industriële regio met staten als Pennsylvania, Ohio, Indiana en Michigan), waar economische populistten een stel traditionele conservatieven verdreven. Deze verkiezingen lieten niet alleen de opkomst van progressieve kandidaten zien, maar trokken de Democratische Partij als geheel verder naar links door concentratie op de electorale steun in een aantal meer progressieve delen van het land.

Misschien is het merkwaardigste nog wel dat de verkiezingen het ideologische spectrum opnieuw verdeelden. Een economisch linkse positie, wat nog iets anders is dan progressief in economisch opzicht, leverde niemand het stempel op té progressief te zijn. Opvattingen over de economie deden er eigenlijk niet toe.

De nadruk kwam te liggen op de vraag of de kandidaat in kwestie beweerde in God te geloven en foetussen te willen redden. Politici die hun pijlen richtten op de NAFTA, op de gammele gezondheidszorg, op de ongebreidelde vrije handel en op de toenemende ongelijkheid, wonnen niet alleen hun herverkiezing, maar werden bovendien door de media niet aangesproken op hun standpunten. In voorgaande jaren zouden dergelijke onorthodoxe meningen tot een brede nationale discussie op de opiniepagina's van de kranten hebben geleid.

De presidentscampagne bevindt zich nu op een aanzienlijk linkser speelveld dan de Democraten in het recente verleden hebben meegemaakt. John Edwards is een goed voorbeeld. In 2004 deed hij mee als een centrumkandidaat uit het zuiden geheel in de stijl van Bill Clinton. Hij had een gematigd plan voor de gezondheidszorg en was voorstander van een agressief buitenlands beleid. De huidige campagne laat zijn transformatie zien van een gematigde senator uit het zuiden tot een stevige, offensieve populist, een kanshebber met een binnenlandse politieke agenda die aanzienlijk linkser is dan die van welke grote Democratische kandidaat in de laatste tientallen jaren dan ook, inclusief Howard Dean* en Gary Hart. Hij is er niet voor teruggeschrokken om armoede tot een belangrijk politiek speerpunt van zijn campagne te maken. Edwards verkondigde dat hij zich verkiesbaar ging stellen in de modder van het 9de district in New

Orleans. Hij was niet bang om een plan voor algemene gezondheidszorg voor te stellen waarin de verzekeraars op uitgebreide regelgeving kunnen rekenen, en met dekking volgens het Medicare-model. Hij was niet bang om eerlijk toe te geven dat zijn steun voor de oorlog in Irak een misvatting was, en roept nu op om 40 000 soldaten uit Irak onmiddellijk terug te trekken. Hij was niet bang om als geitenwollensokkentype beschouwd te worden toen hij beloofde een campagne te voeren zonder CO₂-uitstoot en hij een plan voorstelde voor klimaatverbetering dat de uitstoot van broeikasgassen in 2050 met 80 procent zou verminderen en dat vervuilers zou dwingen om vergunningen te kopen in plaats van deze kosteloos te verstrekken.

Dit is linkse politiek zoals we die lang niet hebben gezien: onbevreesd, zonder verlegenheid en zonder smoesjes. De andere kandidaten worden daardoor gedwongen kleur te bekennen. Barack Obama's campagne heeft een vergelijkbaar progressief gehalte, en Hillary Clintons agenda is aanzienlijk linkser dan die van haar man tijdens zijn presidentschap en zelfs linkser

* Voorzitter van het Democratic National Committee voormalig gouverneur van Vermont, werd in de strijd om de Democratische nominatie voor de presidentsverkiezing van 2004 een tijdlang beschouwd als de belangrijkste kandidaat. Gary

Hart, voormalig senator namens Colorado was, in 1984 en in 1988 een groot kanshebber om de Democratische nominatie voor het presidentschap te winnen. Zijn 'nieuwe ideeën' werden beschouwd als een frisse wind in het onveranderlijke Washington.

dan haar opvattingen als lid van de Senaat. Waar zij nog maar een paar jaar geleden een bondgenootschap sloot met Newt Gingrich en verklaarde dat ze het idee van 'geleidelijkheid' had leren waarderen, spreekt ze nu in haar campagne over 'ingrijpende' verandering.

Van een politiek van geleidelijke verandering naar een politiek van ingrijpende transformatie. Het is geen onaardige omschrijving van de ontwikkelingen binnen de Democratische Partij gedurende de laatste paar jaar. Niet omdat de Democraten nu dapperder, slimmer of

betere mensen zijn. Politici zijn in principe reactief, en in dit geval reageren ze op onhoudbare economische ontwikkelingen die voor onrust en ongemak onder de kiezers zorgen. De Republikeinen worden linkser, maar de Democraten gaan nog verder naar links. Voeg daarbij de mislukte oorlog in Irak, die de Republikeinse voorsprong op het gebied van de nationale veiligheid ernstig heeft ondermijnd, en het is aannemelijk dat het tijdperk van economisch conservatisme op zijn einde loopt. In Amerika begint nu het herstel.

NOTEN

- 1 John Graham stond aan het hoofd van dit bureau van 2001 tot 2006. Hij werd opgevolgd door Steven Aitken, die inmiddels, sinds april 2007, weer is opgevolgd door Susan Dudley.
- 2 R.J., Gordon, en I. Dew-Becker, *Where Did the Productivity Go? Inflation Dynamics and Distribution of Income*, National Bureau of Economic Research Working Paper 11842, 2005. <http://www.nber.org/papers/w11842.pdf>.

It's the foreign policy, stupid

Matthew Yglesias

Ik groeide op in New York. Als ik uit mijn raam keek, domineerden de torens van het World Trade Center mijn uitzicht. Kolossaal waren ze, maar door hun eenvoud en saaiheid vielen ze bijna niet op; over hoe hoog ze waren, hadden we het nooit. Toch gaven ze, juist door hun vorm en hoogte, structuur aan het hele stedelijke landschap. Nu ze verdwenen zijn, valt de leegte die ze achterlaten ook niet op: de rest van de gebouwen vult het gat en het lijkt haast of de torens er nooit geweest zijn. Ze waren onopvallend en het gat dat ze achterlieten, is dat ook, maar toch is hun invloed op de skyline van New York onmiskenbaar geweest. De aanval op het World Trade Center heeft zo'n zelfde onmiskenbare invloed gehad. Het trauma van 11 september 2001 en de daaropvolgende terugkeer van het buitenlands beleid en de nationale veiligheid als kernthema's van het politieke debat hebben de Amerikaanse politiek in de eenentwintigste eeuw bepaald.

Dat het buitenlands beleid en de nationale veiligheid opnieuw hoog op de politieke agenda staan, is van bijzonder groot belang. Tijdens de Koude Oorlog kreeg de Democratische Partij voortdurend het verwijt dat ze het communisme niet hard genoeg aanpakte.

Daardoor werden de Democraten op het gebied van de buitenlandse politiek in het nauw gedreven. John F. Kennedy werd desondanks in 1960 tot president gekozen, vooral omdat hij zijn Republikeinse tegenstander Richard M. Nixon rechts passeerde op het terrein van de Amerikaans-Russische betrekkingen en de regering van zijn Republikeinse voorganger Dwight D. Eisenhower er valselijk van beschuldigde verantwoordelijk te zijn voor een Amerikaanse achterstand in de wapenwedloop.

Tijdens hun regeringsperiode lijken Kennedy als ook zijn opvolger Lyndon B. Johnson de Amerikaanse militaire inzet in Vietnam te hebben vergroot om hun politieke imago op te poetsen. De Democraat Jimmy Carter won de presidentsverkiezingen van 1976 nipt, in een periode vol Republikeinse schandalen, maar hij verloor ze vier jaar later weer. Bij zijn verlies speelde zijn – in de ogen van de Amerikanen zwakke – buitenlandse optreden hem parten: hij had niet genoeg actie ondernomen tegen de islamitische revolutie in Iran in 1979 en tegen de Sovjet-Unie, die in die tijd in opkomst was in Afrika, Latijns- en Centraal-Amerika.

Toen de Koude Oorlog was afgelopen, veranderde de situatie volledig. Theoretisch gezien zouden de successen die de regering van George H.W. Bush (1989-1993) boekte op het gebied van buitenlands beleid, een enorm pluspunt voor de regering moeten zijn geweest. NAVO-lid Duitsland was herenigd in 1990, de Sovjet-Unie was uiteengevallen en de Verenigde Staten hadden – tegen de zin van de meeste Democraten in het Congres – aan het hoofd gestaan van een brede internationale coalitie die in datzelfde jaar het leger van Saddam Hussein versloeg en het uit Koeweit verdreef. Toch was het einde van de Koude Oorlog een groot probleem voor de Republikeinen.

Bill Clinton, de Democratische uitdager van Bush, had een bordje in zijn campagnehoofdkwartier hangen waarop stond 'It's the economy, stupid!' en zijn staf vertelde iedere journalist die het maar wilde horen dat de economie, en niet het buitenlandse beleid, op dit moment alle aandacht verdiende. In een tijd van economische recessie gebruikte Clinton Bush' focus op het buitenlands beleid tegen hem. Hij schilderde hem af als een snob, die door al zijn gebabbel met Michail Gorbatsjov en François Mitterrand geen tijd meer had om te letten op wat er thuis in de VS gebeurde.

Zo begon de politiek van de jaren negentig, een periode waarin een groot aantal vooraanstaande Democratische politieke adviseurs hun prominente positie bereikte. Omdat buitenlandse politiek in die tijd bijna compleet van de agenda verdween, is het voor de De-

mocraten moeilijk geweest om effectief te reageren op de situatie die na 11 september ontstond. Een hele generatie progressieve politici, die hun grote successen in de jaren negentig beleefden, is ervan overtuigd geraakt dat de politieke situatie in dat tijdperk – direct na de val van de Sovjet-Unie, toen er weinig aandacht was voor buitenlands beleid – normaal was.

Toen de Democraten na de herverkiezing van George W. Bush in 2004 hun wonden likten, stippelden drie vrienden in het Capitool, waar het Amerikaanse Congres zetelt, het pad voor de Democratische wederopstanding uit. Ze stelden één cruciale voorwaarde: die wederopstanding zou pas plaatsvinden als de nationale veiligheidskwestie weer naar de achtergrond was verdwenen. Toen ik het populaire boek *The Emerging Democratic Majority* (2002) van John B. Judis en Ruy Teixeira na de verkiezingen van 2004 opnieuw las, bespeurde ik hetzelfde idee. Herhaaldelijk werd voorspeld dat de Democraten pas weer een meerderheid kunnen behalen 'als de herinnering aan 11 september vervaagt', of iets in die trant.

Hoewel de herinnering aan de aanvallen wel zal afnemen, en dat tot op zekere hoogte al is gebeurd, blijft het veiligheidsvraagstuk onverminderd actueel. In de jaren negentig was de publieke belangstelling voor wat er in de rest van de wereld gebeurde, gedaald tot het laagste punt sinds de Grote Depressie in de jaren dertig. Democraten kunnen hopen dat die belangstelling ook nu weer wegebt, maar hoop is geen goede strate-

gie. Bovendien leert de geschiedenis anders. De Clinton-jaren waren een uitzondering op de regel: buitenlands beleid is, sinds Amerika opkwam als wereldmacht in de Spaans-Amerikaanse Oorlog in 1898, altijd een prominent onderdeel geweest van presidentiële campagnes. Het zal dit hoogstwaarschijnlijk blijven. In elk geval zal het een grote rol spelen in de verkiezingen van 2008, precies zoals het dat deed in de tussentijdse verkiezingen van 2002 en 2006, en in de succesvolle herverkiezingcampagne van Bush in 2004.

Hoe belangrijk die rol waarschijnlijk zal zijn, kunnen we vaststellen als we naar de politieke ontwikkelingen kijken in de herfst en winter van 2001-2002, net na 11 september. Ook al was 11 september van enorm belang – ‘11 september heeft alles veranderd’, zoals het cliché luidt – toch veranderde er in één opzicht erg weinig die ochtend. De vernietiging van het World Trade Center zorgde niet voor een grote verandering in de objectieve veiligheidssituatie in de vs, zoals het begin of het einde van de Koude Oorlog of het aan de macht komen van Hitler dat wel deden. Hoewel het vreselijk was dat er veel mensen stierven, was dat op zichzelf geen bedreiging voor de stabiliteit of welvaart in Amerika. Ook veranderde het risico op aanvallen op de vs niet door de gebeurtenissen van die dag.

De objectieve veiligheidssituatie veranderde dus niet, maar 11 september zorgde er wel voor dat het psychologische veiligheidsgevoel van de Amerikaanse be-

volking enorm veranderde. Door 11 september ontstond er een situatie waarin het publiek ontvankelijk werd voor ambitieuze ideeën over de rol die de vs in de wereld moesten spelen en opvattingen over de aard van de mondiale veiligheidssituatie. Tot nu toe waren mensen daar niet in geïnteresseerd geweest, maar eind 2001 en begin 2002 stonden ze er veel opener tegenover. Sommige van die ideeën raakten snel ingeburgerd en bleken later erg lastig te ontkrachten. Rechts greep deze kans aan om een aantal kwesties op zo'n manier te presenteren dat ze goed pasten bij hun beleidsvoorkeuren, ook al zou hun aanpak in de praktijk uiterst ongeschikt blijken voor de situatie. Links vocht dit rechtse beeld over het algemeen niet aan.

Extreemlinkse sympathieën

Het land bereidde zich voor op het bedenken van een strategie tegen het islamitische terrorisme, en dus zou het logisch zijn geweest als iedereen zich verdiept zou hebben in empirische informatie over de oorsprong en kenmerken van het probleem. In plaats daarvan zocht Amerika zijn heil in clichés. Elke serieuze poging tot het begrijpen van de motieven van de jihadstrijders, of elke steun voor zo'n poging, werd bekritiseerd. Al snel raakten de elite en de publieke opinie ervan overtuigd dat het anti-americanisme werd veroorzaakt door de haat tegen 'vrijheid' of een soortgelijk abstract en zeer prijzenswaardig idee dat Amerika symboliseerde, ook al was daar geen enkel bewijs voor. Toen Susan Sontag

vlak na de aanslagen in het tijdschrift *The New Yorker* schreef dat het land niet was getroffen door een ‘aanval op de beschaving, of vrijheid, of mensheid van de vrije wereld’, maar eerder door een ‘aanval op een zelfverklaarde supermacht, ondernomen vanwege de Amerikaanse allianties en daden’, werd ze afgekraakt. Zo verging het eenieder die iets soortgelijks durfde te publiceren. De mening dat de doelen en motieven van al-Qaida deels hun oorsprong vinden in het Amerikaanse beleid, werd gezien als de impliciete beschuldiging dat Amerika de aanslagen had uitgelokt en dus indirect zelf verantwoordelijk was.

Er bestond opeens een ongekennde interesse voor de kleine groep Amerikanen met extreemlinkse sympathieën. Een goed voorbeeld is de rubriek ‘Idiocy Watch’ die regelmatig in *The New Republic* verscheen tussen oktober 2001 en november 2002. Deze rubriek bestond geheel uit citaten die door de redacteurs van het blad als belachelijk werden beschouwd. Soms betrof het citaten van extreemrechts, maar meestal van extreemlinks. Er werden geen tegenargumenten gegeven en het merendeel van de geciteerde personen – zoals de componist Karlheinz Stockhausen, de Indiase schrijfster Arundhati Roy, de Amerikaanse controversiële schrijfster Elizabeth Wurtzel en de schaakgrootmeester Bobby Fischer die inmiddels een zonderlinge kluizenaar is geworden – speelde helemaal geen rol van betekenis in de Amerikaanse politieke debatten.

Waarom werden deze standpunten gepubliceerd als ze blijkbaar zo belachelijk waren dat tegenargumenten niet nodig werden geacht? De gematigde Britse conservatief Andrew Sullivan, publicist, blogger en activist, die nu in de vs woont, geeft ons een hint in zijn bezorgde uitspraak van na de aanslagen dat ‘decadent links in zijn enclaves aan de West- en Oostkust springlevend is, en wel eens een zogenaamde vijfde colonne zou kunnen oprichten’.

Alleen al het bestaan van extreemlinkse meningen werd gezien als staatsgevaarlijk, waarbij het niet uitmaakte of die meningen ook echt beleidsmakers bereikten of beïnvloedden. Het idee dat, om maar eens wat te noemen, Noam Chomsky, Stockhausen, Wurtzel en misschien Howard Zinn, historicus, politicooloog, (toneel)schrijver en linkse politiek activist, zich zouden verenigen om samen ten strijde te trekken tegen de vs, in naam van de heilige oorlog van Osama bin Laden, was uiteraard vrij onwaarschijnlijk. Vandaar het cruciale woordje ‘zogenaamde’. Maar wat betekent dat? Hoe kon het alleen maar uiten van ongenoegen over beleidskeuzes, ongeacht of dat ongenoegen gegrond was of niet, al beschouwd worden als ‘zogenaamd’ verraad? Waarschijnlijk ligt het antwoord in de Amerikaanse waardering voor wilskracht als doorslaggevende variabele bij een succesvolle oorlogvoering. Susan Sontag en haar geestverwanten mochten dan niet zelf de wapens opnemen, hun tegengeluid bedreigde de Amerikaanse eenheid en vastberadenheid

die nodig waren om de nationale veiligheid te waarborgen. De conservatieven hadden na de aanslagen zelfs gesuggereerd dat Amerika de aanslag over zichzelf had afgeroepen, doordat het land zich niet agressief genoeg had geprofileerd in de wereldpolitiek.

Voor deze bewering was slechts flinterdun bewijs. De twee belangrijkste islamitische terroristische organisaties, de sjiitische Hezbollah en de soennitische al-Qaida, zijn allebei ontstaan als antwoord op buitenlandse invallen in islamitische landen, respectievelijk Israëls inval in Libanon in 1982 en de invasie van Afghanistan door de Sovjetroepen in 1979. Bovendien hebben islamitische terroristen over het algemeen landen zoals Israël, de vs, Rusland en India aangevallen, landen die juist buitengewoon agressief waren in vergelijking met de rest van de wereld. Als het bij het internationaal terrorisme werkelijk om het principe zou gaan 'dat zwakte agressie uitnodigt', dan zouden juist landen als IJsland en Portugal doelwit moeten zijn van vrijheidshatende terroristen. Het tegendeel is waar. Uit de Summer Task Force-studie van de Defense Science Board uit 1997 naar reacties op internationale bedreigingen bleek dat de analyse van historische gegevens 'een sterke correlatie tussen Amerikaanse inmenging in internationale situaties en een stijging in terroristische aanslagen tegen de vs' laat zien.

Na de aanslagen wilde rechts daar niets van weten. Op 21 september 2001 stelde Charles Krauthammer, columnist van de conservatieve *The Washington Post*,

dat degenen die het lef hadden te suggereren dat het Amerikaanse beleid leidde tot terroristische aanslagen, 'in de war waren. Men zou vlak na een ramp die aan vijfduizend onschuldige Amerikanen het leven heeft gekost, toch scherpzinnigheid verwachten.' Een week later kwam hij met zijn eigen theorie: niet Amerikaanse interventie, maar juist Amerikaanse zwakte lokt terrorisme uit. De radicale islam kende volgens hem een golf van successen, namelijk de bombardementen op de marinebarakken in 1983 die de vs uit Libanon verdreven, de moord op achttien Amerikaanse soldaten in Mogadishu die zorgde voor de Amerikaanse uittocht uit Somalië in 1993, en daartussenin de oorlog die de andere supermacht, de Sovjet-Unie, in 1989 uit Afghanistan verdreef. Essayist Michael Ledeen van *The National Review* voegde Vietnam aan de lijst toe.

Het is eenvoudig te begrijpen dat zulke uitlatingen aansloegen vlak na de gruwelijke aanslagen van 11 september. De natuurlijke – en inderdaad gepaste – reactie na zo'n gebeurtenis is om terug te slaan. Bovendien suggereert de 'terugtrekking veroorzaakt terrorisme'-theorie dat héél hard terugslaan voldoende is om het geweld te stoppen. En als dat niet werkt, dan moet er nóg harder teruggeslagen worden. Deze houding past niet alleen heel goed bij de stemming die heerste na de aanslagen, ook gaf zij de Amerikanen het geruststellen-de idee dat de vs het terrorismeprobleem voor altijd zouden kunnen oplossen.

Dit wereldbeeld schoot echter ernstig tekort bij het analyseren van de motieven van al-Qaida. Vooral de benadering van buitenlands beleid in termen van 'vastberadenheid' en 'lafheid', ongeacht de context, leverde problemen op. Het besluit om zich terug te trekken uit Vietnam had bijvoorbeeld duidelijk niets te maken met Osama bin Laden of de radicale islam. Desondanks zag rechts deze terugtrekking decennia later als een aanmoediging voor terroristen, doordat de actie een Amerikaans gebrek aan wilskracht liet zien. Als we dit zo interpreteren, dan zou het omgekeerde ook waar zijn: elke demonstratie van vastberadenheid, waar dan ook ter wereld, zou een nuttige aanpak van het terrorisme zijn, simpelweg omdat zo'n actie het Amerikaanse doorzettingsvermogen en de bereidheid tot vechten toont en daarmee eventuele tegenstanders afdoende afschrikt.

Richten op de doelen

Het kwam goed uit dat volgens deze analyse hetzelfde hyperagressieve en hypernationalistische buitenlandse beleid waar veel conservatieven al langer voor hadden gepleit precies het juiste antwoord was op 11 september. Het maakte niet uit dat ze hun beleid nog nooit eerder hadden gepresenteerd als terrorismepreventie, of dat ze de dreiging van internationaal terrorisme tot dan toe hadden gebagatelliseerd. Het argument dat het aanvallen van willekeurige doelen de manier zou zijn om al-Qaida te bestrijden, was natuurlijk niet erg overtuigend, maar de focus op wilskracht maakte het

mogelijk kwesties samen te voegen die slechts vaaglijk met elkaar te maken hadden. Ze hadden vaak alleen met elkaar gemeen dat moslims en/of Arabieren er een rol in speelden. Volgens rechts zouden al deze kwesties tegelijk en krachtig aangepakt moeten worden.

Militair historicus Frederick Kagan legde in *The Weekly Standard* uit dat het bij het bestrijden van terrorisme 'vooral belangrijk is om angst overboord te zetten en ons te richten op de doelen'. Maar in deze samenhang bleek 'richten op de doelen' een erg breed begrip. 'Het elimineren van al-Qaida of het omverwerpen van de Taliban is niet genoeg,' zo waarschuwde hij. Hij stelde een plan op dat drie punten omvat, die veel verder gaan dan die twee 'eerste doelen':

- Vervang de Taliban door een stabiel Afghaans regime dat zijn best wil doen om zich als respectabel lid van de internationale gemeenschap te gedragen. Op deze manier kan het gebruik van zijn territorium en hulpbronnen door terroristen worden voorkomen.
- Roei bekende terroristische organisaties zoals al-Qaida, Hezbollah, Hamas en Islamitische Jihad zo goed mogelijk uit.
- Vervang het misdadige regime van Saddam Hussein, voor hij een manier vindt om de chemische en biologische wapens, waarvan we weten dat hij ze aan het ontwikkelen is, te gebruiken voor een vreselijke aanval op de vs.

Dit was, zwak uitgedrukt, een ambitieuze agenda. Nergens in het artikel blijkt dat de schrijver doorheeft hoe ambitieus de doelen wel niet zijn. Met de titel 'Fear Not the Taliban' en alle retoriek om de voorstellen heen wekt Kagan de indruk dat weifelhoedigheid het enige echte obstakel vormt voor het bereiken van de doelstellingen.

Zulke sentimenten zouden leiden tot het lastige parket waar de vs zich inmiddels in bevinden, weten we nu. Toch werden deze opvattingen destijds niet heftig bestreden door de leidende politici uit progressieve kring. Die negeerden de uitspraken eerst. Later onderschreef een verrassend groot aantal Democraten ze zelfs impliciet door het standpunt van de regering-Bush te steunen dat een inval in Irak deel zou moeten uitmaken van de reactie op 11 september. Onder de Democraten die achter dit initiatief stonden, waren de toenmalige leiders van de Democraten in de Senaat en in het Huis van Afgevaardigden, de belangrijkste Democraten in de commissies van Buitenlandse Zaken en Veiligheid in Senaat en Huis van Afgevaardigden, de belangrijkste Democraat in de commissie van het Huis van Afgevaardigden die zich bezighoudt met de krijgsmacht, alle Democratische kandidaten voor de nominatie voor de presidentsverkiezingen van 2004, de meest recente Democratische president, zijn vrouw (een senator), zijn minister van Binnenlandse Zaken en zijn nationale veiligheidsadviseur.

Deze enorme Democratische steun aan de oorlog droeg natuurlijk bij aan de populariteit van de oorlog. Burgers die sceptisch stonden tegenover de regering van Bush waren een stuk minder wantrouwig tegenover Hillary Clinton of andere Democraten die de oorlog steunden, zoals voormalig Amerikaans ambassadeur bij de Verenigde Naties Richard Holbrooke en Kenneth Pollack, die in Clintons Nationale Veiligheidsraad verantwoordelijk was geweest voor het Irak-beleid.

Het is ironisch om te zien dat de Democratische steun voor de oorlog in niet geringe mate werd veroorzaakt door politieke lafheid en niet doordat de Democraten meenden dat de invasie echt een goed idee was. Dit werd nog verergerd door alle media-aandacht. Het steunen van de invasie was politiek gezien een slimme zet en was zeker goed voor je carrière. De omgekeerde reactie kon dodelijk zijn. Phil Donohue, werkzaam bij de kwakkelende televisiezender MSNBC, presenteerde vanaf februari 2003 het toen populairste primetime-programma. Hoewel de kijkcijfers geweldig waren, werd zijn show van de buis gehaald. Op een uitgelekt intern memo stond dat het programma mogelijk 'een thuishaven voor de progressieve anti-oorlogsactivisten' kon worden, 'terwijl al onze concurrenten zich juist zo patriottistisch mogelijk opstellen'. Donohue was onder die omstandigheden 'een lastig uithangbord voor MSNBC in oorlogstijd', omdat hij 'schijnbaar veel plezier heeft in het uitnodigen van gasten die tegen de

oorlog en tegen Bush zijn, en zich sceptisch over de motieven voor het regeringsbeleid uitlaten’.

De rest van de media deed ook erg zijn best om niet gebruikt te worden als spreekbuis van de progressieve anti-oorlogslobby en richtte zich op de politici die vóór de oorlog waren geweest. Volgens een onderzoek van Paul Waldman keerde slechts achttien procent van de Congresleden die te gast waren in de invloedrijke zondagse politieke talkshows, zich tegen de invasie. Het lag in die periode voor iedereen met gemengde gevoelens over de invasie voor de hand om zich als havik op te stellen en zijn twijfel te verbergen. De conservatieve media hielpen hen daar maar al te graag bij.

Er ontstond een betreurenswaardige, zichzelf versterkende beweging. Hoe meer Democratische politici de oorlog steunden, des te makkelijker werd het om meningen van degenen die tegen de oorlog waren uit het nieuws te houden. Het ‘echte’ debat ging immers tussen de supporters van de president en de genuanceerde critici die wel voor de oorlog waren maar de argumenten van Bush in twijfel trokken. Hoe meer de standpunten van tegenstanders van de oorlog uit de pers en het bredere debat werden geweerd, hoe onverstandiger het werd voor politici om zich tegen de oorlog uit te spreken. Omdat de meeste invloedrijke politici achter de invasie stonden, werden experts op het gebied van buitenlands beleid die graag onder de volgende Democratische regering wilden werken, aangemoedigd om zich achter de oorlog te scharen, of hun mond te houden.

De oorlog begon in maart 2003. Al snel bleek dat de politieke afweging van veel Democraten om de oorlog te steunen van twijfelachtige waarde was. De voormalige gouverneur van Vermont, Howard Dean, de enige Democratische presidentskandidaat die tegen de oorlog was, voer er wel bij. In de lente van 2003 werd hij nog gezien als een onbelangrijk figuur zonder kans op de nominatie. Voor zover de pers aandacht aan hem besteedde, was het beeld positief, maar werden zijn kansen op de nominatie als zeer klein ingeschat.

Jonathan Cohn, expert op het gebied van gezondheidsbeleid en een grote bewonderaar van Dean vanwege diens prestaties op het gebied van gezondheidszorg in Vermont, was in juni 2002 de eerste nationale politieke journalist die de aandacht vestigde op Deans campagne. Hij verwachtte wel dat de ‘onzichtbare man’, zoals Dean in de titel van Cohns artikel werd genoemd, zou verliezen, maar hij vond dat iedereen toch op Dean moest letten, omdat hij ondanks zijn verwachte verlies de Democraten zou beïnvloeden op het gebied van gezondheidszorg.

In 2002 werd het Democratische standpunt in het Congres over Irak en de nationale veiligheid sterk beïnvloed door de te simpele les die uit de Eerste Golfoorlog was getrokken. Grof gezegd waren veel Democraten toen tegen de oorlog geweest, en hadden ze daar de politieke prijs voor betaald bij de volgende verkiezingen. Een van hen was senator Sam Nunn, een autoriteit op het gebied van defensie en buitenlands beleid.

Hij was de man aan wie de leiding over de Democratische campagne tegen de oorlog was toevertrouwd, juist vanwege zijn reputatie. Toch waren die goede reputatie en zijn autoriteit op veiligheidsgebied niet genoeg geweest om hem te redden. Nunn struikelde over een aanval van een onervaren Republikeinse tegenstander, nota bene op het gebied van veiligheid. Niet iedereen die tegen de Golfoorlog was geweest, verloor zijn baan, maar velen werden wel op een politiek zijspoor gezet. Bill Clinton, Al Gore en Joe Lieberman werden allemaal verkozen, en maakten allemaal deel uit van de minderheid binnen de Democratische Partij die wél voor de oorlog was geweest. De conclusie leek eenvoudig: het is politiek gezien niet slim je tegen een oorlog uit te spreken.

Fiasco

Een meer genuanceerde kijk op de zaak is natuurlijk mogelijk. Het probleem dat de Democraten hadden met de Golfoorlog, was niet dat ze tegen waren geweest, maar dat ze dat ten onrechte waren geweest. Ze hadden de oorlog juist moeten ondersteunen als een noodzakelijke en praktische stap op weg naar het versterken van internationale instituties en het herstel van internationale stabiliteit. In plaats daarvan onderschatten de Democraten het vermogen van het Amerikaanse leger om de troepen van Saddam Hussein vleugellam te maken en hem te dwingen zich terug te trekken uit Koeweit. Als de tegenstanders van de oorlog

het bij het rechte eind hadden gehad met hun waarschuwingen voor een fiasco, dan hadden ze hun politieke positie voor de komende jaren veiliggesteld. Ze hadden ongelijk en daar leden hun politieke carrières behoorlijk onder.

De Tweede Golfoorlog was echter anders dan de eerste. De Verenigde Staten bereidden zich in januari 2003 voor op een unilaterale inval, ondersteund door maar heel weinig geallieerde regeringen, zonder steun van de internationale publieke opinie en zonder dat die invasie gelegitimeerd werd door de steun van een internationale organisatie. Tegelijkertijd was de missie een stuk ambitieuzer: het doel was het veroveren en compleet opnieuw opbouwen van Irak. Het is niet zo relevant hoe de oorlog en de critici daarvan ervoor stonden op het moment dat de aanval begon, maar wel hoe ze ervoor kwámen te staan in de maanden en jaren die volgden terwijl de oorlog doorging. Niemand had de uitkomst helemaal goed voorspeld, maar mensen die sceptisch tegenover de invasie hadden gestaan vonden ditmaal het gelijk aan hun zijde. Het zou uiteindelijk de kracht van Deans campagne blijken te zijn.

Minister Colin Powell presenteerde materiaal aan de VN-Veiligheidsraad om de leden daarvan van de noodzaak van een oorlog te overtuigen. De gehele Amerikaanse pers was zeer onder de indruk van die presentatie. Dean, daarentegen, was sceptisch. 'De presentatie van Powell bij de VN liet zien in hoeverre we Irak onder een audiovisuele microscoop hebben,' zei hij op 17 fe-

bruari 2004 op Drake University in de staat Iowa. 'Ik was niet onder de indruk van de omvang van het door de minister gepresenteerde bewijs, maar eerder door de onvolledigheid daarvan.' Op dat moment streek Dean met zijn opmerkingen velen tegen de haren in, maar enkele maanden later zou zijn uitspraak hem politiek voordeel opleveren. Powells bewijsmateriaal was inderdaad opvallend onvolledig en na de invasie werd duidelijk dat het bijna helemaal ondeugdelijk was geweest.

Deans speech paste in de traditie van campagne voeren waarbij kandidaten zich even los maken van de dagelijkse campagnegebeurtenissen en een serieuze toespraak geven over buitenlandse politiek, om daarmee te laten zien dat ze het intellectuele niveau voor het presidentschap hebben. Vanwege het tijdstip was het logisch dat de toespraak zich toespitste op Irak. Hij waarschuwde dat 'er ons erg weinig verteld is over de risico's die aan een oorlog met Irak verbonden zijn'. Hij schetste de complexe realiteit in Irak: 'Irak is een verdeeld land. Het heeft soennitische, sjiiitische en Koerdische facties die als rivalen samenleven en allen de beschikking hebben over grote hoeveelheden wapens, terwijl zowel Iran als Turkije tot elke prijs zijn belangen in Irak zal bewaken.' Bovendien 'is er een grote kans dat een oorlog in Irak internationaal terrorisme zal stimuleren'.

Draaikont Kerry

In de herfst van 2004 leek het of Dean in de toekomst had kunnen kijken. Toch kreeg Deans boodschap geen

prominente plaats in de Democratische verkiezingscampagne. In de voorverkiezingen kozen de Democraten John Kerry, en niet Howard Dean, omdat Kerry als voorstander van de oorlog en als onderscheiden Vietnamveteraan meer kans had om tot president te worden verkozen. Hij profileerde zich als de kandidaat met wie je het misschien niet eens bent, maar die wel kan winnen, en dat sloeg aan. Het was dus uitermate ironisch dat de kandidaat die zichzelf had verkocht als een politiek strategische keus, er na zijn verkiezing continu van beschuldigd werd alleen maar strategisch te handelen.

Een man als Kerry, zonder principes en overtuiging, zo werd gezegd, was niet geschikt voor het Witte Huis. Kerry werd een draaikont genoemd, en dat was vooral gebaseerd op zijn beslissing tegen een wet te stemmen die 86 miljard dollar extra aan het defensiebudget zou toekennen om de oorlogen in Irak en Afghanistan te financieren. De beschuldiging was oneerlijk, maar het breed gedeelde gevoel dat Kerry geen duidelijke positie innam wat betreft deze belangrijke kwestie was wel terecht. Het beeld van Kerry als een draaikont zonder principes bleef hem gedurende de hele campagne achtervolgen.

Het vervelendste effect hiervan was dat Kerry zich, doordat hij zich moest verdedigen tegen die beschuldigingen, moest vastpinnen op één politieke positie. Daardoor kon hij zijn standpunt niet meer veranderen, terwijl dat juist een uitermate succesvolle tactiek is in de politiek. Omdat hij vastbesloten was te laten zien

dat hij consistent was in zijn opvattingen, kon Kerry niet inspelen op de veranderingen die tijdens de oorlog plaatsvonden. De situatie in Irak was sterk gewijzigd sinds er in 2002 voor de oorlog was gestemd, maar Kerry kon zijn standpunten niet mee laten veranderen. Bush had ongelijk gehad toen hij zei dat de oorlog nodig was om de Amerikaanse veiligheid te waarborgen en een groeiend deel van de politici begon dat in te zien. Het ontbreken van grote voorraden massavernietigingswapens, een vergevorderd kernwapenprogramma of duidelijke terroristische banden tussen Irak en al-Qaida maakte duidelijk dat de inval een onnodige stap was geweest. Kerry wilde echter zijn rechtlijnigheid en betrouwbaarheid tonen en weigerde daarom te zeggen dat de beslissing om ten strijde te trekken fout was geweest. Hij bekritiseerde alleen de manier waarop de oorlog was gevoerd.

Deze strategie werkte niet voor Kerry, maar pakte goed uit tijdens de tussentijdse verkiezingen in 2006, toen de populariteit van de Republikeinen na twee jaar falende oorlogvoering nog verder was gedaald. De vraag voor de toekomst is nu of de Democratische Partij deze strategie blijft volgen en doorgaat met het bekritisieren van slechts een klein deel van het conservatieve buitenlandse beleid, in plaats van de algemene benadering van Bush en zijn medestanders aan te vallen.

Hoewel activisten haar daartoe hebben aangespoord, blijft vooral Hillary Clinton weigeren haar in het Congres uitgebrachte stem voor de oorlog te her-

zien. Veel Amerikaanse progressieven zien dit als een politieke manoeuvre om te voorkomen dat ook zij als een draaikont zal worden bestempeld. Het is natuurlijk mogelijk dat ze zich niet wil verontschuldigen voor haar stem, omdat ze echt het idee heeft dat ze de juiste keuze heeft gemaakt. Waarschijnlijk denken zij en de haviken uit de tweede regering van haar man, zoals voormalig minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright, voormalig nationaal veiligheidsadviseur Sandy Berger en de al genoemde Richard Holbrooke, dat de regering-Bush een juiste inschatting heeft gemaakt van de noodzaak Irak binnen te vallen. In hun ogen is de onderliggende beleidsfilosofie in orde, ook al is het Irak-beleid sindsdien verre van succesvol geweest.

Toch kwamen aan het eind van de zomer van 2007 tijdens de campagne voor de voorverkiezingen de breuklijnen aan de oppervlakte die de Amerikaanse progressieven verdelen. John Edwards sprak zich als een van de eersten uit tegen het concept War on Terror, dat de regering-Bush had geïntroduceerd. Hillary Clinton en Barack Obama volgden hem hierin niet, maar vielen hem er ook niet op aan. Dit laat zien dat iedereen het er min of meer over eens is dat dit concept niet helpt de wereld te begrijpen. Obama gaf tegelijkertijd aan dat hij met de leiders van staten als Syrië en Iran zou willen spreken, zonder dat daar voorwaarden aan zouden zijn verbonden. Dit is een radicale breuk met de ideeën van de regering-Bush, die

besprekingen ziet als een beloning die pas uitgereikt wordt als landen zich naar de Amerikaanse eisen hebben geschikt.

De Democratische kritiek op de heersende aanpak in de buitenlandse politiek blijft echter opmerkelijk bescheiden, en de stroming die het desastreuze beleid van de afgelopen jaren slechts hier en daar wil aanpassen is sterk. Een voorbeeld biedt de column die de neo-conservatieve Max Boot op 31 januari 2007 in *The Los Angeles Times* publiceerde. Hij beschuldigt daarin de regering van Bush ervan te weinig geld uit te trekken voor het Office of the Coordination for Stability and Reconstruction van het ministerie van Buitenlandse Zaken en pleit ervoor dit te verbeteren. Ook vindt hij dat er niet genoeg geld naar het net gecreëerde Civilian Reserve Corps gaat.*

De geplande uitbreiding van het aantal Amerikaanse troepen (zowel soldaten als mariniers) met 92 000

* Het Office of the Coordination for Stability and Reconstruction is een federale instelling, ondergebracht bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, om niet-militaire activiteiten bij vredesmissies en vergelijkbare militaire operaties te ondersteunen en coördineren, in samenwerking met andere Amerikaanse instellingen, de Verenigde Naties

en andere multilaterale organisaties. De Civilian Reserve Corps is bedoeld om de taken van het leger te verlichten door burgers en niet-militaire organisaties in te zetten als vervolg op militaire interventies. Het idee daarvoor is al ouder, maar werd door president Bush in zijn State of the Union van 2007 opnieuw gelanceerd.

man voor de komende vijf jaar is in zijn ogen onvoldoende; er moet meer en sneller worden uitgebreid. Om dat mogelijk te maken moet het voor 'mensen die niet in het bezit zijn van de Amerikaanse nationaliteit of van een verblijfsvergunning', mogelijk zijn het leger in te gaan. Hij erkent dat het feit dat 'buitenlanders dan Amerika verdedigen', zorgwekkend is. Daarom zou maximaal twintig procent van het leger mogen bestaan uit zulke buitenlandse huurlingen. Dit kost natuurlijk geld.

Zelfs zonder deze aanpassingen is het Pentagonbudget volgens Boot volledig ontoereikend, want 'hoewel het defensiebudget is gestegen van 302 miljard dollar in 2001 tot 432 miljard dollar dit jaar, kampen de strijdkrachten nog steeds met materiaaltekorten en daar moeten we iets aan doen'. Hoeveel Boot zelf wil uitgeven, zegt hij niet, maar hij merkt op dat 'we slechts 3,3 procent van ons bruto binnenlands product besteden aan defensie, wat historisch gezien erg weinig is'. Dit suggereert dat hij denkt aan een verhoging van het budget met honderden miljarden dollar. Hij roept ook op tot het oprichten of nieuw leven inblazen van allerlei neokoloniale instituten, waaronder een 'ministerie van Vrede, dat gebaseerd is op het United States Agency for International Development (USAID, de Amerikaanse organisatie voor ontwikkelingshulp), om in de toekomst beter voorbereid te zijn op de periode die volgt na militaire acties dan nu het geval was na de inval in Irak'. Ook stelt hij de oprichting voor van een

nieuwe inlichtingendienst en een federale politiemacht die eventueel uitgezonden kan worden om elders de wet te handhaven. Bovendien roept Boot de president op alle andere departementen te hervormen, van het ministerie van Financiën tot dat van Landbouw, zodat die beter kunnen meewerken aan de voorbereiding en ondersteuning van buitenlandse missies van het leger.

Boots visie is angstaanjagend. Hij stelt zich een Amerikaans rijk voor, geleid door een wat hij eerder een Koloniaal Bureau noemde, maar nu tot een Orwelliaans ministerie van Vrede heeft omgedoopt. Het rijk zou voor zijn verdediging afhankelijk zijn van buitenlandse huurlinglegioenen, zoals de Romeinen die gebruikten, en de gehele regering zou in dienst worden gesteld van het leger en de Amerikaanse militaire expedities. Het schokkendst aan Boots visie is dat hij denkt dat zijn voorstel kan zorgen voor een samenwerking tussen de Democraten en de Republikeinen onder het motto 'Nooit meer Irak' en dat hij daarmee misschien nog wel gelijk krijgt.

De Democraten hebben inderdaad, net als de Republikeinen, al lange tijd gepleit voor het vergroten van de Amerikaanse troepenmacht. Meestal deden ze dit om hun spierballen te laten zien op het gebied van defensie. In mei 2005 riep Third Way, een strategisch beraad van gematigde Democraten, op tot een permanente verhoging van het aantal troepen met 100 000 man. De Democratische senatoren Hillary Clinton, Lieberman,

Jack Reed, Nill Nelson en Ken Salazar dienden een wetsvoorstel daartoe in. Obama schaarde zich er later achter. John Edwards steunt het voorstel niet officieel, maar zijn adviseurs hebben aangegeven dat hij een vergroting van de troepenmacht overweegt, hoewel hij (te recht) zijn bedenkingen heeft bij de willekeurig gekozen aantallen. Het idee achter het Office of the Coordination for Stability and Reconstruction is een van oorsprong progressief idee en veel progressieven delen de kritiek van Boot op de onwil van de regering-Bush om er meer geld voor uit te trekken. Het Civilian Reserve Corps is gebaseerd op ideeën over een nationale 'dienstplicht' die ook al geruime tijd door delen van de Democratische Partij worden gepropageerd, in het bijzonder door de meer gematigde vleugel.

Soms steunen progressieven zulke ideeën omdat er ook echt iets in zit, of omdat er iets goeds uit zou kunnen voortkomen, mits ze goed worden uitgevoerd. Het lijkt bijvoorbeeld echt een goed plan om extra landmachtstroepen en mariniers toe te voegen aan de krijgsmacht. De kosten daarvan zouden echter fors oplopen. Een manier om deze maatregel toch uit te voeren is bezuinigen op andere defensie-uitgaven, vooral door het schrappen van uitgaven aan een nieuw wapensysteem dat gebouwd wordt voor het geval er een confrontatie dreigt met een andere supermacht zoals tijdens de Koude Oorlog. Het Center for American Progress, een progressief onderzoeksinstituut, adviseerde dit al. Boots voorstel om dit nu al enorme de-

fensiebudget eenvoudigweg nog verder uit te breiden is een veel slechter idee. Amerika is op dit moment verantwoordelijk voor de helft van het bedrag dat wereldwijd wordt uitgegeven aan defensie. Toch wordt Boots idee gesteund door progressieve haviken zoals Michael O'Hanlon en Kurt Campbell in hun boek over progressief nationaal veiligheidsbeleid, en veel Democraten doelen op Boots plannen als ze het hebben over een groter leger.

Andere voorbeelden van verstandige ideeën zijn de herstructurering van het Office of the Coordination for Stability and Reconstruction zodat het zijn activiteiten beter kan uitvoeren, of het efficiënter maken van USAID. Dit zijn allebei in principe goede ideeën (hoewel we USAID geen ministerie van Vrede hoeven te noemen), maar we moeten blijven letten op de context. Het verbeteren van onze strategie – wanneer en waarom grijpen we in? – is veel belangrijker dan het verbeteren van ons vermogen om buitenlandse missies uit te voeren. Betera technieken zijn natuurlijk altijd welkom, maar wat echt nodig is om de falende strategie van Bush te vervangen, is een andere strategie, niet een nieuwe manier om dezelfde strategie te implementeren.

Niet langer 'War on Terror'

De Democratische presidentskandidaten hebben tot nu toe geen ideeën geopperd die radicale breuk met het verleden betekenen. Van de ideeën die rechts in de periode na 11 september wist te introduceren, is er bij-

na geen één aangevochten door leden van de oppositie. Een van de weinige uitzonderingen was John Edwards' beslissing om de term War on Terror te verwerpen. Die beslissing paste goed bij zijn campagnestrategie: hij presenteerde zich als linkser dan veel andere Democraten, wat overigens niet goed viel bij de kiezers in de voorverkiezingen.

Toch is zelfs Edwards' stellingname niet zo indrukwekkend als ze lijkt, want ook conservatieven hebben zich al uitgesproken tegen het gebruik van het begrip War on Terror. De Republikeinse kandidaat Rudy Giuliani spreekt in plaats daarvan over 'de oorlog die terroristen tegen ons voeren', en zo zijn er meer mensen die op zoek zijn naar alternatieve termen. Barack Obama probeerde de aandacht te trekken door te benadrukken dat hij beschikbaar is voor gesprekken met de leiders van schurkenstaten, zonder dat die aan enige voorwaarde moeten voldoen, maar die uitspraak werd door Hillary Clinton 'naïef en onverantwoordelijk' genoemd en zorgde ervoor dat Obama zakte in de peilingen.

Alle Democratische kandidaten hebben aangegeven dat unilaterale aanvallen een geoorloofd middel zijn tegen het nucleaire programma van Iran. Ook staan ze allemaal achter het nucleaire non-proliferatieverdrag, opgesteld door de regering-Bush, dat een nucleaire overeenkomst met India voorkomt. Het ziet er dus naar uit dat het non-proliferatiebeleid gekenmerkt zal blijven door ad hoc-maatregelen en militaire dreiging, in plaats van door legitieme methoden. Geen van de kandidaten

heeft kenbaar gemaakt dat ze de Amerikaanse houding in het Midden-Oosten wil veranderen. Ze willen de relaties met Israël en de Golfmonarchieën zo laten als ze zijn, en alle kandidaten benadrukken dat er Amerikaanse troepen in de Perzische Golf, en mogelijk zelfs in Irak, gestationeerd moeten blijven.

Gezien het huidige Amerikaanse politieke klimaat zit niemand te wachten op nog meer militaire avonturen. Het is zelfs mogelijk dat, vanwege de verslechterende situatie in Irak en de protesten van Amerikaanse activisten, Amerika zich op een gegeven moment gedwongen zal voelen zich volledig terug te trekken uit Irak, ook al zijn alle politici daar nu nog tegen.

Toch staan de zaken er op dit moment somber voor. Hoewel er op hoge toon gedebatteerd wordt over het Amerikaanse buitenlandse beleid, en de meningen van

de burgers sterk verdeeld zijn, lijkt het er niet op dat de oppositie grote strategische veranderingen zal willen doorvoeren of op conceptueel niveau een alternatief voor het neoconservatieve beleid zal ontwikkelen. Het enige dat op dit moment voor de Democraten lijkt te spreken, is hun onwil om Iran aan te vallen. De vraag is echter hoe terughoudend zij op dit punt zullen blijven in geval van een volgende terroristische aanval. De aanslagen van 11 september zorgde voor een omslag in de Amerikaanse politiek. Het debacle in Irak heeft deze omwenteling nog niet tenietgedaan. Een nieuwe aanslag zal er waarschijnlijk voor zorgen dat het land terugkeert naar de omstandigheden van 2002 en 2003, met mogelijk rampzalige gevolgen zowel voor Amerika als voor de rest van de wereld.

De wederopbouw van de Amerikaanse verzorgingsstaat

Dean Baker

De verzorgingsstaat* in de Verenigde Staten ligt sinds het aantreden van Ronald Reagan, meer dan een kwarteeuw geleden, hevig onder vuur. Sinds 1980 staat het ontmantelen van de verzorgingsstaat hoog op de agenda bij de Republikeinen, en op sommige gebieden met veel succes. Vooral wat de vakbonden betreft, is deze ontwikkeling overduidelijk: de organisatiegraad van werknemers in de private sector is van meer dan 20 procent in 1980 gedaald tot slechts 7 procent in 2006.

Op andere gebieden zijn de Republikeinen minder succesvol geweest. De pogingen van president Bush om in 2005 de sociale zekerheid te privatiseren strandden door een storm van protest, toen de bevolking zich massaal achter het bestaande programma schaarde. En Medicare, het programma dat in de gezondheidszorg voor gepensioneerden en voor mensen onder de 65 jaar met een bepaalde handicap voorziet, werd onder Bush zelfs uitgebreid. Nu worden ook voorgeschreven medicijnen vergoed, waar dat voorheen niet het geval was. De conservatieven zagen dus hun meest vergaande plannen gedwarsboemd, ook al drongen ze de voorstanders van de verzorgingsstaat in de verdediging.

In 1980 al was het sociale stelsel in Amerika aanzienlijk minder uitgebreid dan vergelijkbare programma's in West-Europa. Sindsdien is dit verschil alleen maar toegenomen. Werknemers in de vs hebben geen recht op salaris tijdens vakantie of feestdagen, of wat voor betaald verlof dan ook. Ook kunnen werknemers wettelijk ontslagen worden om nagenoeg elke reden, zonder dat de werkgever hiervoor een ontslagvergoeding of andere compensatie verschuldigd is. (Er is wel wettelijke bescherming tegen ontslag om diverse specifiek beschreven discriminerende redenen, zoals het ras en geslacht van een werknemer.) Voor mensen jonger dan 65 jaar is de toegang tot de gezondheidszorg niet gegarandeerd. Als gevolg daarvan lopen er in Amerika ruim 45 miljoen mensen rond zonder ziektekostenverzekering. Het sociale-zekerheidsstelsel voorziet in een pensioenuitkering van ongeveer 12 000 dollar per jaar voor de gemiddelde werknemer**. De meeste werknemers

* Het begrip verzorgingsstaat is nauw verbonden met de sociale stelsels zoals die in Europa tot ontwikkeling kwamen – en die sterk afwijken van dat in de vs.

Bij gebrek aan een beter alternatief is het door Baker gebruikte *welfare state* hier toch als verzorgingsstaat vertaald.

hebben daarnaast weinig eigen pensioen of spaargeld om dit aan te vullen.

Om een verzorgingsstaat op te bouwen waarin dezelfde rechten gewaarborgd zijn die vanzelfsprekend zijn voor Europese werknemers, kunnen we niet langer een benadering gebruiken die alleen maar vasthoudt aan verworvenheden uit het verleden. We zullen nieuwe, innovatieve strategieën moeten bedenken, waarin rekening wordt gehouden met de politieke verschillen tussen de Verenigde Staten en Europa, en dan vooral met het feit dat in de vs de regering over het algemeen met scepsis wordt beschouwd. Maar een werkbare strategie kan ook gebruik maken van sommige verschillen tussen de Verenigde Staten en Europa. In het bijzonder denk ik dan aan de relatief grotere macht van de regeringen van de staten in de vs.

Er zit ook een voordeel aan de huidige zwakte van de verzorgingsstaat en de vakbonden voor progressieven in de vs ten opzichte van hun collega's in Europa. Het is niet waarschijnlijk dat de huidige economische problemen in Amerika door deze instituties veroorzaakt worden. De uitkeringen die beschikbaar zijn voor werklozen, of dat nu in de vorm is van een werkloosheidsverzekering of een bijstandsuitkering die niet afhankelijk is van het arbeidsverleden, waren altijd al

erg beperkt in de Verenigde Staten. Het uitdrukkelijke doel van de hervormingen van het sociaal stelsel in 1996 was dat uitkeringen zouden worden gekoppeld aan het arbeidsverleden, maar hierdoor werd de werkloosheidszorg nog kariger. Op dit moment ontvangt minder dan 2 procent van de gezinnen hulp uit het belangrijkste bijstandsprogramma. Aan deze uitkering zit een strikte beperking van de duur, en in het merendeel van de gezinnen die deze bijstand ontvangen, werkt nog minstens één van de gezinsleden in voltijd of deeltijd. Dit bijstandsprogramma kost slechts 0,6 procent van de nationale begroting.

Daarnaast vertegenwoordigen de vakbonden nog slechts 7 procent van de werknemers in de private sector. Dan kun je moeilijk stellen dat zij schuld hebben aan het falen van Amerikaanse bedrijven op de internationale markt. Er zijn wel sectoren waarin de vakbonden nog dominant aanwezig zijn, zoals de auto-industrie, maar in de meeste economische sectoren is hun aanwezigheid zeer beperkt. Werkgevers beweren dat een hoge organisatiegraad van hun werknemers hun internationale positie onder druk zal zetten, maar dit argument klinkt nu een stuk minder plausibel dan een kwarteeuw geleden.

Ook is het niet helemaal duidelijk wat het zou betekenen om minder competitief te worden voor een land dat een tekort op de handelsbalans heeft van bijna 6 procent van het bruto binnenlands product. De meeste conservatieven en op het bedrijfsleven gerichte politici

** Sociale zekerheid (*social security*) betreft het stelsel van uitkeringen waarvoor premies zijn betaald (vooral

pensioenen en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen). Daarnaast bestaan bijstandsuitkeringen (*welfare*).

hebben geprobeerd de aandacht van dit tekort af te leiden uit vrees dat dit tot nieuwe beperkingen op bepaalde soorten import zou leiden. Daarom leggen ze ook niet zozeer de nadruk op het concurrentievermogen van Amerikaanse bedrijven. Het belang van het bedrijfsleven, zo luidt hun redenering, is dat het zorgt voor economische groei en werkgelegenheid, en niet dat het het land dwingt om zaken anders aan te pakken.

In deze bijdrage beschrijf ik politieke strategieën voor de wederopbouw van de Amerikaanse verzorgingsstaat op vier hoofdterreinen: sociale zekerheid en pensioenregeling, gezondheidszorg, betaalde vrije dagen en uitbreiding van het lidmaatschap van vakbonden. Zonder twijfel zullen degenen die echte zekerheid voor de werkende bevolking in de Verenigde Staten nastreven dit een optimistisch verhaal vinden. Maar hopelijk is het ook realistisch genoeg om als een gids voor politieke actie te dienen.

Sociale zekerheid

Onmiddellijk na zijn verkiezingsoverwinning in 2004 kondigde president Bush aan dat het privatiseren van de sociale zekerheid boven aan de agenda voor zijn tweede termijn zou komen te staan. Sociale zekerheid is verreweg het grootste en meest populaire socialezorgprogramma van de regering. In opiniepeilingen behaalt het regelmatig een positieve beoordeling van 90 procent van de ondervraagden. Buiten de pensioenvoorziening voor meer dan 40 miljoen gepensio-

neerden voorziet het programma ook in een uitkering voor de partners van overleden gepensioneerden en van werknemers die op jonge leeftijd komen te overlijden. Ook ontvangen meer dan 8 miljoen afgekeurde werknemers een arbeidsongeschiktheidsuitkering uit het programma. Afgezien van het feit dat dit programma een belangrijke bron van inkomsten is voor een groot deel van de bevolking, is het ook bijzonder effectief. De administratieve kosten bedragen slechts 0,5 procent van de jaarlijkse uitkeringen.

Omdat ze zich realiseerden hoe populair en belangrijk de sociale zekerheid was, hebben conservatieven twintig jaar lang geprobeerd een klimaat te creëren waarin het programma ontmanteld zou kunnen worden. Centraal hierin stond de claim dat sociale zekerheid op het randje van een faillissement balanceerde, gezien de aanstaande pensionering van de generatie babyboomers (geboren tussen 1946 en 1964). In werkelijkheid is het programma echter kerngezond. Op dit moment is er al een proces gaande waarin een omvangrijk overschot wordt opgebouwd als voorbereiding op de pensionering van de babyboomers. Dit surplus zou het programma van voldoende financiële middelen voorzien tot 2046, zelfs zonder enige wijzigingen.¹ Hoewel enkele wijzigingen op de lange termijn misschien noodzakelijk zullen zijn gezien de stijgende levensverwachting, is de situatie lang niet zo kritiek als de conservatieven graag schetsen. Maar ondanks het gebrekkige realiteitsgehalte van hun op-

vattingen, lukte het hun toch om het grote publiek ervan te overtuigen dat de teloorgang van de sociale zekerheid aanstaande was.

De pogingen van Bush tot privatisering mislukten allereerst doordat de tegenstanders, vooral afkomstig uit de vakbonden en organisaties van gepensioneerden, in staat waren de bevolking ervan te overtuigen dat de financiële problemen van de sociale zekerheid zich pas in de tamelijk verre toekomst zouden kunnen voordoen. Toen het publiek er eenmaal van doordrongen was hoe het programma er werkelijk voorstond, was het mogelijk uit te leggen waar de kwestie echt om ging. De wijziging zou namelijk een zekere en gegarandeerde pensioenvoorziening vervangen door een uitkering die afhankelijk zou zijn van de markt en de handigheid om zelf te investeren. Ook werd het hierdoor mogelijk om uit te leggen dat de gemiddelde werknemer per saldo minder zou overhouden onder het voorstel van Bush. Dit komt omdat een efficiënt overheidsprogramma zou worden vervangen door een situatie waarin de financiële industrie een flinke hap zou nemen uit het pensioen van de werknemer.

Toen de kwestie eenmaal op deze manier werd gepresenteerd, was de uitkomst al duidelijk. De overgrote meerderheid van de mensen was tegen Bush' plan. Geen enkele Democratische afgevaardigde steunde het plan, en maar weinig Republikeinen waren bereid zich openlijk achter het voorstel te scharen.

We kunnen verschillende belangrijke lessen trek-

ken uit deze strijd. Ten eerste heeft de populariteit van de sociale zekerheid geen moment gewankeld. Ondanks het feit dat het hier over een groot sociaal regeringsprogramma gaat, bleef de publieke opinie enorm positief, en geen moment slaagden de conservatieven erin die steun te ondermijnen. Hun strategie was te beweren dat privatisering dé manier zou zijn om de sociale zekerheid te 'redden.' Sterker nog, de commissie die de opdracht kreeg een plan op te stellen om de sociale zekerheid te privatiseren, werd de commissie voor 'het versterken van de sociale zekerheid' genoemd.

De bevolking waardeert sociale zekerheid omdat het een echt programma is waar zij of hun familieleden direct gebruik van maken. Men beschouwt sociale zekerheid niet als te veel overheidsinmenging. Voor zover mogelijk moeten we onze argumenten dus zodanig formuleren dat beleidsvoorstellen zo concreet mogelijk worden gemaakt. Het wantrouwen van mensen jegens overheidsprogramma's maakt de introductie van geheel nieuwe programma's extreem moeilijk. Maar bouwen op of sleutelen aan programma's die het land inmiddels heeft geaccepteerd, is een werkbare strategie om verder te komen.

De tweede belangrijke les heeft betrekking op het belang van de nieuwe media bij het beïnvloeden van de publieke opinie. Voorafgaand aan deze strijd hadden de grote mediabedrijven willens en wetens verkeerde informatie over de financiële gezondheid van

de sociale zekerheid aan het publiek doorgespeeld. Zelfs de meest gerespecteerde media, zoals *The New York Times* en *The Washington Post*, of de National Public Radio, verspreidden regelmatig vreselijk enge verhalen over het ophanden zijnde einde van de sociale zekerheid. Dit versterkte dan weer de boodschap waarop de conservatieven voortdurend hamerden.

Het internet bleek evenwel een belangrijk tegengeluid te kunnen bieden aan de gangbare media. Zo vormde het een directe informatiebron voor miljoenen Amerikanen door het bereik van denktanks, progressieve bladen en weblogs uit te breiden. Het grootste belang van de progressieve internetpagina's lag in het onthullen van onjuiste en subjectieve nieuwsverhalen in de 'oude' media, die hierdoor werden gedwongen objectiever verslag te doen over de sociale zekerheid. Het internet heeft de potentie om de verdeling van macht in Amerika enorm te verschuiven.

De derde les is dat de vakbonden nog altijd erg belangrijk zijn in de Amerikaanse politiek. Na de verkiezingen in 2004 waren er veel kwesties die de aandacht van de progressieve politiek vroegen, maar de vakbeweging besloot het verdedigen van de sociale zekerheid tot hoofdprioriteit te benoemen. De vakbondsleden speelden een centrale rol in een grote nationale beweging die publieke oppositie tegen privatisering door het hele land aanwakkerde. Ondanks alle tegenslagen van de laatste eeuw blijft de vakbeweging de enige progressieve organisatie in het land die in staat is mil-

joenen mensen te mobiliseren. Buiten de directe voordelen die vakbonden werknemers bieden, blijven ze ook een cruciale rol spelen in het beschermen en uitbreiden van de verzorgingsstaat en het sociaal stelsel.

Sociale zekerheid en pensioen

President Bush is het niet gelukt de sociale zekerheid te privatiseren. Als we geluk hebben overtuigt dit politici van beide partijen nog tientallen jaren om niet hetzelfde te proberen. Omdat het programma in beginsel erg solide is, is er geen reden tot ingrijpende veranderingen, al zouden enkele bescheiden wijzigingen er een nog beter vangnet van kunnen maken. Zo zou de uitkeringsformule licht aangepast kunnen worden om de

* Er bestaan in hoofdlijnen twee verschillende soorten persoonlijke pensioenen. Het eerste, waar hier naar verwezen wordt, is het 'Defined Benefit' (vaste uitkering)- of DB-pensioen. Hierin wordt de uitkering van een gepensioneerde berekend aan de hand van het verdiende inkomen middels een vastgestelde formule. Het pensioen is gebaseerd op het gemiddelde of het laatst verdiende inkomen, geïndexeerd voor inflatie en/of loonstijgingen. Hiertegenover staat het 'Defined Contribution'

(vaste bijdrage)- of DC-pensioen. In dit geval heeft de werknemer een eigen rekening waarop een vaste bijdrage wordt gestort. De pensioenuitkering is dan gebaseerd op het totale aanwezige bedrag op deze persoonlijke rekening ten tijde van de pensionering, geïndexeerd voor inflatie en/of loonstijgingen. Sociale zekerheid in de huidige vorm is meer vergelijkbaar met een DB-pensioen. Zie: Employee Retirement Income Security Act of 1974.

voorzieningen voor mensen met lage inkomens en we-
duwen te vergroten, aangezien velen van hen in ar-
moede leven.² De kosten van deze aanpassingen zijn
minimaal en kunnen worden gecompenseerd door het
reduceren van de partnertoelage voor de hogere inko-
mens. Dit is nog een overblijfsel uit een tijd waarin het
minder waarschijnlijk was dat vrouwen de arbeids-
markt op zouden gaan, en dus achterhaald. Maar de
hoofdlijnen van de sociale zekerheid moeten in de hui-
dige vorm bewaard blijven en beschermd worden.

Hoewel de sociale zekerheid over het algemeen ge-
zond is, staat het private pensioen systeem op instor-
ten. Het aantal werknemers met een zogeheten DB-
pensioen* neemt sterk af. Een DB-pensioen voorziet
werknemers van een gegarandeerde uitkering die bere-
kend wordt aan de hand van het verdiende salaris. In
2006 had nog geen 20 procent van de werknemers in
de private sector een DB-pensioen. Bedrijven die nog
wel een pensioenregeling aanbieden, laten dikwijls
nieuwe werknemers niet toe, stappen over op een DC-
pensioensysteem, gaan over tot gedwongen ontslagen
of gaan failliet.

Conservatieven hebben een voorkeur voor het DC-
pensioen, omdat het werknemers in staat stelt hun ei-
gen investeringen te controleren en naar eigen inzicht
meer of minder risico te nemen. Op dit moment zijn
er meer mensen met een DC-pensioen dan een DB-pen-
sioen, maar zelfs als we ze bij elkaar optellen, heeft
maar de helft van de werkende bevolking een bedrijfs-

pensioen. In de meeste gevallen sparen werknemers via
vaste bijdragen (DC-pensioen) relatief weinig voor hun
pensioen. Dit komt door de overwegend lage werkge-
versbijdragen, het veelvuldig van baan veranderen
(vaak kunnen werknemers pas in een pensioenplan
worden opgenomen als ze één of twee jaar bij een
werkgever in dienst zijn) en door de hoge administra-
tiekosten die de financiële bedrijven rekenen.

Het is onwaarschijnlijk dat we in de nabije toe-
komst zullen terugkeren naar een wijdverspreid pen-
sioensysteem met vaste uitkeringen, maar er is wel een
plan denkbaar waarin voortgebouwd wordt op dit be-
staande DC-pensioen.³ Afzonderlijke staten kunnen
pensioenstelsels opzetten die centraal worden beheerd
en waaraan werknemers bijdragen via hun werkgever.
Dit biedt elke werknemer in de betreffende staat de
mogelijkheid om bij te dragen aan een door de staat
gerund pensioenfonds. Dit pensioen zou volledig
overdraagbaar zijn, in de zin dat ook als ze van baan
zouden veranderen, werknemers hetzelfde pensioen
kunnen behouden zolang ze binnen dezelfde staat blij-
ven. Deze pensioenen zouden bovendien aanzienlijk
lagere administratiekosten hebben dan bestaande vas-
tebijdrageplannen omdat de staat zijn onderhande-
lingspositie kan benutten om dit van de financiële in-
dustrie te eisen.

Om politieke tegenstand te verminderen zou een be-
langrijke eerste stap kunnen zijn om dit pensioenplan
simpelweg op te zetten, zonder een bijdrage door de

werkgever te verplichten (economen geloven over het algemeen dat alle pensioenbijdragen door werkgevers toch uit het salaris van de werknemers komen). Als een dergelijk systeem geaccepteerd wordt, is het misschien mogelijk om een bijdrage verplicht te gaan stellen, ofwel door werknemers, ofwel door werkgevers, of allebei.

Ook is het mogelijk dat de DC-fondsen feitelijk ook een DB-optie aanbieden. Werknemers hebben dan de keuze hun geld in een fonds stoppen dat een vast bedrag uitbetaalt, gebaseerd op wanneer en hoeveel er is bijgedragen. Bijvoorbeeld: als een werknemer op 35-jarige leeftijd 1000 dollar bijdraagt, kan hij een jaarlijks pensioen van 200 dollar krijgen (bijgesteld voor inflatie) vanaf 65-jarige leeftijd. Een jaarlijkse bijdrage van 1000 dollar van het 35ste tot het 65ste levensjaar levert de werknemer dan een jaarlijks pensioen van 6600 dollar op vanaf 65 jaar of 8000 dollar vanaf 67 jaar. Bij deze berekening wordt uitgegaan van een levensverwachting van 19 jaar na 65, en een rente (effectief op jaarbasis) van 3,7 procent op het geïnvesteerde bedrag. Deze optie biedt de werknemer een bescherming tegen investeringsrisico's en slechte 'markttiming'.

Voorstanders van dit soort algemene maar vrijwillige pensioenrekeningen genieten aanzienlijke steun op regionaal (staats)niveau. De staten Washington en Maryland hebben al de eerste stappen gezet om zo'n systeem in te voeren en zowel wetgevers als gouverneurs in diverse andere staten overwegen ook iets dergelijks op te zetten.

Het feit dat staten in Amerika behoorlijk veel macht hebben, maakt een regionale strategie een aantrekkelijk alternatief voor nationale wetgeving. Er zijn enorme verschillen in politieke situaties tussen de verschillende staten, iets wat op zijn minst blijkt uit de organisatiegraad van de vakbeweging. In veel zuidelijke staten is minder dan 5 procent van de beroepsbevolking lid van een vakbond, terwijl in enkele staten in het noordoosten en midden van het land, evenals langs de westkust, bijna 20 procent tot een vakbond behoort. In deze staten zijn de bonden nog altijd een politieke macht om rekening mee te houden. Dankzij deze situatie is het mogelijk gebleken om veel progressieve initiatieven eerst op staatsniveau te ontwikkelen. Een goed voorbeeld hiervan is het minimumloon, dat eerst in diverse staten verhoogd werd voordat het Congres begin 2007 nieuwe wetgeving hierover aannam.

Indien vrijwillige pensioenstelsels in diverse staten succesvol kunnen worden, zal er hoogstwaarschijnlijk ook druk ontstaan om een nationaal systeem op te zetten. Werknemers kunnen dan hun rekeningen behouden als ze naar een andere staat zouden verhuizen. Bovendien zouden de administratiekosten nog lager kunnen blijven vanwege de schaalvoordelen die op nationaal niveau bereikt kunnen worden. Maar zelfs als een vrijwillig nationaal pensioenfonds voorlopig nog verre toekomstmuziek is, blijft het zeer waarschijnlijk dat veel staten een dergelijk systeem in de komende tien jaar zullen invoeren. En dat is een be-

langrijke eerste stap in het vergroten van de pensioenzekerheid van de werknemer.

Iedereen een ziektekostenverzekering

De gezondheidszorg in de vs is een ramp. De kosten per persoon zijn meer dan twee keer zo hoog als het gemiddelde voor andere welvarende landen, terwijl de Verenigde Staten ergens onderaan staan wat betreft de resultaten op enkele kerngebieden, zoals levensverwachting en zuigelingensterfte. Meer dan 45 miljoen mensen zijn het hele jaar door niet verzekerd, met nog eens tientallen miljoenen mensen die op enig moment in het jaar onverzekerd rondlopen. Zelfs werknemers met een vaste baan en relatief goede ziektekostenverzekering zijn niet echt gedekt voor medische rampen. Wanneer een werkneemster door gezondheidsproblemen haar baan verliest, verliest zij in veel gevallen uiteindelijk ook haar verzekering, omdat deze afhankelijk is van het feit of zij werkt of niet. Dit betekent dus dat een ernstige ziekte veel werknemers niet alleen hun baan kost, maar ook nog hun ziektekostenverzekering.

Hoe erg de situatie op dit moment ook mag zijn, de voorspellingen laten een nog lagere efficiëntie voor de komende jaren zien. In de afgelopen twintig jaar zijn de kosten van de gezondheidszorg jaarlijks met 2,5 procentpunt meer gestegen dan het bbp. Als deze groei zich zo doorzet, kost de gezondheidszorg in 2030 ongeveer 30 procent van het bbp. Dit zet zowel de landelijke begroting – ongeveer de helft van alle kosten in de

gezondheidszorg komen momenteel voor rekening van de overheid – als de vrije markt onder druk. Werkgevers die hun werknemers gezondheidszorg aanbieden, wat de meerderheid nog altijd doet, zullen ofwel op de salarissen moeten korten om de stijgende verzekeringskosten te kunnen dekken, ofwel een hogere eigen bijdrage moeten vragen. Hoe dan ook, door de stijgende kosten van de gezondheidszorg blijft er voor de werknemers minder geld over om aan andere dingen te besteden.

Omdat de gezondheidszorg in de Verenigde Staten zo slecht is, kan het niet al te moeilijk zijn om een beter systeem te ontwikkelen. Het Medicare-programma, dat mensen boven de 65 jaar en mensen onder de 65 jaar met een bepaalde handicap verzekert, biedt een goed model. De administratiekosten bedragen minder dan 2 procent van het uitgekeerde bedrag. Bij particuliere verzekeraars is dit liefst 15 procent. Enkele leden van het Congres en diverse presidentskandidaten voor de verkiezingen in 2008 hebben plannen voorgesteld om een soort van Medicare op te zetten waaronder de hele bevolking gedekt is.

Het grootste obstakel voor een dergelijk, meer efficiënt systeem is politiek van aard. Zowel de verzekeraars als de farmaceutische industrie zijn enorm machtig. Zij zullen bereid zijn een geweldige hoeveelheid middelen aan te spreken om pogingen Medicare universeel te maken te doen ontsporen. De artsenlobby zou zich daar ook nog bij aan kunnen sluiten. Art-

sen in de Verenigde Staten hebben een zeer hoog inkomen: zij verdienen gemiddeld bijna twee keer zoveel als artsen in West-Europa. De politieke structuur in Amerika is dusdanig dat dit soort wetgeving al geblokkeerd kan worden als 40 procent van de senatoren tegen stemt.

Hoewel de publieke opinie overwegend positief tegenover hervormingen in de gezondheidszorg staat, is het moeilijk voor te stellen hoe een universeel Medicare-achtig systeem de steun van 60 procent van de Senaat zou kunnen krijgen⁴. Tegenstanders van de hervormingen slaagden er in 1994 in het plan van Clinton te torpederen door het publiek te overtuigen dat de regering de kwaliteit van de zorg zou voorschrijven. Voor het merendeel van de bevolking, dat verzekerd is, was dit een angstaanjagend vooruitzicht. Hun werd een beeld geschetst dat de kwaliteit van de zorg er in Clintons plan op achteruit zou gaan. Tegenwoordig zijn er weliswaar meer mensen onverzekerd dan in 1994, en meer mensen zijn ontevreden met hun huidige verzekering, maar waarschijnlijk zou het de verzekerings- en de farmaceutische lobby toch nog lukken de bevolking genoeg angst aan te jagen om het plan wederom te blokkeren.

Het is echter wel mogelijk om een universeel Medicare-systeem te krijgen door gebruikmaking van het marktproces. Het belangrijkste is dat een dergelijk plan, door de overheid gemanaged, voor iedereen beschikbaar wordt, zowel voor werknemers als individu-

en.⁵ Een dergelijk systeem zou veel efficiënter qua beheer kunnen zijn, en aanzienlijke schaalvoordelen hebben vergeleken met private verzekeringsstelsels. Het is daarom erg waarschijnlijk dat een groot deel van de bevolking, zowel mensen die nu verzekerd zijn als degenen die momenteel geen verzekering hebben, in dit type plan zullen stappen. Na verloop van tijd zal dan dit openbare systeem de markt waarschijnlijk gaan domineren, omdat er maar weinig verzekeraars zullen zijn die concurrerende verzekeringen kunnen aanbieden.

Dit is precies wat we mee hebben gemaakt met het bestaande Medicare-programma nadat het Congres in 1995 voor wetgeving stemde die verzekeraars aanmoedigde om deel te nemen aan het Medicare-systeem. In het begin boden veel verzekeraars polissen aan die aantrekkelijker waren dan het overheidsprogramma. Hierdoor werden vele miljoenen verzekerden weggevoerd bij Medicare. Maar de meeste verzekeraars verlieten kort daarna de markt, omdat ze klaagden dat ze geen winst konden maken als ze dit soort competitieve premies zouden blijven aanbieden. In 2003 was nog maar 3 procent van de mensen verzekerd bij een private verzekeraar onder Medicare. Sindsdien is dit tot 15 procent gestegen als gevolg van nieuwe wetgeving uit 2003 waarin het Congres de subsidies aan de verzekeraars verhoogde.

Natuurlijk blijven, zelfs met een efficiënt openbaar systeem, flinke subsidies nodig om ervoor te zorgen dat de lage en middeninkomens hun ziektekostenver-

zekering kunnen betalen. Maar hoewel hiervoor hogere belastinginkomsten nodig zijn, maakt het wel algehele dekking mogelijk zodra de kosten van de gezondheidszorg onder controle zijn gebracht. Ook zal het nodig zijn om een verplichting in te stellen, ofwel voor de individuele burger ofwel voor de werkgever, om ervoor te zorgen dat iedereen ook daadwerkelijk een verzekering afsluit.

De belangrijkste politieke stap vooruit om uit de huidige patstelling in het zorgstelsel te komen, is om iedereen toe te laten tot een Medicare-achtig systeem. Deze stap zou ervoor zorgen dat de verzekerings- en de farmaceutische lobby geen reden hebben om angst te zaaien, omdat niemand verplicht wordt deel te nemen aan een verzekeringssysteem dat de overheid beheert. De enige vraag is of mensen die dat willen, zich erbij kunnen aansluiten. Ongetwijfeld zullen de bedrijven begrijpen wat er op het spel staat en de hervormingen uit alle macht proberen tegen te houden. Het zal voor hen niet gemakkelijk zijn om de introductie van een extra keuzemogelijkheid te presenteren als iets waarvoor het publiek bang moet zijn. In ieder geval is dit moeilijker dan de bevolking op te zetten tegen gedwongen deelname aan een overheidsprogramma.

Betaalde vakantie en betaald verlof

Elders in de wereld is men niet zelden verbaasd over het feit dat in de Verenigde Staten werknemers geen recht hebben op vakantie, of vrij tijdens feestdagen.

De meeste werknemers hebben wel wat betaalde vakantiedagen en krijgen daarnaast betaald verlof voor een klein aantal feestdagen. Maar dit is geen wettelijk recht, en bijna een kwart van de beroepsbevolking ontvangt nog niet één betaalde vrije dag.⁶ Zelfs voor werknemers die wel betaald verlof krijgen, is het gemiddelde aantal dagen slechts 12, aanzienlijk minder dan de vijf tot zes weken betaald verlof die nu in West-Europa gebruikelijk is.

De mensen zonder betaald verlof zijn vaak lager opgeleid en krijgen minder betaald. Ook gaat het onevenredig vaak om vrouwen en werknemers uit etnische minderheden. Hieronder vallen bijzonder veel moeders met jonge kinderen, voor wie het gebrek aan betaald ziekteverlof een extra zware last kan betekenen. Deze vrouwen riskeren ontslag als ze een dag werk missen. Deze moeders worden zo gedwongen te kiezen tussen thuis blijven bij een ziek kind en het behoud van hun baan.

De afgelopen kwarteeuw is er op nationaal niveau maar weinig vooruitgang geboekt wat betreft het uitbreiden van het verlofrecht. Sterker nog, er is veel aandacht besteed aan het beschermen van de wettelijk bepaalde 40-urige werkweek. Het Congres (met een Republikeinse meerderheid) heeft serieus overwogen om een verplichte overurentoelage van 50 procent af te zwakken. (De wet verplicht een toelage van 50 procent boven de 40 uur per week en van 100 procent boven de 48 uur per week.)

De laatste keer dat de situatie voor werknemers op dit punt verbeterde, was toen in 1993 de Family and Medical Leave Act onder president Clinton werd aangenomen. Deze bepaling verleent werknemers het recht om tot 3 maanden onbetaald verlof te nemen bij een medisch noodgeval of een ander noodgeval binnen het gezin. Werknemers mochten na deze periode terugkomen in eenzelfde of vergelijkbare functie, zonder dat dit ten koste zou gaan van het salaris of de arbeidsvoorwaarden. Zelfs dit zeer beperkte voorrecht was beperkt tot werknemers die minimaal één jaar hun functie bekleedden bij bedrijven met meer dan 50 werknemers. Dit leidde ertoe dat een groot aantal vrouwelijke werknemers hiervoor niet in aanmerking kwam. Vooral jonge moeders werden hierdoor benadeeld, omdat zij veelal voor kleinere bedrijven werken en/of nog geen jaar in dezelfde functie werkzaam zijn.

Echte vooruitgang op nationaal niveau ligt niet in het verschiet, althans niet in de nabije toekomst. Maar de vooruitzichten op staatsniveau zijn veelbelovend. In 2004 werd er in Californië een wetsvoorstel goedgekeurd voor betaald ziekteverlof, gefinancierd door een kleine belasting op de salarispost voor werkgevers. En in 2007 keurde de wetgever in de staat Washington een wetsvoorstel goed dat 5 weken ouderschapsverlof garandeert voor werknemers in bedrijven met 25 of meer werknemers. In veel andere staten wordt serieus gekeken naar wetsvoorstellen die werknemers een bepaalde hoeveelheid betaald verlof verlenen. De voor-

stellen die op korte termijn waarschijnlijk zullen worden goedgekeurd kennen alleen betaald verlof toe in noodgevallen binnen het gezin (medisch of anders), maar ook wetsvoorstellen voor recht op vakantie worden serieus overwogen.

In dit proces van uitbreiding van betaald verlof komt waarschijnlijk vanzelf meer vaart zodra een paar staten het voortouw nemen. Hoewel werkgeversorganisaties bijna altijd tegenstander zijn van dit soort ontwikkelingen, is de realiteit dat het werkgevers weinig tot niets kost. Economische overwegingen wijzen uit dat het recht op verlof (ongeacht of dat nou voor ziekte of vakantie is) voor rekening van de werknemer komt. Simpel gezegd: werknemers krijgen minder betaald voor de uren die ze wel werken, waardoor de vrije tijd gecompenseerd wordt. Als werkgevers verplicht worden de werknemers vrije tijd te verlenen, kan dit ten koste gaan van de flexibiliteit van het bedrijf. Maar omdat de meeste bedrijven zelfs in de Verenigde Staten nu al een bepaalde mate van betaald verlof aanbieden, en toch nog winst maken, kun je moeilijk zeggen dat het een al te groot beslag legt op de werkgevers. Het is zelfs niet onwaarschijnlijk dat een betere verlofregeling de productiviteit kan verhogen, omdat werknemers beter uitgerust terugkomen van vakantie. Ook zou het verloop onder werknemers teruggebracht kunnen worden, omdat mensen niet langer tot ontslag zijn veroordeeld om voor een familielid te zorgen.

Als enkele staten regelingen voor betaald verlof verplicht stellen en er geen zware economische nadelen aan kleven, zal de roep om vergelijkbare maatregelen zeker toenemen in andere staten. Het sociaal beleid in Nederland of Frankrijk is niet iets wat de meeste Amerikanen als relevant beschouwen. Maar als dit beleid in twee of drie Amerikaanse staten blijkt te werken, zullen er onmiddellijk politici in andere staten zijn die hierop duiken om mee te kunnen varen met de wind van een populair voorstel. Verplichte verlofregelingen vallen hier waarschijnlijk ook onder. Als diverse staten zulke regelingen verplicht gaan stellen, neemt ook de kans toe dat deze op nationaal niveau overwogen zullen worden.

Er is nog een belangrijk bijkomend voordeel aan betaald verlof. Een verplichte verlofregeling eist van werknemers dat ze een deel van hun inkomen inruilen voor meer vrije tijd. De hoofdreden voor het verschil in bbp tussen de Verenigde Staten en West-Europa is dat Amerikanen gemiddeld veel meer uren per jaar werken dan Europese werknemers. Inkomen hangt erg nauw samen met energieverbruik en uitlaatgassen.⁷ Als het aantal gewerkte uren in Amerika met gemiddeld 10 tot 20 procent zou afnemen, komt dit aantal in de buurt van de gewerkte uren in West-Europa. Het zou tevens een evenredige afname van 10 tot 20 procent in de uitstoot van broeikasgassen tot gevolg hebben. Een groter effect dan dit kan tegen zo lage maatschappelijke kosten waarschijnlijk niet bereikt worden.

Misschien duurt het wel erg lang eer staten afzonderlijk verlofregelingen invoeren. Maar het is een uitweg uit de huidige vastgeroeste situatie op federaal niveau, een situatie die elke vooruitgang in de nabije toekomst in de weg staat. Zodra een aantal staten laat zien dat het mogelijk is om werknemers het recht op vrije tijd te verlenen, zonder allerlei negatieve (economische) bijwerkingen, zullen de politici in de hoofdstad dit soort voorstellen waarschijnlijk met andere ogen bekijken.

Revitalisering van de vakbeweging

Het ledenbestand van de vakbonden is sterk afgenomen gedurende de laatste eeuw. Dit gebeurde om tal van redenen, met als belangrijkste de meer vijandige houding van werkgevers tegenover de bonden, vooral omdat de werkgevers hierin grotendeels gesteund werden door de overheid.

De afname van het vakbondslidmaatschap wordt niet veroorzaakt door een verschuiving van werkgelegenheid van industrieën of beroepen met een hoge organisatiegraad naar nieuwe sectoren met een lage organisatiegraad. Het aantal vakbondsleden neemt juist af binnen die sectoren waar historisch gezien de vakbonden een grote rol speelden. Dit wordt vooral duidelijk in de industrie, waar het aantal mensen dat lid is van een vakbond van 40 procent in de jaren zestig terugliep tot minder dan 12 procent in 2006. Ook in de bouw en de transportsector zien we een grote afname

van het vakbondslidmaatschap. Het is in de Verenigde Staten niet eenvoudig gebleken voor de vakbonden om hoger opgeleide werknemers te verenigen. Maar de voornaamste reden voor hun teloorgang is het verlies van leden in die sectoren waar de vakbeweging vroeger sterk was.

Werkgevers zijn waarschijnlijk nooit al te blij geweest met het vooruitzicht te moeten onderhandelen met een vakbond, maar tot 1980 werd het recht van werknemers om zich bij een vakbond aan te sluiten gerespecteerd. Vanaf het presidentschap van Ronald Reagan (1981-1989) boden de meeste werkgevers echter agressieve weerstand tegen vakbondsorganisaties. In hun anti-vakbondscampagnes werd doorgaans een scala aan meer of minder uitgekende tactieken gebruikt om mensen bang te maken. Zo is het bijvoorbeeld nog steeds niet ongebruikelijk dat een werkgever dreigt zijn fabriek te sluiten en naar elders te verplaatsen als werknemers ervoor kiezen een vakbond te steunen.⁸ Het is weliswaar illegaal om een vestiging om deze reden te sluiten, maar over het algemeen vinden de werkgevers wel een manier om de wet te omzeilen.

Het is ook vrij normaal dat werkgevers simpelweg vakbondsactivisten ontslaan. Uit een nieuwe studie blijkt dat een op de vijf vakbondsactivisten wordt ontslagen bij het organiseren van een actie.⁹ Hoewel het illegaal is om een werknemer te ontslaan vanwege diens vakbondsactiviteiten, is het vaak moeilijk te bewijzen dat dit de reden voor het ontslag is. Maar zelfs

als dit aangetoond kan worden, zijn de straffen voor de werkgevers minimaal. Omdat het aanvechten van een illegaal ontslag vaak jaren duurt, is in de meeste gevallen de vakbondsactie allang afgeslagen tegen de tijd dat de werknemer eventueel zijn baan terugkrijgt. Dus voor slechts een kleine boete is een werkgever in staat een vakbondsactie te dwarsbomen door de drijvende krachten ervan te ontslaan.

De enige hoop voor de vakbonden om hun ledental uit te breiden of zelfs maar te behouden is dat de basisregels voor het recht op vertegenwoordiging van de vakbonden worden veranderd. Op dit moment is net iets meer dan 7 procent van de werkende bevolking (in de particuliere sector) lid van een vakbond. Meer werknemers zouden lid worden als ze die keuze hadden; dit blijkt wel uit het feit dat nog altijd ruim 36 procent van de werknemers in de publieke sector lid is van een vakbond. Het is voor werkgevers in deze sector veel moeilijker om werknemers te ontslaan, en daarnaast zijn ze verplicht veel meer openheid te geven over hun bedrijfsvoering dan werkgevers in de particuliere sector. Daarom kunnen zij niet dezelfde agressieve anti-vakbondstactieken toepassen die de werkgevers in de particuliere sector gebruiken.

Er zijn twee grote wetswijzigingen nodig om de organisatiemogelijkheden van de vakbonden te ondersteunen. Op dit moment hoeven werkgevers een vakbond pas te erkennen nadat daar in het bedrijf verkiezingen over zijn gehouden. Dit zou moeten

veranderen naar een situatie waarin de werkgever verplicht is de vakbond te erkennen zodra een meerderheid van het personeel achter de vakbond staat. Onder de huidige wetgeving heeft een werkgever de optie om een vakbond te erkennen zodra een meerderheid van de werknemers een handtekening zet ter ondersteuning van de bond. In de praktijk blijkt meestal dat de werkgevers eisen dat er eerst over gestemd wordt onder supervisie van de National Labor Relations Board (NLRB).^{*} Zodoende kunnen werkgevers vaak een verkiezing maanden of zelfs jaren vertragen, waardoor over het algemeen de steun voor een vakbond afneemt, zeker wanneer de leiding van de vakbond ook nog wordt ontslagen.

Zodra werkgevers wettelijk verplicht zijn een vakbond te erkennen wanneer een meerderheid van de werknemers voor deze bond tekent, hoeven ze niet langer allerlei anti-vakbondscampagnes te voeren. Dan kan het namelijk zo zijn dat ze een vakbond moeten erkennen en hiermee moeten onderhandelen nog voordat ze de leiding van deze beweging hebben kunnen identificeren en ontslaan. Deze verandering zou de kans op succes voor vakbonden om leden te werven aanzienlijk vergroten.

Volgens de Employee Free Choice Act (EFCA) – een wetsvoorstel dat beoogt om de National Labor Relations Act, waarin de rechten van de vakbonden grotendeels vastgelegd zijn, aan te passen – zijn werkgevers verplicht met een vakbond te onderhandelen als een

meerderheid van de werknemers hiertoe een petitie heeft ondertekend. Het voorstel is al aanvaard door het Huis van Afgevaardigden, maar wordt in de Senaat geblokkeerd bij gebrek aan een gekwalificeerde meerderheid. De verwachting is dat een Democratische president, die overigens alleen gekozen kan worden met aanzienlijke steun van de vakbeweging, zware druk zal uitoefenen om de EFCA er in een toekomstig Congres wel door te krijgen. Dit is dus een voorstel dat in de nabije toekomst wet kan worden.

De tweede wijziging die de positie van de vakbonden aanzienlijk zou kunnen versterken, is de eis dat werkgevers ook vakbonden moeten erkennen die een aanzienlijke minderheid (in plaats van een meerderheid) van de werknemers vertegenwoordigen. Volgens de huidige bindende interpretatie van het arbeidsrecht is een werkgever niet verplicht te onderhandelen met een vakbond als deze niet ten minste de meerderheid van de werknemers vertegenwoordigt. Maar deze regelgeving kan worden aangepast zodat werkgevers vakbonden moeten erkennen die een grote minderheidsgroep vertegenwoordigen (bijvoorbeeld 30 of 40 procent van het personeel). Dan kan een dergelijke vakbond onderhandelen namens de werknemers die deze bond als hun vertegen-

* De NLRB is een sinds 1935 bestaande onafhankelijke overheidsorganisatie, die zich ondermeer bezighoudt met vakbondsverkiezingen

in de particuliere sector en waarvan de leden worden benoemd door de president van Amerika.

woordiging beschouwen. Deze route geeft miljoenen werknemers de mogelijkheid om vertegenwoordigd te worden door een vakbond, ook als deze niet de steun heeft van een meerderheid van de werknemers. Indien zo'n vakbond in staat is de arbeidsomstandigheden te verbeteren voor de werknemers die hij vertegenwoordigt, is het niet ondenkbaar dat meer werknemers zich erbij aansluiten, waardoor uiteindelijk toch een meerderheidsvakbond ontstaat.

Het idee van minderheidsvakbonden wordt in wetenschappelijke kring in de Verenigde Staten al een tijdje besproken, en nu hebben recentelijk ook enkele grote, nationale vakbonden hun belangstelling voor een dergelijk systeem kenbaar gemaakt. Het huidige bestuur van de NLRB, benoemd door president Bush, heeft geweigerd om werkgevers te dwingen met minderheidsvakbonden te onderhandelen, maar een toekomstige NLRB, benoemd door een Democratische president, zou hier wel eens heel anders tegenaan kunnen kijken. Ook kan het zijn dat het Congres de arbeidswet aanpast om uitdrukkelijk verplicht te stellen dat werkgevers met minderheidsvakbonden moeten onderhandelen.

Er is geen definitieve oplossing die in één klap de jarenlange daling van het aantal vakbondsleden in de VS terug kan draaien. Maar onder de huidige wetgeving is dit nagenoeg onmogelijk. Vakbonden verliezen nog altijd leden, omdat bedrijven in sectoren waar de bonden nog steeds een grote rol spelen, veel banen schrappen of op de fles gaan. Als de bonden deze verliezen niet weten

te compenseren met een groei van het lidmaatschap in andere, meer dynamische sectoren, dan zullen hun politieke invloed en de bescherming die ze werknemers bieden, alleen maar verder afnemen. De verandering in de regels die hier wordt voorgesteld, zal een enorm verschil maken in het veiligstellen van het recht van een werknemer om zich bij een vakbond aan te sluiten. Een substantiële toename in vakbondslidmaatschap kan alleen bereikt worden na vele jaren moeizame strijd.

Eigenlijk is het vreemd dat, ondanks een progressief politiek klimaat, de vakbeweging niet in staat is gebleken zich beter te organiseren. Wel hebben de bonden succesvol campagne gevoerd voor de verhoging van het minimumloon en voor de bescherming van Medicare en de sociale zekerheid tegen privatisering. Maar ze waren nog machteloos wanneer je kijkt naar hun pogingen om grote groepen mensen te mobiliseren om het recht van werknemers op vakbondsvertegenwoordiging te beschermen.

Bij de hier voorgestelde wijzigingen in het arbeidsrecht is een algemeen belang in het geding. Het gaat immers om het beschermen van de rechten van werknemers en niet om het veiligstellen van de belangen van de vakbonden. Maar deze voorstellen zullen niet worden gerealiseerd zonder stevige publieke steun.

Hoe nu verder?

De hier beschreven weg leidt tot een moderne verzorgingsstaat. Ongetwijfeld is dit een optimistisch scena-

rio, maar het is niet onmogelijk. Niet één van de grote doelstellingen – algehele pensioenvoorziening, algemene ziektekostenverzekering, recht op betaald verlof, een toename van het vakbondslidmaatschap – zal snel gerealiseerd worden. Wel is het mogelijk nu een route uit te stippelen waarlangs op korte termijn grote vooruitgang kan worden geboekt, ook al blijven we dan nog even verwijderd van de uiteindelijke doelen.

Een belangrijk verschil tussen de Amerikaanse politiek en het politiek proces in veel Europese landen is dat vooruitgang zelden voortkomt uit een expliciet politiek program. Politici laten niet graag hun opties beperken door een bepaald partijprogramma. Over het algemeen hebben de politieke plannen van politieke partijen, vakbonden of andere belangengroepen die publiekelijk worden gepresenteerd, weinig echt resultaat.

Desalniettemin is het zeer waarschijnlijk dat na 2008, indien een Democraat het presidentschap wint en de Democraten de meerderheid in het Congres weten te behouden, vooruitgang zal worden geboekt op enkele belangrijke gebieden, vooral wat de ziektekostenverzekering betreft. Ook is het waarschijnlijk dat de arbeidswetgeving vriendelijker voor de vakbeweging zal worden. En als de progressieve Democraten ook hun greep op de regering van de diverse staten weten vast te houden, zal er genoeg gelegenheid zijn om ook op dat niveau vooruitgang te boeken.

In de Amerikaanse politiek is nooit iets eenvoudig. De conservatieven hebben door de jaren heen allerlei

tactieken gebruikt om de werkende bevolking af te leiden van de dingen die voor haar het belangrijkste zijn. Na de Tweede Wereldoorlog gebruikte men de angst voor het communisme en de claim dat de progressieven niet goed voor de nationale veiligheid konden zorgen om de kiezers weg te lokken bij kandidaten met een progressieve economische agenda. Tegenwoordig zien we dat het terrorisme op deze manier gebruikt wordt. Progressieven in andere landen kunnen op dit gebied hun bondgenoten in de Verenigde Staten helpen door ervoor te zorgen dat hun eigen regeringen niet blind Amerika achternalopen bij een avontuurlijke interventie.

Tegelijkertijd hebben conservatieve politici ook regelmatig bepaalde raciale vooroordelen uitgebuit om ervoor te zorgen dat werknemers een progressieve economische agenda niet zouden steunen. Deze pogingen namen de vorm aan van een strenger beleid op het gebied van drugs, criminaliteit, bijstand en ander beleid dat vooral mensen aansprak vanwege de raciale onderbuikgevoelens. Conservatieve politici zullen ongetwijfeld doorgaan met het uitbuiten van deze raciale vooroordelen in hun pogingen een progressief economisch beleid dwars te zitten.

Zolang progressieve politici het mijnenveld van door conservatieven neergelegde angstbommen weten te ontwijken, kunnen zij bouwen op een duidelijke meerderheid voor het uitbreiden van het sociaal stelsel op diverse gebieden. Opiniepeilingen tonen regelma-

tig aan dat de bevolking een door de overheid gerunde ziektekostenverzekering zal ondersteunen, evenals meer betaald verlof en een bescherming van het recht op organisatie van werknemers. Het belangrijkste is

dat de aandacht van de mensen gericht blijft op de echt belangrijke dingen die van invloed zijn op hun leven, in plaats van de angst die hen door de conservatieven wordt aangepraat.

NOTEN

- 1 Congressional Budget Office, *Updated Long-Term Projections for Social Security*, Congressional Budget Office, Washington DC 2006 (<http://www.cbo.gov/ftpdocs/72xx/doc7289/06-14-LongTermProjections.pdf>). Het Congressional Budget Office is een onafhankelijke en onpartijdige instantie die het Amerikaanse Congres van economisch en budgettair advies voorziet bij het opstellen van de federale begroting (www.cbo.gov).
- 2 Zie H. Hartman en H. Hill, *Strengthening Social Security for Women*, Institute for Women's Policy Research, Washington DC 1996.
- 3 Dit voorstel is verder uitgewerkt in D. Baker, *Universal Voluntary Accounts: A Step Toward Fixing the Retirement System*, Center for Economic and Policy Research, Washington DC 2006 (http://www.cepr.net/index.php?option=com_content&task=view&id=646&Itemid=8).
- 4 Een opiniepeiling van *The New York Times*, begin 2007, toonde aan dat 60 procent van de bevolking bereid was meer belasting te betalen als daar universele voorziening voor gezondheidszorg mee verzekerd zou zijn. Er was echter weinig overeenstemming over hoe het huidige systeem veranderd zou moeten worden. Slechts 47 procent van de ondervraagden zegt een plan te steunen waarin de overheid de ziektekostenverzekering beheert ('Most Support U.S. Guarantee of Health Care', *The New York Times*, 2 maart 2007).
- 5 Dit voorstel is gebaseerd op het plan voorgesteld door J. Hacker, *The Great Risk Shift: The Assault on American Jobs, Families, Health Care, and Retirement – And How You Can Fight Back*, Oxford University Press, New York 2006
- 6 R. Ray en J. Schmitt, *No Vacation Nation*, Center for Economic and Policy Research, Washington DC 2007 (www.cepr.net/index.php?option=com_content&task=view&id=1184&Itemid=8).
- 7 Zie D. Rosnick en M. Weisbrot, *Are Shorter Hours Good for the Environment? A Comparison of U.S. and European Energy Consumption*, Center for Economic and Policy Research, Washington DC 1996 (http://www.cepr.net/index.php?option=com_content&task=view&id=726&Itemid=8).
- 8 K. Bronfenbrenner, 'The Effect of Plant Closing and the Threat of Plant Closings on Worker Rights to Organize', *Supplement to Plant Closings and Worker Rights: A Report to the Council of Ministers by the Secretariat of the North American Commission for Labor Cooperation*, Dallas, Texas 1996
- 9 Zie J. Schmitt en B. Zipperer, *Dropping the Ax: Illegal Firings During Union Election Campaigns*, Center for Economic and Policy Research, Washington DC 2006 (http://www.cepr.net/index.php?option=com_content&task=view&id=775&Itemid=8).

Denktanks en de ideeënoorlog in de Amerikaanse politiek

Andrew Rich

Hoe je het ook bekijkt, de conservatieve ideologie lijkt de beleidsagenda in de Verenigde Staten te overheersen. Zelfs nu de Republikeinen politiek terrein verliezen en de Democraten de controle over het Congres naar zich toe hebben teruggetrokken, blijven ideeën over een beperkte rol van de overheid, volledig vrije markten en het gezin als hoeksteen van de maatschappij alom aanwezig. Ze beïnvloeden de debatten over een breed scala aan onderwerpen: van het belastingbeleid en regulering van het bedrijfsleven tot de hervorming van het onderwijssysteem en burgerrechten.

Hoewel in de vs de conservatieve ideologie wordt uitgedragen door conservatieve politici, wordt bij de verspreiding ervan een nog belangrijker rol gespeeld door een infrastructuur van conservatieve non-profitorganisaties geleid door denktanks. Zij houden zich bezig met het ontwikkelen van onderzoek en ideeën die van belang zijn voor het beleid, en worden ondersteund door een combinatie van stichtingen, overheden en individuen. De afgelopen drie decennia is het aantal ideologische en in het bijzonder het aantal conservatieve denktanks explosief gegroeid, niet alleen in Washington DC maar ook in de hoofdsteden van

alle staten van de vs. Deze conservatieve denktanks zijn de drijvende kracht achter de conservatieve ideologie. Rond 2005 waren er bijna twee keer zoveel conservatieve als progressieve denktanks.

In de – vooral door de conservatieven zo genoemde – ideeënoorlog in de Amerikaanse politiek zijn de conservatieve denktanks in de meerderheid. Het lijkt er tevens op dat zij vergeleken met progressieve denktanks hun activiteiten veel beter organiseren. In de ideeënoorlog zijn de progressieven in het nadeel omdat de ‘mainstream’ en progressieve stichtingen – waarvan je het meest kunt verwachten dat ze progressieve initiatieven in de ideeënoorlog financieel ondersteunen – geneigd zijn om met name *onderzoek* naar ideeën te doen. Ze ‘ondersteunen beleidsonderzoek dat van belang is voor progressief Amerika, maar blijken vaak niet bereid om daadwerkelijke financiële toezeggingen te doen voor het voeren van de ideeënoorlog, terwijl ze ook nog eens relatief weinig doen om het progressieve gedachtegoed aan de man te brengen’.¹

Het argument dat hier naar voren wordt gebracht, is dat mainstream en progressieve stichtingen meer

succes in de ideeënoorlog kunnen hebben als ze juist de expliciet linkse denktanks zouden ondersteunen in plaats van de denktanks die vaak hun best doen om zo min mogelijk ideologisch over te komen – denktanks zoals het Brookings Institute, het Urban Institute en de Manpower Demonstration Research Corporation. Zelfs als deze stichtingen dat advies opvolgen, zullen ze het nog altijd moeilijk krijgen om succesvol te zijn in de ideeënoorlog. De voorkeur om juist onpartijdig onderzoek te ondersteunen in plaats van het propageren van ideeën, is niet alleen terug te vinden in de mainstream en progressieve stichtingen; dezelfde voorkeur overheerst in de meer uitgesproken linkse denktanks, die juist vaak opgericht zijn met de expliciete bedoeling om een tegengewicht te vormen voor de conservatieve instituten.

De resultaten van een nationaal onderzoek onder de leiders van denktanks die op het niveau van de staten werken, doen vermoeden dat conservatieve en progressieve denktanks niet alleen een verschillende ideologie willen uitdragen, maar dat de leiders deze denktanks (en andere pogingen om het beleid te beïnvloeden) ook op een wijze organiseren die hun ideologie weerspiegelt. Dit is slechts nieuws voor de progressieven. De conservatieve ideologie hecht waarde aan de kracht van het idee en zij ziet denktanks boven alles als de drijvende kracht achter het verspreiden van ideeën.

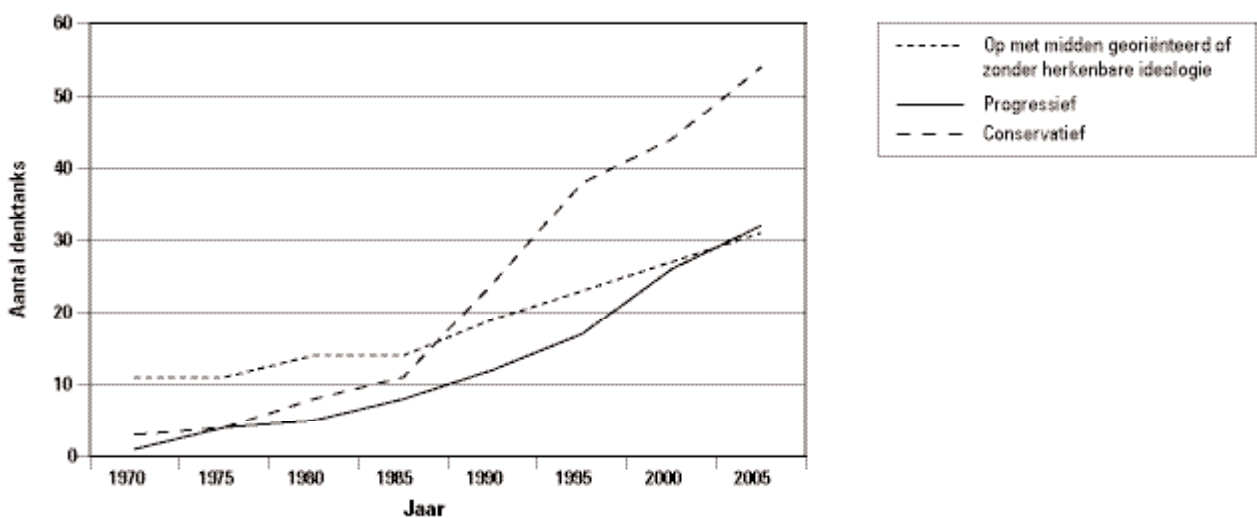
Leiders van progressieve denktanks daarentegen – ook al zeggen ze dat ze zich om dezelfde redenen voe-

len aangetrokken tot denktanks – zijn er aan de ene kant diep van overtuigd dat ze objectief onderzoek moeten doen, aan de andere kant zien ze het als hun taak hun werk te verbinden met wat op bepaalde issues gerichte actiegroepen op lokaal niveau doen. Dit is veel minder nuttig als het aankomt op het uitvechten van een ideeënoorlog.

Denktanks als een infrastructuur van ideeën

Tussen 1970 en 2005 is het aantal nationale denktanks in de Verenigde Staten verviervoudigd, terwijl het aantal denktanks dat zich op een of andere manier met beleidsontwikkeling van de staten in de vs bezighoudt, nog sneller is toegenomen. Van de 183 organisaties die opereren op het niveau van de staten, hadden 117 een onderzoeksagenda die zich voornamelijk richtte op onderwerpen met betrekking tot het beleid van de staat (een vertienvoudiging ten opzichte van 1970). Het voornaamste verschil tussen deze 117 denktanks en de denktanks op nationaal niveau is dat de eerste zich vooral richten op het ontwikkelen van beleid op het niveau van de staat terwijl de laatste zich bezighouden met de nationale besluitvorming in Washington DC.

Onder deze 117 denktanks overheerst de conservatieve ideologie. Rond 2005 waren er bijna twee keer zoveel uitgesproken conservatief georiënteerde denktanks als progressieve denktanks en denktanks die zich neutraal of objectief proberen op te stellen. Bij de nationale denktanks is deze trend nog meer uitgesproken.

Figuur 1: Opkomst van denktanks naar ideologie, 1970-2005

In juli 2003 heb ik een enquête rondgestuurd naar de leiders van 115 van de 117 organisaties die opereren op het niveau van de staten; twee van deze organisaties werden pas opgericht nadat de enquête was verstuurd. In de enquête werd gevraagd naar de geschiedenis, de missie en de strategieën van deze organisaties. Het onderzoek begon met vragen over de leiding en de achtergrond van de medewerkers.² De onderzoeksresultaten lieten over het algemeen zien dat er verschillen zijn in de manier waarop denktanks geleid worden. Bij de conservatieve denktanks kwam een significante meerderheid van degenen die de organisaties na de oprichting leidden – bijna 40 % – uit de private sector. Bij de progressieve denktanks was bijna twee derde van de

leiders afkomstig uit de staatsoverheid of uit de hoek van de non-profit belangenbehartigers. Het lijkt erop dat deze verschillen in leiderschap van invloed zijn op de manier waarop bedrijfsprocessen worden uitgevoerd en de wijze waarop besluitvorming tot stand komt.

In de enquête werd de leiders van denktanks ook gevraagd welke criteria zij hanteren als zij medewerkers selecteren of als ze hun promotie geven. Van de negen mogelijke antwoorden (waarvan er één openge- laten was om een alternatief antwoord te kunnen geven dat niet in de lijst stond) noemde bijna driekwart (73,6 %) van de leiders van conservatieve denktanks de politieke of ideologische oriëntatie als de belangrijkste

overweging wanneer ze medewerkers in dienst namen.³ Voor de progressieve denktanks speelde de ideologie een aanzienlijk minder belangrijke rol. Minder dan de helft van de ondervraagde leiders gaf aan dat ideologie het meest of zeer belangrijk was (42,2 %) wanneer zij medewerkers in dienst namen. Andere topprioriteiten voor de leiders van conservatieve denktanks waren zaken als specifieke deskundigheid (61,8 %), ervaring met de media en *public affairs* (35,5 %) en een publicatielijst.

De leiders van progressieve denktanks hechtten be-
duidend minder belang aan ervaring met de media en *public affairs* (21,1 %) en een publicatielijst (5,1 %). Wat voor hen wel van aanzienlijk meer waarde was, waren zaken als een academische graad, hetzij in be-
leidsstudies (42,1 %) hetzij een doctorstitel (31,6 %), bestuurservaring (36,9 %) of specifieke deskundigheid op een bepaald terrein (57,9 %). Leiders van conserva-
tieve denktanks lieten blijken duidelijk minder waarde te hechten aan het niveau van een academische oplei-
ding (23,5 % voor een graad in beleidsstudies en 8,8 % voor een doctorstitel) of bestuurservaring (20,5 %).

Deze gegevens over de voorkeuren die gehanteerd worden bij het in dienst nemen van medewerkers ko-
men overeen met de mensen die daadwerkelijk door de leiders van denktanks worden ingehuurd. Bijna driekwart van de leiders van conservatieve denktanks gaf aan dat alle of bijna alle medewerkers uit een com-
merciële achtergrond of de private sector kwam. Een-

zelfde percentage van de staf van progressieve denktanks kwam uit de sector van de non-profit belangen-
behartigers.⁴

Er is nog een interessant verschil tussen de antwoor-
den van de conservatieve en progressieve denktanks, namelijk op de vraag hoe ze het belang van verschillen-
de soorten activiteiten voor hun organisatie beoordeel-
den. Respondenten werd de vraag voorgelegd: 'Hoe belangrijk zijn de volgende activiteiten voor het reali-
seren van de doelstellingen van uw organisatie?' Tien antwoorden waren mogelijk, waarvan er één open was gelaten.⁵ Leiders van zowel conservatieve als progres-
sieve denktanks gaven met respectievelijk 85,3 en 79 % aan dat het adviseren van beleidsmakers en het infor-
meren van de media over de onderzoeksproducten het meest of zeer belangrijk was voor het realiseren van de
gestelde doeleinden. Bij de andere antwoorden liepen de meningen van beide groepen meer uiteen.

De leiders van conservatieve denktanks waren, ver-
geleken met leiders van progressieve denktanks, veel meer geneigd om het 'adviseren van wetgevers op be-
leidskwesties die nog afgehandeld moeten worden' en het 'vormen van de publieke opinie over beleidskwesties' te benoemen als topprioriteit. Driekwart van de
leiders van conservatieve denktanks noemde het advi-
seren van wetgevers het meest of zeer belangrijk (76,5 %), terwijl dit maar voor iets meer dan de helft van de
leiders van progressieve denktanks het geval was. Het vormen van de publieke opinie werd door 73,5 % van

de leiders van conservatieve denktanks belangrijk gevonden, terwijl dit maar bij 52,6 % van de leiders van progressieve denktanks het geval was.

Progressieve denktanks achtten juist zaken belangrijk als het informeren van non-profit belangbehartigers over onderzoek van de denktank. Meer dan driekwart van de leiders van progressieve denktanks gaf aan dat ze deze sector zeer of het meest belangrijk achtten. Voor de conservatieve denktanks lag dit percentage aanzienlijk lager (20,5).

Verschillen in de strategische prioriteiten van denktanks

Deze bevindingen geven een eerste indruk op welke manier een ideologie de werkwijze van denktanks beïnvloedt. De verschillende prioriteiten die conservatieve en progressieve denktanks hebben voor het in dienst nemen van medewerkers spreken misschien nog wel het meest voor zich. De leiders van conservatieve denktanks hechten vooral waarde aan de ideologische en politieke voorkeuren van diegenen die ze in dienst nemen: conservatieve denktanks zoeken conservatief personeel.

De volgende eis die conservatieve denktanks stellen aan de mensen die ze in dienst nemen, is dat deze bereid zijn een bijdrage te leveren aan de ideeënoorlog. Zij moeten specifieke deskundigheid hebben op een bepaald terrein alsook ervaring met de media en *public affairs*. Zij moeten bovendien het een en ander gepubliceerd hebben. De leiders van conservatieve denk-

tanks geven veel sterker dan hun progressieve tegenhangers aan dat ze een voorkeur hebben voor medewerkers die meteen hard en succesvol kunnen werken om het Amerikaanse beleidsdebat zoveel mogelijk naar hun hand te zetten. De antwoorden die werden gegeven op vragen omtrent kwalificaties van de staf, kwamen volledig overeen met de opvatting van conservatieven dat het de rol van denktanks is om ideeën te propageren. Deze bevindingen worden bevestigd door diepte-interviews met de voorzitters van een groot aantal nationale denktanks.

Het 'conservatieve' uitgangspunt over de rol van denktanks wordt bevestigd in de antwoorden op een laatste vraag. Leiders van denktanks werd gevraagd een keuze te maken uit drie stellingen: denktanks zijn een plaats voor a) publieke intellectuelen, b) beleidsonderzoekers, of c) 'one-issue' activisten. Van de leiders van conservatieve denktanks gaf 56,0 % gaf aan dat ze de denktank als een plaats voor 'publieke intellectuelen' zag, dat wil zeggen voor diegenen die niet alleen goed onderbouwde ideeën hebben over de rol van de overheid maar die ook talent hebben voor het uitvoeren en organiseren van beleidsonderzoek over deze ideeën op een manier die van invloed kan zijn op het ontwikkelen van beleid. Voor conservatieven spelen denktanks dus een belangrijke rol in het propageren van ideeën en staat het onderzoek dat binnen deze denktanks plaatsvindt, in dienst van een bredere ideologische agenda.

Op deze manier kan de macht van de bekendste nationale conservatieve denktanks – de Heritage Foundation, het Cato Institute en het American Enterprise Institute* – beter begrepen worden. Zij hebben deze macht gebruikt om een aantal conservatieve beleidsvoorstellen door te drukken. Voorbeelden hiervan zijn de deregulering in een aantal industriële sectoren in de jaren zeventig en tachtig en de hervorming van de sociale zekerheid gedurende de jaren negentig. Een meer recent voorbeeld is de sleutelrol van neoconservatieve intellectuelen die werkzaam waren voor conservatieve denktanks, met hun pleidooi voor de oorlog in Irak. Het is een succesverhaal waarin de conservatieven erin zijn geslaagd om een oorlog die over het algemeen werd beschouwd als slecht doordacht en slecht gecoördineerd, aan de man te brengen bij het grote publiek. Een vergelijkbaar soort macht om ideeën ingang te doen vinden, zien we ook in de kringen van conservatieve denktanks op het niveau van de staten.

Van de drie mogelijke antwoorden op de vraag voor wie denktanks ‘plaats’ moeten bieden, kozen de leiders van progressieve denktanks juist het minst voor de optie ‘voor publieke intellectuelen’. In plaats daarvan waren de antwoorden verdeeld over ‘denktanks als een plaats voor beleidsonderzoekers’ – zij die belangstelling hebben voor onderzoek op bepaalde beleidsterreinen en zij die talent hebben voor toegepast beleidsonderzoek dat van belang is voor beleidsmakers (31,6 %) – en ‘denktanks als een plaats voor activisten van een

belangengroep, diegenen die gericht zijn op specifiek beleid en bepaalde bevolkingsgroepen en zij die talent hebben voor het doen van onderzoek en het organiseren van burgers op een manier die beleidsmakers zou kunnen beïnvloeden’ (36,8 %).

De leiders van progressieve denktanks zien hun organisaties vooral als onderzoeksorganisaties, niet als organisaties die ideeën propageren. Dit zijn echter wel de denktanks waarvan verwacht mag worden dat ze klaarstaan om te strijden voor het linkse kamp in de ideeënoorlog. In plaats daarvan laten zowel de antwoorden op de voorgaande vraag als de andere vragen in de enquête zien dat progressieve denktanks nauwelijks te onderscheiden zijn van denktanks die niet een duidelijk herkenbare ideologie aanhangen.

Bij de selectie van medewerkers voor progressieve denktanks spelen vooral hun specifieke expertise en hun academische en onderzoeksvaardigheden een rol in plaats van hun media-ervaring en de vraag of zij voor een breder publiek hebben geschreven. Voor de leiders van progressieve denktanks is het belangrijker dat de organisatie geloofwaardige en degelijke onder-

* De Heritage Foundation en het American Enterprise Institute zijn twee van de meest prominente conservatieve denktanks in de vs. Het Cato Institute staat te boek als ‘libertarian’, met een sterke nadruk op de

vrije markt en individuele vrijheid. Alledrie doen onderzoek en zijn betrokken bij het adviseren van beleidsmakers in de vs en bij het beïnvloeden van de publieke opinie.

zoeksresultaten produceert dan dat dit onderzoek aan de man wordt gebracht of wordt ingepast in een groter ideologisch project. Denktanks horen, in hun filosofie, onderzoek te doen, en het voltooien daarvan is het belangrijkste doel van de organisatie.

Dit laatste argument wordt onderstreept door de manier waarop leiders van progressieve denktanks het belang van verschillende soorten stafactiviteiten beoordelen. Voor leiders van progressieve denktanks is de hoogste prioriteit dat een bepaald publiek, zoals beleidsmakers, non-profit belangengroepen en de nieuwsmidia op de hoogte gesteld worden van de nieuwste onderzoeksresultaten, niet het vormgeven van de grote lijnen van het beleidsdebat.

De leiders van conservatieve denktanks geven ook aan dat het informeren van beleidsmakers door middel van hun onderzoeksresultaten van belang is. Maar zij vinden het net zo belangrijk dat – los van de behaalde onderzoeksresultaten – de publieke opinie wordt beïnvloed over beleidskwesties en wetgevers worden geadviseerd over beleidskwesties die onmiddellijk moeten worden opgelost. Deze bevindingen suggereren dat conservatieve denktanks in feite veel meer dan progressieve denktanks belang hechten aan het vinden van een gewillig publiek voor hun *ideeën* – los van hun *onderzoeksresultaten*.

Ideologie als beperkende factor

De uitkomst van de enquête suggereert dat de manier

waarop denktanks hun missie benaderen, nauw verbonden is met de ideologie die ze voorstaan. Praktisch gezien kan dit, in de ideeënoorlog die woedt in de Amerikaanse politiek, een veel groter probleem betekenen voor de progressieven dan voor de conservatieven. Aangezien deze ideeënoorlog nog wel even voortduurt en denktanks er een belangrijke rol in zullen spelen, hebben de conservatieven een voorsprong. Ten eerste omdat ze meer denktanks tot hun beschikking hebben, die ook nog eens meer financiële ondersteuning krijgen en ten tweede omdat progressieve denktanks niet op een zodanige manier georganiseerd zijn dat ze in de ideeënoorlog voldoende tegengewicht kunnen bieden aan conservatieve organisaties.

Progressieven benaderen denktanks vanuit een honderdjarige traditie die het produceren van objectief onderzoek centraal stelt. Al sinds het ontstaan van de sociale wetenschappen in het Progressieve Tijdperk, de periode tussen omstreeks 1890 en de jaren twintig waarin veel (sociale) hervormingen plaatsvonden in de vs, beschouwen progressieven onderzoek als essentieel voor een gedegen beleidsontwikkeling. Onderzoek kan tot ideeën leiden, maar dan wel ideeën die pragmatisch en goed doordacht zijn, geen ideeën die beladen zijn met waarden. Deze progressieve traditie van onderzoek is er een die ‘meningsverschillen over politieke waarden neigt te minimaliseren en onderliggende waarden lijkt te negeren als ze al niet helemaal weg-
gewenst worden.’⁶

Vanuit dit perspectief zijn progressieven geneigd om de ideeënoorlog in de Amerikaanse politiek te benaderen door in zekere zin te doen alsof deze niet bestaat. In hun optiek is ideologische strijd politieke onzin; het zijn juist de resultaten uit rigoureuze, objectieve onderzoek die gebruikt kunnen – en moeten – worden om de beste voorstellen te ontwikkelen voor de overheid en de maatschappij. Politiek zou niet alleen maar winnaars en verliezers moeten opleveren, maar juist moeten gaan over het bereiken van consensus. Onderzoek kan de juiste richting wijzen om tot deze consensus te komen.

Het is de plicht van de onafhankelijke expert om optimale beleidsgelateerde oplossingen te ontwikkelen. Deze opvattingen vinden we niet alleen bij de leiders van denktanks in de staten, maar ook bij diegenen die de nationale denktanks leiden. Zoals de voorzitter van een als progressief bekend staande denktank zei:

Ik doe mijn uiterste best om een onpartijdig standpunt in te nemen en me niet te laten beïnvloeden door belangengroepen. Als je naar de agenda van een organisatie kijkt, kun je je een beeld vormen zonder erachter te komen wat ze doen en wie ze zijn. Je bekijkt hun agenda en zegt: ‘Deze mensen houden zich bezig met inkomensverdeling, ziektekostenverzekering, bijstand en sociale huisvesting. Dat moeten wel progressieve democraten zijn. Wie anders houdt zich nou bezig met dat soort dingen?’

Dat beeld klopt hier niet. Wij houden ons bezig met eerlijk werk. Dat staat in onze statuten – het uitvoeren van objectief werk; om het naar buiten te brengen zodat de mensen het tot hun beschikking hebben wanneer ze het nodig hebben, maar niet om een agenda erdoor te drukken. Misschien zou je kunnen zeggen dat dit werk wel tot een bepaalde agenda leidt. Dat klopt. Maar we zijn er niet op gericht de agenda te bepalen. Wij denken niet dat er sprake is van politieke eenzijdigheid.⁷

Dit neutrale standpunt is gedeeltelijk een overblijfsel uit de jaren vijftig, zestig en zeventig, toen er een veel grotere consensus bestond onder beleidsmakers en beleidselites over de wenselijkheid van overheidsprogramma's en overheidsinmenging in de economie. Omdat er een ‘progressieve’ consensus was waarachter de progressieve denktanks zich konden verschuilen, hoefden zij zich toen niet op een ‘ideologische’ manier te manifesteren. Deze denktanks zijn er niet goed in geslaagd om de overgang te maken naar de meer polemische politieke verhoudingen van de afgelopen decennia.

De conservatieven starten vanuit een heel andere positie. Om te beginnen gaan ze ervan uit dat het ideeën en waarden zijn die onderzoek stimuleren, en niet andersom. Volgens hen is al het onderzoek dat gedaan wordt, ideologisch in zoverre dat ideeën of ideologieën van invloed zijn op de vragen die ‘neutrale’ onderzoek-

kers stellen. Er bestaat in hun ogen niet zoiets als neutrale expertise of neutrale experts. Daarentegen zijn er ‘permanente waarheden die de menselijke ervaring overstijgen en die ons politieke leven moeten leiden’.⁸ Deze waarheden stimuleren onderzoek. Onderzoek als zodanig is een middel om een groter doel te bereiken: het realiseren van ideeën die deze kernwaarheden weerspiegelen.

Conservatieven hebben de fundamentele overtuiging dat ideeën een machtsfactor kunnen zijn.⁹ Ideeën hebben veel meer invloed op voorkeuren en gedrag dan onderzoek. En niet alleen zijn ideeën volgens hen van grotere invloed dan expertise, ze zouden dat ook móeten zijn. Men ondersteunt of neemt deel aan beleidsonderzoek om dezelfde redenen dat men het uitdragen van politieke opvattingen ondersteunt: om de termen waarop het Amerikaanse beleidsdebat momenteel plaatsvindt, te veranderen en om de invloed van conservatieve ideeën te vergroten.

De ideeënoorlog geeft de conservatieven een reden om denktanks op te richten. Ze zijn de motor voor het conservatieve gedachtegoed. En de conservatieven brengen een sterke ondernemingszin mee in hun organisaties met het idee dat conservatieve ideeën in de ideeënoorlog een mechanisme – een artillerie – nodig hebben om hun ideeën vanuit alle mogelijke hoeken uit te dragen en te verspreiden. Conservatieve denktanks moeten opereren over de volle breedte aan onderwerpen en terreinen, en ze moeten gedreven zijn

om hun ideeën te propageren in elk debat dat de aandacht van beleidsmakers of het grote publiek heeft. Dit is de richtinggevende filosofie van organisaties als de Heritage Foundation en het Cato Institute op nationaal niveau, en het Mackinaw Institute for Public Policy in Michigan en het Manhattan Institute in New York City op lokaal en staatsniveau.

Door hun andere kijk op onderzoek is het voor de progressieven veel moeilijker om het oprichten van onderzoeksorganisaties te koppelen aan het propageren van ideeën voor de beleidsontwikkeling in Amerika. In plaats van denktanks in de eerste plaats op te vatten als een middel om een bepaald wereldbeeld ingang te doen vinden, zien progressieven denktanks vanuit een pragmatisch perspectief: denktanks zouden onderzoek moeten uitvoeren dat nodig is voor het maken van beleid. Zoals de voorzitter van een progressieve denktank verwoordde:

Voor ons is het het allerbelangrijkste – en ik zeg dit niet alleen vanuit een gevoel van rivaliteit en prestatiegerichtheid – om cijfers te produceren die aan alle academische standaarden voldoen. Voor organisaties als de Heritage Foundation maakt het niet echt uit of hun cijfers wel kloppen. Maar voor ons is het een absolute noodzaak om te kunnen overleven. We weten dat we niets zullen bereiken als we cijfers produceren die niet geloofwaardig zijn. Dus we proberen wel om ons politiek krachtig op te stellen,

maar we stoppen veel energie in het controleren van onze gegevens.¹⁰

Progressieven zijn verdeeld over de manier waarop ze de rol van onderzoek en onderzoeksorganisaties zien.

Naast een groep progressieven die een benadering heeft zoals hierboven beschreven en die ik 'pragmatisch progressief' noem, is er ook een groep progressieven die er op een heel andere manier tegen aankijkt. De 'progressieve activisten', diegenen in de enquête die denktanks zien als een platform voor politiek activisme, wijzen de elitaire inslag van onderzoeksorganisaties af, net als het idee dat de juiste richting voor maatschappelijk beleid door onderzoek kan worden gevonden.

Volgens progressieve activisten is een politiek die alleen gebaseerd is op expertise problematisch, niet zozeer omdat zij een politiek gebaseerd op ideeën oarmen (zoals de conservatieven doen), maar omdat ze zich keren tegen de elitaire, anti-democratische eigenschappen van pragmatisch progressieven, die ervan uitgaan dat onderzoek de waarheid aan het licht brengt en dat de beleidsonderzoeker alles het beste weet. Progressieve activisten geven juist de voorkeur aan een politiek die steunt op 'de bevolking', aan het mobiliseren van mensen op lokaal niveau en aan politieke veranderingen die gesteund worden door een brede basis. Voor hen geldt dat elke poging om onderzoek om te zetten in belangenbehartiging, vereist dat op lokaal niveau de bevolking gemobiliseerd wordt.

Om als legitiem beschouwd te worden moeten onderzoek en ideeën de daadwerkelijke belangen en voorkeuren van burgers behartigen die betrokken zijn bij het steunen en verspreiden van deze ideeën.¹¹

Het beeld dat progressieve activisten van denktanks hebben, komt meer overeen met het beeld dat de conservatieven van denktanks hebben – ze zijn vooral belangrijk omdat ze een politieke verandering kunnen beïnvloeden en niet vanwege het simpelweg ontwikkelen van beleidsexpertise – dan met het beeld dat pragmatisch progressieven hebben. Maar waar ideeën het belangrijkste middel zijn voor de conservatieven is het de bevolking – kiezersgroepen georganiseerd op lokaal niveau – die het belangrijkste is voor de progressieve activisten. En het zijn de belangen van de mensen – en niet ideeën – die progressieve activisten proberen na te streven, namens die mensen en met hun hulp.

Deze nadruk op belangen en het mobiliseren van de bevolking is grotendeels onverenigbaar – of staat op zijn minst op gespannen voet – met de ideeënoorlog in de Amerikaanse politiek en de centrale rol die denktanks daarin spelen. Ideeën als zodanig zijn voor progressieven – pragmatici of activisten – niet van zulk groot belang als voor conservatieven. Daarom is het traject dat progressief Amerika heeft moeten afleggen om de progressieve idealen en ideologie te vertalen in de organisatie van denktanks, niet alleen heel anders geweest dan dat van de conservatieven, maar ook veel lastiger.

Sommigen vinden de ideeënoorlog onwenselijk – vooral diegenen die moeite hebben met het uitgangspunt dat ideeën als zodanig een grote rol moeten spelen in het ontwikkelen van beleid. Oorlogen zijn zelden gemakkelijk en als ze ook nog eens gevoerd worden over ideeën, kan de indruk ontstaan dat de inhoud ondergeschikt is aan de vorm. Oorlog impliceert dat er winnaars en verliezers zijn. Dit is een idee waar diegenen die de voorkeur geven aan het opbouwen van een consensus, zich ongemakkelijk bij voelen. Maar progressieven – evenals wetenschappers – vergissen zich als ze de legitimiteit van politieke ideeën en de ‘oorlog’ zelf niet erkennen. Zoals twee verklaarde progressieven onlangs al concludeerden: ‘De meeste nieuwe programma’s en initiatieven komen vanuit het rechtse kamp. Het linkse kamp heeft weinig invloed gehad op het bepalen van de agenda en lijkt niet sterk genoeg om enig verzet te bieden aan het niet te stoppen rechtse kamp.’¹²

Na de verkiezingen van 2004 hebben zowel stichtingen als individuele geldschietters belangstelling getoond voor het ondersteunen van nieuwe progressieve denktanks.¹³ Sinds deze verkiezingen is het Center for American Progress een machtsfactor van betekenis geworden in Washington en zijn er andere, kleinere denktanks opgekomen aan de linkerkant van het politieke spectrum. Gezien mijn onderzoek zou nieuwe steun niet alleen aan de ontwikkeling van meer denk-

tanks in het algemeen gegeven moeten worden, maar met name aan een specifiek soort denktanks. Deze dienen te beschikken over een missie en een strategie die aanzienlijk verschillen van de kenmerkende progressieve benadering. Ze zouden zich meer moeten richten op ideeën dan op onderzoek en op het organiseren van een beweging die deze ideeën op de lange termijn kan ondersteunen.

Voor de progressieven biedt de wijdverspreide weerstand tegen de oorlog in Irak mogelijkheden om nieuwe ideeën te introduceren in het debat over het buitenlandse beleid, over de huizenmarkt (en daarmee over de economie als geheel) en over het falen van de hypotheekmarkt en zo het binnenlands-politiek debat in progressieve richting te beïnvloeden, variërend van zaken als consumentenschulden tot een voor iedereen toegankelijke gezondheidszorg. Er staan al geldschietters klaar om deze initiatieven te ondersteunen, van een relatief kleine aantal stichtingen dat gelooft in het opbouwen van een progressieve infrastructuur – zoals het Open Society Institute – tot de individuele geldschietters die deels georganiseerd zijn in de Democracy Alliance.¹⁴

Maar ondanks deze mogelijkheden zijn er – een paar uitzonderingen daargelaten – tot nu toe nog steeds grote verschillen tussen conservatieven en progressieven in hun visie op de rol van de overheid en de manier waarop denktanks hun ideeën over de rol van de overheid

moeten promoten. De progressieven – en de leiders van progressieve denktanks – doen er goed aan de macht van ideeën te erkennen, want zowel in de beleidsdebat-

ten als in de werkwijze die ze kiezen om deze debatten te beïnvloeden, spelen ideeën een grote rol.

NOTEN

- 1 Andrew Rich, 'The War of Ideas: Why Mainstream and Liberal Foundations and the Think Tanks They Support are Losing in the War of Ideas in American Politics', in: *Stanford Social Innovation Review* 3 (2005) 18-25, p. 18.
- 2 Ik ontving 78 antwoorden (een respons van 67,8 %) van denktanks die een globale afspiegeling vormden van de denktanks op staatsniveau met betrekking tot ideologie, geografie en grootte. Ik ontving antwoorden van 34 conservatieve denktanks, 19 progressieve denktanks en 25 denktanks die niet een specifieke ideologie aanhangen.
- 3 De antwoordmogelijkheden voor deze vraag waren: (1) expertise op een specifiek beleidsterrein, (2) ervaring met de media en *public affairs*, (3) coherente/duidelijke politieke of ideologische oriëntatie, (4) een lijst van eerdere publicaties, (5) een Masters of hogere titel op het gebied van beleidsstudies (MA, MPA, MPP), (6) een PhD, (7) ervaring in de politiek, (8) ervaring bij de (semi-)overheid, EN (9) academische ervaring.
- 4 Als tweede werd het meest genoemd een achtergrond bij een staatsoverheid. Dit was het geval voor zowel conservatieve als progressieve denktanks. Voor de neutrale denktanks werd de overheid genoemd als meest voorkomende achtergrond.
- 5 De antwoordopties waren: (1) het adviseren van wetgevers over beleidskwesties die nog afgehandeld moesten worden, (2) het adviseren van medewerkers van wetgevende politici over beleidskwesties die nog afgehandeld moesten worden, (3) het adviseren van departementsambtenaren over beleidskwesties die nog afgehandeld moesten worden, (4) het adviseren van nieuwsmidia over beleidskwesties die nog afgehandeld moesten worden, (5) het informeren van de media over onderzoeksproducten, (6) het informeren van non-profit belangengroepen over onderzoeksproducten, (7) het informeren van lobbyisten en/of lobbygroepen uit het bedrijfsleven over onderzoeksproducten, (8) het informeren van beleidsontwikkelaars (wetgevend en uitvoerend) over onderzoeksproducten, (9) het informeren van de gemeenschap van beleidsonderzoekers (bijvoorbeeld andere denktanks, academici) over onderzoeksproducten, en (10) het vormen van de publieke opinie met betrekking tot beleidskwesties.
- 6 James A. Smith, 'Think Tanks and the Politics of Ideas', in: David C. Colander en A.W. Coats (red.), *The Spread of Economic Ideas*, Cambridge University Press, New York 1989.
- 7 Interview door de auteur, 2001.
- 8 Smith, *op. cit.*, p. 192.
- 9 Richard M. Weaver, *Ideas Have Consequences*, University of Chicago Press, Chicago 1971.
- 10 Interview door de auteur, 2005.
- 11 Voor een bespreking van deze benadering, zie Deepak Bhargava en Rachel Gragg, 'Winning by Losing Well', in: *The American Prospect*, 3 juli 2005.
- 12 Jean Stefancic en Richard Delgado, *No Mercy: How Conservative Think Tanks and Foundations Changed America's Social Agenda*, Temple University Press, Philadelphia 1996, p. 4.
- 13 Zie bijvoorbeeld Thomas B. Edsall, 'Rich Liberals Vow to Fund Think Tanks', in: *The Washington Post*, 7 augustus 2005, p. A1.
- 14 De initiatieven van enkele linkse stichtingen en individuele geldschieters zijn de afgelopen jaren tegen een aantal problemen aangelopen. Voor een beschrijving van deze problemen, vooral met betrekking tot de Democracy Alliance, zie Matt Bai, *The Argument: Billionaires, Bloggers, and the Battle to Remake Democratic Politics*, Penguin Press, New York 2007.

Trouw aan het geloof¹

Links en religie in Amerika

Amy Sullivan

Eén dag voor de presidentsverkiezingen tussen George Bush en John Kerry verspreidde de Amerikaanse nationale oecumenische kerkenraad, de National Council of Churches, een persbericht. Ooit was deze overkoepelende organisatie een belangrijke morele machtsfactor, een progressief instituut met een grote culturele en politieke invloed. De laatste dertig jaar is de NCC echter in de schaduw geraakt van rechtse, conservatief-christelijke organisaties, die zich in de aanloop naar de verkiezingen van 2004 krachtig organiseerden. Met behulp van de opkomst van 3,5 miljoen nieuwe evangelische kiezers zouden ze Bush aan z'n herverkiezing helpen. Dat er een persbericht uitkwam, leek erop te wijzen dat de NCC klaar was om het spel mee te spelen en religieus-rechts wat weerwerk te leveren.

De regels voor politieke reclame zijn strikt, zeker vlak voor de verkiezingen. Toch viel van de belangrijkste links-religieuze organisatie aan de vooravond van de verkiezingen wel een uitspraak te verwachten over de politieke keuze waar burgers voor staan. Maar niets was minder waar. 'De NCC wil dat de vs verantwoordelijkheid nemen voor de Chinese Oeigoeren die gevangenzitten in Guantánamo,'² luidde de openingszin.

Vervolgens werd in zeshonderd woorden het probleem van Chinese gevangenen in deze Amerikaanse gevangenis besproken. Natuurlijk is dat een zaak van belang, maar de timing van het bericht was niets anders dan een bevestiging van de onbeduidendheid van het eens zo machtige links-religieuze blok. Terwijl miljoenen conservatieve evangelische kiezers zich opmaakten om naar de stembus te gaan, vroeg de NCC aandacht voor de Oeigoeren.

Er was een tijd – niet eens zo lang geleden – dat religie een voedings- en informatiebron was voor progressief Amerika en dat 'godsdienstig' niet automatisch 'conservatief' betekende. Het waren iconen als de theoloog Reinhold Niebuhr, de activiste en journaliste Dorothy Day en de burgerrechtenactivisten Martin Luther King en William Sloane Coffin die de leiding hadden over intellectuele en sociale bewegingen en de progressieve politiek voorzagen van een geestelijk fundament. Gelovige progressieven domineren de geschiedenis van de Amerikaanse politieke emancipatie. Denk aan de campagnes voor afschaffing van de slavernij, voor het vrouwenkiesrecht, voor sociale hervormingen, voor burgerrechten en van de vredesbewe-

ging. Telkens waren het de links-religieuze woordvoerders die de toon zetten, niet de conservatieven. Religieuze conservatieven zoals 'televangelist' Pat Robertson, James Dobson, radiomaker annex voorzitter van Focus on the Family, en politicus en voormalig voorzitter van de Christian Coalition, Ralph Reed, hebben niet altijd de Amerikaanse politiek gedomineerd. Over een langere tijdsperiode bekeken zijn de laatste drie decennia eerder uitzondering dan regel.

De neergang van religieus links is zo ingrijpend geweest dat persbureaus, verkiezingsonderzoekers en de publieke opinie termen als 'gelovige kiezers' en 'normen en waarden' automatisch verbinden met 'rechts'. In februari 2005 schreef *Time* over pogingen van de Democraten om zieltjes te winnen onder gelovige kiezers. Het artikel concludeerde dat gelovige kiezers die de boodschap van de Democraten wel aantrekkelijk vinden, 'nooit verleid kunnen worden tot stemmen op die partij zolang de Democraten aan hun belangrijkste standpunten vasthouden'.³ Deze gedachte is gebaseerd op de veronderstelling dat gelovige Amerikanen alleen progressieve agendapunten kunnen steunen als ze hun geloof aan de kant zetten. Dat er een links-progressief gedachtegoed kan zijn dat gebaseerd is op een geloofsovertuiging, verzint blijkbaar niemand. Kiezers delen dit perspectief, zo blijkt uit de stembusuitslagen. In 2004 stemden zoveel gelovige Amerikanen Republikeins dat de term 'God gap' moest worden geïntroduceerd om de uitkomst van de verkiezingen te verkla-

ren. Hoe vaker iemand naar de kerk ging, hoe groter de kans was dat hij of zij Bush steunde.

Het verbroken verband van links en religie

Hoe heeft het zover kunnen komen? Het meest voor de hand liggende deel van de verklaring is dat Amerikanen de laatste dertig jaar telkens weer is voorgespiegeld dat progressieven niet- of zelfs antireligieus zijn. Conservatieve religieuze leiders hebben steeds op het idee gehamerd dat progressieven oorlog voeren tegen gelovigen of tegen christelijke symbolen zoals Kerstmis of de Bijbel. Republikeinse politici herhalen deze mantra naar hartelust. Dit gelegenheidshuwelijk tussen religieus en politiek conservatisme is echter maar één kant van de zaak.

De minder bekende verklaring heeft betrekking op het linkse antwoord op de opkomst van religieus rechts. Angst en onwetendheid typeerden die reactie. Terwijl de politieke, godsdienstige en culturele krachten die aan de basis stonden van religieus rechts, zich bundelden en het steeds duidelijker werd dat ze hun stempel op de Amerikaanse politiek zouden gaan drukken, boden Democraten en progressieven geen weerwoord. Sterker nog, ze trokken zich terug uit de strijd om de gunst van de gelovige kiezer. Doordat ze hun rol in de discussie over normen en waarden opgaven, gaven ze de conservatieven vrij spel.

Toen rechts stelde dat 'religie' en 'normen en waarden' conservatieve begrippen waren, viel niemand die

stelling aan. Progressief Amerika ontwikkelde een allergie voor alle religieuze zaken. Het resultaat was tweeledig. In de eerste plaats raakte links losgekoppeld van zijn eigen godsdienstige tradities en gemeenschappen, die politieke doelstellingen altijd als morele kwesties hadden geformuleerd, met als gevolg dat religieus links aan kracht verloor en progressieve politiek haar geestelijke basis verloor. Een tweede, zo mogelijk nog zorgwekkender ontwikkeling school in de antireligieuze reputatie die de progressieven opbouwden. In een land waar 87 procent van de inwoners het geloof beschouwt als een belangrijk onderdeel van hun leven, is dat vragen om problemen.⁴ De 'God gap' komt niet alleen door het succes van rechts, maar ook door het falen van links.

Zo is het niet altijd geweest. Dominee Washington Gladden uit Columbus (Ohio) maakte er eind negentiende eeuw een gewoonte van om in zijn preken religie met politiek te verbinden. Elke zondag voer hij uit tegen de oprukkende normvervaging. Hij vond dat christenen een verantwoordelijkheid droegen om de wereld te verbeteren en pleitte vóór vakbonden en tegen segregatie. Zijn woorden vielen in vruchtbare aarde bij de door maatschappelijke veranderingen bezorgd en angstig geworden Amerikanen. Gladden benoemde doodgezwegen sociale en politieke zorgen, leverde er een religieuze oplossing voor en stelde zo christenen in staat om hun stem te laten horen.⁵

Misschien is het niet verrassend dat Gladdens natio-

nale beweging in Ohio ontstond, de staat die in de nasleep van de verkiezingen van 2004 geassocieerd werd met begrippen als 'waarden' en 'cultuuroorlog'. Maar Gladden preekte in de negentiende eeuw en hij was geen rechtse christen maar een progressief. Over onderwerpen als seksualiteit, het homohuwelijk of abortus preekte hij niet. Hij wond zich op over de erbarmelijke leefomstandigheden in steden en de onmenselijke arbeidsomstandigheden als gevolg van de industrialisatie. Hij presenteerde normen en waarden als antwoord op de sociale problematiek. Gladden plaatste zich daarmee in een lange traditie van progressief religieus activisme, een traditie die teruggaat tot de komst van de eerste immigranten in Amerika.

In de Amerikaanse geschiedenis is 'religieuze' betrokkenheid bij bestuurszaken en politiek altijd overwegend een zaak geweest van progressieve leiders. De conservatieve volgers van de evangelische leer richtten zich toentertijd vooral op het winnen van zielen. Ze hielden zich buiten de politiek en grepen alleen in als hun geloof in het geding kwam. Nog in 1965 zei dominee Jerry Falwell: 'Predikanten moeten zich bezighouden met het bekeren van mensen, niet met politiek. We zijn niet aangesteld om ongelovigen te hervormen.'⁶ Op een cruciaal moment in de tweede helft van de twintigste eeuw ontwikkelde zich een politiek-religieuze macht die het politieke landschap voor altijd zou veranderen, doordat ze religieuze conservatieven in de politieke arena bracht.

Eind jaren zestig, begin jaren zeventig wekte een reeks uitspraken van het Hooggerechtshof de woede van evangelische conservatieven. Het begon met het verbieden van gebed en bijbellessen op scholen en culmineerde in 1973 in de zaak-Roe versus Wade, toen het Hooggerechtshof alle anti-abortuswetten ongeldig verklaarde en bepaalde dat de reden die een vrouw ertoe bracht voor een abortus te kiezen irrelevant was. Deze gebeurtenissen overtuigden de evangelisten ervan dat ze zich beter wél met politiek konden bezighouden.

Tegelijkertijd roerden ook de katholieken zich. Omdat ze zich wilden assimileren en integreren in het overwegend antikatholieke Amerika, hadden ze zich in het algemeen verre van de politiek gehouden. Wel hadden ze John F. Kennedy in 1960 gesteund, maar zijn verkiezing was niet het resultaat van een georganiseerde katholieke actie. Roe versus Wade was in hun ogen echter een stap te ver. Ook woedende katholieken organiseerden zich en vormden een actieve politieke beweging. Ze richtten in elk kiesdistrict anti-abortusgroepen op en maakten daarmee hun politieke intenties duidelijk.

Beide groepen werden door Republikeinse politieke strategen met open armen ontvangen. Zij zagen dat ze met deze gelovigen het geloof in een terughoudende overheid deelden. Religie en rechts hadden elkaar gevonden: het leek een perfecte 'match'. In de jaren die volgden, behaalden evangelische activisten vele succes-

sen. Ze zorgden voor nederlagen van een aantal progressieve senatoren, voor het blokkeren van het Equal Rights Amendment dat gelijke behandeling van mannen en vrouwen voor de wet zou moeten garanderen, en verstoorden Carters White House Conference on the Family.⁷ De populaire televisiedominees Jerry Falwell en Pat Robertson, fundamentalistisch respectievelijk charismatisch, lanceerden de politiek georiënteerde Moral Majority en Christian Coalition.

Religieus links gaf geen tegengas maar volstond met tevreden terugblikken op behaalde resultaten. De burgerrechtenbeweging, de kroon op hun werk, had de kracht van morele argumenten in het tot stand brengen van politieke en sociale verandering voor eens en voor altijd bewezen, zo meende men. Ook de uitspraken van het Hooggerechtshof die de conservatieven tot grote woede hadden gebracht, versterkten links in de opvatting dat het het debat had gewonnen. Religie en politiek waren immers beide het beste af als religieuze leiders en gemeenschappen zich onafhankelijk van de politiek opstelden en de overheid zich niet inliet met het ondersteunen van of toezicht houden op religie. Wat ten slotte bijdroeg aan de terugtocht van links: het onder progressieven snel aan populariteit winnende anti-institutionalisme. Dit werd ook tegen de georganiseerde religie ingezet. Kortom, religieus links had geen zin in het gevecht met rechts, verliet het politieke strijdtoneel en nam een lang geplande maar steeds uitgestelde vakantie.

Het debat was echter nog lang niet voorbij. Het verplaatste zich alleen van de rechtbank naar de samenleving. Dat de progressieven de rechtbank hadden ingezet om de rol van religie in het openbare leven te beperken, heeft in elk geval bij de conservatieven een flink trauma veroorzaakt. Ten tijde van de regering van George W. Bush konden zelfs religieuze conservatieven moeilijk volhouden dat zij buitengesloten waren van de macht: zij maakten immers de dienst uit in het Witte Huis, het Huis van Afgevaardigden, de Senaat en een aantal overheidsorganisaties. Maar zij hebben hun aandacht nu verlegd naar de rechterlijke macht: nu beschuldigen ze 'activistische' (lees: seculiere) rechters ervan bezig zijn met een oorlog tegen het geloof. Telkens wanneer een evangelische kandidaat-rechter niet benoemd wordt, zoals niet al te lang geleden Harriet Miers overkwam, wordt het opgevat als de zoveelste bevestiging van het idee dat religieuze Republikeinen worden tegengewerkt door het seculiere rechtstelsel.

Dienstbaarheid

Links had kunnen reageren toen duidelijk werd hoe snel en explosief de opkomst van religieus rechts was. Links had de eigen godsdienstige traditie kunnen herbevestigen en de stelling kunnen bestrijden dat normen, waarden en geloof conservatieve begrippen zijn. Maar dat deed links niet. Hoewel de burgerrechtenbeweging slechts een paar jaar eerder op haar hoogtepunt

was geweest en de progressieve religieuze linkse beweging onder leiding van Martin Luther King en rabbi Abraham Joshua Heschel een sterke morele positie had gehad, had religieus links eind jaren zeventig al veel van zijn kracht verloren. Politiek links had een aversie tegen religie ontwikkeld. Religieus links en religieus rechts hadden van rol gewisseld, zo leek het. Conservatieven leverden nu de morele basis voor politieke besluitvorming, terwijl progressieven zich hadden teruggetrokken om zich op andere zaken te richten, waarbij ze gaandeweg hun invloed en institutionele kracht kwijtraakten.

De conservatieve tegenpartij ging voorbij aan onderlinge verschillen en richtte zich op een gemeenschappelijke missie. Religieus links daarentegen zwalkte rond zonder koers, verdeelde zijn aandacht over wat duizend verschillende beleidsvraagstukken leken te zijn en werd in beslag genomen door interne meningsverschillen over bijvoorbeeld de toelaatbaarheid van vrouwelijke priesters en homoseksuelen. Maar buiten de geloofsgemeenschappen vroegen de groeiende economische problemen om aandacht.

Amy Waldman onderzocht in 1995 voor *The Washington Monthly* wat er was geworden van religieus links. Ze ontdekte dat veel leiders zich de achterliggende decennia hadden beziggehouden met het bij elkaar houden van hun gemeente. Ze hadden zich gericht op dienstbaarheid, niet op politiek activisme. 'De zorg voor mensen neemt al mijn tijd in beslag,' zo vertelde

een van de dominees, 'waar zou ik de tijd of energie voor politiek activisme vandaan moeten halen?'⁸

Niet alle religieuze progressieven trokken zich terug uit de politiek, maar veel van degenen die actief bleven, zorgden ervoor dat er in hun uitspraken geen religieuze verwijzingen te vinden waren, om elke associatie met het opkomende conservatieve rechts te voorkomen. Zo gaven ze de christelijke conservatieven alle ruimte. Het gevolg was dat religieus rechts debatten won doordat ze de agenda controleerde, en dit was lang voordat ze ook de huidige grote achterban had.

Richard Parker, docent religie en politiek aan de Kennedy School of Government van Harvard University, gelooft dat religieus links een cruciaal deel van zijn missie simpelweg uit het oog is verloren. 'De katholieke kerk hanteerde een tweeledige aanpak: ze zette haar leden met morele en religieuze argumenten aan tot sociale actie, maar zorgde er tegelijkertijd voor dat ze die acties in de publieke discussie konden verdedigen zonder religieuze argumenten te gebruiken. Protestanten hebben alleen de tweede strategie behouden en zijn de eerste kwijtgeraakt.'⁹

Het resultaat van deze aanpak was dat de religieuze progressieven die wél politiek actief bleven, karikaturen leken van linkse activisten, die zich inzetten voor het redden van zeehondjes en weeskinderen uit de derde wereld met een minimaal beroep op de Bijbel. Doordat ze de religieuze traditie waaraan ze hun morele kracht ontleenden overboord zetten, verloren ze hun

onderscheidende kracht. Er was er geen verschil meer te zien tussen religieuze progressieven, de milieuorganisatie The Sierra Club of Amnesty International.

Zo vervlogen vaardigheden en hulpbronnen. Vervolgens verzwakten schandalen ook nog eens enkele van de bestaande links-religieuze organisaties, zoals de eens zo machtige NCC. Met als resultaat dat de organisaties onzeker zijn en weinig advies meer bieden aan hun leden in de kerkenbanken. De overgebleven woordvoerders zijn ook nog eens bang dat iemand het laatste restje macht naar zich toe zal trekken. Ze eisen daarom dat er alleen gezamenlijke activiteiten worden ondernomen en dat iedereen achter alle uitlatingen moet staan. Het maakt besluitvorming bijna onmogelijk en zorgt ervoor dat er geen geloofwaardige leider opstaat. Men is ook vaak terughoudend in het presenteren van standpunten. Televisieproducenten vinden de pogingen tot het overbrengen van de progressief-religieuze gedachten die er zijn, frustrerend en oninteressant.

In de zomer van 2004 hield het net nieuwe Center for American Progress een conferentie met als onderwerp 'geloof en progressief beleid'. De bijeenkomst werd ongewild een voorbeeld van de toestand waarin religieus links verkeert. Bijna elke spreker noemde en citeerde in zijn toespraak beroemde leiders, maar al deze leiders waren van tijdens of voor de burgerrechtenbeweging. Religieus links leek geschiedenis.

Dominee Jim Wallis vormde een uitzondering. Tijdens de conferentie organiseerde de oprichter van *Sojourners Magazine* en de Call to Renewal-beweging een bustour die alle staten aandeed waar nog veel zweepende kiezers waren. Wallis herinnerde kiezers eraan dat religie zowel links als rechts kon zijn. Hij was te gast bij de talkshows van Tim Russert, Charlie Rose en Jon Stewart. Wallis had zich altijd bekommerd om de armen. Hij was al een religieuze leider lang voordat Bush van het bestaan van religieus-politieke organisaties op de hoogte was. Hij was geloofwaardig en werd dus ook serieus genomen.

Een van de redenen waarom Wallis pas na dertig jaar links-religieus activistisch werk werd opgemerkt, is het feit dat hij moeilijk te plaatsen is. Hij past niet in de mediahokjes. Wallis is tegen abortus, maar ook tegen de oorlog in Irak. Hij stelt de rol van Hollywood aan de kaak in het promoten van grof entertainment. Ook vestigde hij in 2001 de aandacht op het Amerikaanse energiebedrijf Enron, toen dat na een fraude-schandaal en een faillissement zomaar het contract met al zijn werknemers verbrak. Door de bank genomen sluiten zijn standpunten het meest aan bij de Democratische waarden en politiek, vooral omdat hij het uitroeien van armoede als zijn belangrijkste taak ziet.

Wallis wil uitdrukkelijk niet de progressieve tegenhanger worden van de televangelist en conservatieve activist Pat Robertson. 'De media houden ervan om te zeggen: o, jij bent dan vast lid van religieus links.'

schrijft hij in *God's Politics*. 'Nee, dat ben ik absoluut niet, en juist die vraag is het probleem. Religieus rechts heeft zich met een buitengewoon voorspelbare ideologische uitdossing pasklaar gemaakt voor de politieke macht, maar dat betekent nog niet dat iedereen die daar kritische vragen over stelt, hun politieke tegenstander is. Religie draagt het beste bij aan de maatschappelijke discussie door juist niet ideologisch voorspelbaar of loyaal aan één partij te zijn.'¹⁰

Dominee Wallis heeft gelijk. Politiek en religie zijn er beide bij gebaat als religieuze leiders en gemeenschappen onafhankelijk blijven. Immers, de waarheid spreken tegenover machthebbers is lastig als je zelf het liefst ook in die machtige kringen zou verkeren. Bovendien staat de Amerikaanse geschiedenis bol van de voorbeelden hoe te nauw contact tussen religie en politiek het slechtste in beide naar boven bracht. Toch is de politieke realiteit dat religieuze conservatieven zich hebben verbonden met één politieke partij en de religieuze progressieven niet aan de onderhandelingstafel zitten. De conservatieven kijken wel uit zich daar druk om te maken: het maakt het voor hen alleen maar eenvoudiger om de kwesties waar links zich druk over maakt te negeren.

Politiek links: het ieder-voor-zichmodel

Religieus links en politiek links staan – tot voor kort althans – met de ruggen naar elkaar. Toch was nog in de jaren zestig godsdienst een uitgesproken niet partij-

politiek thema in de vs. Presidenten van alle politieke kleuren refereerden aan de Almachtige in hun toespraken. Gelovige Amerikanen leidden bewegingen tegen het communisme en armoede en voor matigheid met alcohol en voor burgerrechten. Het religieuze landschap werkte in die tijd zelfs in het voordeel van de Democraten. Hun aanhangers waren evangelische kiezers uit het zuiden en katholieken uit minderheids-groepen; de Republikeinse kiezers waren eerder blanke protestanten van Angelsaksische oorsprong en katholieken uit het rijkere noordoosten, die hun geloof liever in de privé-sfeer hielden.

De verhouding tussen religie en politiek veranderde in de roerige jaren tussen 1965 en 1975. Door de teleurstelling over de Vietnamoorlog en het Watergate-schandaal was het vertrouwen in de traditionele instituties enorm gedaald. Dit cynisme tastte ook het gezag van de godsdienst aan. De opvatting dat godsdienst in ontwikkelde samenlevingen vanzelf overbodig zou worden, zorgde voor een verwijdering tussen de seculiere elite en gelovigen. De vrouwenbeweging en het burgerrechtenactivisme hadden wel geleid tot meer kansen voor iedereen, maar in een tijd van politieke aanslagen en angst voor nucleaire dreiging vinden veel mensen dat de veranderingen iets te snel gaan. Amerika is een beter land geworden door de grotere tolerantie en vrijheid die de vrouwen- en burgerrechtenbeweging tot stand hebben gebracht. Dat de Democraten per saldo een hoge prijs betaald hebben voor hun

steun daaraan, was geen reden om zich er niet voor in te zetten. Het is evenwel de vraag of de prijs wel zo hoog had hoeven zijn.

Het is moeilijk voor te stellen, maar toch waren het de Democraten die het eerst een antwoord hadden op de desillusie die religieuze kiezers had getroffen. Jimmy Carter begreep dat kiezers niet alleen letten op wat een kandidaat zei over energie of belastingen, maar dat ze ook zijn morele standpunten wilden horen. Carter vertelde openhartig over zijn geloof, iets wat niet nieuw voor hem was: hij had een evangelische zus en persoonlijke ervaring als medewerker van de evangelische leider Billy Graham, bekend om zijn inzet voor de burgerrechten. Carter ging verder dan de obligate en veel te algemene leus 'God bless America' die andere kandidaten af en toe gebruikten. Hij noemde zich een herboren christen en sprak daarmee miljoenen evangelische Amerikanen aan die zich tot dan toe niet met politiek hadden ingelaten. Hij beloofde dat hij nooit zou liegen tegen de kiezers. Na Nixons aftreden vanwege de Watergate-affaire was dit een uitspraak die alle Amerikanen aansprak, of ze nu godsdienstig waren of niet.

Maar terwijl Carter de juiste kandidaat was voor deze nieuwe politiek van normen en waarden, ging zijn partij juist de andere kant op. Hoogopgeleide en overwegend linkse elites hadden meer vertrouwen in de kracht van politieke actie dan in een ongrijpbare goddelijke macht. Carters adviseurs smeekten hem het minder over God te hebben. Publicrelationsadviseur

Jerry Rafshoon zei tijdens de campagne van 1976 tegen de pers dat ‘we de mensen kunnen garanderen dat Jimmy van het Witte Huis geen bijbelschool van Billy Graham zal maken’. De adviseurs schatten de opvattingen van de bevolking verkeerd in: Amerikanen werden helemaal niet minder religieus, maar bleven juist onverminderd gelovig. Nog altijd zegt minstens tachtig procent van de bevolking in enquêtes dat religie een belangrijke rol speelt in hun leven.

De progressieven zagen echter maar twee mogelijkheden: ze konden het over godsdienst hebben op dezelfde manier als de conservatieven dat deden óf ze konden hun mond erover houden. Uit politieke overwegingen kozen ze voor de tweede mogelijkheid. In 1960 werd John F. Kennedy ervan beschuldigd dat hij bij het bepalen van zijn beleid naar het Vaticaan luisterde. Hij verscheen voor de Houston Ministerial Association en verklaarde dat hij besluiten zou nemen ‘zonder toe te geven aan religieuze druk, en zonder op opdrachten van religieuze autoriteiten te letten’.¹¹ Hij verzekerde zijn publiek ervan dat er nauwelijks een connectie was tussen zijn persoonlijke religieuze identiteit en zijn publieke politieke verantwoordelijkheden. Onder het motto ‘Als het goed genoeg was voor JFK, dan is het goed genoeg voor mij’ hebben sindsdien talloze Democraten – onder wie John Kerry in 2004 – naar Kennedy’s uitspraak verwezen om te bewijzen dat er voor godsdienst geen plaats is in Democratische politiek.

Wat vergeten wordt, is dat Kennedy’s positie uniek was: hij ging als katholiek op voor het presidentschap in een overwegend protestantse vs met een antikatholieke onderstroom. Kennedy kreeg tachtig procent van de katholieke stemmen, maar minder dan een derde van de protestantse. Om te winnen moest Kennedy zijn religieuze kant bagatelliseren of opzij zetten. In 2000 echter gaf zeventig procent van de kiezers aan dat ze graag een godsdienstig man als president zouden hebben.¹² Als een kandidaat het niet over zijn geloof of zijn normen en waarden heeft, kan hij het vergeten.

In de jaren tachtig waren Democratische leiders niet gecharmeerd van het Carter-model. Ze zochten echter niet naar een andere manier om met de kiezer over moraliteit en persoonlijke waarden te praten. Ze stopten ermee. Daarmee beëindigden de Democraten ook de dialoog met de aanhangers van de evangelische kerk. Toen de debatten over abortuswetgeving in de jaren tachtig oplaaiden, begingen de Democraten de fout door hun dialoog met de katholieken ook af te breken. Tijdens Michael Dukakis’ campagne in 1988 sloegen zijn adviseurs alle uitnodigingen af om op katholieke instellingen te komen spreken. Democratische politici met landelijke ambities hadden al snel door dat ze zich niet moesten profileren met uitspraken tegen abortus, wilden ze het geld en de steun van machtige lobbygroepen behouden. Toen de rooms-katholieke kerk Democraten begon te bekritisieren die voor het recht op abortus waren, gaven katholieke politici geen informatie meer over

hun godsdienstige affiliatie en versterkten daarmee het idee dat de Democratische partij seculier is.

Tegelijkertijd waren de Republikeinen juist druk doende religieuze stemmers voor zich te winnen. In augustus 1980, op een bijeenkomst van religieuze conservatieven in Dallas, zei Ronald Reagan: 'Misschien kunnen jullie mij niet officieel steunen, maar ik kan jullie wel steunen.' Daarmee gaf hij aan te willen investeren in de religieuze Amerikaanse bevolking. Ondertussen schilderden de Republikeinen Democraten af als heidenen die de Bijbel zouden verbieden als ze de kans zagen en bouwde de partij een uitgebreid netwerk op onder religieuze kiezers. Deze strategie wierp in 2004 haar vruchten af.

De enige Democratische kandidaten die in de laatste veertig jaar de presidentsverkiezingen hebben gewonnen, zijn Jimmy Carter en Bill Clinton. Ze deden allebei hun best om religieuze kwesties bespreekbaar te maken. Ze hielden al vroeg in hun campagnes toespraken voor groepen gelovigen. Ze waren uitzonderingen: de meeste progressieve politici voelden zich ongemakkelijk bij religieuze taal en morele debatten.

Het resultaat is vernietigend geweest voor links Amerika. In de laatste paar verkiezingen hebben veel kiezers de kant van het sociaal conservatisme gekozen in plaats van het economisch populisme. Links keek verbaasd en gefrustreerd toe vanaf de zijlijn. Wat progressieven niet inzien, is dat kiezers het wereld-

beeld van de Republikeinen niet per se beter vinden dan dat van de Democraten. Het is simpelweg de enige boodschap over normen en waarden die hen bereikt. Omdat de Democraten in alle talen zwijgen over moraliteit en religie, kiest het deel van de bevolking dat die kwesties belangrijk vindt, automatisch voor de Republikeinen. Ze kiezen voor de enige partij die haar best doet om hun zorgen over de veranderingen in de Amerikaanse cultuur en samenleving weg te nemen. Net zoals dominee Gladden ervoor zorgde dat bezorgde religieuze burgers een antwoord vonden op de woeelingen die de industriële revolutie veroorzaakte, reageerden religieus rechts en de Republikeinen op de onzekerheden die de culturele en seksuele revoluties hebben veroorzaakt. Links daarentegen heeft al die zorgen ontkend en zegt dat er niets aan de hand is.

In zijn beroemde boek *What's the Matter with Kansas* (2004) bestrijdt Thomas Frank dat links de kwesties waar sociaal conservatieven zich zorgen over maken niet serieus neemt. Hij citeert een artikel van Mark Lilla, professor aan de University of Chicago, als een voorbeeld van dit ontrechte verwijt: 'Er is niemand die asociaal gedrag, promiscuïteit, drugsgebruik en onverantwoordelijkheid goedkeurt. Maar niemand durft dit gedrag aan de kaak te stellen behalve als we onze bezwaren kunnen gieten in juridische, therapeutische of economische termen en we het kunnen hebben over rechten, ontplooiing of efficiëntie. Verantwoordelijke ouders zijn bezorgd over de expliciete

seksscènes die op televisie en in films te zien zijn, want ze zien hoe die hun kinderen in verwarring brengen en angst aanjagen. Maar sinds de jaren zestig lopen ze het risico uitgelachen te worden als ze die vroeger zo normale bedenkingen durven te uiten.¹³

Thomas Frank maakt dit artikel belachelijk en mist zo de kern van waarheid die erin zit. Progressieven zijn net tieners, bang om 'niet cool' te zijn als ze het entertainment dat hun kinderen consumeren bekritisieren. Tipper Gore werd uitgelachen toen ze voorstelde dat er waarschuwingsstickers op cd's moeten komen met als doel ouders te laten zien dat de liedjes schokkende teksten kunnen bevatten. Hillary Clinton wordt beschuldigd van censuur als ze zegt dat dertienjarigen geen videospelletjes voor volwassenen mogen kopen.

Deze discussie gaat niet alleen over wat ouders hun kinderen toestaan. De nadruk op begrippen als 'privacy' en 'keuze' heeft ervoor gezorgd dat morele dilemma's zoals abortus moeilijk bespreekbaar zijn binnen de progressieve traditie. Toen de oerconservatieve Tom DeLay en zijn collega's in het Congres zich bemoeiden met de vraag of de al jarenlang in coma liggende Terry Schiavo mocht sterven, overstemde de algemene verontwaardiging over hun bemoeienis de eigenlijke discussie. De kwestie was eigenlijk of een familielid iemands leven mag beëindigen als er nog andere leden van de familie voor die persoon willen zorgen. Progressieven zijn altijd terecht trots geweest op hun sociaal-economische standpunten. Ze herinneren hun kiezers

eraan dat het verlichten van armoede en het scheppen van werk voor iedereen ons aller verantwoordelijkheden zijn. Ze hebben conservatieven altijd bekritiseerd om hun economische ieder-voor-zich-houding, maar weigeren in te zien dat zij op het sociale vlak diezelfde houding aannemen.

Maatschappelijk werker Mike Gecan gaf in *The Boston Review* van april 2005 het cruciale probleem voor progressieve liberalen aan: zij hebben zich nooit gerealiseerd dat 'het uitbreiden van hulpstelsels en sociaal beleid pas helpt als die mensen ook het idee hebben dat er gekeken wordt naar *wie ze zijn, in plaats van alleen maar naar wat ze nodig hebben*'.¹⁴ Progressieven vinden het raar dat sociaal conservatieve kiezers andere overwegingen laten prevaleren boven hun persoonlijk economisch belang. Ze zien daarmee over het hoofd dat veel rijke progressieve kiezers evengoed hun economisch belang opzij zetten vanwege de normen en waarden die ze koesteren. Bovendien klinkt er de merkwaardige veronderstelling in door dat het fout is om het belang van een ander boven dat van jezelf te plaatsen. Het is moeilijk te geloven dat dit het voorlopig eindstadium van progressieve politiek is: een beroep op het economische eigenbelang van Amerikanen.

Democraten met oogkleppen op

De Democratische Partij heeft het er niet beter op gemaakt. Nog steeds zien veel Democratische strategen godsdienst alleen maar vanuit het oogpunt van verkie-

zingscampagnes. Ze willen weten hoeveel katholieke stemmen ze kunnen verzamelen in de 'Rust Belt' door een bepaalde strategie te volgen, of hoeveel steun ze uit bepaalde religieuze leiders kunnen persen, zonder te zien dat religieuze Amerikanen ook 'hun' kiezers zijn. Een direct probleem met deze aanpak is dat godsdienstige voormannen niet op dezelfde manier met hun achterban om kunnen gaan als bijvoorbeeld politici. Zij zijn aan – wettelijke of zelfopgelegde – grenzen gebonden. Predikanten kunnen wel persoonlijk een kandidaat steunen, maar alleen als hun gemeente het daarmee eens is. Als een predikant zijn positie lijkt te misbruiken, kan dat snel tot grote problemen met zijn gemeente leiden. Dit betekent dat het heel wat moeilijker is om een lijstje maken van toonaangevende godsdienstige figuren die Democratische kandidaten willen steunen, dan om zulke sleutelpersonen te vinden uit de vakbeweging, de Afro-Amerikaanse gemeenschap of de milieubeweging.

Bovendien: deze opvatting beschouwt godsdienst als een instrument. 'Als wij X doen, dan krijgen we Y miljoen godsdienstige stemmen.' Maar zo werkt religie niet. Miljoenen Amerikanen zien het geloof van hun politici als een graadmeter voor hun algemene mensen wereldbeeld. Veel kiezers begrijpen best dat je misschien ook een goed en moreel zuiver persoon kunt zijn als je niet gelovig bent. Maar in een campagne kan het lastig zijn om een duidelijke indruk te krijgen van het morele kompas waarop een kandidaat vaart.

De Democraten hebben godsdienst bovendien altijd behandeld als een etnische factor. In de campagne van Kerry was er slechts één tv-spotje waarin zijn verleden als misdienaar werd genoemd. Het spotje was in het Spaans en werd uitgezonden op een Spaanstalige zender. Kerry had het ook op andere momenten vaak over religie, waarbij hij Bush ervan beschuldigde dat deze 'zegt dat hij gelovig is, terwijl dat niet tot uiting komt in zijn gedrag'. Het probleem was dat hij bijna al die speeches voor een Afro-Amerikaans publiek hield, hetgeen leidde tot de beschuldiging dat Kerry het niet echt meende en hij zijn geloof gebruikte voor politiek gewin.

Het contact met religieuze kiezers bereikte voor de Democraten een dieptepunt in de campagne van 2004. De campagne van Bush en Dick Cheney was de meest religieus getinte campagne ooit, dankzij een enorme mobilisatie van gelovige kiezers op gemeenteen parochieniveau. De organisatie die daartoe alleen al in Florida werd opgezet, was reusachtig. Het geeft een goed beeld van de manier waarop de verbinding met de gelovige kiezer in heel Amerika tot stand kwam. Bush en Cheney stelden een staatscoördinator aan, die twaalf regionale coördinatoren aanstelde. Dezen creëerden in 67 districten centra van waaruit de Republikeinen telkens tussen de dertig en vijftig vrijwilligers rekruteerden. En zij legden contact met hun evangelische buurtgenoten en hielpen hen om zich te registreren als kiezer. In september vond de nationale

conventie van de Republikeinen plaats, waar christelijke muzieksterren optraden en de documentaire *George W. Bush: Faith in the White House* werd vertoond. In november kwamen 3,5 miljoen blanke evangelische kiezers die in 2000 niet hadden gestemd, nu wel naar de stembus. Ze kozen voor Bush.

In het kamp van John Kerry hadden de campagneleiders intussen één stafassistente zonder nationale campagneervaring aangesteld om religieuze kiezers te bereiken. Zij had één stagiair tot haar beschikking. Samen moesten ze, uitgerust met één telefoon, proberen om vrijwilligers te regelen die de steden in zouden gaan om gelovige kiezers te overtuigen van Kerry's kwaliteiten. Kerry's adviseurs besloten ook dat ze hem niet publiekelijk zouden verdedigen tegen de aantijgingen van een aantal katholieke bisschoppen. Die hadden gezegd dat Kerry onmogelijk een echte katholiek kon zijn, omdat hij vóór het recht op abortus was.

Kerry hield een toespraak over zijn geloof en zijn waarden, maar deed dit pas ruim een week voor de verkiezingen. Bovendien verplaatste hij die speech, uit angst voor protesten tegen abortus, van een katholieke universiteit in Ohio naar een klein joods centrum in Florida. Negen dagen later stemde slechts 44 procent van de katholieke kiezers in Ohio op Kerry, terwijl 55 procent voor Bush koos. Vier jaar eerder had Al Gore zes procent meer katholieke stemmen gekregen. Als Kerry evenveel stemmen had verzameld als Gore, had hij Ohio gewonnen met 41 000 stemmen verschil. Nu

kwam hij iets meer dan 118 000 stemmen tekort. Hij verloor de staat en uiteindelijk de verkiezingen.

Niemand vraagt de Democratische politici om psalmen in hun speeches te verwerken of te beweren dat ze Gods steun hebben. Maar doordat religieus links en de Democraten zich als tegenpolen gedragen, hebben ze alle discussies over geloof en normen en waarden aan conservatieven overgelaten.

Er gloort hoop

Na de teleurstellende resultaten van de verkiezingen in 2004 probeerden sommige Democratische leiders de relatie tussen links en religie te herstellen. Ze huurden adviseurs in die de Democraten moesten leren hoe religieuze zielen te winnen. Ze stuurden geloofsdeskundigen naar belangrijke campagnes en spoorden welwillende leiders van religieuze progressieve organisaties ertoe aan om te zeggen: 'Wij geloven ook allemaal in normen en waarden!' Dit pakte averechts uit: na alle inspanningen daalde het aantal Amerikanen dat meent dat Democraten positief tegenover religie staan, in 2005 met meer dan tien procent ten opzichte van het jaar ervoor.¹⁵

Dit zou aanleiding kunnen zijn om het bijltje erbij neer te gooien en helemaal seculier te worden. Maar de toestand is niet zo hopeloos als hij lijkt. In de Brief aan Hebreëen 11:1 staat: 'Het geloof legt de grondslag voor alles waarop we hopen, het overtuigt ons van de waarheid van wat we niet zien.' Misschien zien de progres-

sieven de contouren van een nieuw religieus progressief liberalisme nog niet, maar er is reden om hoopvol te zijn.

De campagnes van senator Bob Casey in Pennsylvania en gouverneur Tim Kaine in Virginia lieten zien dat Democraten die vertellen hoe hun geloof hen heeft gevormd, de godsdienstkwestie kunnen neutraliseren. Barack Obama en Hillary Clinton hebben zich opgeworpen als morele spreekbuis van hun partij. Progressieve religieuze leiders hebben hun stem laten horen tegen de economische prioriteiten van de regering-Bush door haar begroting een 'immoreel document' te noemen. Hun conservatieve collega's zijn teleurgesteld geraakt in de Republikeinse Partij: ze hebben gemerkt dat voor de Republikeinen de belangen van grote bedrijven voorrang krijgen boven de kwesties waar de gelovigen zich druk om maken. Steeds meer conservatieven zien de Republikeinen niet langer als de enige keuze voor 'goede' gelovigen.

Het is waar dat ondanks dit alles de conservatieven oppermachtig zijn op het vlak van religie: ze liggen een straatlengte voor op de concurrentie als het gaat om organisatie, contact met de bevolking, retoriek en strategie. Maar wat ontbreekt, is de politieke inhoud die een echte afspiegeling is van hun religieuze houding. En precies op dat punt is er ruimte voor links. De progressieve agenda – met thema's waarvoor zij zich jarenlang hartstochtelijk hebben ingezet, zoals milieubescherming, zorg voor zieken en armen en vreedzame

en diplomatieke contacten met de burens in de wereld – weerspiegelt de waarden van godsdienstige kiezers met gematigde en progressieve overtuigingen. Veel van deze kiezers hebben echter de kant van de Republikeinen gekozen, eenvoudigweg omdat ze zich meer welkom voelen in deze partij. Wat de conservatieven angstvallig geheim hebben gehouden, is dat ze religieuze retoriek en strategie gebruiken omdat ze geen andere keus hebben: doen ze dat niet, dan zouden Amerikanen kunnen merken dat ze hun beloften niet nakomen. Ze zorgen niet voor de kinderen, zieken, de armen, de weduwen en wezen. Ze gedragen zich niet als rentmeesters van Gods aarde.

In de campagne van 2004 hield Kerry zijn luisteraars de waarschuwing uit de Brief van Jakobus (2:14) uit het Nieuwe Testament voor: 'Broeders en zusters, wat heeft het voor zin als iemand zegt te geloven, maar hij handelt er niet naar?' Progressieve Amerikanen hebben naar hun geloof gehandeld en kunnen hun daden terugvinden in hun bijdragen aan de Amerikaanse geschiedenis. Ze hebben ervoor gevochten etnische minderheden, arbeiders en vrouwen een stem te geven in de Amerikaanse politiek, ze hebben gezocht naar vreedzame oplossingen voor internationale conflicten en ze hebben voor de kwetsbaren in de samenleving gezorgd. Ze moeten nu alleen nog hun geloof terugwinnen.

Als ze dat doen zullen ze zien dat ze daarvoor niet hun ziel hoeven te verkopen, zoals columniste Ruth

Marcus in *The Washington Post* in mei 2006 voorspelde. Ze waarschuwde ervoor dat een uitgestoken hand naar religieuze kiezers het misschien noodzakelijk zou maken om de Democratische steun voor het recht op abortus op te geven. In de verkiezingen dat jaar echter werden in Ohio en Michigan Democraten die voor het recht op abortus en voor rechten voor homoseksuelen waren, verkozen tot gouverneur. Zij kregen de

steun van bijna de helft van de evangelische kiezers in hun staten. Evangelische en katholieke kiezers, zo blijkt, kijken verder dan populaire sociale kwesties. Als progressieven de tijd nemen om met hen te praten over hun zorgen, waaronder manieren om het abortuscijfer te verlagen zonder abortus te verbieden, dan zullen ze zien dat ze het op meer gebieden eens zijn dan ze dachten.

NOTEN

- 1 Dit artikel is een aangepaste en herziene versie van een hoofdstuk dat verscheen in Neil Jumonville en Kevin Mattson (red.), *Liberalism for a New Century*, University of California Press 2007.
- 2 <http://www.nccusa.org/news/04uighurchinese.html>.
- 3 Perry Bacon, Jr. 'Trying Out a More Soulful Tone', in: *Time Magazine*, 7 februari 2005.
- 4 *Religion a Strength and a Weakness for Both Parties*, Pew Research Center for the People & the Press, 30 augustus 2005.
- 5 Charles Howard Hopkins, *The Rise of the Social Gospel in American Protestantism 1865-1915*, Yale University Press, New Haven 1940.
- 6 E.J. Dionne, Jr., *Why Americans Hate Politics*, Simon & Schuster, New York 1991.
- 7 Nicholas Lemann, 'Trying to Turn a Collective Sentiment into Government', in: *The Washington Post*, 24 februari 1981.
- 8 Amy Waldman, 'Why We Need a Religious Left', in: *The Washington Monthly*, december 1995.
- 9 Interview met auteur, 3 maart 2005.
- 10 Jim Wallis, *God's Politics*, Harper Collins, San Francisco 2005.
- 11 John F. Kennedy, 'Speech to the Greater Houston Ministerial Association', Houston, Texas, 12 september 1960.
- 12 *Religion and Politics: The Ambivalent Majority*, Pew Research Center for the People & the Press, september 2000.
- 13 Thomas Frank, *What's the Matter with Kansas?*, Owl Books, New York 2004.
- 14 Mike Gecan, 'Taking Faith Seriously', in: *The Boston Review*, april/mei 2005.
- 15 Zie noot 4.

Pittsburgh is niet meer Steel City

Teake Zuidema (tekst en fotografie)

Pittsburgh was vanaf het midden van de negentiende tot het midden van de twintigste eeuw het gloeiende, stalen hart van Amerika's zware industrie. Onder de gedreven leiding van 'robber barrons' als Andrew Carnegie en Henry Clay Frick werd hier het staal gegoten voor Amerika's industriële revolutie, de Amerikaanse oorlogsmachine, de T-Fords en de sluisdeuren van het Panamakanaal. De stad in Pennsylvania raakte wereldwijd bekend als Steel City. Tienduizenden emigranten uit Duitsland, Italië, Polen, Hongarije en andere landen kwamen naar de stad aan de rivier de Ohio waar de lucht altijd donker en de gezichten altijd beroet waren.

Vanaf omstreeks 1960 raakt de economie van de stad in een neerwaarde spiraal. De staalproductie ver-

trok eerst naar Indiana en het zuiden en later naar Japan en Korea. In de jaren tachtig sloot US Steel de Homestead Steel Works, eens de grootste staalfabriek van de wereld. Terwijl de poorten sloten, vertrokken tienduizenden Pittsburghers naar elders. In 1960 had de stad 700 000 inwoners, in 2000 waren dat er nog 390 000. Pittsburghers spreken nog steeds liefkozend over de Steel City, drinken Iron City bier en steunen met religieuze toewijding hun Steelers-footballteam. De grootste werkgevers zijn niet langer staalbedrijven maar ziekenhuizen en universiteiten.

Deze betonfabriek is een van de laatste industriële installaties in het hart van de stad. De skyline van down-town wordt nog steeds gedomineerd door de donkere, stalen wolkenkrabber van us Steel.

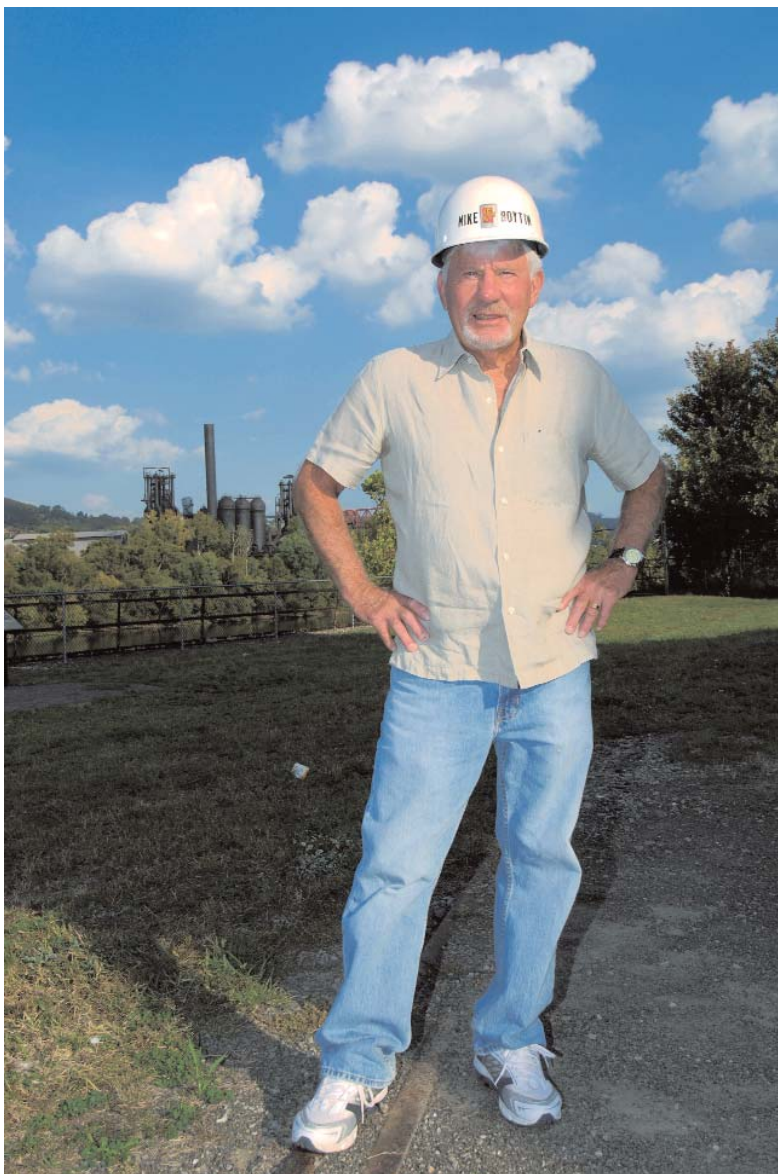
Pittsburgh heeft sedert 1960 bijna 300 000 inwoners verloren. Als gevolg daarvan hebben ook veel winkels, warenhuizen en bedrijven het centrum van de stad verlaten.

De bevolking van Pittsburgh is een lappendeken van etnische groepen. Deze man van Italiaanse afkomst viert Columbus Day in Bloomfield, de Italiaanse wijk.

Homestead, een voorstad van Pittsburgh, was ooit de locatie van de grootste staalfabriek van de wereld. Nu is het een van de armste steden van Amerika.

Michael Boytin (nu 74) was de laatste voorman van het pomphuis van de Homestead Steel Works. 'Ik was de allerlaatste werknemer die in 1986 werd ontslagen,' zegt Boytin. Zijn grootvader, een Tsjechische migrant, kwam in 1926 in dezelfde fabriek om het leven bij een ongeluk. Op de achtergrond staat Pittsbrugh's Carrie Furnace waar ruwijzer werd gemaakt.

De Edgar Thomson Steel Works in Braddock, een voorstadje van Pittsburgh, dateert uit 1872. Het is de enige fabriek in de omgeving van Pittsburgh waar zo'n 900 arbeiders nog steeds staal produceren.

Pittsburgh is nog bezaaid met monumenten die herinneringen oproepen aan de roemrijke periode van Big Steel en de zware industrie.

De meeste oude staalbedrijven zijn inmiddels afgebroken, maar deze fabriekshallen zijn omgebouwd tot een kantorencomplex en voorzien van een muurschildering met de geschiedenis van Steel City.

Het Bessemer Court, een oud rangeerterrein van de staalindustrie, is getransformeerd in een uitgaanscentrum met een hardrockcafé. Het bessemerproces is genoemd naar Henry Bessemer die in 1856 voor het eerst het procédé toepaste waarmee op massale schaal staal kon worden gemaakt.

Pittsburgh heet ook wel de City of Bridges. Omdat er staal genoeg was, werden er honderden stalen bruggen gelegd over de rivieren en de valleien in en rondom de stad.

De bevolking van Pittsburgh is een lappendeken van Engelse, Welsh, Afrikaanse, Duitse, Poolse, Hongaarse en Italiaanse afkomst. Wat ze gemeenschappelijk hebben, is vooral de ongekende verering voor de Steelers, het footballteam van Pittsburgh.

De Take A Break Bar in Lawrenceville, een arbeidersbuurt van Pittsburgh.

Hoe Amerika omgaat met zijn immigranten

Het verleden, het heden en de toekomst

Gary Gerstle

Het aantal immigranten dat in de Verenigde Staten verblijft, is in absolute termen gemeten hoger dan ooit: ongeveer 35 miljoen. De relatieve dichtheid van de bevolking van buitenlandse afkomst benadert de pieken die bereikt werden in de twee eerdere immigratiegolven: die van 1830 tot 1860 en die van 1880 tot 1930. Bovendien bestrijkt de huidige golf, die eind jaren zestig van de vorige eeuw begon, een veel groter gebied dan tijdens de eerste twee golven. Die beperkten zich tot twee gebieden: de noordoostelijke staten en de westkust. Nu behoren staten als Florida, Texas, Georgia, North Carolina, Virginia, Arizona en Colorado tot de gebieden met hoge aantallen immigranten. In deze staten, maar dat geldt eigenlijk voor het hele land, hebben immigranten zich niet langer geconcentreerd in de grote steden, maar zich meer dan vroeger verspreid over kleinere steden en stadjes. Demografisch gesproken is immigratie op het ogenblik een werkelijk nationaal verschijnsel geworden, meer dan op welk moment in de geschiedenis van de Verenigde Staten dan ook.

De huidige immigranten vormen wat betreft afkomst de meest gevarieerde groep die naar de Verenig-

de Staten kwam. Het is bovendien de eerste groep waarvan de meerderheid niet blank is: de meesten komen uit Latijns-Amerika, het Caribische gebied, Oost- en Zuid-Azië en, in mindere mate, Afrika. Het is ten slotte ook de meest 'illegale' immigratiegolf in de geschiedenis van het land: 12 miljoen immigranten, dat is dus 15 tot 25 procent van de totale immigrantenbevolking, zijn de Verenigde Staten binnengekomen zonder geldig paspoort, visum of Green Card. Gegeven deze nieuwe omstandigheden zou het vreemd zijn wanneer de Amerikanen, of ze nu 'native-born' of 'foreign-born' zijn, niet zouden stilstaan bij het immigratievraagstuk en de mogelijkheden en problemen die hiermee verbonden zijn.

In de afgelopen twee jaar hebben de Amerikanen zich niet beperkt tot alleen maar nadenken over wat de aanwezigheid van immigranten betekent. Amerikanen met zeer uiteenlopende economische, sociale en ideologische achtergronden zijn politiek geëngageerd geraakt bij dit thema. Deze betrokkenheid heeft van immigratie een brandende kwestie gemaakt in de Amerikaanse politiek. De nieuwe president, die in 2009 zal aantreden, en het nieuwe Congres zullen zich nadruk-

kelijk met het vraagstuk van de immigratie moeten bezighouden.

In de eerste eeuw van hun bestaan (1776-1876) golden de Verenigde Staten als een van de meest immigrantvriendelijke, zoniet als de allerimmigrantvriendelijkste natie ter wereld. In de daaropvolgende eeuw raakten de Verenigde Staten veel meer dan andere landen bezorgd over de bescherming van hun grenzen en het beperken van het aantal immigranten. Toch duurde het lang voor deze kentering van een politiek van open naar een van gesloten grenzen tot stand kwam; het bleek moeilijk om uitvoerige immigratiewetgeving door het Congres heen te krijgen.

Traditiegetrouw hebben immigratiekwesies bijna altijd diepe tegenstellingen veroorzaakt binnen elk van de twee grootste Amerikaanse partijen. Voor het maken van substantiële wetgeving was het daarom nodig coalities te vormen van groepen uit beide partijen, groepen met overeenkomstige belangen op immigratiegebied, maar voor het overige sterk ideologisch van elkaar verschillend (en soms met een hekel aan elkaar). De moeilijkheid om dergelijke allianties tot stand te brengen en bij elkaar te houden heeft geleid tot lange periodes van frustratie en verlamming van wetgeving, die soms wel twintig tot dertig jaar duurden.

Op dit moment zitten de Verenigde Staten gevangen in precies zo'n situatie van frustratie en verlamming. Mochten we er in het huidige politieke klimaat

in slagen uit deze verlamming te komen, dan gebeurt dat waarschijnlijk eerder met conservatief dan met progressief geïnspireerde wetgeving. Toch moet men optimistisch proberen te blijven: progressieve politiek zou alsnog de overhand kunnen krijgen.

Ruim een eeuw lang sinds hun onafhankelijkheid, waren de Verenigde Staten aanzienlijk gastvrijer voor immigranten dan de meeste Europese landen. Dit was geen historisch toeval maar het gevolg van politieke opzet: de nieuwe natie die ontstond uit de Britse Noord-Amerikaanse kolonies in 1776, schiep opzettelijk een radicaal andere benadering van immigratie en burgerschap dan tot dan toe in Europa gebruikelijk was. Naar de maatstaven van het Westfaalse statenstelsel en de economische doctrine van het mercantilisme, die beide dominant waren in achttiende-eeuws Europa, maakten staten aanspraak op de volledige en permanente soevereiniteit over hun onderdanen; zij behielden zich het recht toe om van hun onderdanen elke beweging binnen de grenzen van het land en hun vrijheid om het land te verlaten, te beheersen. Omdat de kracht van een rijk of monarchie gemeten werd in aantallen – hoe meer mensen een heerser tot zijn onderdanen kon rekenen, des te machtiger hij was – weigerden Europese heersers om hun onderdanen te laten emigreren, met uitzondering van sloebbers, criminelen of andere ongewenste types. Van onderdanen die wel naar een ander land trokken, werd verwacht dat ze trouw zouden blijven aan hun oorspronkelijke land of vorst.

De Britse kolonisten in Noord-Amerika zouden dit Europese staatsstelsel steeds meer uitdagen, ten dele uit praktische noodzaak: de Noord-Amerikaanse behoefte aan pioniers uit Europa was onverzadigbaar geworden. Van hun materialistische vraag naar arbeidskrachten maakten de kolonisten een politiek beginsel. Zelfs vóór de jaren zeventig van de zeventiende eeuw waren ze al begonnen met het ontwikkelen van regels wie wel of niet tot een gemeenschap behoorde. Deze waren niet gebaseerd op geboorte, afkomst en eeuwige onderdanigheid, maar op vestigingsplaats, toestemming en vrijwillige loyaliteit.

Toen deze kolonisten een onafhankelijk Amerika stichtten, legden ze twee principes vast, die in de context van de achttiende eeuw revolutionair waren: het beginsel van vrijheid van beweging en het beginsel van toegankelijk burgerschap. Het eerste principe hield in dat mensen vrij waren om naar hun believen het land binnen te komen en te verlaten, het tweede betekende dat elke vrije Europese mannelijke immigrant, ongeacht zijn nationaliteit, taal of religie, er al na een zeer korte periode van verblijf in de Verenigde Staten (twee jaar) voor mocht kiezen om staatsburger te worden.

Naturalisatie

Dit tweede principe werd vastgelegd in de naturalisatiewet van 1790. Dit document bevatte daarmee de meest radicale en inclusieve maatregel van zijn soort in de hele wereld in de achttiende eeuw. Het is een kwa-

lificatie die nog steeds standhoudt, zelfs wanneer we rekening houden met de raciale beperking waardoor deze wet bekend is geworden (niet-blanken werd namelijk de mogelijkheid het staatsburgerschap te verwerven ontzegd). Zelfs toen latere Congressen naturalisatie zouden bemoeilijken, door wachttijden tot vijf jaar en langer op te rekken, bleef Amerika zich onderscheiden door de toegankelijkheid van het Amerikaanse burgerschap voor Europese immigranten. Het gemak waarmee men lid kon worden van de Amerikaanse gemeenschap en het gemak waarmee men er weer uit kon gaan, waren onderdeel van het revolutionaire akkoord.

Hetzelfde geldt voor de bereidwilligheid om religieuze groepen in de maatschappij toe te laten die in Europa geen toegang hadden tot het openbare leven. Zo breidden de Verenigde Staten het volledig staatsburgerschap uit voor katholieken, een halve eeuw voordat ze er in Groot-Brittannië recht op hadden, en verleenden ze hetzelfde recht aan joden voordat de Franse revolutionairen ditzelfde deden. De gemakkelijke toegang tot Amerika en de toegankelijkheid van het staatsburgerschap maakten van de Verenigde Staten een magneet voor Europeanen en vestigde al vroeg Amerika's reputatie als natie van immigranten.

De beperking van het staatsburgerschap op grond van ras was ook een onderdeel van het revolutionaire akkoord. Zij was het begin van een systematisch streven om bepaalde soorten immigranten niet in aanmer-

king te laten komen voor staatsburgerschap: eerst Afrikanen (een verbod dat in 1870 werd opgeheven) en toen Oost- en Zuid-Aziaten. De laatsten waren officieel uitgesloten van staatsburgerschap tot 1952. Pas in 1965 werden formele raciale beletsels volledig uit de immigratiewetgeving van de vs geschrapt, hetgeen laat zien hoezeer Amerikanen halverwege de twintigste eeuw wilden blijven wat ze vanaf het begin af aan meenden te zijn geweest: een natie van West-Europeanen. Dat een natie die was gewijd aan vrijheid en onafhankelijkheid gedurende meer dan honderdvijftig jaar vasthield aan raciale beperkingen met betrekking tot naturalisatie, geeft aan hoezeer ras de Amerikaanse Republiek vormde (en misvormde).

Het Veertiende Amendement van de Amerikaanse grondwet, dat werd geratificeerd in 1868, zwakte een aantal van de ergste effecten van deze raciale barrières af. De eerste clausule van het amendement kende Amerikaans staatsburgerschap toe aan elk kind dat op het grondgebied van de Verenigde Staten was geboren, zelfs als de ouders illegale immigranten waren of op grond van hun ras verhinderd werden om zelf staatsburger te worden. Het Congres heeft nooit geprobeerd om dit amendement ongedaan te maken, noch heeft een aanklager ooit met succes voor een Amerikaanse rechtbank aangevochten wat bekend kwam te staan als 'citizenship by birthright' (staatsburgerschap naar geboorterecht).

Het Veertiende Amendement verleent nu op precies dezelfde manier staatsburgerschap aan in de vs gebo-

ren kinderen van illegale Mexicaanse immigranten als het honderd jaar geleden het staatsburgerschap schonk aan de kinderen van Chinese en Japanse immigranten die daar zelf niet voor in aanmerking kwamen. Dit amendement heeft Amerika behoed voor de verwickelingen die ontstonden in meerdere Europese landen na de Tweede Wereldoorlog, waar wetten niet alleen verschillende groepen immigranten verhinderden om staatsburger te worden, maar ook hun kinderen en kleinkinderen. Een wettelijke vreemdelingenstatus die generaties lang voortduurt, veroorzaakt gewoonlijk een diepe culturele kloof en verzwakt mogelijkheden voor integratie of ondermijnt deze zelfs volledig.

Het revolutionair akkoord uit de achttiende eeuw dat een raciale test voor staatsburgerschap vaststelde, legde aanvankelijk geen beperkingen op, ook niet op grond van ras, aan het aantal immigranten dat de Verenigde Staten binnen mocht komen. In principe waren alle immigranten, van waar ook ter wereld, welkom, met uitzondering van enkele categorieën immigranten die vanwege armoede of ziekte werden afgewezen. In de praktijk was Amerika gretig, zo niet wanhopig op zoek naar een grote toestroom van arbeidskrachten die het dunbevolkte land zouden kunnen bevolken, die er de grond zouden bewerken, de mineralen eraan zouden kunnen onttrekken en er de kanalen, spoorwegen, steden en industrie zouden bouwen.

Principe en praktijk gingen tot omstreeks 1885 hand in hand om een opmerkelijk progressief immigratiebe-

leid voort te brengen. De arbeiders kwamen met miljoenen tegelijk, in grote meerderheid vanuit Ierland en Duitsland. In de jaren direct na de Amerikaanse Burgeroorlog voegden honderdduizenden Scandinaviërs en Chinezen zich bij de (ook nog altijd groeiende) Duitse en Ierse migratiestroom.

Van 1790 tot 1890 beleefden de Verenigde Staten de hoogtijdagen van wat historici het 'Open Deur'-tijdperk van de Amerikaanse immigratie zijn gaan noemen. Het Vrijheidsbeeld, dat Frankrijk aan de vs schonk ter ere van het honderdjarig bestaan van zijn zusterrepubliek, was een gepast eerbetoon aan een land dat open grenzen tot hét kenmerk van het sociale en politieke leven had gemaakt. Maar tegen de tijd dat het Vrijheidsbeeld daadwerkelijk op zijn plek was gezet in de haven van New York, in 1886, was de opmerkelijke openheid van Amerika jegens de rest van de wereld zich al weer gaan vernauwen.

De Verenigde Staten hadden in 1882 immigratie uit China verboden. Vervolgens verboden ze in 1907 immigratie uit Japan, legden ze in 1917 immigratie uit Oost- en Zuid-Azië en in 1924 uit Oost- en Zuid-Europa aan banden. In dit laatstgenoemde jaar legden de Verenigde Staten ook een kwantitatieve beperking – ongeveer 150 000 – op aan het totale aantal immigranten dat elk jaar de vs binnen mocht komen, ongeacht het land van herkomst. Dit deed de stroom van Europese immigranten verminderen met 85 procent. Immigranten vanaf het westelijk halfrond waren aanvanke-

lijk uitgezonderd van dit quotum, maar zouden er uiteindelijk vanaf 1964 ook onder vallen.

De eeuw van restrictie

Als we de ontwikkeling op langere termijn bekijken, kunnen we vaststellen dat het honderdjarig bestaan van de vs een afscheid markeerde van de historische en revolutionaire 'Open Deur'-politiek. De Amerikaanse tweede eeuw zou in het teken komen te staan van restrictie, gesymboliseerd door het verbod op immigratie uit China in 1882. Het immigratiebeleid tussen 1882 en 1965 staat in het teken van restrictie en afgrenzing. Dit geldt zelfs voor de Immigration Act van 1965. Deze wet staat weliswaar bekend om de verwijdering van alle raciale kenmerken uit het Amerikaanse immigratierecht, maar onopzettelijk veroorzaakte ze een hevige immigratiegolf vanaf de jaren zeventig als gevolg van de onvoorziene uitwerking van royale regelingen voor gezinshereniging. Maar de begrenzing van de wet uit 1965 zat hem in de plafonds die aan het totale aantal immigranten werden gesteld dat de vs in wat voor jaar dan ook mocht binnentreden en aan het aantal mensen per afzonderlijk land. Ook vielen voor het eerst nu ook immigranten van het westelijk halfrond binnen deze begrenzingen.

En toch, als men, per jaar of zelfs per decennium, kijkt naar de effecten van de inspanningen om in de tweede eeuw van Amerika's bestaan immigratie te beperken, dan kan men niet anders dan vaststellen hoe

langzaam en ongelijkmatig deze beperkingen zijn gerealiseerd. De drijvende krachten achter immigratiebeperking boekten een aantal grote successen, maar net zo goed leden ze enkele gevoelige nederlagen. Hun overwinningen vereisten niet zelden een generatielange politieke strijd, soms zelfs nog langer. Degenen die er in 1924 eindelijk de Immigration Restriction Act doorheen kregen – waarmee de immigratie uit Oost- en Zuid-Europa werd gestopt en die het maximum aantal immigranten sterk omlaagbracht –, hadden zich dertig jaar lang ingespannen om een dergelijke wet aangenomen te krijgen. Waarom ondervonden degenen die zich inzetten voor beperkende maatregelen, zoveel tegenwerking in een tijdperk (1890-1930) waarin er juist onder de bevolking zoveel weerstand leefde tegen immigranten? Het antwoord ligt niet zozeer in een of andere onuitroeibare progressieve onderstroom van het Amerikaanse immigratiebeleid, maar eerder in de complexiteit van de immigratiepolitiek en de manier waarop deze politiek er steeds toe neigde Amerika's politieke partijen te fragmenteren en beleidsinitiatieven te frustreren.

Twee overwegingen van een heel andere aard hebben grote invloed uitgeoefend op de politieke immigratiedebatten vanaf 1790 tot vandaag de dag. Eén overweging is altijd economisch van aard geweest: is immigratie goed of slecht voor de Amerikaanse economie? De antwoorden op die vraag liepen zeer uiteen, met werkgevers aan de ene kant van het spectrum, die

behoefte hadden aan goedkope arbeidskrachten uit het buitenland, en de vakbeweging aan de andere kant, die beperkingen eiste aan het arbeidsaanbod van immigranten, gekoppeld aan hogere looneisen.

De tweede overweging was altijd cultuurpolitiek van aard: wat voor soort land wilden de Verenigde Staten eigenlijk zijn? De antwoorden op deze vraag liepen evenzeer uiteen: cultureel conservatieven benadrukten traditiegetrouw het belang van nationale cohesie, raciale reinheid, Anglo-protestantse waarden, 'Noord-Europese' suprematie en 'English only', terwijl cultureel progressieven en radicalen juist hoog opgaven van de deugden van hybriditeit (de smeltkroes), pluralisme, multiculturalisme, diversiteit en humanitaire waarden.

Wat immigratiepolitiek zo complex en fascinerend heeft gemaakt, is dat economisch conservatieven (industriëlen die behoefte hebben aan goedkope arbeidskrachten) met grote regelmaat cultuurpolitieke radicalen, die om humanitaire redenen zoveel mogelijk berooide mensen door Amerika wilden laten opvangen, als hun beste bondgenoten ontdekten. Beide groepen gaven vanouds de voorkeur aan de 'Open Deur'-politiek. Het omgekeerde was ook waar: economische populistten en vertegenwoordigers van de vakbeweging beseften dat hun grootste aanhang, naast de autochtone arbeiders zelf, bestond uit culturele conservatieven die, ondanks hun weerstand tegen de vakbonden, belangrijke bondgenoten waren in de strijd voor immigratiebeperking. De wens van de laatstgenoemde

groep om Amerika alleen ‘voor de Amerikanen’ te behouden impliceerde ook dat de deur op slot zou gaan voor goedkope buitenlandse arbeidskrachten.

Monsterverbond

Deze patronen van politieke verdeeldheid en coalitievorming hebben geleid tot wat we wel de ijzeren wet van de immigratiehervormingspolitiek zouden kunnen noemen, namelijk dat voor praktisch elke wet die door het Congres is aangenomen om de toegang voor immigranten tot de Verenigde Staten te vergemakkelijken of te beperken, eerst bondgenootschappen nodig waren tussen groepen die in velerlei opzicht helemaal niet op elkaar gesteld waren en dikwijls uit volstrekt verschillende ideologische werelden (en verschillende politieke partijen) kwamen. Soms slaagde een dergelijk monsterverbond erin succesvol samen te werken, zoals toen cultureel conservatieven en vakbondsgroepen hun krachten bundelden om de Chinese Exclusion Act van 1882 en de Immigration Restriction Act van 1924 aanvaard te krijgen. Op andere momenten tijdens het immigratiedebat was de druk te groot om zulke onconventionele allianties te sluiten.

Er waren ook tijden dat het voor politieke partijen onmogelijk werd om discipline in eigen gelederen te handhaven doordat allerlei facties elkaar binnen de partij bestreden: de voorstanders van vrijhandel tegenover de sociale conservatieven bij de Republikeinen, en bij de Democraten de economische populistische

genover de groepen die zich inzetten voor een menslievend toelatingsbeleid en het recht op immigratie.

Hierdoor liep wetgeving op nationaal niveau vast. Dit gebeurde voor het eerst in de periode vanaf 1850 en vervolgens weer in de periode van 1890 tot 1930. De verlamming van het wetgevingsproces is een van de redenen waarom het een hele generatie duurde voordat er uiteindelijk voldoende steun ontstond voor de Immigration Restriction Act van 1924.

Het probleem om succesvolle coalities te vormen voor nieuwe wetgeving, heeft de houding om vast te houden aan de status-quo versterkt, ongeacht de vraag of die status-quo nu progressief of conservatief is. Toen de status-quo op het gebied van het immigratiebeleid progressief was, en dit gold voor bijna de hele negentiende eeuw, strandden vele pogingen tot immigratiebeperking. Toen de status-quo conservatief was, zoals in de jaren tussen 1920 en 1940, bereikten degenen die het Amerikaanse immigratiebeleid progressiever wilden maken door het van racisme te ontdoen en door speciale opvangregelingen te treffen voor Europese immigranten die op de vlucht waren voor religieuze of politieke vervolging, vijftientig jaar lang erg weinig. Om door deze blokkade in het Congres heen te breken was vaak een grote internationale of nationale gebeurtenis nodig die niet te maken had met immigratie in directe zin, maar die wel grote implicaties had voor het immigratiebeleid: de Eerste Wereldoorlog en de Russische Revolutie waren dergelijke gebeurtenissen aan het

begin van de twintigste eeuw, de revolutie op het gebied van de burgerrechten was er een in de jaren zestig.

Amerika maakt op het ogenblik opnieuw een verlamming mee van het immigratiebeleid die al een generatie lang duurt. Ontevredenheid over het huidige beleid broeit er al minstens vijftien jaar lang, en wel om meerdere redenen. Ten eerste zijn er vanaf omstreeks 1990 zoveel immigranten aangekomen, dat de immigrantendichtheid in de buurt begint te komen van de allerhoogste pieken in de negentiende en twintigste eeuw. Ten tweede is het aantal illegale immigranten enorm gestegen, hetgeen geleid heeft tot bezorgdheid over het dalende respect voor wet en gezag, maar ook over de slechte behandeling van arbeiders van buitenlandse afkomst, die geen aanspraak kunnen maken op arbeidsbescherming op de werkplek noch een mogelijkheid hebben om zich te organiseren. Ten derde zijn zeer veel immigranten, zowel legalen als illegalen, Spaanstalig en leven zij vlak bij de landen van herkomst. Velen die niet tot deze groep behoren, vrezen dat deze immigranten er de voorkeur aan geven om de Verenigde Staten te hispaniseren in plaats van in de vs te assimileren. Ten vierde geloven veel Amerikanen dat de toeloop van immigranten op de arbeidsmarkt voor ongeschoolden een verslechtering betekent van de toch al matige economische vooruitzichten voor autochtone mannelijke arbeiders die hooguit een middelbareschooldiploma hebben, zowel blank als zwart.

En zo bestaat er al geruime tijd een voedingsbodem voor een beweging die de immigratie wil beperken. Een korte maar hevige inspanning halverwege de jaren negentig om de immigratie te beperken en het leven van illegalen in de vs moeilijker te maken, bloedde enkele jaren later dood. De aanvallen op het World Trade Center op 11 september 2001 waren opvallend genoeg niet de katalysator om de wetgeving erdoor te krijgen die de toestroom van immigranten dramatisch zou beperken, zoals dat wel het geval was met de Eerste Wereldoorlog en de burgerrechtenrevolutie. De aanvallen van 2001 en de hieropvolgende War on Terror brachten enkele veranderingen teweeg in het immigratiebeleid, met name wat betreft de verhoogde veiligheidscontroles voor alle buitenlanders die de Verenigde Staten binnen wilden komen, in het bijzonder islamitische en arabische buitenlanders. Er bleven echter grote aantallen immigranten de Verenigde Staten binnenkomen na september 2001, met name uit Latijns-Amerika, Oost- en Zuid-Azië en Afrika, waardoor Amerika nog meer een immigrantensamenleving werd dan voor de War on Terror.

Uitgezonderd de belangrijke kwestie van de Spaanse taal lijken de vs zich nu bovenal comfortabel te voelen bij hun 'softe multiculturalisme', dat de culturele verschillen tussen Amerikanen tolereert en zelfs toejuicht, mits degenen die vasthouden aan hun subcultuur, ook bereid zijn om de Amerikaanse kernwaarden te omarmen: beheersing van het Engels, trots op de Ameri-

kaanse natie, en liefde voor de Amerikaanse vrijheid en democratie.¹ De culturele oorlogen die in Amerika worden gevoerd, zelfs die over het Spaans en de Latino cultuur, lijken tam in vergelijking met de ruige strijd die momenteel in Europa woedt tussen de islam en de seculiere cultuur.

De strijd over immigratie sinds 2005

De laatste poging om immigratie te beperken begon eind 2005. In de zomer van dit jaar zorgde het toenemende geweld in Irak ervoor dat de regering-Bush de meerderheid van de Amerikaanse bevolking er niet langer van kon overtuigen dat de bezetting en wederopbouw daar goed verliepen. Vervolgens kreeg de geloofwaardigheid van de regering nog een knauw door de eerst onverschillige en later incompetentere reactie op de vernielingen en het menselijk leed dat orkaan Katrina veroorzaakte aan de kust van de Golf van Mexico. In oktober 2005 kelderde Bush naar een dieptepunt in de peilingen.

Veel Republikeinen vreesden dat de politieke macht in Washington hun spoedig zou ontglippen. Op dat moment van crisis greep de sociaal-conservatieve vleugel van de Republikeinse Partij immigratie aan als een onderwerp waarmee ze de gedemoraliseerde achterban van de partij opnieuw achter zich zou kunnen krijgen. Men wilde op tijd, vóór de Congresverkiezingen van najaar 2006, de geloofwaardigheid van de partij proberen te herstellen. Sociaal-conservatieve Republikeinen

drukten een hardvochtige anti-immigratiewet door het Huis van Afgevaardigden, die de grens tussen de vs en Mexico verder zou militariseren en die het een misdrijf zou maken om de vs illegaal binnen te komen of om iemand te helpen die dat had gedaan. Als dit voorstel aangenomen zou worden, dan liepen alle 12 miljoen illegale immigranten in de vs en iedereen die hen had geholpen, het risico om als een crimineel te worden gearresteerd, om vervolgens in de gevangenis te belanden of te worden uitgezet.

De militante drang tot immigratiebeperking van de Republikeinse sociaal-conservatieven in het Huis van Afgevaardigden maakte hen niet geliefd bij de machtige zakenlieden en internationaal georiënteerde Republikeinen in de Senaat. Die zagen de grote toestroom van illegale vreemdelingen in de Verenigde Staten als een redelijke manier om aan de vraag naar arbeidskrachten in de vs tegemoet te komen. Ze geloofden verder dat het vrije verkeer van personen, net als vrij verkeer van goederen, de beste manier was om het Amerikaanse kapitalisme vitaal te houden, en dat er stappen ondernomen moesten worden om deze toestroom van mensen te beschermen en te legaliseren. Bush sloot zich bij deze Republikeinse voorstanders van vrijhandel aan.

De Republikeinse sociaal-conservatieven in het Huis van Afgevaardigden vonden nog minder vrienden bij de Democratische Partij. De eens zo krachtige stroming voor beperking van de immigratie binnen de

Democratische Partij was na de jaren zeventig, toen de vakbeweging politiek terrein begon te verliezen, veel zwakker geworden. Ook week zij steeds meer af van haar immigratiekritische verleden in een poging steun te krijgen bij de Latino's en andere groepen onder de geïmmigreerde arbeiders. Een populistische anti-immigrantenstroming bestond nog steeds in de Democratische Partij, onder meer bij Afro-Amerikanen, op het nest teruggekeerde Reagan-Democraten en andere kiezersgroepen, maar geen enkele van deze groepen of individuen bezat de invloed die de georganiseerde arbeidersbeweging eens had gehad.

Gedeeltelijk om deze reden, en gedeeltelijk vanwege de enorme toename van het aantal Latino's dat deelnam aan de verkiezingen, neigde de Democratische Partij de afgelopen jaren meer naar haar humanitaire pro-immigratiepositie. Republikeinse sociaal-conservatieven, ingesloten door de internationaal georiënteerde zakenlieden in de eigen partij en beroofd van hun vroegere bondgenoten onder de Democraten, waren op deze manier niet in staat de scherpe anti-immigratiewetgeving waar ze zozeer naar verlangden door het Congres heen te krijgen. De resultaten van de verkiezingen halverwege de tweede regeringstermijn van Bush in 2006 kostten de Republikeinse Partij niet alleen hun meerderheidspositie in het Congres, maar brachten ook aan het licht dat de partij evenveel had verloren als gewonnen door de militante anti-immigratie Republikeinen een stem te geven.

Na de verkiezingen van 2006 werd de leiding van het immigratiedossier overgenomen door een op het politieke centrum georiënteerde groep, bestaande uit Democraten en Republikeinen, onder aanvoering van respectievelijk de senatoren Edward Kennedy en John McCain. Zij voerden het grootste deel van hun werkzaamheden achter gesloten deuren en buiten het zicht van de bevolking uit. Zij hoopten dat het nationaal belang en een pragmatische zoektocht naar eensgezindheid het zouden winnen van de ambitie van partijdigheid. Deze groep ontwikkelde het plan om de zuidelijke grens met Mexico te militariseren, een plan dat erg leek op dat van de sociaal-conservatieven, maar ze drong er ook op aan dat de miljoenen illegale vreemdelingen die al in de VS leefden, niet als criminelen zouden worden behandeld. Aangezien de meeste illegalen een belangrijke bijdrage aan de economie leverden en zeer gewaardeerd werden binnen hun gemeenschap, geloofde de groep senatoren dat ze de kans moesten krijgen om voor zichzelf en hun families een legale status en een verblijfsvergunning te verwerven en vervolgens het staatsburgerschap.

De groep van Kennedy en McCain was niet van plan om deze 'route naar het staatsburgerschap' eenvoudig te maken, want de voorgestelde weg was lang (minimaal dertien jaar), duur (meer dan 10 000 dollar) en vol bureaucratische rompslomp. Illegale immigranten die deze weg wilden bewandelen, zouden acht jaar moeten wachten en dan terug moeten keren naar hun

thuisland om gerechtigd te zijn om zich aan te melden voor een permanente verblijfsvergunning voor de vs. Theoretisch gezien zouden ze deze vergunningen krijgen zodra de wachttijd van acht jaar was afgelopen, op voorwaarde dat ze hun belasting in de vs konden betalen, niet in aanraking waren gekomen met de wet, Engels hadden geleerd en de kosten voor de benodigde papieren konden betalen. Als ze dan eenmaal hun verblijfsvergunning hadden, zouden de dan legale immigranten gerechtigd zijn om vijf jaar later Amerikaans staatsburger te worden.

De voorgestelde wetgeving bevatte echter een bepaling die de zaak enorm kan vertragen: vergunningen voor illegalen zouden pas beschikbaar komen wanneer de Amerikaanse immigratiedienst alle miljoenen al bestaande aanvragen om de vs binnen te komen had verwerkt. De groep van Kennedy en McCain geloofde dat acht jaar meer dan genoeg zou zijn om deze achterstand in te halen. Maar gezien de reputatie die het Department of Homeland Security* heeft als het gaat om de snelheid waarmee aanvragen van immigranten worden afgehandeld, zou een periode van acht jaar wel eens een veel te rooskleurige schatting kunnen zijn. Eenieder die probeert een realistische inschatting te maken hoe lang een illegale migrant erover zou doen om staatsburger te worden conform het plan van Kennedy en McCain rekent op vijftien tot twintig jaar.

De senatoren rond Kennedy en McCain presenteerden hun wetgeving als een compromismaatregel. Dat de

door hen voorgestelde route naar staatsburgerschap – gepresenteerd als het progressieve element in de voorstellen – eerder een martelgang is geworden, geeft aan hoe negatief men in de Verenigde Staten over immigranten is gaan denken. Daar waar immigranten en degenen die het voor hen opnamen nauwelijks enthousiasme konden opbrengen voor het wetsvoorstel, gingen de tegenstanders van immigratie, die aanvoelden dat er geen onverdeelde steun was in de gelederen van de senaatsgroep, over tot een frontale aanval. Zij veroordeelden de ‘weg naar staatsburgerschap’ als een blanco amnestie voor illegale vreemdelingen, die daarmee ‘criminelen’ beloofde voor het overtreden van Amerikaanse wetten.

Ondersteund door een goed geoliede rechtse mediamachine, die de zendtijd van radio en televisie vulde met supporters die ageerden tegen de ‘amnestie’ voor vreemdelingen die de wet hadden overtreden, en door het Capitool te bombarderen met een overvloed aan petitities, e-mails en telefoontjes, konden de sociaal-conservatieven voldoende senatoren ervan overtuigen om tegen het wetsvoorstel te stemmen en het aldus een nederlaag te laten lijden. De groep van Kennedy en McCain probeerde het wetsvoorstel nog te redden door er een aantal extra strafmaatregelen aan toe te

* Dit ministerie van Binnenlandse Veiligheid werd in 2003 door president Bush in het leven geroepen als antwoord op de aansla-

gen van 11 september. Het ministerie wordt geacht een integrale binnenlandse veiligheidsvisie voor de vs te ontwikkelen.

voegen, maar daarmee verspeelde ze alsnog de steun bij progressieve Democraten. In juli 2007 was het wetsvoorstel dood en begraven.

De strijd rondom immigratie in 2005 en later heeft een aantal zaken veranderd. Het Department for Homeland Security en de daaraan verbonden onderdelen van de federale overheid hebben hun reeds bestaande macht ingezet tegen illegale immigranten door er meer te verhinderen het land binnen te komen en meer van hen die al in de vs zijn, de toegang tot werk en bijstand te ontzeggen. Overheden op zowel staats- als lokaal niveau proberen ondertussen de zaken in eigen hand te nemen door eenheden van de Nationale Garde naar de grens tussen de vs en Mexico te sturen en door wetten aan te nemen met een twijfelachtige rechtsgeldigheid, zoals het straffen van huisbazen die appartementen verhuren aan illegale immigranten, of van de werkgevers die hen in dienst nemen.

Onder deze omstandigheden is het niet verrassend dat veel illegale immigranten pessimistischer zijn geworden over hun toekomst in de Verenigde Staten en begonnen zijn in grote getalen terug te keren naar hun land van herkomst. In Colorado en Californië zijn er al gewassen die niet meer geoogst worden. Boeren in Colorado, wanhopig op zoek naar arbeidskrachten, werven hen nu onder de gevangenen in de staat, terwijl in Californië zakenlieden die zich met de landbouw bezighouden, overwegen om een gedeelte van hun werk over te brengen naar Mexico.

Het wantrouwen jegens illegale immigranten breidt zich bovendien steeds meer uit naar de legale immigranten. Het is een teken van de groeiende 'autochtone' angst voor buitenlanders die zogenaamd niet assimileren en die daarom verhinderd moeten worden de Verenigde Staten binnen te komen. Niet omdat ze illegaal zijn, maar omdat ze geen Engels zullen leren of niet zullen integreren in de Amerikaanse samenleving.

De politieke strijd over immigratie is echter nog niet voorbij. De legale populatie van Latino-immigranten in de Verenigde Staten bestaat uit ruim tien miljoen mensen, en het totale aantal Latino's, dat meerdere generaties omvat, bedraagt ruim dertig miljoen mensen. Steeds meer van hen hebben stemrecht verkregen door staatsburger te worden en besluiten om voor de eerste keer van hun stemrecht gebruik te maken. George Bush heeft de electorale steun van de Latino's gekoesterd sinds de tijd dat hij nog gouverneur van Texas was. Bij zijn verkiezing tot president in 2004 kreeg hij maar liefst veertig procent van de stemmen van de Latino's, een record voor een Republikeinse kandidaat.

De recente vijandigheid van de Republikeinse sociaal-conservatieven tegenover immigranten heeft nu echter de Republikeinse Partij tot de gebeten hond van de immigranten gemaakt. Het draconische anti-immigratie wetsvoorstel van het Huis van Afgevaardigden uit 2005/2006 ontketende in de lente van 2006 een grote en hevige beweging onder Latino-immigrantten,

zonder weerga in de Amerikaanse geschiedenis. Honderdduizenden demonstreerden voor immigrantenrechten in tal van steden, van Washington DC tot Atlanta en van Houston tot Los Angeles.

Nu deze beweging in 2007 uit het beeld is verdwenen, zijn de emoties die de beweging voedden nog even sterk. Ze zouden best weer de kop op kunnen steken bij de presidentsverkiezingen in 2008. De Republikeinen hebben alle reden ongerust te zijn. Naar verwachting zal de voorkeur van de Latino's massaal uitgaan naar de Democraten, maar ook zouden hun stemmen wel eens beslissend kunnen zijn voor de uitslag in staten zoals New Mexico, Arizona, Nevada, Colorado en Florida, staten zonder welke de Republikeinen geen kans maken op de overwinning.

Beginselen voor een progressieve immigratiepolitiek

Mochten de Democraten een overwinning behalen in het Witte Huis en in het Congres in 2008, en op die manier de kans en ook de verantwoordelijkheid hebben om een progressief beleid voor immigranten op te stellen: hoe zou dat er dan uitzien? Wat hieronder volgt, is geen kladversie van mogelijke wetgeving, maar eerder een lijst van grondbeginselen waarop een progressieve en Democratische aanpak van de hervormingen van het immigratiebeleid gestoeld zou moeten zijn.

Het eerste principe: Herbevestig de historische rol van de Verenigde Staten als land dat zich opent voor

immigranten. Erkend moet worden dat nieuwe groepen in de vs vaak met negatieve vooroordelen werden geconfronteerd (vooroordelen op grond waarvan bepaalde groepen de toegang tot de vs zelfs werd ontzegd). Maar even goed moet erkend worden dat Amerika wel degelijk met succes grote aantallen immigranten heeft toegelaten, gunstige omstandigheden voor hen heeft geschapen om te werken en te leven, en hen heeft opgenomen in het Amerikaanse leven. Dit is een wezenlijk succes, een positieve opbrengst van de achttiende-eeuwse revolutionaire erfenis, die het verdient bewaard te blijven.

Het tweede principe: Bevestig de rol van de vakbeweging als een positieve kracht, die de arbeidsomstandigheden in de vs verbetert en die als institutie in staat is om allochtone en autochtone arbeiders samen te brengen bij het realiseren van gemeenschappelijke doelen: hogere lonen, betere arbeidsomstandigheden en sociale gerechtigheid. In de jaren dertig en veertig speelde de vakbeweging in de Verenigde Staten een essentiële rol, niet alleen bij het organiseren van immigranten en het reguleren van de arbeidsmarkt (waardoor de levensstandaard voor alle Amerikaanse arbeiders werd verbeterd), maar ook bij het integreren van immigranten in het Amerikaanse leven. Een progressieve benadering van immigratie zou die omstandigheden moeten creëren die de vakbeweging de mogelijkheid bieden om deze taken opnieuw op zich te nemen.

Het derde principe: Illegale vreemdelingen moeten uit de schemerzone van de maatschappij worden gehaald en toegang krijgen tot een redelijke weg naar legaliteit en staatsburgerschap. Deze immigranten hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de Amerikaanse economie en velen hebben zich inmiddels geworteld in de samenleving en cultuur. Maar zolang deze immigranten illegaal blijven, ontberen ze fundamentele economische en politieke rechten, blijven ze kwetsbaar voor manipulatie en uitbuiting en hebben ze te maken met een cultureel isolement. Zij zouden in de economische, politieke en culturele mainstream gebracht moeten worden. De groep rond Kennedy en McCain eiste terecht dat immigranten aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen om legaal te kunnen worden, met name waar het gaat om het leren van Engels, het betalen van belastingen en het uit de gevangenis blijven. Maar niet terecht was de wachttijd voor het staatsburgerschap in hun voorstel, die leek op dertien tot twintig jaar wachten in het vagevuur.

Het vierde principe: Als voorkeursstrategie om de toestroom van illegale immigranten te beperken zou bilateraal overleg met Mexico de plaats moeten innemen van de eenzijdige militarisatie van de grens van dit moment. Militarisering is niet alleen enorm duur, maar het is ook de vraag of ze wel werkt. Het effectief bewaken van sommige gedeelten van de grens heeft de immigratiedruk verplaatst naar minder goed bewaakte

plekken, vaak op gevaarlijker terrein. Er zijn ook andere onbedoelde gevolgen: toename van criminele activiteit aan de grens, met name door de rol van smokkelaarsorganisaties, die niet alleen mensen over de grens smokkelen maar ook drugs.

Door bilateraal overleg aan te gaan met Mexico wordt allereerst het signaal afgegeven dat het probleem van illegale immigratie in de VS vooral met Mexico te maken heeft. Om een bevredigende oplossing voor het probleem te bereiken is het nodig dat beide landen samenwerken. De Verenigde Staten zou Mexico een economisch hulpprogramma kunnen aanbieden in ruil voor een waarborg van de Mexicaanse regering om deze fondsen te investeren in onderwijs, infrastructuur en andere sectoren die de economische ontwikkeling van Mexico kunnen versnellen, om aldus potentiële immigranten te verleiden om thuis te blijven en degenen die al zijn vertrokken, om terug te komen. De twee landen zouden ook een bilateraal akkoord over arbeidsvoorwaarden kunnen tekenen, dat de arbeiders in beide landen verzekert van passende en vergelijkbare bescherming.

Beide landen zouden er goed aan doen weerstand te bieden aan een bepaald soort bilaterale overeenkomst, die vermoedelijk op veel steun zal kunnen rekenen aan beide kanten van de grens, namelijk een groot programma voor tijdelijke arbeid of gastarbeid dat Mexicaanse migranten heen en terug over de grens sluisst voor arbeidsovereenkomsten voor korte

duur. Invloedrijke groepen in de vs zouden zo'n programma toejuichen, omdat het werkgevers verzekert van een vaste stroom van goedkope arbeidskrachten, terwijl ondertussen het land zich niet langer zorgen hoeft te maken over gecompliceerde vragen met betrekking tot de plaats van Mexicaanse immigranten in het Amerikaanse politieke en sociale leven. Veel Mexicanen zouden een dergelijk programma ook toejuichen vanwege de belofte dat praktisch alle migranten slechts voor een korte periode weg zouden zijn, zodat ze hun bestaan in Mexico zouden kunnen blijven voortzetten en hun gezinnen kunnen blijven onderhouden.

Het probleem met gastarbeidersprogramma's is echter dat ze 'gijzelaars'-arbeidsmarkten creëren in het land van bestemming. De tijdelijke arbeiders bevinden zich in een zeer kwetsbare positie, waarin ze gemakkelijk uitgebuit kunnen worden. Dikwijls zijn ze afgesneden van de cultuur en de politiek van de samenleving waarin ze werken. Op de lange termijn zaaien zulke programma's de zaden van haatdragendheid en vervreemding. Het zou beter zijn als Mexico en de vs een periode van vijf tot tien jaar afspreken, waarin meer Mexicaanse immigranten de vs legaal binnen mogen komen en er toegang hebben tot de rechten die alle legale immigranten hebben. Zo'n overeenkomst zou eindigen op de afgesproken datum of eerder, als de resultaten van het beleid voor één van de landen te wenselijk zouden zijn.

Een dergelijke overeenkomst zou waarschijnlijk de woede oproepen van sociaal-conservatieven in de vs, die haar zouden zien als de definitieve, laatste stap in de richting van de hispanisering van de Anglo-Amerikaanse samenleving. Hun tegenstand alleen al zou voldoende kunnen zijn om verdere stappen in deze richting onmogelijk te maken. Als die tegenstand zou worden overwonnen, dan kan men verwachten dat een dergelijk bilateraal akkoord protesten zal oproepen bij andere landen, waarvan de leiders ook hogere quota willen voor hun immigranten. Maar het valt heel goed te verdedigen om de voorkeur te geven aan Mexico (en aan Canada), als leden van de North American Free Trade Association (NAFTA), net zoals de Europese Unie vrij verkeer van mensen en arbeid toestaat tussen de EU-lidstaten, maar vergelijkbare rechten ontzegt aan mensen en landen die niet tot de EU behoren. Zo'n proefprogramma met Mexico zou ingezet kunnen worden om te testen of de NAFTA wel of niet de kant van de EU op moet gaan waar het gaat om vrij verkeer van arbeidskrachten.

In elk geval is het een beleid waarvan de voor- en nadelen nu in progressieve kring besproken moeten worden, zodat progressieve politici, mochten ze succes boeken in de verkiezingen van 2008, snel en overtuigd hun progressieve agenda ten uitvoer kunnen brengen, zich ten volle bewust van de alternatieven waaruit ze kunnen kiezen. Immigratie zal geen gemakkelijke kwestie voor hen zijn, niet makkelijker

dan het voor de Republikeinen was. Het is echter een te belangrijke kwestie voor de toekomst van de vs om door de progressieve beweging te worden genegeerd.

NOOT

- 1 Gary Gerstle, *American Crucible: Race and Nation in the Twentieth Century*, Princeton University Press, Princeton NJ 2001, epiloog.

Wat kunnen de media voor links Amerika betekenen?

Todd Gitlin

Een praktische politiek van links, dat er daadwerkelijk belang bij heeft om te gaan regeren en dat niet aan de kant gaat staan en alleen maar kritiek heeft op het 'Amerikaanse Empire', heeft nog veel hindernissen te overwinnen. Links Amerika moet zich niet als een 'zij' of zelfs als een 'het' bestempelen, maar als een 'wij', als een gemeenschap waarvan de verbindingen sterker en dwingender zijn dan de onderlinge verdeeldheden. Links moet tekortkomingen overwinnen die diep wortelen in de Amerikaanse geschiedenis en die nadrukkelijk zichtbaar zijn door de afwezigheid van links in de politieke macht in de afgelopen decennia. Links dient kiezers te vinden door hun sociale positie en hun mentaliteit serieus te nemen, om zo hun loyaliteit te winnen. Links moet intelligent worden geleid om zijn waarden vorm te kunnen geven en zo een duidelijke boodschap uit te dragen naar haar kiezers. De enorme organisatorische en ideologische tekortkomingen en historische hindernissen heb ik elders al beschreven.¹ Hier heb ik het alleen over culturele en communicatieproblemen.

De cultuur van een complexe samenleving is moeilijk te definiëren: het is een landschap en geen dia-

gram. Bovendien is het een tijdelijk landschap dat voortdurend verandert, geen dal of bergketen maar een uitgestrektheid van plooien, ravijnen, hoogvlakten, ondergrondse bronnen, moerassen en rivierstromen. Een dergelijke cultuur laat zich niet rustig analyseren. Zij beweegt zich in meerdere richtingen tegelijk. De Amerikaanse cultuur is vooral moeilijk te begrijpen omdat het in haar aard zit tegengestelde zaken naast elkaar te plaatsen. Dit komt niet in de laatste plaats doordat het opeisen van aandacht het allesoverheersende gebod is in de populaire cultuur.

Kunstvoorwerpen, verhalen, liedjes en beelden zijn bedoeld om publiek te trekken. En het merendeel krijgt aandacht door het genereren van sensatie en het oproepen van emoties. Het belangrijkste dat mensen in deze boodschappen zoeken, en het belangrijkste dat zij eraan ontlenen, is plezier. Niet verlichting of ideeën vormen de centrale boodschap, maar vermaak. Binnen de Amerikaanse cultuur vormen politieke boodschappen een kleine minderheid. Alleen al het idee dat een Amerikaan als burger zou moeten functioneren, dat wil zeggen zou moeten gaan stemmen, over politiek zou moeten debatteren, actief zou moeten worden in

politieke instituties binnen het electorale systeem dan wel daarbuiten door middel van politieke demonstraties, is voor een groot deel van de bevolking omstreken of zelfs bizar.

Het communicatieprobleem van links is dus tweeledig. In de eerste plaats moet het zich binden aan een publiek waarvan een groot deel volstrekt niet gewend is om politiek te denken. Het is eerder geneigd zichzelf te zien als toeschouwer dan als burger. En als links het publiek bereikt dat geneigd is zichzelf te zien als een politieke macht, dan moet het ook overtuigend overkomen. De culturele problemen van links zullen duidelijker worden als we eerst de successen van rechts Amerika bekijken.

Partij van de Deugd

De Republikeinen van de rechtervleugel kwamen aan de macht op grond van de kracht van een tweeledige wereldbeschouwing. In het buitenland richtten ze zich op wereldwijde suprematie door herhaaldelijk gebruik te maken van militair machtsvertoon. In eigen land vochten zij tegen een progressieve cultuur die zij bestempelden als 'elitair', een cultuur die libertair is ten aanzien van seksuele vraagstukken en rationalistisch ten aanzien van wetenschappelijke vraagstukken. De op geloof gebaseerde politiek van de Republikeinen is een weerspiegeling van hun religieuze ijver en de bijbehorende apocalyptische scenario's.

Manicheïstische retoriek is de herkenningmelodie van de Republikeinse hang naar macht. Of ze nu voortkomen uit de moralistische vleugel of uit de ondernemingsgezinde vleugel van de conservatieve regering, de Republikeinen zijn zowel de erfgenamen van een fascinerend verhaal over Amerikaanse deugd als de organisatie die dat verhaal vertelt. Hun morele en economische missie is om die deugd weer terug te brengen in het hart van een zondige wereld. De test van hun deugd is eigenlijk hun bereidheid om deze te onderwerpen aan beproeving. Nederlagen zijn inleidingen tot overwinningen (de Bijbel staat vol met dergelijke redeneringen).

Zodra de rechtschapenen zich in de hel van beproevingen stortten, zullen hun goede werken beloofd worden. De gevolgen van hun deugdzame strijd zullen worden geopenbaard; is het niet in deze wereld, dan wel in het hiernamaals. Dit helpt misschien de kracht te verklaren waarmee de ogenschijnlijke anti-regeringspartij regeringsmacht nastreeft. De beproeving van ware deugd is dat het addergebroed, Washington DC, erdoor wordt gestraft. Men moet de strijd voortzetten tot in het hol van Satan zelf. Door klaar te staan voor de strijd in Babylon vormen zij het bewijs dat zij daadwerkelijk de Partij van de Deugd zijn.

Volgens de calvinistische wortels van de militante conservatieve geest wordt de wereld overspoeld door zonde en staat de deugd altijd op het spel. Voor wedergeboren christenen is die vloedgolf van zonde een door

God gezonden beproeving. De deugd wordt bedreigd, de godvruchtigen worden beslopen door de Antichrist, maar de wil zal tegenspoed overwinnen. Deze twee religieuze kenmerken komen samen waar de wil tegenstand ontmoet: in de machtsstrijd tegen een van vorm veranderende vijand. Moderne conservatieven pakken deze thema's op alle mogelijke manieren aan, maar in het algemeen is de structuur van hun strijd de afgelopen honderd jaar dezelfde gebleven. Het geloof wordt voortdurend bedreigd. Ooit werd het ingezet als strijdmiddel tegen het goddeloze communisme. Het geloof moest ook de strijd aangaan met de moderniteit: een driekoppig beest bestaande uit progressieve politiek, ondermijnend secularisme en moreel relativisme. Nu staat het geloof oog in oog met de terroristen en hun seculiere handlangers. Het zijn allemaal fasen van dezelfde maan, woorden voor hetzelfde kwaad.

Om dit bipolaire wereldbeeld te onderschrijven hoeft men niet te geloven in de wijdverbreide illusie van de Opname – wanneer de ware christenen naar de hemel zullen worden overgebracht om God te ontmoeten – of welk verhaal over welke eindtijd dan ook. Bush' belangrijkste politieke adviseur, Karl Rove, schreef al in 1985 in een memo dat de weg naar een politieke overwinning één enkele tactiek kent: Aanvallen, aanvallen, aanvallen.² Rove heeft recent het Witte Huis verlaten maar zijn advies aan de partij geldt nog steeds. De belangrijkste Republikeinse kandidaten voor het volgende presidentschap hebben het ter harte genomen.

Het eindeloze herhalen van intimiderende politieke slogans gaat uit van de theorie dat herhaling nodig is om door te dringen tot een onoplettend publiek, terwijl aarzeling de essentie is van progressieve politiek en een indruk wekt van vervrouwelijking of, erger, van verwijfdheid. Zo kreeg de onderscheiden oorlogsheld John Kerry het etiket van zwalkende politieke draaikont opgeplakt. Maar de bulldozerbenadering van rechts reikt verder dan tactische berekeningen. Het is een geloofsartikel. Het is niet alleen de uitdrukking van Bush' credo of van wat de Republikeinen graag hun 'ideeën' noemen, het is de uitdrukking van de levenswijze van de partij en van de conservatieve beweging.

Om hun basis gemobiliseerd te houden en hun tegenstanders in te dammen, moeten de conservatieven beschikken over invloed in de media. Hardheid, beledigingen en duistere insinuaties moeten vanuit het opperbevel van de partij via de media tot in de basis doordringen en vervolgens weer teruggecommuniceerd worden naar de media. Voor dit doel zijn media die volledig in conservatieve handen zijn erg effectief, niet alleen om de ideeën van de rechtervleugel te versterken maar ook door hun agressieve stijl. De communicatiemiddelen veranderen met de tijd, maar wat hetzelfde blijft, is de Republikeinse botheid.

De afgelopen decennia is sprake geweest van een voortdurende stortvloed aan rechtse propaganda in de vorm van persoonlijk geadresseerde reclame, commer-

ciële radio, kabeltelevisie en commentaar in dagbladen als *The Wall Street Journal*, *The Washington Times* van de Unification Church en *The New York Post* van Rupert Murdoch.³ De rechtse media voeren een permanente oorlog en specialiseren zich in het ongeremd demoniseren van tegenstanders. Zo zijn er de hatelijkheden en tirades van Rush Limbaugh, wiens wekelijkse luisterpubliek wordt geschat op soms wel 13,5 tot 20 miljoen, van James Dobson en Ann Coulter, en de luid klinkende scheldpartijen van talloze anderen. De uithalen van kwaadwillend- en leugenachtigheid zijn niet alleen gericht tegen specifieke vormen van links beleid, maar gelden ook linkse politici en de linkse politiek als geheel. Ze hebben een drievoudige functie: ze verschaffen vele luisteraars een identiteit, een manier om hun wrok te benoemen en van een interpretatie te voorzien, ze versterken die identiteit en mobiliseren de partijbasis om campagne te voeren en te gaan stemmen, en tegelijkertijd trekken ze de aandacht van de grote media.

Sprekend namens de 'gewone mensen' houden Republikeinse politici zo voeling met de conservatieve stem van hun beweging. Volgens de journaliste Mariah Blake steunden de evangelische programmamakers 'openlijk de Republikeinse kandidaten in de aanloop naar de verkiezingen van 2004'. Volgens Blake was het zelfs zo dat ze 'grootschalige campagnes in gang zetten en steunden om kiezers te registreren met het duidelijke doel om de Republikeinen aan een overwinning te

helpen. [...] James Dobson organiseerde bijeenkomsten ten gunste van Bush die volle stadions trokken en vertelde zijn zeven miljoen luisteraars dat het een zonde was om niet te gaan stemmen.'⁴ Het progressieve radiostation Air America en andere pogingen ter linkerzijde ontberen de institutionele achterban die de rechtse radio vindt bij christelijk rechts; zij trekken geen demagogische radiopersoonlijkheden als Limbaugh & Co. aan en met hun grotere neiging tot debat en analyse lijken zij minder tot blinde loyaliteit te inspireren.

In de rechtse media brengt de politiek commercie met zich mee, die op haar beurt weer van invloed is op de politiek. De meedogenloze bokstersmentaliteit en de demonisering stemmen overeen met een zekere algemene voorkeur voor schelheid en melodrama, die op zijn beurt de vraag creëert naar een harde, zo niet meedogenloze stijl in de media. Dit geldt niet alleen voor Fox News van Murdoch, maar ook voor de commerciële radio. Deze gemeenschappelijke stijl varieert van gespierde taal tot van sarcasme doortrokken rancune: rechts populisme van A tot Z. De algemene aanpak is bombastisch, melodramatisch en gericht op herhaling – dat wil zeggen: dwingend: politiek commentaar als extreme sport.

Ondanks decennia van rechtse tirades tegen de programma's van de publieke omroep als vermeend toevluchtsoord voor links, ontstonden twee rechtse prototypes van een format hiervoor op de publieke televi-

sieomroep zelf. Het relatief beleefde *Firing Line* van William F. Buckley, dat in 1966 begon, propageert wettelijk rechtse ideeën. In de jaren tachtig onder Reagan ging ook de McLaughlin Group zich te buiten aan gebral en hatelijkheden van rechtse politieke 'deskundigen' die fulmineerden tegen symbolische linkse tegenstanders. Een variant is afkomstig uit de hoek van apocalyptische, profetische, evangelische christenen en komt voort uit pater Charles Coughlins antisemitische en populistische demagogie uit de jaren dertig. In de jaren negentig paste Rush Limbaugh deze formule een beetje aan en schreeuwde zich een weg naar de harten van miljoenen zwartgallige luisteraars. Hij mengde blijheid en sarcasme tot de onontkoombare boodschap van een radiodominee. Overal op de radio doken imitators op. De toon was gezet: de succesvolle opiniemaker discussieert niet, hij schettert en schreeuwt.

Dit was de formule voor het in 1996 door Rupert Murdoch en Robert Ailes, politiek adviseur van de Republikeinen, gelanceerde Fox News: vierentwintig uur per dag durende herrie bestaande uit oppervlakkigheden over beroemdheden, misdaadnieuws, hysterie over het weer, het pesten van linkse politici en beeldmontages. Met zijn wijdvertakte zakelijke belangen – en zakelijk inzicht – ondersteunde Murdoch enkele verliesgevende ondernemingen zoals *The New York Post* en *The Weekly Standard*, die nog voor hij *The Wall Street Journal* overnam, van hem een politieke onder-

nemer maakten in de voornaamste markten van New York en Washington. Wat Murdoch in hoofdzaak doet, is het vermengen van commerciële formules (aantrekkelijke blonde nieuwspresentatrices, een kakofonie van geluidseffecten, de suggestie van een voortdurende crisisfeer) met ruziënde prominenten en de hele dag durende propagandistische uitbarstingen onder het mom van nieuws. Zijn financiële doorbraak met Fox News komt voort uit zijn succesvolle start met amusementszenders via de ether. Zo kon Murdoch zijn propagandanetwerk op zoveel kabelsystemen zetten dat hij tegen 2006 toegang had tot 90 procent van de Amerikaanse huishoudens.⁵

Toen de rechtse radio- en televisiezenders opkwamen, schonk links daar aanvankelijk nauwelijks aandacht aan. Het ontbrak links aan ondernemingsgeest. Misschien ontbrak het deze progressieven, ondanks hun populistische retoriek, ook aan het vertrouwen dat ze een massapubliek konden bereiken. In het begin van de jaren tachtig gaven progressieve stichtingen en filantropen er de voorkeur aan bladen met een kleine oplage op te bouwen in plaats van zich te wagen aan duurdere en financieel riskantere televisieondernemingen. Ze namen genoegen met het verwerven van markten die al aan links toebehoorden en een bereik van enkele honderdduizenden lezers hadden. Linkse filantropen financierden documentaires maar schrokken terug voor het opzetten van nieuwe media. Linkse presentatoren van radioprogramma's, zoals de populist

Jim Hightower uit Texas, boekten geen daverende successen.

De kijkcijfers van Fox News bedragen zelden meer dan één of anderhalf procent van alle huishoudens (ongeveer 1 tot 1,5 miljoen).⁶ Dit is veel minder dan doorgaans wordt aangenomen, maar het rechtse culturele apparaat vormt wel een factor van betekenis. Er wordt veel macht aan toegedicht, en in de politiek zijn reputaties de inleiding tot het laten rollen van geld en dingen in beweging zetten. Onder hun kijkers, die autoritair tot op het bot zijn, bevinden zich vele ja-knikers en ware gelovigen die met trots reageren op Limbaugh door te zeggen: 'Helemaal mee eens, Rush, helemaal mee eens.'

Deze zenders zijn dag en nacht in de lucht, bieden positieve feedback op elk nieuwtje vanuit het Witte Huis en ontlenen hun agenda aan Bush en de Republikeinse Partij. Hierdoor bemoedigen ze niet alleen de rechtse achterban maar zorgen ze er ook voor dat de mainstream media in de verdediging worden gedrongen. Om te kunnen concurreren met Fox News heeft CNN daarom de rechtse scheldkanonnen William Bennett en Glenn Beck in dienst genomen. Toen rechtse bloggers schande riepen over een door het CBS-programma *60 minutes* uitgezonden reportage over de pogingen van Bush om aan zijn verplichtingen in de *National Guard* te ontkomen, werd de vaste presentator en correspondent Dan Rather aan de kant gezet.

Geen links tegenwicht

Het effect van dit papegaaiencircuit van rechts is dat het rechtse wereldbeeld als normaal wordt gezien, waardoor Bush en zijn fantasieën beschermd worden en het gevoel versterkt wordt dat grove, vaak schunnige meningen legitiem, redelijk en de moeite van het aanhoren waard zijn. Het culturele apparaat van rechts is een nuttige versterking geweest voor zijn goed gekozen leiderschap en indrukwekkende organisatie. Nu het politieke midden naar rechts is getrokken, is het conventionele vertoog verschoven in de richting van een niet-bestaande balans, alsof het evenwicht in de Amerikaanse media zou worden aangetoond door het feit dat het een spectrum bestrijkt van 'rechts' (Rush Limbaugh, Fox News, *The Wall Street Journal*) tot 'links' (*The New York Times*, *The Washington Post*, *The Los Angeles Times*, ABC, CBS en NBC).

Maar om te stellen dat links en rechts gelijkwaardig zijn, is lachwekkend. Men kan stellen dat de mainstream media sociale kwesties stilzwijgend vanuit een links oogpunt benaderen en dat ze, met horten en stoten, weer moed hebben verzameld om aan onderzoeksjournalistiek te doen nu Bush het slechter doet in de opiniepeilingen. Er bestaat links van het midden echter bij lange na geen alternatief voor Fox News, dat is doorgedrongen tot de meeste kabelmarkten, of voor de rechtse Sinclair Broadcast Group, die 58 televisiekanaalen bezit die in totaal 22 procent van de Amerikaanse huishoudens bereiken en die tijdens de campagne

van 2004 van haar eigen zenders wilde eisen dat zij een tegen Kerry gerichte documentaire uit zouden zenden totdat een reclameboycot haar ervan overtuigde de film af te zwakken.⁷ De publieke omroep heeft nooit brouwsels met een linkse inslag aangeboden zoals de rechtse McLaughlin Group dat bijvoorbeeld deed.

Ook voor de komst van Murdoch waren de opiniepagina's van *The Wall Street Journal* niet toegankelijk voor linkse journalisten, terwijl men het bij de opiniepagina van *The New York Times* juist belangrijk vindt commentaren te kiezen of te laten schrijven die een tegenwicht bieden aan de (doorgaans linkse) redactionele hoofdcommentaren. Ook *The Los Angeles Times* zorgt voor een evenwicht in columnisten. Gedurende een periode van twaalf weken in de aanloop naar de oorlog in Irak publiceerde *The Washington Post* daarentegen 39 opinieartikelen van 'haviken' tegenover twaalf van 'duiven'. Dat is een verhouding van meer dan drie tot één.⁸

In een onderzoek naar redactionele hoofdcommentaren toonde Michael Tomasky in 2003 aan dat 'rechtse' opiniepagina's veel vaker consequent in overeenstemming met de partijlijn waren dan 'linkse'. Door 510 hoofdredactionele commentaren gedurende de regeringen van Bill Clinton en George W. Bush te vergelijken in enerzijds *The Wall Street Journal* en *The Washington Times* en anderzijds *The New York Times* en *The Washington Post*, ontdekte Tomasky een drastische asymmetrie in de partijdigheid. De rechtse redac-

tionele pagina's kenmerkten zich door een veel sterkere politieke retoriek en waren 'veel minder geneigd om een Republikeinse regering te bekritisieren dan dat linkse opiniepagina's geneigd waren om het oneens te zijn met een Democratische regering'. In slechts één op de veertig hoofdredactionele commentaren van *The Wall Street Journal* werd Bush bekritiseerd. Terwijl *The New York Times* evenveel commentaren tegen Clinton als vóór Bush publiceerde, was de *Journal* in 75 procent van de gevallen vóór Bush en in 83 procent van de gevallen tegen Clinton.⁹

Wat de krantencolumnisten betreft, heerst er een soortgelijke onevenwichtigheid. Een onderzoek van de linkse denktank Media Matters concludeert: 'In één week worden de artikelen van progressieve columnisten in verschillende kranten gepubliceerd met een totale oplage van 125 miljoen. Het werk van conservatieve columnisten, daarentegen, wordt gepubliceerd in kranten met een totale oplage van meer dan 152 miljoen. [...] Onder de tien columnisten wier artikelen op basis van de totale krantenoplage het meest gepubliceerd worden, bevinden zich vijf conservatieven, twee gematigden en slechts drie progressieven.'¹⁰

Bovendien citeren de mainstream nieuwsmedia vaker rechtse zogenaamde denktanks (feitelijker zou zijn: propagandamachines). En daarbij zijn de gastenlijsten van de zondagochtendshows, het belangrijkste forum voor politieke discussie op televisie, ook nog eens zeer ongelijkmatig verdeeld. Zoals Eric Boehlert beschreef

in zijn gezaghebbende boek *Lapdogs: How the Press Rolled Over For Bush*, bood het programma *Meet the Press* van NBC in 2004 een podium aan dertien keer zoveel conservatieve als progressieve sprekers. Gedurende de eerste tien maanden van 2005 zakte deze verhouding echter weer in tot slechts drie op één. Tussen 1997 en 2005 neigden de gasten in de zondagse talkshows van alle belangrijke zenders naar rechts. Zelfs tijdens Bill Clintons tweede termijn (1997-2001) overtroffen de Republikeinen en conservatieven de Democraten en progressieven in aantal met 52 tegen 48 procent. Deze marge groeide tot 58 tegen 42 procent tijdens de eerste termijn van Bush. Zelfs gedurende de zestien maanden in 2001-2002 toen de Democraten met een minimale meerderheid de Senaat beheersten, nam het aantal Democraten in de shows op zondag af.¹¹

Ook in de verslaggeving van het nieuws spannen de eigenaren van de mainstream media zich tot het uiterste in om aan te tonen dat zij niet die vermaledijde 'linkse media' zijn waar de conservatieve propaganda hen voor houdt, zelfs nu het vermogen van Bush om journalisten te koeioneren is afgenomen. Het resultaat is goedgelovigheid. Zolang Bush leek te zegevieren, dat wil zeggen totdat de Republikeinen de tussentijdse verkiezingen van 2006 verloren, waren de journalisten in Washington geneigd te denken dat het ongepast was om de president lastige, indringende vragen te stellen. In het slechtste geval likten waakhonden met keelontsteking de handen van degenen die hen voed-

den. In het beste geval brachten ze enkele gevallen van misleiding door de regering aan het licht. Slechts zelden onthulden ze de patronen van ambtsmisdrijven, geheimhouding, bedrog en corruptie en legden ze de kwalijke verbanden tussen diverse afzonderlijke rapporten bloot. Tot aan de machtsverschuiving in 2006 werden onthullingen vaak verwezen naar de achterpagina's.

Het gaat dan ook niet te ver om te zeggen dat, met betrekking tot de grootste vraagstukken van oorlog en vrede, in het bijzonder na het trauma van 11 september 2001, de meeste nieuwsmedia onder Bush zich maar al te inschikkelijk toonden voor een afwisselend (en soms gelijktijdig) fanatieke, onbekwame, leugenachtige en domme regering. Tijdens de beslissende maanden in de aanloop naar de oorlog in Irak gaf met name de televisie de president het voordeel van veel onverdiende twijfel. Toen Bush verkondigde dat hij zijn missie zou voltooien, werd dit met instemming begroet. De meeste media begroeven hun twijfel en toen het tijd werd voor excuses, toonden ze opmerkelijk weinig nieuwsgierigheid met betrekking tot de redenen waarom ze zich voor zoveel zonden moesten verontschuldigen.¹² Het was inderdaad moeilijk geweest om het ware gezicht van de regering-Bush te laten zien zonder de indruk te wekken dat de pers precies datgene was wat zij niet wilde zijn: een pers die oppositie biedt.

Kerry belasterd

Een dramatisch voorbeeld van de kwaadaardige aanpak waar rechts een meester in is vormde de beschuldiging aan het adres van John Kerry tijdens de verkiezingscampagne van 2004 dat hij had gelogen over zijn heldendaden in de oorlog in Vietnam. In de recente geschiedenis is er geen links georiënteerde tegenhanger te vinden van deze rechtse laster. De hoofdrol wordt gespeeld door een propagandistische groep die zich de Swift Boat Veterans for Truth noemde. Veel van de leden van deze groep zijn onverbeterlijke leugenaars die het niet nauw nemen met de waarheid. Ooit zullen de geschiedschrijvers van deze krankzinnige vertoning met verbazing vaststellen dat een dergelijke groep erin slaagde gedurende bijna de hele maand augustus de Amerikaanse presidentscampagne te kapen. Dit was bijna een derde van de totale tijd die Kerry resteerde na zijn duidelijke triomf op het partijcongres van de Democraten.

Eén spotje was voldoende om de campagne van Kerry te ondermijnen. Daarin werd hij ervan beschuldigd dat hij het voorval waardoor hij als commandant van een swiftboot tijdens de Vietnamoorlog drie medailles had gekregen, verzonnen had. Journalisten zorgden ervoor dat deze canard in de spotlights kwam te staan en versterkten zo op grote schaal en kosteloos de kracht van het spotje. Kerry schatte de kracht van de beschuldigingen verkeerd in en verloor zodoende de controle over zijn campagne. Journalisten werden

medeplichtigen van leugenaars en vertellers van halve waarheden en verschaften hun een hoop publiciteit die voor geen geld te koop was. Twee hele weken waren de betrekkelijk goedkope verkiezingsspotjes van deze groep de vaste achtergrond van het nieuws op de kabel en in praatprogramma's op de radio. Daarna druppelden hun beweringen door tot de rest van de media. Wat Kerry ook zei over de gezondheidszorg, de oorlog in Irak en banen, werd onmiddellijk gebombardeerd tot de onderwerpen B, C en D; de aantijgingen van de Swift Boat waren onderwerp A.

Wayne Slater, politiek journalist van *The Dallas Morning News* en mede-auteur van een belangrijk boek over Karl Rove, getiteld *Bush's Brain*, vertelde mij destijds: 'Dit is [Roves] aanpak. Achtervolg iemand op zijn sterke punten en laat geen vingerafdrukken na. Zelfs als de mainstream media hier niet op grote schaal over hadden bericht toen het nog grotendeels een fenomeen van de wereld van blogs, het internet en Limbaugh was, dan was er nog steeds een rechtse roep geweest: "Waarom gaan jullie hier niet op af?" Nu we zo luid werden toegeschreeuwd door Fox News en Limbaugh, begingen we de vergissing om ons te richten op de beschuldigingen. Het kamp van Bush wint puur op grond van publiciteit.'

Maar zelfs een zo goed geïnformeerde en erudiete verslaggever als Wayne Slater wist niet wat verslaggevers anders hadden kunnen doen: 'Het is onze plicht om verslag te doen. Je kunt er twee dingen van zeggen:

een organisatie zegt iets; evalueer of deze beschuldigingen gegrond zijn. Ik heb er moeite mee als stroman te worden gebruikt om informatie door te geven die misschien wel onverantwoord is. Maar als de deur al te zeer dicht wordt gegooid, houd ik daar ook niet van. Ik ben er niet van overtuigd dat men iets had kunnen doen wat dit wezenlijk anders had gemaakt.’

Ik herinnerde Slater eraan dat een eerder gerucht dat Kerry beschuldigde van een buitenechtelijke verhouding met een jonge vriendin, met succes beperkt was gebleven tot de rechtse internetwereld. De belangrijkste zenders en kranten weigerden lang genoeg deze verdachtmaking op te pakken, zodat de vrouw in kwestie naar buiten kon komen met een duidelijke ontkenning. Daarmee was die zaak uit de wereld. Deze keer hadden de mainstream media publicatie van hun verhalen over de spotjes tegen Kerry kunnen uitstellen totdat verslaggevers de gelegenheid hadden gehad *Unfit for Command* te lezen. Dit is het boek van John O’Neill, die sinds 1971 ongegronde beschuldigingen tegen Kerry uitbrengt – alleen maar gemotiveerd door Kerry’s protest tegen de oorlog in Vietnam. ‘Een goed idee,’ aldus Slater. ‘Maar het ontkent het idee dat je over conflicten moet kunnen schrijven.’ O’Neill werd overal geïnterviewd en slechts zelden tegengesproken.

De Republikeinen die het spotje tegen Kerry kochten, begrepen heel goed dat journalisten hier ‘een verhaal’ in zouden zien en gefascineerd zouden zijn door de beschuldigingen en de ophef die daarover zou ont-

staan. Ze begrepen heel goed dat journalisten niet bereid of niet in staat zouden zijn ze te negeren of te weerleggen. Ze buitten op agressieve wijze het belang van de media bij evenwichtigheid uit – sommigen denken dat de aarde plat is, anderen zijn het ermee oneens. Het ene na het andere verhaal verwees lukraak naar veteranen die elkaar tegenspraken, zonder duidelijk te maken dat er noch documenten noch getuigenissen door de bemanningsleden van Kerry waren die O’Neills verdachtmakingen inzake de medailles van Kerry ondersteunden.

Dit alles resulteerde in een onsmakelijke en willekeurige opeenstapeling van beschuldigingen en tegenschuldigingen in wat werd aangeduid als een ‘giftige’, ‘hypersmerige’, ‘gemene’ en ‘boosaardige’ campagne. In het algemeen schreven verslaggevers niet dat wat O’Neill en zijn medestanders leek te bewegen, niet belangstelling voor de medailles van Kerry was, maar boosheid over de aanvallen van Kerry tegen de oorlog in Vietnam. Zeldzaam waren correspondenten zoals Jake Tapper van ABC, die beelden vertoonde van leden van de anti-Kerrygroep die elkaar tegenspraken. Tapper zei over hen: ‘Geen van hen diende met Kerry op zijn boot. Zijn eigen bemanningsleden wijzen de beschuldigingen van de hand [en] geen van de beschuldigingen wordt gestaafd door marinedocumenten.’

De campagnestaf van Kerry reageerde laat, Kerry wachtte meer dan twee weken voordat hij met een reactie kwam. Hoewel de beschuldigingen hem decen-

nia hadden achtervolgd, leek hij te denken dat het beneden zijn waardigheid was om te reageren. Een omroepverslaggever vertelde me dat de hele zaak ‘voor de helft Kerry’s schuld was, en voor de helft die van de pers’. Een andere verslaggever zei: ‘We hebben geprobeerd informatie uit het kamp van Kerry te krijgen, maar ze wilden die niet vrijgeven. Er bestaat een sterk vermoeden dat deze campagnestaf van Kerry zijn eigen kandidaat niet grondig heeft nagetrokken.’

Newsweek schreef hierover: ‘Het was belachelijk om dit te laten gebeuren terwijl de spotjes gebaseerd waren op beweringen die door geen enkele documentatie werden gestaafd. Het waren onjuistheden en regelrechte leugens die dit lieten voortduren.’ En: ‘Kerry zelf was bang dat [als hij het eerste spotje meteen als onwaar zou bestempelen] het die avond nog het nationale nieuws zou halen. Het Kerry-kamp groef zich in, erop vertrouwend dat de media hun werk zouden doen. Ze bleven maar iets verdedigen wat ze niet zouden hoeven verdedigen. Waarom zeiden ze niet: “Laten we het erover hebben waar Kerry was en dat vergelijken met waar George Bush was”? Ze vochten niet hard terug. Uiteindelijk is het niet de verantwoordelijkheid van de media dat werk voor hen op te knappen.’

Capitulatie voor de macht

Deze recente geschiedenis strookt natuurlijk niet met het gebruikelijke verhaal van onthullingsjournalistiek in onze tijd. Is het niet zo dat van ongeveer 1955 tot 1965

de journalistiek een heldenrol speelde in het verspreiden van nieuws over de burgerrechtenbeweging en daarmee het racistische geweld blootlegde dat in de grote kranten grotendeels verzwegen bleef?¹³ En werden in het volgende decennium niet twee leugenachtige regeringen – van Lyndon Johnson en Richard Nixon – door de pers ten val gebracht? Waren het niet David Halberstam, Seymour Hersh en anderen die de leugens van de Amerikaanse regering over Vietnam onthulden? En wat te denken van het hoogtepunt in de journalistiek, toen Bob Woodward en Carl Bernstein de misdrijven van het Watergateschandaal ontrafelden?

Dit alles vond plaats in de periode tussen 1955 en 1975. Het journalistieke verzet in die jaren was echter niet zo vanzelfsprekend als het verhaal doet vermoeden. In gewone tijden voelen de grote media zich niet erg op hun gemak met hun oppositierol tegen de heersende macht. De glorieuze jaren van Vietnam en Watergate, hoe prachtig ook voor Hollywood en als leerstof voor journalistenopleidingen, hebben de journalistieke hoofdstroom kopschuw gemaakt. Vooral wanneer mediaconglomeraten afhankelijk zijn van de ruimhartigheid van de nationale regering, zijn journalistieke instellingen kwetsbaar voor de aanvallen van Fox, Rush Limbaugh en de ja-knikkers die over hun rechterschouder meeblaffen. De media wringen zich in allerlei bochten om ook zichzelf te bewijzen dat ze niet links zijn. Als journalisten regelmatig onwaarheden als onwaarheden bestempelen, zijn ze bang dat ze

de norm van onpartijdigheid die hun professionele status garandeert ondermijnen. Dus lopen ze in de val van het zichzelf parodiërende beeld van objectiviteit zoals dat onsterfelijk is gemaakt in *The Daily Show* door Rob Corddry: ‘Het is mijn taak om de helft van de tijd te herhalen wat de ene kant zegt en de helft van de tijd te herhalen wat de andere kant zegt.’

De capitulatie van de journalistiek voor de macht, duidelijk zichtbaar bij de Bob Woodward van 2002 – 2005 die bij de president in de gunst trachtte te komen, en de goedgelovige neoconservatieve Judith Miller van *The New York Times*, geeft de werkelijkheid beter weer.¹⁴ Maar zelfs een mildere versie van de linkse mythe zit de media-eigenaren niet echt lekker, vooral vanwege twee bijkomstige factoren: de omroepen vertrouwen op gunsten van de regering en openbare aanklagers onderzoeken het werk van journalisten met wantrouwen. De reële, vermeende of verwachte dreiging om hun de toegang tot het nieuws te ontnemen intimideert journalisten, alhoewel de toegang tot nieuws in feite meer belemmeringen oplevert dan ont-hullingen.¹⁵

De mainstream media sidderen bij de beschuldiging ‘links’ te zijn. Om aan hun opgeblazen reputatie te voldoen dat ze de waarheid spreken over het gezag, zijn ze meer gaan afstemmen op geluiden van rechts dan van links. Vandaar de overgevoeligheid bij veel media met betrekking tot de vraag of men de conservatieven wel eerlijk behandelt.

Ik was eens bij een vergadering van redacteuren, verslaggevers en directeurs van *The New York Times*, waar een verslaggever vroeg: ‘Moeten wij de conservatieven soms een voorkeursbehandeling geven?’ Politieke redacteuren reageerden opgelucht toen er bij het Democratische Congreslid William Jefferson 90 000 dollaraan contanten in het vriesvak werd aangetroffen en hij in staat van beschuldiging werd gesteld wegens strafbare handelingen. Nu konden ze de geïnstitutionaliseerde corruptie van Republikeinse Congresleden die in verband werden gebracht met de zwendelende lobbyist Jack Abramoff, compenseren met één geïsoleerd geval van een ambtsmisdrijf.¹⁶

Geen openheid van zaken

In mei 2001 schreef de politiek verslaggever (en latere chef) van *The Washington Post* John F. Harris in een ongebruikelijk bedachtzaam en verhelderend stuk: ‘De waarheid is dat deze president betrekkelijk straffeloos dingen heeft gedaan die een geweldig tumult zouden hebben veroorzaakt als ze onder Clinton waren gebeurd [...]. Er is [...] bovenal [...] één grote reden waarom Bush overal zo gemakkelijk mee weggomt: er is geen goed gecoördineerde groep van verongelijkte en systematisch werkende mensen die elke dag op zoek gaan naar manieren om een nieuwe president te ontmaskeren en te ondermijnen.

Er stond wel zo’n klik klaar voor Clinton in 1993. Conservatieve belangengroepen, commentatoren en

onderzoekers uit het Congres voerden een meedogenloze campagne waarvan ze hoopten dat die Clinton het leven zuur zou maken en henzelf aan de macht zou brengen. Zij slaagden daarin op vele manieren.¹⁷

De mildheid van de mainstream media ten aanzien van beweringen over banden tussen al-Qaida en Saddam Hussein en Iraakse massavernietigingswapens is ruimschoots gedocumenteerd, zelfs in *The New York Times* én *The Washington Post*, zij het wat aan de late kant. Maar ook op andere fronten lieten deze en andere kranten Bush met veel dingen weggkomen. Vaak werd maar weinig aandacht geschonken aan de inhoud. In plaats daarvan ging alle aandacht naar de tactieken en strategieën van de kandidaten en de president. Maar wanneer de president iemand is die bij herhaling verwarring zaait en leugens verzint – om niet te zeggen een draaikont is – werkt deze berichtgeving in zijn voordeel.

Er worden veel onthullingen gedaan, maar wanneer de feiten eenmaal aan het licht zijn gebracht, worden ze zonder dat de verbanden daartussen zijn aange-toond weer begraven. Patronen worden niet herkend. ‘Als er iets ontbreekt,’ zo vertelde de vroegere chef redactie en hoofdredacteur van *The New York Times* Max Frenkel, ‘is het wel die ene stem die samenhang in alles aanbrengt.’¹⁸ Vooral in de luchtige collages op de televisie worden de dieperliggende patronen die begrip mogelijk maken, niet aan het licht gebracht. We horen maar weinig aanwijzingen dat Bush voortdurend op

een slecht ingelichte, irrationele wijze tot zijn besluiten komt.

Geharnaste Democraten weten waarschijnlijk al wel dat de Republikeinse Partij zich niet slechts incidenteel of zo nu en dan verlaagt om grote ondernemingen te behagen. De partij doet dat systematisch. De weinige artikelen over politieke benoemingen van niet-onafhankelijke toezichthouders of bestuurders beperken zich echter bijvoorbeeld tot de kolenindustrie en verwijzen niet naar voorbeelden in sectoren als drugsbestrijding, ziekenhuizen en nuts- en gasbedrijven.¹⁹

Alle journalisten in Washington met wie ik vanaf 2001 heb gesproken, zijn het erover eens dat de regering-Bush meer dan enige andere regering in de geschiedenis weigert openheid van zaken te geven. Hoe je anders dan in een waas van mist over het Witte Huis moet schrijven, vormt daarom een professioneel probleem dat de redacties in Washington verontrust. Verschillende serieuze verslaggevers vertelden me dat ze hun vaste stek in Washington waren ontvlucht omdat ze moe werden van de gesloten deuren en halve verhalen, die het equivalent zijn van de reisverhalen uit de woestijn waarmee de door het leger gecontroleerde verslaggevers in Irak thuishoeren. Een voormalig verslaggever voor een grote krant vertelde: ‘Het is uiterst moeilijk, zo niet onmogelijk om over dit Witte Huis te schrijven. Redacteuren moeten zich realiseren dat hun journalisten min of meer in een dwangbuis zitten. Toen het ging over Monica Lewinsky en over de financiën

van de campagne van Clinton, kregen de Witte Huis-verslaggevers hulp van onderzoeksjournalisten. Waar zijn die nu?’

De onderzoeken die de aanhoudende corruptie, ambtsmisdrijven, onwetendheid en partijdigheid tijdens de jaren onder Bush zouden moeten aantonen, zijn kostbaar. Verslaggevers zijn schaarser dan vroeger en uitgebreide onderzoeken vereisen dat verslaggevers zich vrijmaken van hun dagelijkse werkzaamheden voor een bezigheid die maanden kan duren en die zinloos zou kunnen blijken te zijn. Nu de oplagen van de gedrukte media (kennelijk onomkeerbaar) dalen, raken kranten in paniek over de kosten. De winsten van ongeveer 15 procent die Wall Street in de jaren negentig wenselijk, zo niet noodzakelijk vond, worden nu onvoldoende gevonden. De reden hiervoor is waarschijnlijk dat investeerders een strategie volgen die consultants een ‘oogststrategie’ noemen. Deze strategie vloeit voort uit de veronderstelling dat hoofdstedelijke kranten ‘rijpe’ bedrijven zijn die geconfronteerd worden met afnemende groei, waardoor de beste manier om hun waarde te verzilveren is hun winsten te maximaliseren en weg te wezen. Slechts de families die een exclusief aandelenpakket van *The New York Times* en *The Washington Post* bezitten, kunnen hun bedrijven soms afschermen van zulke hevige druk vanuit de markt. Recent bezweek ook al *The Wall Street Journal* voor Murdoch, omdat de familie die het leeuwendeel van de aandelen bezat, het niet eens kon worden over

een maatschappelijk doel dat belangrijker was dan het verlangen naar zo groot mogelijke winst.

Ook deze media-elite heeft andere redenen om haar kritiek te dempen of te beperken. In sociale kwesties neigen ze meer naar links, maar op andere gebieden leidt hun voorkeur voor instituties ertoe dat ze vinden dat men om het land te respecteren, de regering moet respecteren. Dat geldt ten minste totdat bewijzen van overheidsfalen en ambtsmisdrijven sterker zijn dan hun neiging om eerbiedig te zijn jegens het Witte Huis. Dit gebeurde tijdens de stormvloed in New Orleans in 2005 en uiteindelijk ook in Irak. De journalisten in Washington zijn gewoonlijk even gecharmeerd van traditionele wijsheid als dat ze wanhopig zoeken naar toegang tot de politiek. Professionalisme vereist het wekken van de indruk van evenwichtigheid. Verslaggevers hebben sinds mensenheugenis een symbiotische verhouding gehad met overheidsfunctionarissen.²⁰ Bij de catwalk in Washington staat altijd wel een autoriteit klaar om commentaar te leveren op de nieuwe kleren van de keizer. Als instituties van de gevestigde orde eenmaal op zoek gaan naar redenen om instituties van de gevestigde orde te zijn, kunnen ze die altijd wel vinden. Dit gold vóór George W. Bush aantrad en het zal ook zo zijn na zijn vertrek.

Het belang van het internet

Dit wil niet zeggen dat de afwisselend middelmatige, eufemistische, luie, zelfgenoegzame, oppervlakkige,

achteroverleunende conservatieve nieuwsmedia zelf verantwoordelijk zijn voor de lange dominantie van conservatief Amerika. Door daarvan uit te gaan, dicht je hun te veel macht toe. Bovendien ontken je dan de organisatorische successen van rechts. De media fungeren als slechts één verzameling krachten in een groter krachtenveld. De algehele onevenwichtigheid in de media is een obstakel voor progressieven. De mainstream media steunen bepaalde agenda's en beelden meer dan andere, om duidelijk te maken dat sommige omstreden kwesties legitiem zijn en andere niet.

Maar zij zijn slechts de media, die als communicatieorgaan elke consensus doorgeven die de elites hebben bereikt buiten de redactielokalen. Hun legitimiteit is tanende, net als hun oplagen. De ondermijning van hun gezag doet zich niet alleen voor op rechtse radiozenders en op de kabeltelevisie maar ook op verspreidingsites op het internet als YouTube en in de linkse blogosfeer, op sites als dailykos.com, atrios.blogspot.com, huffingtonpost.com, talkingpointsmemo.com en het daaraan gelieerde weblog (waar ik blog), TPMcafe.com. In het artikel uit 2001 dat ik eerder citeerde, schreef John F. Harris van *The Washington Post* verder: 'Het is Bush' geluk dat de linkse tegenhanger van deze conservatieve klik niet bestaat.'²¹ Toen niet.

Het internet is nu een plaats van cruciaal belang voor een geheel eigen, in het algemeen energieke, soms ongestuurde, soms verhelderende vorm van nieuws,

interpretatie en debat. Het trekt een publiek van miljoenen lezers per maand. De stukken zijn gebaseerd op sites waar fragmenten afkomstig van zeer diverse nieuwsbronnen worden verzameld en bewerkt om patronen bloot te leggen. Veel lezers zijn enthousiast en sturen stukken via e-mail door naar hun vrienden.

Talkingpointsmemo.com verdient lof voor originele onderzoeksreportages en het actief ondersteunen van de progressieve agenda in Washington bij verschillende gelegenheden. Zo ontmaskerde de site in 2005 bijvoorbeeld Republikeinse Congresleden die overwogen hun kiezers te beledigen door (tevergeefs) Bush te steunen om de sociale zekerheid te privatiseren. Ook maakte in 2007 een analyse duidelijk dat het ministerie van Justitie systematisch bezig was plaatselijke openbare aanklagers te vervangen die weigerden Democraten aan te vallen. Dan is er ook nog de invloedrijke linkse organisatie MoveOn.org, met zo'n 3,3 miljoen leden en een bewezen vermogen om geld te verzamelen voor kandidaten en advertenties. Zij probeert kiezers te mobiliseren om vooral te gaan stemmen en fungeert over het algemeen als een zeer uiteenlopend samengestelde lobby- en belangengroep.

Het vermogen van YouTube om (rechtse) politici aan de schandpaal te nagelen door hen in hun slechtste momenten te laten zien, bleek tijdens de verkiezingscampagne van 2006 voor een Senaatszetel in Virginia. De Republikeinse senator George Allen, van wie men verwachtte dat hij een serieuze kandidaat voor het pre-

sidentschap zou worden, werd op video gefilmd tijdens het uiten van een racistische verdachtmaking. YouTube slingerde het verhaal het nationale nieuws in. Deze slechte publiciteit gaf de doorslag bij de nederlaag van Allen en was het einde van zijn politieke carrière.

Het complete gamma van linkse blogs en online netwerken – ook wel bekend als de ‘netroots’ – toonde tijdens de verkiezingen van 2004 en 2005 aan in staat te zijn debatten over beleid, strategie en tactieken te voeren, fondsen te verwerven, campagnevoerders te inspireren en aan eigen onderzoeksjournalistiek te doen. Hoewel ze heel vaak fel en niet altijd betrouwbaar zijn, kunnen ze het moreel van links opvijzelen en intellectuele richting en munitie bieden. Het zijn de onstuimige amateurs die de beroepsjournalisten prikkelen en soms de agenda van de mainstream media veranderen. Als ze de basis van links al niet verbreed hebben, dan hebben ze die toch zeker verdiept. Ook al worden de kandidaten van hun voorkeur niet altijd gekozen en initiatieven van Republikeinen gestopt – ze zijn er tot op heden niet in geslaagd om de oorlogsstrategie van Bush in Irak te veranderen – waarschijnlijk zullen ze groeien en zal hun invloed toenemen. Hun jaarlijkse zomercongres is inmiddels een verplichte halteplaats voor serieuze Democratische kandidaten op campagne.

Als de media een verwoede gezamenlijke poging zouden doen, kunnen ze een doorslaggevende kracht zijn, maar zulke momenten zijn zeldzaam. Veel vaker ligt de kracht van de media in hun vermogen om het

kader van het debat te beperken. Uiteindelijk is er natuurlijk niet alleen sprake van een journalistieke maar van een politieke consensus dat journalisten niet gehouden zijn zelf een politieke oppositierol te vervullen. Zij kunnen oppositie stimuleren of juist temperen, en bijvoorbeeld in de aanloop naar een oorlog kunnen zij een machtige spreekbuis zijn voor het Witte Huis. Maar wanneer het politieke leven als geheel botst met de verwaarlozing van het publieke domein door de overheid en met onwetendheid, één enkele partij het bestuur domineert en de president van de Verenigde Staten geen oppositie duldt, zou het verbaazingwekkend zijn als grote commerciële organisaties bereid zouden zijn om bataljons van verzet te worden. Daar is de politiek voor en alleen de politiek.

Het internet, niet de mainstream media, is de plaats om te zoeken naar het publieke debat op links. De hoofdstroom van de Amerikaanse cultuur stelt het sensationele boven het bedachtzame, het appelleren aan het gevoel boven het rationele, het eenvoudige boven het complexe. Maar wat we misschien zien ontstaan in de linkse blogosfeer, is de vorm van een links verhaal dat zich afzet tegen het rechtse verhaal. Binnen de grenzen van een cultuur die gericht is op sensatie, is het mogelijk voor een praktisch links Amerika een benadering te ontwikkelen die afwijkt van de conservatieve lofzang op de economie van de grote ondernemingen en de bulldozerstaat. Hier tekent zich een confrontatie tussen de twee versies van de Amerikaanse geschiedenis af.

Onvervreembare rechten

In het grote verhaal van rechts is de Amerikaanse geschiedenis een epos van godvruchtige deugd en ondernemingsijver die het opnemen tegen een uitgebluste bureaucratische elite die stevig verankerd is in een veel te groot geworden en inefficiënt overheidsapparaat. In het grote verhaal van links is de hoofdlijn van de Amerikaanse geschiedenis het verhaal van uitdijende kringen van mensen op zoek naar vrijheid, mensen die het geluk nastreven door die autoriteiten uit te dagen die hen onderdrukken. De Amerikaanse Revolutie bracht het Britse gezag ten val. De Onafhankelijkheidsverklaring stelde daarop dat het rechtmatig was de koning af te zetten, omdat Amerikanen een volk zijn met onvervreembare rechten, waaronder 'vrijheid en het nastreven van geluk'. In de grondwet werd een systeem van evenwichtig bestuur vastgelegd dat als doel had die rechten te garanderen door de dominantie van welke elite dan ook te beperken.

Op elk punt in de Amerikaanse geschiedenis zijn rechten in botsing gekomen met bevoorrechte belangen, of die nu religieus, bestuurlijk of economisch waren. Toen het land geteisterd werd door slavernij, door monopolies en oligopolies, en telkens wanneer de vrijheden van de gewone mensen werden begrensd, vocht de ene na de andere buitengesloten groep om zich van haar rechten te verzekeren door de on vervulde beloften van de vs in haar voordeel om te zetten. De bezitlozen, de landlozen, de onderworpenen, vrouwen,

Afro-Amerikanen, Indiaans-Amerikanen, Hispanics, homoseksuelen, allen hebben gevochten voor een volwaardig staatsburgerschap en voor waardigheid. Uiteindelijk lukte het hun, soms na een lange weg, met horten en stoten en altijd tegen felle tegenstand in om meerderheden te verwerven en democratische hervormingen door te voeren.

Dit is niet tot stand gekomen zonder littekens, hordes, omwegen, blinde vlekken en de sociale druk op mensen om tegen hun eigen voorkeur te gaan stemmen. Vrijheden voor sommige mensen botsen met vrijheden voor andere mensen. Het geluk van sommigen wordt gekocht met het ongeluk van anderen. Om de vrijheden voor velen te vergroten, kan het heel goed nodig zijn om één sterke macht te mobiliseren – in dit geval de federale overheid – tegen anderen, bijvoorbeeld grote ondernemingen die hun vrijheid moet worden ontnomen om mensen die voor hen werken uit te kunnen buiten en de mensen die bij hen kopen op te kunnen lichten. Bovendien interpreteren heel veel Amerikanen 'het nastreven van geluk' als een strikt persoonlijke zaak. Zij nemen aan dat Amerika op de juiste manier kan worden bestuurd door een sociale versie van de onzichtbare hand van Adam Smith, waarin de som van het persoonlijk streven van allen voldoende is om een gemeenschappelijk goed voort te brengen.

Er is evenwel geen politiek verhaal zonder interne tegenstrijdigheden en dwalingen. Hoe meer macht de

Democraten krijgen, hoe meer de kans bestaat dat ruzies vanuit de verzameling van zeer uiteenlopende visies die de partij nu eenmaal is, naar buiten zullen komen. Alle facties zullen stampvoeten en eisen dat hun verlangens prioriteit krijgen, en allemaal zullen zij hun redenen hebben dat te doen en van hun standpunten ononderhandelbare principiële punten te maken. Ondanks het rumoer van de interne strijd bij de Democraten kan er een consensus ontstaan, namelijk dat de vooruitzichten van de partij zwaar leunen op haar vermogen om voor een ideaal van het algemeen belang te staan, een ideaal dat breekt met de meedogenloze politiek van de Republikeinen van de-een-zijn-dood-is-de-ander-zijn-brood, de ongelijkheid die overal in de maatschappij doordringt, het sektarisme van christelijk rechts en de roekeloosheid van neoconservatief buitenlands beleid. Na jaren van ongeremd streven naar eigen gewin onder Bush staat of valt het succes van de Democraten nu met hun vermogen het algemeen belang te plaatsen tegenover de partij die staat voor onderdanigheid aan het grote bedrijfsleven, voor de bezetting van Irak, voor de winst van bedrijven als Haliburton en voor de nasleep van de orkaan Katrina.

Een linkse politiek van het algemeen belang heeft er van nature geen moeite mee zich uit te spreken over moraliteit en zou gemakkelijk de scheidslijn kunnen overbruggen die religieuze kiezers onderscheidt van seculiere. Er zijn al geluiden te horen van prominente evangelische christenen die niet geloven dat christelij-

ke vroomheid vereist dat men eindeloos broeikasgasen afkomstig van fossiele brandstoffen in de atmosfeer uitstoot. Zo'n politiek zou ook bereid moeten zijn om de wettelijke regels ten aanzien van handwapens op te geven, en daarmee tegemoet komen aan minderheden op dit gebied in staten met een heel krappe Republikeinse of Democratische meerderheid zoals Pennsylvania, Ohio, Colorado en zelfs Montana, waar de populistische Democratische gouverneur Brian Schweitzer een trotse jager is. Zo'n links zou níét het recht van de vrouw opgeven voor een abortus te kiezen – de mening van de meerderheid – maar het zou ook niet de 'pro-life' vaandeldragers in de partij demoniseren en evenmin degenen die, hoewel zij het recht op abortus in het algemeen onderschrijven, het er op onderdelen niet mee eens zijn. Een dergelijke politiek van het algemeen belang zou ook de verdienste hebben dat zij zich richt op alle achterbannen die de Democraten tot een geheel zullen moeten vormen als zij een werkende meerderheid bij elkaar willen krijgen.

Als de Democraten meer willen dan alleen in geval van nood regeringsverantwoordelijkheid bemachtigen, dan moeten zij weten hoe ze zich moeten verenigen rondom centrale thema's: het milieu, de versterking van het publieke domein, een voor iedereen toegankelijke gezondheidszorg, meer inkomensgelijkheid en een intelligent buitenlands en veiligheidsbeleid. Aangespoord door links kan de partij zich ontwikkelen naar een identiteit die wordt herkend als meer dan al-

leen maar een bron van afkeer, omdat zij dan een terecht en verantwoord alternatief is voor het rampzalige bewind van George W. Bush.

Hoogstwaarschijnlijk zullen de mainstream media zich tot het uiterste blijven inspannen om te bewijzen dat de Democraten hen niet in de zak hebben; zelfs wanneer de publieke opinie positief staat tegenover Democratische hervormingen, zullen de media de Re-

publikeinen het voordeel van de twijfel geven. Het gebrek aan respect van de media voorspelt echter nog geen onheil. De uitdaging voor links in de komende jaren is de gebruikelijke opvattingen over 'evenwicht' ter zijde te schuiven. Het gaat erom overwinningen te consolideren tot een duurzame meerderheid en het zwaartepunt van de Amerikaanse politiek naar links te blijven trekken.

NOTEN

- 1 Zie mijn laatste boek *The Bulldozer and the Big Tent: Blind Republicans, Lame Democrats, and the Recovery of American Ideals*, John Wiley, Hoboken NJ 2007.
- 2 James Moore en Wayne Slater, *Bush's Brain: How Karl Rove Made George W. Bush Presidential*, John Wiley, Hoboken NJ 2003, p. 205.
- 3 De onderstaande uiteenzetting is gebaseerd op mijn 'We Disport. We Deride', in: *The American Prospect*, februari 2003, gelezen op 19 augustus 2003 op <http://www.prospect.org/web/printfriendly-view.ww?id=6696>. Zie ook Eric Boehlert, *Lapdogs: How the Press Rolled Over for Bush*, Free Press, New York 2006, Michael Massing, *Now They Tell Us: The American Press and Iraq*, New York Review Books, New York 2004, en Eric Alterman, *What Liberal Media?*, Basic, New York 2003.
- 4 Blake, 'Stations of the Cross', in: *Columbia Journalism Review*, mei/juni 2005, gelezen op 23 augustus 2007 op <http://cjrarchives.org/issues/2005/3/blake-evangelist.asp/>.
- 5 Volgens de voormalige voorzitter van de Federal Communications Commission (FCC), Reed Hundt (persoonlijke mededeling, november 2002), had het Australische News Corporation van Murdoch sowieso geen toestemming mogen krijgen om een Amerikaanse televisiezender te kopen, ook al was Murdoch zelf Amerikaans staatsburger geworden teneinde een andere wettelijke beperking te kunnen omzeilen. Een onderzoek door de FCC, gedaan in opdracht van NBC, bevestigde dit. Maar toen Hundt tot deze conclusie kwam, besloot hij dat het te laat was om Murdochs privileges in te trekken.
- 6 Air America, een zwakke afspiegeling van Fox News, werd pas in 2004 gelanceerd en behaalde vanaf mei 2006 samen met de aan haar gelieerde zenders een marktaandeel van ongeveer 1,2 procent. http://en.wikipedia.org/wiki/Air_America_Radio, gelezen op 23 augustus 2007.
- 7 www.sbg.net, en http://www.dkosopedia.com/wiki/Sinclair_Broadcast_Group, gelezen op 23 augustus 2007.
- 8 Todd Gitlin, 'The Pro-War Post', in: *The American Prospect*, 1 april 2003, gelezen op 19 april 2006 op <http://www.prospect.org/web/printfriendly-view.ww?id=6751>. Vervolgens nam de krant een wekelijkse linkse column van Harold Meyerson op.
- 9 Michael Tomasky, *Whispers and Screams: The Partisan Nature of Editorial Pages*, Research Paper R-25, Shorenstein Center, Kennedy School of Government, Harvard University, juli 2003, gelezen op 20 augustus 2006 op www.ksg.harvard.edu/presspol/Research_Publications/Papers/Research_Papers/R25.pdf.
- 10 <http://mediamatters.org/reports/oped/>.
- 11 Paul Waldman, 'John Fund Again?', in: *Washington Monthly*, maart 2006, <http://www.washingtonmonthly.com/features/2006/0603.waldman.html/>.

- 12 Voor een overvloed aan voorbeelden, zie Boehlert, *Lapdogs*, en Alterman, *What Liberal Media?*, mijn bespreking van *Lapdogs*, 'All the President's Pets', in: *The American Prospect*, juli 2006, gelezen op 19 augustus 2006 op <http://www.prospect.org/web/printfriendly-view.ww?id=11658>.
- 13 Zie Gene Roberts en Hank Klibanoff, *The Race Beat: The Press, the Civil Rights Struggle, and the Awakening of a Nation*, Knopf, New York 2006.
- 14 Zie Massing, *Now They Tell Us*, Boehlert, *Lapdogs*, en mijn 'All the President's Friends', in: *The American Prospect*, mei 2006, gelezen op 19 augustus 2006, op <http://www.prospect.org/web/printfriendly-view.ww?id=10745>.
- 15 De opmerking over toegankelijkheid werd gemaakt door voormalig politiek hoofdredacteur van CBS, Dotty Lynch, tijdens een gesprek met haar, maart-april 2006.
- 16 Thomas B. Edsall, lezing, Graduate School of Journalism, Columbia University, 26 oktober 2006.
- 17 John F. Harris, 'Mr. Bush Catches a Washington Break', in: *The Washington Post*, Outlook Section, 6 mei 2001, p. B1.
- 18 Telefonisch interview, Max Frankel, mei 2004, geciteerd in mijn 'Media: It Was a Very Bad Year', in: *The American Prospect*, juli 2004, gelezen op 19 augustus 2006 op <http://www.prospect.org/web/printfriendly-view.ww?id=7873>.
- 19 Een deel van deze alinea is gebaseerd op mijn 'From the Left', geschreven in opdracht van de ombudsman van *The New York Times* Daniel Okrent voor 'Political Bias at The Times? Two Counterarguments', in: *The New York Times*, Week in Review, 17 oktober 2004, p. 2.
- 20 Leon V. Sigal, *Reporters and Officials: The Organization and Politics of Newsmaking*, D.C. Heath, Lexington MA 1973. Over het specifieke voorbeeld van slaafsheid van de pers tegenover Ronald Reagan, zie Todd Gitlin, 'Media as Message: Campaign '80', in: *Socialist Review*, maart/april 1981, en Mark Hertsgaard, *On Bended Knee: The Press and the Reagan Presidency*, Farrar Straus Giroux, New York 1988.
- 21 Zie noot 17.

Een succesvolle strategie voor de vakbeweging

Nelson Lichtenstein

Om van een overwinning van de vakbeweging te spreken moeten we eerst weten wat winnen is. Zelfs als we een periode tegemoet gaan waarin de Democraten de controle hebben over zowel de wetgevende als de uitvoerende macht, het Congres en het presidentschap, zal het voeren van een beleid dat in lijn is met de wensen van de vakbeweging buitengewoon moeilijk samengaan met het tegelijkertijd versterken van de institutionele en politieke macht van de vakbonden zelf. Al sinds halverwege de jaren zestig blijkt dit het geval te zijn. Toen, ten tijde van de tweede grote golf van progressieve wetgeving – de eerste was in de jaren dertig – kon een programma op het gebied van burgerrechten, Medicare (het overheidsprogramma dat ziektekostenverzekering verstrekt aan gepensioneerden en

minder validen), immigratiehervormingen en verbetering van het onderwijs relatief gemakkelijk worden gerealiseerd. Maar het lukte de ogenschijnlijk progressieve politici in het Congres niet om Sectie 14-1b van de Taft-Hartley Act*, die de zuidelijke en westelijke staten in staat stelde anti-vakbondswetgeving aan te nemen en te handhaven, af te schaffen.

Tegenwoordig is het Congres aanzienlijk minder progressief dan pakweg veertig jaar geleden, maar de politieke dynamiek blijft grotendeels onveranderd. De onderdelen van de vakbewegingsagenda die het minst verbonden zijn met de institutionele belangen en macht van de vakbonden hebben de meeste kans gerealiseerd te worden. Dit is niet noodzakelijkerwijs slecht nieuws, en het biedt enig houvast voor een vakbondsstrategie. Een verhoging van het minimumloon is al doorgevoerd, en er zal geen verdere belastingverlaging voor de rijken komen. Ook gaat de privatisering van de sociale zekerheid niet door.

De problemen waarmee de vakbeweging wordt geconfronteerd, zijn echter enorm. Er is veel gezegd en geschreven over de moeilijkheden die zij in Amerika en West-Europa ondervindt nu de industrie er onder druk

* Sectie 141b van deze wet uit 1947 die beoogt de positie van de vakbonden terug te dringen, stelt dat 'noch werkgevers, noch werknemers, noch de vakbonden [...] het recht hebben in hun verhoudingen met een andere partij acties te ondernemen die het normale

zakelijke verkeer verhinderen'. Onder deze bepalingen was het mogelijk dat diverse staten in het zuiden en westen wetten aannamen die het 'recht op werk' veilig stelden, maar in werkelijkheid zeer anti-vakbond waren.

is komen te staan door de steeds sterker en efficiënter wordende concurrentie uit Zuid- en Oost-Azië, waar de salarissen veel lager liggen. Voor de meeste managers, veel commentatoren en zelfs enkele progressieve politici is 'globalisering' dé verklaring waarom de macht en invloed van de traditionele vakorganisaties afneemt, zowel in Europa als in de vs. Het klopt inderdaad dat vakbonden in industrieën die vroeger hun producten maakten en verkochten in Noord-Amerika, zoals kleding, elektronica, speelgoed, huishoudelijke apparaten en auto's, nu door wereldwijde concurrentie de werkgelegenheid en hun eigen macht hebben zien afnemen. In de vs is nog geen 8 procent van de beroepsbevolking in de private sector lid van een vakbond, terwijl dat eind jaren zeventig nog 21 procent was.

Het grootste gevaar dat de moderne vakbeweging in de vs bedreigt, komt echter niet uit het buitenland. Meer dan 80 procent van alle banen is grotendeels gebonden aan de vs. De situatie in de dienstverlenende sector wordt niet bedreigd door een toenemende buitenlandse concurrentie of salarisdruk. Ondanks recente vrees over de groei van de ICT en technische ondersteuning vanuit India blijft het merendeel van de werkgelegenheid in de dienstverlening beschermt voor globalisering. Voor leraren, verkopers, vrachtwagenchauffeurs, personeel in de horeca en het toerisme, timmerlieden, verpleegsters en ambtenaren, niet zelden zelf immigranten, zijn het inkomen en het al of niet lid zijn van een vakbond vrijwel volledig bepaald door binnenland-

se politiek en beleidsmaatregelen. Een kwarteeuw geleden begon president Ronald Reagan met een anti-vakbondsrevolutie. Sindsdien zien we het inkomen, de sociale zekerheid en het vakbondslidmaatschap voor deze miljoenen dienstverleners achteruitgaan. Dit kan vrijwel geheel worden toegeschreven aan de ruk naar rechts in het sociaal beleid, de arbeidswetgeving en bestuurlijke ideologie.

Tegenwoordig proberen progressieve politici wat terrein terug te winnen middels de Employee Free Choice Act (EFCA). Dit wetsvoorstel is al goedgekeurd in het Huis van Afgevaardigden, maar de Republikeinse minderheid in de Senaat weet voorsnog een stemming te blokkeren. De EFCA heeft als doel om het gemakkelijker te maken werknemers in een vakbond te organiseren. De EFCA zou de mogelijkheid voor werkgevers om vakbondsacties te hinderen die gericht zijn op het organiseren van werknemers, flink indammen. Onder de EFCA zouden 'card checks' – het ondertekenen door werknemers van kleine kaartjes als bindende intentieverklaring om een vakbond te willen ondersteunen – even legitiem worden als het huidige systeem van organisatie, waarbij de vakbonden een uiterst lastig parcours moeten volgen om het recht op vertegenwoordiging te verdienen volgens de regels van de National Labor Relations Board (NLRB)*. Voorts zijn er in de EFCA bepalingen opgenomen over het bemiddelen en arbitrerend bij het afsluiten van een contract. Bovendien komen er strengere straffen op de onbillij-

ke werksituaties die in veel bedrijven heersen – waar dikwijls managers de scepter zwaaien die hopen op de terugkeer of het voortbestaan van een ‘vakbondsvrije’ onderneming.

‘Wiens uitspraak is dit?’

Om te zien waar de vakbeweging tegen vecht, hoef je alleen maar een krant als *The Washington Post* of *The Los Angeles Times* open te slaan. Je ziet dan een advertentie van Rick Berman, een lobbyist met een bedenklijke reputatie die momenteel werkt voor het Center for Union Facts. Door wie deze organisatie gefinancierd wordt, is overigens niet duidelijk.

In de advertentie zien we drie foto’s: een van Kim Jong-il, de ‘leider’ van Noord-Korea genoemd, Fidel Castro, ook als ‘leider’ omschreven, en de ‘Amerikaanse vakbondsleider’ Bruce Raynor van UNITE-HERE, een in 2004 opgerichte bond met zo’n 450 000 leden in de kleding- en textielindustrie en de horeca. Boven hun foto’s staat de uitspraak: ‘Er is geen reden werknemers aan een verkiezing te onderwerpen.’ Onder de foto’s staat vervolgens de vraag: ‘Wiens uitspraak is dit?’ Dit was natuurlijk Raynor, die hiermee op één lijn met de

beide communistische dictators wordt gesteld. Het Center for Union Facts zegt: ‘In bijna de helft van alle geheime stemmingen verwerpen werknemers de vakbonden. Ontdek hoe vakbondsleiders het volk dwingen contributie te betalen door democratie in de prullenbak te gooien.’¹

Op eenzelfde manier vat de Human Resource Policy Association, een anti-vakbondsorganisatie uit het bedrijfsleven, het verzet uit werkgeverskring samen tegen het streven van de vakbeweging en progressieve politici naar meer werknemersrechten middels de vakbondskaartjes en een grotere neutraliteit van werkgevers: ‘Het anonieme verkiezingsproces [...] garandeert vertrouwelijkheid en bescherming tegen druk, bedreigingen, groepsdwang en ongepaste benaderingen en verleidingen door zowel de werkgever als de vakbond.’²

Bruce Raynor vertelt zijn kant van het verhaal in *The American Prospect*. Hierin biedt hij de lezer een treurig verhaal van gedwarsboomde hoop en gebroken solidariteit bij Goya Foods in Miami, een van de grootste bedrijven in Amerika die eigendom zijn van Spaanstaligen.

In 1998 stemden werknemers van Goya niet één keer, maar zelfs twee keer in overgrote meerderheid vóór vertegenwoordiging door de eerdergenoemde bond UNITE, in twee aparte NLRB-verkiezingen. Deze raad gaf daarop de vakbond toestemming namens deze werknemers te onderhandelen, maar het management

* De National Labor Relations Board (opgericht in 1935) is een onafhankelijke organisatie die zich onder meer bezighoudt met vakbondsverkiezingen in de private sector. De leden van de

raad worden benoemd door de president van Amerika. Zie voor een nadere beschrijving van dit representatieprobleem ook de bijdrage van Dean Baker aan dit boek.

van Goya stelde de onderhandelingen uit, ontsloeg belangrijke activisten onder het personeel en kocht andere om. UNITE diende een reeks klachten in bij de NLRB, waarop de advocaat van de raad Goya aanklaagde voor 23 afzonderlijke overtredingen van arbeidswetten, waaronder ontslagdreiging, het dreigen met het sluiten van de fabriek, vijandige ondervraging, discriminatie bij werkverdeling en het ontslag van ten minste vier vakbondsleden.

Zoals gebruikelijk tekende zowel de vakbond als het bedrijf beroep aan bij de federale rechtbank. Uiteindelijk sprak de rechtbank, na een vertraging van vijf lange, frustrerende jaren, zich in augustus 2006 in niet mis te verstane termen uit vóór UNITE. Goya werd schuldig bevonden aan onwettige bedreigingen en ondervragingen. Maar de rechtbank stelde geen geldelijke boete vast en legde het bedrijf of de managers geen echte straf op. Goya blijft de NLRB, de rechtbanken en de opvattingen van zijn vele honderden werknemers tarten.

Raynor besluit dat 'na zeven jaar de overwinning verdacht veel op een verlies lijkt' voor het personeel van Goya. Hij legt uit dat 'op de dag van de verkiezingen in 1998 de werknemers van Goya hun overwinning vierden, maar daarna jaren van frustratie meemaakten en van hun wettelijke rechten verstoken bleven'. Daarom zei hij dat er, inderdaad, 'geen reden is om werknemers aan NLRB-verkiezingen te onderwerpen'.³

Tegenwoordig beschouwen de vakbonden het al als een grote overwinning wanneer werkgevers beloven

'neutraal' te blijven in een campagne voor vakbondsvertegenwoordiging, maar niemand lijkt zich nog te herinneren dat de objectiviteit van een werkgever ooit bij de wet verplicht was. Zodra de vrije keuze van werknemers in de vorm van een verkiezing werd gegoet, ontstond een situatie waarin de werkgevers deelnemers aan dit proces werden en hun 'recht op vrijheid van meningsuiting' kwam te overheersen, waardoor we wel moesten belanden in de huidige malaise, waarin de werkgever de verkiezing van vakbondsvertegenwoordigers domineert.

Voorstanders van de verkiezing van een vakbondsvertegenwoordiging trekken een parallel met een politieke verkiezing, zoals we zagen in de advertenties waarin Bruce Raynor werd aangevallen. Maar deze vergelijking gaat niet op.

In de politiek wordt de uitslag van een verkiezing binnen een paar uur, als een beslissende meerderheid van de stemmen geteld is, door alle partijen geaccepteerd. Daar moet ik wel bij zeggen dat wanneer dit niet het geval is, zoals bij de presidentsverkiezingen in 2000 in Florida, de daaropvolgende crisis niet echt het soort politiek spel is dat de hoofdrolspelers graag willen herhalen, zelfs de uiteindelijke overwinnaars niet. De aantallen stemmen voor Al Gore en George Bush lagen bijzonder dicht bij elkaar, en mede vanwege problemen met de stembalies en daaropvolgende tellingen met de hand werd dit een lang en vervelend proces. Uiteindelijk beslechtte het Amerikaanse Hoogge-

rechtshof de verkiezing door verdere hertellingen te verbieden, waardoor Bush tot winnaar werd uitgeroepen. De stemming in een NLRB-verkiezing wordt vaak vertraagd en in twijfel getrokken, en wie er precies mogen stemmen, is altijd inzet van een hevige strijd.

Verder is het zo dat het alomvattende karakter van het recht van de werkgever zich vrij te uiten bij zulke verkiezingen nu niet bepaald gelijkheid garandeert tussen de uitdaggers namens de vakbonden en verdedigers vanuit het management. Onder deze omstandigheden voelen individuele werknemers die gedwongen worden toespraken bij te wonen of tête-à-tête met hun baas spreken, zich wellicht geïntimideerd door een reeks mondelinge, schriftelijke en elektronische berichten die verband leggen tussen de aanwezigheid van vakbonden en gedwongen ontslagen, sluitingen en onvoorspelbare conflicten en spanningen op het werk.

Onrechtmatig gedrag is troef tijdens een verkiezingscampagne van de vakbonden onder het regime van de NLRB. De situatie is vergelijkbaar met de verkiezingen die na de Amerikaanse Burgeroorlog werden gehouden in het zuiden van de VS toen het vooral ging om de rechten van de bevrijde slaven en de blanke overheersing door geweld en fraude werd afgedwongen. Je kunt de situatie vergelijken met landen in Latijns-Amerika die momenteel op het randje van een burgeroorlog staan. Helaas zijn de oplossingen voor dergelijke onrechtmatigheden beperkt. Soms dwingt de NLRB onrechtmatig handelende werkgevers salaris

van illegaal ontslagen werknemers terug te betalen, maar dat schrikt nauwelijks af. De belangen zijn zo groot dat het ontduiken van de wet niet meer is dan een noodzakelijk offer tijdens de campagne. Het is daarom weinig verrassend dat 4 op de tien werknemers die geen vakbondslid zijn en niet tot het management behoren, denken dat hun eigen werkgever hen zou ontslaan of op een andere manier zou dwarszitten als ze campagne voor een vakbond zouden voeren.

Het grootste verschil met een politieke verkiezing is dat de stemming over het vertegenwoordigingsrecht van de vakbond geen opmaat is voor het krijgen van bestuursmacht. Een vakbondsverkiezing is niet meer dan een opstapje naar een proces van collectief onderhandelen dat vervolgens gekenmerkt wordt door vertragingen, strijd en de afwijzing van elk compromis.⁴

Tenslotte staan degenen die vijandig tegenover het vakbondskaartje en andere vormen van 'zelfbeschikking' staan, in feite vijandig tegenover het idee van vrijwillige vereniging op zichzelf, een idee, zo meende Alexis de Tocqueville al in zijn boek over de democratie in Amerika uit 1835, dat het aureool en het wezen van het Amerikaanse democratische bestel is. Het probleem met de vakbondskaartjes is volgens een woordvoerder van de Labor Policy Association dat ze 'moeten worden ondertekend in het bijzijn van een belanghebbende partij (een collega die de vakbond steunt dan wel een vakbondsmedewerker van buitenaf) zonder overheidstoezicht'.

Het probleem is dus niet dat werknemers worden gedwongen; dat is al verboden onder de eerder genoemde Taft-Hartley Act. Het probleem is dat werknemers met elkaar en met vakbondsleiders praten zonder ‘overheidstoezicht’.⁵ Dit is een nogal stalinistische blik op het openbare leven en het geeft aan welke ‘lange weg’ we hebben afgelegd sinds senator Robert Wagner voorzag in het recht om te organiseren.*

Wat moet het Congres doen?

De progressieve Democraat Barney Frank, sinds 1981 lid van het Huis van Afgevaardigden namens district 4 in de staat Massachusetts, heeft een oplossing. Hij is sinds begin 2007 voorzitter van het House Financial Services Committee en in die hoedanigheid heeft hij een grote overeenkomst met de grote Amerikaanse bedrijven voorgesteld. Volgens Franks voorstel zouden de Democraten bereid zijn regulering terug te brengen en vrijhandelsovereenkomsten te ondersteunen, in ruil voor een belofte van het bedrijfsleven om salarissen verder te verhogen en de arbeidsvoorwaarden van werknemers te verbeteren.

‘Wat ik wil doen, is de impasse doorbreken,’ vertelde hij verslaggevers na de Congresverkiezingen in het najaar van 2006. ‘Veel beleidsontwikkelingen die het bedrijfsleven zegt nodig te hebben om te kunnen groeien, zijn op dit moment geblokkeerd. Maar tegelijkertijd heeft het bedrijfsleven een houding in het Congres gecreëerd die erg vijandig tegenover vakbon-

den is.’ Frank vervolgde: ‘Wat we willen doen, is regeringsbeleid ontwikkelen waardoor een groter deel van de toegenomen welvaart bij de salarissen van de werknemers terecht komt. In ruil daarvoor zullen de Democraten zich als internationalisten [voorstanders van vrijhandel, red.] opstellen.’⁶

Deze deal zal echter mislukken, omdat het bedrijfsleven er niet in zal geloven. Frank heeft dan misschien wel de financiële sector aan zijn zijde (waar de vakbonden geen bedreiging vormen), maar de Kamer van Koophandel en alle arbeidsintensieve bedrijven zijn fel tegen een dergelijke deal. Het corporatisme is historisch gezien in de vs zelden een succes geweest, omdat het bedrijfsleven onderling te verdeeld is, en links en de vakbeweging op het terrein van de handelspolitiek altijd zeer verdeeld zijn geweest. Als corporatistische ideeën worden aangedragen, dan gaat het meestal niet zozeer om een arbeids- of managementprobleem op te lossen, maar om een kwestie van nationaal belang.

Het Amerikaanse corporatisme beleefde zijn klassieke succes tijdens de eerste twee jaar van het presidentschap van Roosevelt, tijdens de Grote Depressie, toen antitrustwetgeving tijdelijk werd opgeschort en de beroepsbevolking het recht kreeg zich te organiseren on-

* Wagner (1877-1953) is een van de auteurs van de Wagner-Connery Act (ook wel Wagner Act genoemd), die de voorloper is van de

National Labor Relations Act, waarin de NLRB werd gecreëerd en het recht op vakbondsvereniging voor het eerst werd vastgelegd.

der de beroemde sectie 7a van de National Industrial Recovery Act, dat later werd overgenomen in de Wagner Act nadat de NIRA in 1935 door een rechtbank was verworpen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog gaven de vakbonden hun stakingsrecht op in ruil voor de 'union shop'-bepaling. Een union shop is een bedrijf waar zowel vakbondsleden als niet-leden mogen worden aangenomen, maar waar de niet-leden verplicht zijn binnen een bepaalde periode lid van de vakbond te worden of anders hun baan op te geven. Deze stimuleringsmaatregel voor het vakbondslidmaatschap leverde de vakbeweging destijds een groei met 50 procent op.⁷

In de afgelopen jaren vond het bedrijfsleven de crisis nooit zo ernstig – voor zichzelf noch voor het land als geheel – dat zijn belangstelling voor een corporatistische deal gewekt werd. Wie herinnert zich nog de Commissie-Dunlop, genoemd naar en voorgezeten door een voormalige minister van Werkgelegenheid? Deze commissie probeerde tijdens de beginjaren van het presidentschap van Bill Clinton de productiviteit van het Amerikaanse bedrijfsleven te verhogen vanwege een vermeende achterstand op Japan. Dit wilde ze bereiken door bedrijven toe te staan allerlei (voornamelijk) door het management geïnstigeerde plannen zoals 'kwaliteitskringen' en 'team productie' uit te voeren om de betrokkenheid van werknemers te verhogen. Daardoor kon een verbod op door de werkgever gecontroleerde werknemersorganisaties worden ontweken.

In ruil hiervoor zou het de AFL-CIO* makkelijker worden gemaakt werknemers te organiseren en kwam een eind aan enkele van de meest ongehoorde praktijken door de bedrijfsleiding. Maar niemand wilde hieraan beginnen, zelfs niet in de Silicon Valley. De Commissie-Dunlop was dus alweer voorbij nog voordat de Republikeinen in 1994 de meerderheid in het Congres bemachtigden.

Parlementair onderzoek

Wat we nu nodig hebben, is een ideologisch front in de strijd tegen de rechtse anti-vakbondsbeweging. Dit front moet het idee van werknemersorganisatie en -rechten een centrale plaats geven in de Amerikaanse democratie en het progressieve denken in de VS. Wat we nodig hebben, is een parlementair onderzoek dat de sleutelfiguren en de belangrijkste activiteiten van de advocatenkantoren, adviesbureaus, beveiligingsbedrijven en personeelsafdelingen die zich tegen de vakbonden keren, uit de anonimiteit haalt en aan een kruisverhoor onderwerpt. Een dergelijk onderzoek kan het cynisme en de illegaliteit die schering en inslag zijn in dit segment van het bedrijfsleven, aan de oppervlakte brengen.

* American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations. De AFL-CIO is met ongeveer 10 miljoen leden en meer dan 50 vakbonden het

grootste overkoepelend vakbondsorgaan in de VS en kwam voort uit de fusie van de federaties AFL en CIO in 1955.

Het Congres moet wederom een commissie instellen die qua geest, energie en samenstelling vergelijkbaar is met de commissie die senator Robert La Follette Jr. uit Wisconsin ooit zo beroemd maakte. Dit was een subcommissie van de Senate Committee on Education and Labor die van 1936 tot 1940 probeerde het 'industriële moeras te dempen'. Dit deed zij door onderzoek te verrichten naar 'overtreding van het recht op vrijheid van meningsuiting en vergadering' en naar 'ongepaste inmenging in het recht van de vakbeweging op organisatie en collectieve onderhandelingen'.⁸ We moeten George Miller (Californië), de huidige voorzitter van het House Committee on Education and Workforce, nu aansporen om ook zulke hoorzittingen te openen. Deze zittingen moeten stoutmoedig, diepgaand en doelgericht zijn en worden uitgevoerd door een nieuwsgierige groep die net zo agressief en betrokken is als de senatoren die ooit naast La Follette in diens commissie zitting hadden.

De omstandigheden toen waren niet veel anders dan nu. Ook toen ondervond de Wagner Act veel tegenstand vanaf het moment dat president Roosevelt deze ondertekende in juni 1935. Het felle en hardnekkige verzet kwam van de Liberty League, die gesponsord (en gedomineerd) werd door voornamelijk de grote bedrijven DuPont, General Motors en Bethlehem Steel. De Liberty League noemde de nieuwe wetgeving een 'ernstige bedreiging van onze vrijheid, of we nu werkgevers of werknemers zijn'. De toenmalige

voorzitter van de NLRB verklaarde dat 'dergelijke opruiing tot ongehoorzaamheid' het uitvoeren van de Wagner Act 'onmogelijk' maakte.⁹

Bijna twee jaar lang vocht de vakbeweging tegen gerechtelijke tegenstand, geniepige acties van het bedrijfsleven, en zelfs geweld, en dit alles nog voor de grote successen van de stakingen in de rubberindustrie te Akron (Ohio) in 1936 en in Flint (Michigan), de thuisbasis van General Motors, waar de leden van United Auto Workers er in 1937 letterlijk bij gingen zitten nadat ze het werk hadden neergelegd. Let wel, het Hooggerechtshof was tegenstander van de New Deal-wetgeving, van grootschalige organisatie van arbeiders in vakbonden en van federale arbeidswetgeving, net zoals de NLRB met zijn huidige Republikeinse meerderheid dat vandaag de dag is. Daardoor begonnen ook vakbondsanhangers, academici en journalisten pogingen te doen om sympathisanten onder de wetgevers zover te krijgen dat ze aan de kaak zouden stellen dat de Wagner Act in feite gewoon genegeerd werd in die eerste maanden. Herbert Blankenhorn, een prominent woordvoerder voor werknemersrechten en journalist, concludeerde dat 'voor het verkrijgen van burgerrechten het misschien wel belangrijker was om er voortdurend in de kranten over te spreken dan er voor de rechtbank over te strijden'.

Maar toen was daar Robert La Follette Jr., telg van het bekende geslacht van politieke activisten uit Wisconsin. De resolutie die hij in het najaar van 1935 in-

diende, stelde voor om, zoals gezegd, onderzoek te doen 'naar overtreding van het recht op vrije meningsuiting en vergadering' en naar 'ongepaste inmenging in het recht van de vakbeweging op organisatie en collectieve onderhandelingen'. Cruciaal hierin is de verbinding die gelegd wordt tussen de rechten van de vakbeweging en de inperking van het recht op vrije meningsuiting en vergadering.

Vakbondsleiders en -vertegenwoordigers gaven La Follettes Civil Liberties Committee honderden verhalen over de illegale en autocratische weerstand die de grote bedrijven boden aan de nieuwe Arbeidswet en de mannen en vrouwen die er gebruik van wisten te maken. Er waren meer dan tweehonderd groeperingen die zich bezighielden met spionage en het breken van stakingen en die in de daaraan voorafgaande twintig jaar onder de aandacht van de vakbondsympathisanten waren gekomen. Blankenhorn vertelde La Follette dat 'morele verontwaardiging niet genoeg [is]. Verontwaardiging alleen wordt al vele jaren geuit. [...] Onderzoek is dringend nodig.'¹⁰ Zo schreef een lid van de commissie aan een sympathiserend Congreslid: 'Ik geloof echt dat we op dit moment het machtigste orgaan tegen het fascisme in dit land zijn.'¹¹

Wal-Mart

De laatste tientallen jaren zijn de vakbonden en hun progressieve bondgenoten misschien wel wat té voorzichtiger geworden met wat verwacht kan worden van

een parlementair onderzoek. Sinds de tijd van Joe McCarthy* zijn dit soort onderzoeken er meestal op gericht geweest om de vakbeweging en haar aanhangers in diskrediet te brengen, omdat ze communisten of bondgenoten van de mafia zouden zijn of gewoon alleen maar uit zouden zijn op eigenbelang. Tegenwoordig ligt de situatie wel wat anders. Een nieuwe soort Commissie-La Follette zou de beschikking hebben over onderzoek en ervaring door en van een hele generatie vakbondsactivisten en hun bondgenoten. Daarmee kunnen ze het Congres en het Amerikaanse volk laten zien wat voor obstakels, wier geld en welke organisaties al tientallen jaren organisatie in vakbondsverband tegenwerken.

In 1936 deed La Follette onderzoek naar de stakingbrekers, wapenleveranciers en de pogingen de macht van de vakbonden te breken bij bedrijven als General Motors, Republic Steel en in de landbouwsector in Californië. Nu zou het House Committee on Education and Workforce zijn dagvaardingsmacht kunnen gebruiken om te onderzoeken of grote bedrijven zoals Wal-Mart, Smithfield Meatpacking, FedEx en Peabody Coal en grote advocatenkantoren zoals Jackson Le-

* Senator Joseph McCarthy (1908-1957) was hét gezicht van de hoorzittingen en onderzoeken naar Amerikaanse (vermeende) communisten in de jaren na

de Tweede Wereldoorlog. Toevallig vertegenwoordigde ook hij de staat Wisconsin en werd hij na zijn dood opgevolgd door La Follette.

wis, Seyfarth Shaw en de Burke Group het wettelijk recht van werknemers om zich te organiseren hebben misbruikt of verhinderd.

Neem Wal-Mart als voorbeeld. Er zijn aan de hand van de beste openbare informatie die beschikbaar is, diverse studies gedaan naar het arbeidsvoorwaardenbeleid bij Wal-Mart. Maar wat we echt nodig hebben, is een onderzoek op het hoogste niveau, niet alleen naar het hoe en waarom Wal-Mart zijn werknemers het recht ontzegt zich te organiseren, maar ook op compensatie voor overuren, op lunchpauzes of promotiemogelijkheden. In de rechtszaak *Dukes versus Wal-Mart*, aangespannen vanwege vermeende seksuele discriminatie, is een schat aan informatie aan het licht gekomen over het personeelsbeleid van het bedrijf.

Een rapport door de non-gouvernementele organisatie Human Rights Watch bericht ook uitgebreid over het feit dat Wal-Mart het niet zo nauw neemt met de Arbeidswet. Vooral wat betreft het recht van werknemers om zich te organiseren, laat dit rapport uitgebreid zien hoe de grote supermarktketen de letter noch de geest van de wet volgt, zowel nationaal als internationaal. En honderden advocaten en duizenden aanklagers zijn bezig met een rechtszaak tegen Wal-Mart of staan op het punt daarmee te beginnen. Bovendien staat er een enorme rits voormalige leidinggevenden van Wal-Mart klaar om een boekje open te doen over de overtredingen van het bedrijf, van vroeger en van

nu. Sommige van die overtredingen zijn illegaal, andere niet. Maar zelfs in de gevallen waar geen wet wordt gebroken, worden werknemers, leveranciers, gemeenschappen en zelfs regionale en nationale overheidsinstanties genadeloos uitgeknepen. Hierdoor weet de firma de kosten van het zaken doen zo laag mogelijk te houden en ontduikt ze de wetgeving uit de New Deal en de jaren zestig die bedoeld was ter bescherming van de werknemers en hun waardigheid.

In de jaren dertig leidde het onderzoek van de Commissie-La Follette niet tot nieuwe wetgeving. Die heroïsche onderneming had echter een nog veel beter resultaat: ons begrip van de rechten van de Amerikaanse werknemers, hun vrijheden en rechten als burger, zowel individueel als collectief, werd erdoor veranderd. Het Congres en de bevolking moeten opnieuw leren inzien hoe de rechten van Amerikaanse werknemers echt beschermd kunnen worden, en wat daartegen een cynische ondermijning van die rechten door het bedrijfsleven is. Een hedendaagse versie van het vuur en de doortastendheid van de Commissie-La Follette zou ons daarbij kunnen helpen. En als dit leerproces echt op gang komt, dan zal de nieuwe arbeidswetgeving van de EFCA door iedereen gezien worden als slechts een bescheiden maar noodzakelijke eerste stap in de richting van herstel van vrijheid en waardigheid op de Amerikaanse werkvloer.

NOTEN

- 1 Center for Union Facts, 'When Voting Isn't Private: The Union Campaign Against Secret Ballot Elections', p. 4, op www.unionfacts.com.
- 2 Human Resource Policy Association, 'Mistitled "Employee Free Choice Act" Would Strip Workers of Secret Ballot in Union Representation Elections', p. 2, op www.hrpolicy.org/memoranda/2006.
- 3 Bruce Raynor, 'Losing by Winning: What One NLRB Case This Year Tells Us About Our Broker Collective Bargaining Laws', in: *The American Prospect On-Line Edition*, 21 december, 2006, op www.prospect.org.
- 4 James Brudney, 'Neutrality Agreements and Card Check Recognition: Prospects for Changing Paradigms', in: *Iowa Law Review*, 90 (2005) pp. 868-873.
- 5 David Brody, 'Labor's Rights: Finding a Way', in: *Labor Embattled: History, Power, Rights*, University of Illinois Press, Urbana 2005, p. 153.
- 6 Michael Kranish en Ross Kerber, 'Rep. Frank Offers Business a "Grand Bargain"', in *The Boston Globe*, 19 november 2006.
- 7 Voor de ingewikkelde politieke achtergronden van deze onderhandelingen, zie Nelson Lichtenstein, *Labor's War at Home: the CIO in World War II*, Temple University Press, Philadelphia 2003.
- 8 Zie Jerold S. Auerbach, *Labor and Liberty: The La Follette Committee & the New Deal*, Bobbs-Merrill Company, Indianapolis 1966.
- 9 Ibidem, 55.
- 10 Ibidem, 66.
- 11 Ibidem, 86.

Laten wij onze eigen tuin onderhouden

Andrew J. Bacevich

De vrijheidsboodschap, zo verklaarde president George W. Bush in zijn inaugurele rede in 2005, is 'de missie die aan het bestaan van ons land ten grondslag ligt'. Wat hij omschreef als Amerika's 'grootse traditie om elders vrijheid te brengen', eist nu van de Verenigde Staten dat zij 'een einde maken aan de tirannie in onze wereld'.

Veel Amerikanen zijn overtuigd van dit idee. Maar aan de vs een 'traditie om elders vrijheid te brengen' toeschrijven is net zoets als beweren dat Hollywood een traditie van uitzonderlijke artistieke prestaties heeft. De filmindustrie is alleen maar wat het woord al zegt: een industrie. Het gaat er om geld verdienen. Als de studio's af en toe een film van grote esthetische waarde produceren, dan is dat natuurlijk prachtig, maar bij de filmindustrie draait het uiteindelijk om winst, niet om het produceren van schoonheid en waarheid.

Iets vergelijkbaars kan worden gezegd van de onderneming die op 4 juli 1776 van start ging. De vastbesloten juristen, handelslieden, boeren en slavenhoudende plantage-eigenaren die in de zomer van dat jaar in Philadelphia bijeenkwamen, waren niet van plan een

kerkgenootschap op te richten. Ze stichtten een republiek. Ze hadden niet het doel om de mensheid te redden. Zij wilden mensen zoals zichzelf het recht geven op 'leven, vrijheid en het nastreven van geluk'.

In de jaren en decennia die hierop volgden, waren de Verenigde Staten buitengewoon succesvol in het verwezenlijken van deze doelstelling. Ten tijde van de opkomst van de vs als wereldmacht, hebben zij zich nooit inspanningen getroost om anderen te bevrijden, behalve wanneer er volgens de heersende opvatting voor de vs zelf grote economische of veiligheidsbelangen op het spel stonden.

Af en toe, maar veel minder vaak dan we zouden willen en denken, slaagden enkele ongelukkigen van deze aarde erin zich aan de onderdrukking te onttrekken. De Amerikaanse Burgeroorlog is zo'n gebeurtenis die leidde tot emancipatie. Maar het is een enorme versimpeling van de geschiedenis om de uitlaande brand van 1861 tot 1865 te verklaren als een antwoord op de slavernij waarin de Afro-Amerikanen verkeerden. Tegen het eind van de Tweede Wereldoorlog bevrijdden Amerikaanse militairen inderdaad overlevenden in de vernietigingskampen van de nazi's, maar in

de overwegingen van degenen die de leiding hadden over de Amerikaanse oorlogvoering van 1941 tot 1945, speelde het lot van de Europese joden slechts een ondergeschikte rol.

Wanneer we de vs een 'grootse traditie om elders vrijheid te brengen' toeschrijven, dan wassen we het verleden wit en onttrekken we de echte motieven achter de Amerikaanse politiek en het buitenlands beleid aan het zicht. We maken dan van de geschiedenis een zedenles en creëren daardoor de mogelijkheid om een serieuze morele analyse achterwege te laten. Wanneer we vaststellen dat het brengen van vrijheid aan anderen nooit meer is geweest dan een ondergeschikte drijfveer in het beleid van de vs is dit geen blijk van cynisme, maar een vereiste om tot zelfinzicht te komen.

De opkomst van Amerika als wereldmacht

Als de Verenigde Staten aanvankelijk al een missie hadden, dan ging het de jonge republiek om uitbreiding, niet om bevrijding van anderen. 'Uiteraard,' verkondigde Theodore Roosevelt in 1899, alsof hij iets vanzelfsprekends uitlegde aan een publiek dat enigszins traag van begrip is, 'is onze hele nationale geschiedenis er een geweest van uitbreiding.' Hij sprak de waarheid. Bij de grondleggers van de Amerikaanse republiek – de ondertekenaars van de Onafhankelijkheidsverklaring in 1776 en andere leiders van de Amerikaanse Revolutie – stond stilstand gelijk aan zelfmoord. Van meet af aan vertoonden de Amerikanen een sterke drang om nieu-

we gebieden te verwerven en hun commerciële invloed in het buitenland te vergroten.

Hoe ging deze uitbreiding in haar werk? Hierover laat de geschiedschrijving geen enkele twijfel bestaan: alle middelen waren toegestaan. Afhankelijk van de situatie kozen de Verenigde Staten voor diplomatie, harde onderhandelingen, een grote mond, formalistische haarkloverijen, intimidatie of pure dwang. We drongen stiekem het land van onze burens binnen en verklaarden vervolgens onbeschaamd dat het nu van ons was. We treiterden, pleegden obstructie en als de situatie erom vroeg, organiseerden we een complete invasie. We voerden etnische zuiveringen door. Nu eens beschouwden we verdragen als onaantastbare documenten, dan weer namen we zonder enig probleem afstand van overeenkomsten als ze voor ons niet langer nuttig waren.

Net als de gebruikte methoden varieerden ook de redeneringen om onze daden te rechtvaardigen. We verwierven onze status als Gods nieuwe uitverkoren volk door een 'stad op een heuvel'* te stichten die de wereld zou verlichten. We handelden in opdracht van

* Verwijzing naar een bekende – en vaak geciteerde – uitspraak van de gouverneur van Massachusetts Bay Colony, John Winthrop (1588-1649): 'For we must consider that we shall be as a City upon a hill. The eyes of all people are upon us.'

Soe that if we shall deal falsely with our God in this work we have undertaken, and so cause him to withdraw his present help from us, we shall be made a story and a byword throughout the world.'

de voorzienigheid en reageerden op de lokroep van onze 'lotsbestemming'. We hadden de plicht om het evangelie van Jezus Christus te verbreiden en ons 'Kleine Bruine Broertje' (De Filippijnen, die in 1898 een Amerikaanse kolonie werden) te verheffen. Met president Woodrow Wilson als onze mentor namen wij de verantwoordelijkheid op ons om, zoals Wilson het na de Eerste Wereldoorlog formuleerde, 'aan alle landen van de wereld te laten zien hoe zij de wegen der vrijheid moesten bewandelen'. Critici die deze beweringen afdeden als flauwekul – de jonge Abraham Lincoln gedurende de oorlog met Mexico (1846-1848), Mark Twain na 1898, Robert La Follette Sr. in 1917* – scoorden wel punten, maar verloren toch. Zo bleef het idee van het Amerikaanse Exceptionalisme¹ – regelmatig herzien en opgepoetst – in stand. Dit idee kwam er vooral op neer dat Amerika bijzondere privileges had.

Ondertussen, indien het op daden in plaats van woorden aankwam, bleven de architecten van het buitenlands beleid van de vs, zelfs zij die werden beschouwd als de grootste idealisten, gefixeerd op één allesoverheersend doel: de Amerikaanse invloed, rijkdom en macht vergroten. Het verhaal over de Amerikaanse buitenlandse betrekkingen vanaf de eerste koloniale ontmoetingen met Native Americans² tot zo ongeveer de Koude Oorlog is niet een geschiedenis van louter edelmoedigheid noch een geschiedenis van hypocrisie en uitbuiting. In die zin slaat zowel de versie die George W. Bush geeft van de geschiedenis van

Amerika als de versie van Osama bin Laden de plank mis. Als opkomende macht hielden de Verenigde Staten zich aan de ijzeren wetten van de internationale politiek, die weinig ruimte bieden voor altruïsme. Als het verhaal al een moraal heeft, dan is dat er een van dubbelzinnigheid.

Zeker, Amerika betrad het wereldtoneel niet zonder misstappen: operetteachtige invasies in Canada, de slecht doordachte annexatie van de Filippijnen door president William McKinley in 1899, betrokkenheid bij China's 'eeuw van vernedering'³, een rampzalig economisch beleid gedurende het interbellum, dat de weg effende voor de Grote Depressie en president Harry Trumans besluit om in 1950 Amerikaanse troepen naar de 28ste breedtegraad in Korea te sturen, om maar een paar te noemen. De meeste van deze fouten spelen geen rol meer in de belevingswereld van de Amerikanen. Een aantal andere, zoals de Vietnamoorlog, kunnen we onmogelijk vergeten, hoezeer we ook de implicaties ervan veronachtzamen.

* Mark Twain (schrijversnaam van Samuel L. Clemens) keerde zich tijdens de Spaans-Amerikaanse Oorlog die in 1898 uitbrak tegen het Amerikaanse imperialisme en werd zelfs lid van de Anti-Imperialist League; ook verzette hij zich in woord en geschrift tegen het Amerikaanse kolonialisme

in de Filippijnen. Robert La Follette stelde zich bloot aan felle kritiek (maar oogstte ook bewondering) door in oktober 1917 in een speech gericht aan het Congres zijn twijfel te uiten of Amerika wel redenen had om deel te nemen aan de Eerste Wereldoorlog.

Hoe gênant ook, deze misstappen vallen in het niet bij de pronkjuwelen van Amerikaans staatsmanschap. Thomas Jefferson mag dan wel buiten zijn boekje zijn gegaan toen hij in 1803 Louisiana van de Fransen kocht en president James K. Polk mag zich dan wel aan een veroveringsoorlog hebben bezondigd toen hij in 1848 Californië van Mexico afpakte, maar uiteindelijk zorgden hun acties ervoor dat de Verenigde Staten eens een wereldmacht zouden worden. Om zich te verzekeren van de landengte van Panama en het Panamakanaal te kunnen laten graven organiseerde Theodore Roosevelt in 1903 een opstand in deze Colombiaanse provincie die vervolgens onafhankelijk werd maar in feite onder beheer van de vs kwam te staan. Het resultaat verzekerde de vs van heerschappij over het noordelijk halfrond. Door samen te werken met Jozef Stalin gooide Franklin D. Roosevelt het op een akkoordje met een uitgesproken schurk. Hierdoor vernietigde hij de moorddadige Hitler terwijl hij tegelijkertijd de Verenigde Staten een positie bezorgde van absoluut economisch overwicht. Een vergelijkbaar verbond, in de jaren zeventig door Richard Nixon gesmeed met de moorddadige Mao Zedong, bracht de Sovjet-Unie ten val, zodat de Verenigde Staten zich konden uitroepen tot enige supermacht.

De prestaties van deze vooraanstaande Amerikaanse staatslieden waren niet gebaseerd op hun gehechtheid aan de traditie elders vrijheid te brengen, maar op hun stoutmoedigheid die niet werd geremd door gewetens-

bezwaren. Ondanks de hoogdravende verklaringen die met gezette regelmaat door het Witte Huis en het ministerie van Buitenlandse Zaken worden afgegeven, kenmerkt het buitenlandse beleid van de vs zich niet door idealisme, maar door pragmatisme, soms verweven met het broertje van pragmatisme: opportunisme.

Vandaag de dag geldt dit nog steeds, ook al heeft president Bush zonder nadere uitleg verklaard dat 'Amerika's vitale belangen en onze diepste overtuigingen nu samenvallen'. In de praktijk geeft deze uitspraak de regering-Bush alle ruimte om Iran of Noord-Korea stevig aan te spreken op het gebrek aan democratie, maar ondertussen Egypte en Pakistan ongestoord hun gang te laten gaan. Deze uitspraak biedt een basis voor militaire interventie in het aan energiebronnen rijke Irak, maar is niet van toepassing op Darfur, Birma en Zimbabwe. (Kort na de Amerikaanse invasie in Irak zat ik in het vliegtuig naast een gepensioneerde rechter van het Hooggerechtshof van Zimbabwe. Hij beklagde zich over de verschrikkelijke situatie in zijn land en merkte op: 'Ach, hadden we maar olie... Dan zouden jullie ons wel komen redden.')

Critici van Bush beschuldigen hem ervan dat hij de principes die lange tijd bepalend waren voor Amerikaans staatsmanschap, vaarwel heeft gezegd. Een eerlijker oordeel zou hem het krediet geven waar hij recht op heeft, namelijk dat hij 11 september 2001 heeft aangegrepen voor een herinterpretatie van deze principes om zo aanspraak te kunnen maken op nieuwe voor-

rechten voor de Verenigde Staten (zoals het recht op preventieve oorlogvoering) en zich ondertussen te ontdoen van niet langer nuttig lijkende beperkingen, zoals respect voor de gevoeligheden van de belangrijkste bondgenoten. In dit opzicht volgde de president wel degelijk de gevestigde traditie.

In de annalen van de geschiedenis is de ontwikkeling van de Verenigde Staten tot de absolute top van de wereldmacht een verhaal dat niet onderdoet voor het werk van Thucydides of Tacitus. De opkomst van Amerika is een verbluffende prestatie. Maar wie deze ontwikkeling ziet als een bewijs van deugd, laat zich meeslepen door zelfbedrog. Het is een gevoel waaraan een land dat een wereldmacht is geworden en geconfronteerd wordt met forse uitdagingen, bepaald geen behoefte heeft.

Een land van onbegrensde mogelijkheden

Voor wie het geluk had Amerikaans burger te zijn, wierp de opmars van de VS in de wereld vruchten af. Amerika werd het land van onbegrensde mogelijkheden. Expansie bracht overvloed en overvloed bracht een grote mate van vrijheid. De Onafhankelijkheidsverklaring die in 1776 werd opgesteld, hield een belofte van vrijheid in. Om deze belofte in te lossen was een politieke economie nodig die onbegrensde welvaart kon scheppen.

Toen Frederick Turner in 1893 *The Significance of the Frontier in American History*⁴ schreef, had hij vol-

komen gelijk. 'Niet de grondwet, maar een land met een overvloed aan natuurlijke bronnen,' stelde hij, maakten de Amerikaanse democratie mogelijk. Een halve eeuw later wees de historicus David Potter op een vergelijkbare combinatie van rijkdom en vrijheid. Potter meende dat de Amerikaanse levensstijl te danken was aan een 'een politiek van overvloed', een politiek die aantrekkelijk was zowel voor hen die overvloed waardeerden als middel tot vrijheid, als voor hen die vrijheid waardeerden als middel tot overvloed.

Welvaart en vrijheid in Amerika gingen hand in hand. Hun relatie was wederkerig. Vooral toen de Industriële Revolutie eenmaal op gang kwam, wendden de Amerikanen hun materiële overvloed aan als middel om binnenlandse spanningen te verlichten en om weerbarstige elementen tot bedaren te brengen. Geld werd een geliefd smeermiddel om sociale en politieke spanningen binnen aanvaardbare grenzen te houden. Zoals de bekende theoloog Reinhold Niebuhr eens opmerkte, zoeken we 'voor bijna elk denkbaar probleem van het leven [...] de oplossing in kwantitatieve termen', ongetwijfeld omdat we ervan overtuigd zijn dat 'meer' automatisch 'beter' betekent. Naarmate de tijd verstreek, zorgde de welvaart ervoor dat het begrip 'vrijheid' een andere betekenis kreeg; de criteria om ervoor in aanmerking te komen, werden aangepast en de betekenis ervan werd opgerekt.

Naast het verhaal over de Amerikaanse expansie in het buitenland is er een tweede relaas over expansie, en

wel over de verandering van wat vrijheid in Amerika zelf betekent. Ook dit is een verhaal van bijzondere prestaties doortrokken van dubbelzinnigheid.

Wie kan aanspraak maken op de voorrechten van het staatsburgerschap? Het antwoord dat in 1776 over het algemeen op deze vraag werd gegeven, namelijk blanke, mannelijke grondbezitters, is nooit bevredigend geweest. Door één pennenstreek van Thomas Jefferson had de Onafhankelijkheidsverklaring deze definitie onhoudbaar gemaakt. Bijna meteen al ontstond druk om deze beperkte opvatting van staatsburgerschap aan te passen.

Tot aan de Tweede Wereldoorlog werd er op dit terrein met horten en stoten een zekere vooruitgang geboekt. In de naoorlogse jaren van economische bloei en in het bijzonder tijdens de jaren zestig ging het op eens heel hard. Obstakels werden uit de weg geruimd. De cirkel van vrijheid werd een stuk groter; het percentage Amerikanen dat als 'tweederangs staatsburger' was geklasseerd, nam buitengewoon snel af.

In politiek opzicht kan deze prestatie op het conto van links worden geschreven. De overvloed – voor een groot deel in stand gehouden door de naoorlogse prestaties van Amerikaans 'wereldleiderschap' – maakte de uitbreiding van de vrijheidsrechten in de VS zelf mogelijk. Deze mogelijkheid werd werkelijkheid dankzij het activisme uit progressieve kring.

Zwarten, joden, vrouwen, Aziaten, Latino's, loontrekkers, homoseksuelen, gehandicapten, in al deze ge-

vallen kwam het initiatief om gelijke toegang tot door de grondwet gegarandeerde rechten te verkrijgen uit de kring van radicalen, gematigde socialisten, vrijzinnigen en fellow-travellers met een bloedend hart. Als het erop aankwam om ervoor te zorgen dat elke Amerikaan een eerlijke portie kreeg, dan is de bijdrage van het moderne conservatisme vrijwel nihil geweest. Als Martin Luther King in de jaren vijftig en zestig had gerekend op de conservatieve journalist en commentator William F. Buckley en de door hem opgerichte *National Review* om samen te strijden tegen rassenscheiding, dan waren segregatiewetten, die de discriminatie van de zwarte bevolking vastlegden, nog springlevend geweest.

Het streven dat degenen die vanouds een marginaal bestaan leidden, toegang kregen tot de vrijheidsrechten, is het centrale thema van de Amerikaanse politiek sinds de Tweede Wereldoorlog. Het doet niets af aan de prestaties van hen die zich hiervoor hebben ingezet, als we vaststellen dat hun succes gedeeltelijk mogelijk werd gemaakt doordat de Verenigde Staten tegelijkertijd streefden naar het onbetwiste leiderschap van de wereld. De hervormers die alles op alles zetten voor rassengelijkheid en vrouwenrechten, voerden hun strijd in een stilzwijgend pact met de ambtsdragers die leiding gaven aan de naoorlogse wederopbouw van Duitsland en Japan, met directies van oliebedrijven die druk uitoefenden om de Perzische Golf in de Amerikaanse invloedssfeer te brengen en met de wapenindustrie die nieuwe, dure wapens aanprees.

Het onofficiële Amerikaanse wereldrijk dat in de jaren vijftig ontstond, was niet het resultaat van een samenwerking om een kleine groep te begunstigen. Het naoorlogse buitenlandse beleid ontleende zijn legitimiteit aan de wijdverbreide opvatting dat het uitoefenen van macht in het buitenland uiteindelijk ten goede komt aan een betere, meer harmonieuze orde thuis. Voor een goed begrip van de recente geschiedenis moeten we de ironische verwantschap onderkennen tussen strijders als Curtis LeMay, luchtmachtgeneraal tijdens de Koude Oorlog en ‘havik’ in Vietnam en feministen als Betty Friedan. Het door LeMay geleide Strategic Air Command, als uitingsvorm van Amerikaanse macht en als centraal onderdeel van het naoorlogse militair-industrieel complex, droeg bij omstandigheden waaronder Friedans’ Nationale Organisatie voor Vrouwen kon ontstaan.

Culturele revolutie

Gedurende diezelfde naoorlogse periode, maar vooral tijdens de jaren zestig, was Amerika in cultureel opzicht voortdurend bezig om vast te stellen wat vrijheid precies inhield. Als politiek project was het lange tijd het exclusieve terrein van links (hoewel het later ook werd omarmd door rechts). Als cultureel project was het van het begin af aan een gemeenschappelijke onderneming waaraan links zowel als rechts een bijdrage leverde, zij het op nogal verschillende wijze. Het buitengewoon reële succes van het politieke project vormt

de kern van de claim van Bush dat de vs het model vormen voor andere landen – in het bijzonder in de islamitische wereld – om na te volgen. De nogal rampzalige resultaten van het culturele project staan daarmee in scherp contrast.

Het naoorlogse politieke project wilde een einde maken aan discriminatie. Het naoorlogse culturele project was erop gericht barrières uit de weg te ruimen, vooral als het ging om zaken die ook maar iets te maken hadden met seksualiteit en de bevrediging van persoonlijke behoeften.

‘De geschiktheid van burgers voor maatschappelijke vrijheid,’ merkte de Britse politieke filosoof Edmund Burke eens op, ‘is recht evenredig met de mate waarin ze morele beperkingen aan hun behoeften weten op te leggen.’ In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog sloegen de Amerikanen dat advies in de wind en wierpen ze hun ketenen af. ‘Vrijheid’ begon steeds meer neer te komen op ongebreideld hedonisme.

Links droeg hieraan bij door een radicale, nieuwe ethiek van menselijke seksualiteit te propageren. Het afschudden van de ketenen betekende dat gedrag dat vroeger beschouwd werd als immoreel, tegennatuurlijk of strijdig met het algemeen belang, nu normaal werd gevonden. Volgens de nieuwe Amerikaanse cultuur was het een must om alle belemmeringen voor het bevredigen van seksuele verlangens overboord te gooien.

Wetten, tradities en sociale conventies die het vervullen van deze behoefte in de weg stonden, werden

als achterhaald en ouderwets beschouwd. Homoseksualiteit, abortus, scheiding, buitenechtelijke zwangerschappen en kinderen die werden opgevoed in eenoudergezinnen – zaken die ooit als problematisch werden gezien – verloren hierdoor hun stigma. Pornografie, inclusief kinderporno, nam reusachtige proporties aan. De popcultuur werd een prikkelend platform om reclame te maken voor seksuele vrijheid en perversiteit. En wat popmuziek betreft, deze werd, in de woorden van cultuurcriticus Martha Bayles, een ‘masturbatiefantasia’⁵.

Sommige Amerikanen beklagen zich over deze revolutie. Veel anderen beschouwen de ontwikkeling als onvermijdelijk, noodzakelijk of gewoonweg geweldig. Hoe dan ook, de implicaties van de seksuele revolutie voor het buitenlandse beleid zijn van grote betekenis. De idealen die president Bush zo vurig hoopt te verbreden in de islamitische wereld – dezelfde idealen als van de Onafhankelijkheidsverklaring van Jefferson en de Bill of Rights⁶ – zijn vandaag de dag gekoppeld aan het vulgaire exhibitionisme van Madonna en het verdorven esthetisch gevoel van fotograaf Robert Mapplethorpe.

De verandering die het begrip vrijheid in de vs heeft doorgemaakt, heeft nog een tweede kant, die niet alleen goed samenging met de seksuele revolutie maar haar zelfs versterkte. Het gaat hier om een radicaal nieuwe opvatting over de economische dimensie van vrijheid. Tijdens de naoorlogse periode van sterke economische groei begonnen burgers persoonlijke vrij-

heid steeds meer te zien als iets wat onlosmakelijk verbonden is met het vergaren van steeds meer ‘spullen’.

In dit geval kwam het enthousiasme om de morele ketenen af te werpen van rechts. Het bedrijfsleven leek maar één boodschap te hebben, namelijk dat vrijheid direct samenhangt met keuzemogelijkheden en dat veel consumeren – het kopen van een groter huis, een mooiere auto, de nieuwste mode en de gaafste gadgets – de sleutel is tot menselijk geluk (om niet te spreken van seksuele aantrekkingskracht en seksuele mogelijkheden).

Omstreeks de eeuwwisseling waren veel Amerikanen tot de conclusie gekomen dat, in de woorden van historicus Gary Cross, ‘consumeren gelijkstond aan vrij zijn’.⁷ De gebeurtenissen van 11 september brachten deze opvatting niet aan het wankelen. Begin 2006, toen het land gevangenzat in wat Bush een heldhaftige confrontatie met ‘islamofascisme’ noemde, werd in een artikel in *New York Times Magazine* de vraag opgeworpen: ‘Is Vrijheid Gewoon een Ander Woord voor Heel Veel Dingen om te Kopen?’⁸ Met hun dagelijks gedrag beantwoorden vele Amerikanen, van wie de meeste zich nauwelijks bewust zijn van de oorlog die Bush voert, deze vraag bevestigend.

Ondertussen heeft consumptie op het lijstje van burgerplichten het stemmen en de militaire dienst van de eerste plaats verdrongen. Als burgerschap nu ‘de soevereine consumenten het recht geeft om te kiezen van welke plank ze iets pakken’, schrijft Cross, dan legt

het tegelijkertijd de consument de plicht op om 'geld uit te geven "voor het belang van de economie"'. Ooit maten de Amerikanen de gezondheid van de economie af aan de nationale productie van de staalfabrieken of de hoeveelheden goudstaven die in Fort Knox achter slot en grendel lagen. Tegenwoordig is de consumentenvraag het belangrijkste instrument geworden om het economisch welzijn te meten. 'Zwarte Vrijdag'⁹ behoort inmiddels bij de belangrijke nationale data op de kalender: de bereidwilligheid van consumenten om hun beursen te trekken op de dag na Thanksgiving is een belangrijke graadmeter geworden van economische kracht. We moeten er niet aan denken dat de inkopen op de feestdagen dit jaar lager zouden uitvallen dan vorig jaar.

Deze radicale veranderingen in de Amerikaanse cultuur zijn niet veroorzaakt door de rol die Amerika in de wereld speelt. Maar de culturele revolutie – zowel de seksuele bevrijding waar links voor pleitte als de extreme consumptie waar rechts voor was – bemoeilijkt onze betrekkingen met de mensen die buiten onze grenzen wonen en die onze opvatting van vrijheid oppervlakkig en destructief vinden.

Het rijk van de rode cijfers

Het consumentenparadijs is nog steeds zeer aantrekkelijk voor buitenstaanders. De vele miljoenen mensen die vanuit Mexico of over zee proberen het land binnen te komen, getuigen van dit feit. In de ogen van de

gemiddelde persoon uit de derde wereld staat 'Amerikaan zijn' gelijk aan rijk, in de watten gelegd en onmatig zijn. Toegang tot de Verenigde Staten betekent het vooruitzicht op goede voeding, goede behuizing en goede kleding, het vooruitzicht om over straten die geplaveid zijn met goud te kunnen lopen.

Maar hoe echt is onze rijkdom? In zijn recente boek *Among Empires* heeft Charles Maier, historicus aan Harvard University, de verschuiving in kaart gebracht van Amerika's Imperium van Productie, toen we staal, auto's en tv's produceerden, naar het huidige Imperium van Consumptie, nu producten binnenstromen uit Japan en China.¹⁰ Deze verschuiving heeft versprekkende gevolgen voor het buitenlands beleid. Want als we nu nog steeds onze straten plaveien met goud, dan doen we dit nu met andermans geld.

In dit paradijs, blijkt nu, klopt de jaarrekening niet. De federale begroting bevindt zich permanent in de rode cijfers. Het begrotingstekort loopt ieder jaar verder op, in 2007 tot 800 miljard dollar. De totale staatschuld komt in de buurt van de 9 biljoen dollar. Het Congres, dat het afgelopen decennium een Republikeinse meerderheid had, is op precies dezelfde wijze met dit probleem omgesprongen als toen de Democraten er de touwtjes in handen hadden: het heeft geroutineerd het plafond verhoogd en zo de schuld steeds verder laten oplopen.

Ondanks deze alarmerende ontwikkelingen weigeren Amerikanen de tering naar de nering te zetten.

Onze ouderwetse ideeën over spaarzaamheid, uitgestelde bevrediging en een appeltje voor de dorst hebben we afgedankt. We zijn vergeten wat sparen is. Er is geen sprake van dat we gaan inleveren op onze privileges. We negeren koppig, zoals president Bush het nota bene zelf noemt, onze ‘verslaving’ aan buitenlandse olie. Om het Imperium van Consumptie in stand te houden laten we onze schulden aan het buitenland steeds verder oplopen. De onuitgesproken veronderstelling is dat onze kredietmogelijkheden eindeloos zijn en dat de rekeningen nooit betaald hoeven te worden.

Lang geleden zouden Amerikanen deze denkbeelden hebben afgewezen als flauwekul, maar zo zit het in Amerika niet meer in elkaar. Door vrijheid te definiëren als consumptie en deze als een heilige koe te beschouwen, staan we nu in het krijt bij anderen. Afhankelijkheid, zo schreef Jefferson twee eeuwen geleden, ‘brengt onderdanigheid en schande voort, smooit deugdzaamheid in de kiem en offert geschikte instrumenten op aan ambitie’. Nu onze afhankelijkheid is toegenomen, is de autonomie die van 1776 tot de jaren vijftig als onze grootste strategische kracht gold, weggezakt.

Hoewel onze politieke leiders dit afglijden naar afhankelijkheid regelmatig hebben betreurd, hebben ze er weinig aan gedaan om onze economische situatie weer op orde te brengen. In de praktijk zijn het verzekeren van de ononderbroken aanvoer van buitenlandse olie en het voeden van de onstilbare honger van de consument naar goedkope buitenlandse producten ca-

tegorische imperatieven geworden. Toen in 1992 de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen acuut was, zei president George Herbert Walker Bush meteen waar het op stond: ‘Over de Amerikaanse levensstijl valt niet te onderhandelen.’ Compromissen, onderhandelingen, de verwachtingen met betrekking tot deze levensstijl enigszins temperen, dit kwam allemaal niet in aanmerking.

Afhankelijkheid heeft grote gevolgen voor het buitenlands beleid. De vrijheid om actie te ondernemen wordt erdoor begrensd. Een week na 11 september 2001 benoemde minister van Defensie Donald Rumsfeld letterlijk wat dat betekende. Bij het formuleren van een antwoord op de terroristische aanslagen hadden de Verenigde Staten slechts twee mogelijkheden. ‘We hebben de keus,’ merkte Rumsfeld op, ‘om óf onze levenswijze te veranderen, hetgeen onacceptabel is, óf de manier waarop zij leven te veranderen, en we kiezen voor het laatste.’

Meer dan een komma

De War on Terror staat voor de inspanningen van de regering-Bush om inderdaad ‘de manier waarop zij leven te veranderen’. ‘Zij’ zijn natuurlijk de 1,4 miljard moslims die wonen in een gebied dat zich uitstrekt van Noord-Afrika tot Zuidoost-Azië.

Het overkoepelende strategische doel van deze oorlog is het elimineren van de islamitische dreiging door de islamitische wereld te pacificeren, waarbij speciale

aandacht wordt besteed aan de Perzische Golf, die rijk is aan energiebronnen. Pacificatie houdt niet alleen in dat moslims zich voegen naar Amerikaanse normen, ze vereist ook het creëren van een onaantastbare Amerikaanse suprematie, die de machtspositie van de Verenigde Staten boven elke twijfel verheft en pogingen om deze normen te trotseren afschrikt. Hegemonie betekent aanwezigheid, in de vorm van Amerikaanse legerbases in de strategisch cruciale gebieden in de islamitische wereld. In het perspectief van onze geschiedenis markeert de War on Terror de laatste fase van een driehonderd jaar durende expansie.

Deze poging om de islam te pacificeren is gestrand in Irak. Door de volhardendheid van de regering-Bush om de levenswijze van de Irakezen te willen veranderen zijn we nu in een moeras beland. Op het ogenblik wordt het hele apparaat op het gebied van het buitenlands beleid in beslag genomen door de vraag hoe we nog iets positiefs kunnen maken van het debacle in Irak. De tweede vraag die opdoemt, is welke gevolgen de gebeurtenissen in Irak zullen hebben voor de algehele oorlog tegen het terrorisme. Met zijn vertrouwen dat het allemaal weer goed komt, geeft Bush aan dat historici uiteindelijk alle controverses rond zijn beleid in Irak als niet veel meer dan een komma zullen beschouwen.

In plaats van het Amerikaanse optreden in Irak als een komma te zien, zouden we het moeten beschouwen als een vraagteken. De vraag die gesteld moet

worden, en die niet alleen betrekking heeft op de oorlog tegen het terrorisme maar daar ook boven uitstijgt, is de volgende: stellen de huidige inspanningen om 'de manier waarop zij leven te veranderen' de Amerikaanse manier van leven veilig, of brengen ze deze alleen maar meer in gevaar? Met andere woorden: zal een uitbreiding van de Amerikaanse heerschappij in het buitenland deze vrijheid waar we zo hoog van opgeven, vergroten? Of hebben we nu het punt bereikt waarop expansie slechts een manier is om het moment uit te stellen waarop we rekenschap moeten afleggen van de economische en culturele tegenstrijdigheden die zijn voortgekomen uit onze zoektocht naar vrijheid?

Als het voortbestaan van vrijheid in de vs afhangt van de pacificatie van de islamitische wereld, zoals aanhangers van de oude expansionistische traditie geloven, dan moet worden gezegd dat alle pogingen tot nu toe lachwekkend ontoereikend waren. Het veranderen van de manier waarop zij leven, vereist een ernst die tot nu toe bij de Amerikanen en hun leiders, de president inclusief, heeft ontbroken.

Als we van plan zijn om niet alleen Irak te transformeren, maar ook Syrië, Iran, Pakistan, Egypte en Saudi-Arabië, dan kunnen we maar beter ophouden onszelf voor de gek te houden door te denken dat de beoogde begunstigden van onze bijstand ons met open armen zullen ontvangen. Waarom zouden we ons een rad voor ogen draaien met verklaringen van rechtvaardigheid die door weinig anderen worden geloofd? Het is beter om te

onderkennen dat we eigenlijk betrokken zijn bij een poging om de wereld veilig te stellen voor onze economie en open te stellen voor onze culturele stormloop. Als we dit inzien, dan voorkomen we dat we worden verrast door de heftigheid van het verzet dat ons wacht wanneer we de zogenaamde vrijheidsagenda van Bush er in de hele islamitische wereld doordrukken.

Een dergelijke operatie houdt mobilisatie, toewijding en offers in. De nationale prioriteiten zullen opnieuw moeten worden vastgesteld zodat de voorwaarden voor de overwinning op de eerste plaats komen. Er zullen meer middelen nodig zijn om aan de snel uitdijende eisen van 'nationale veiligheid' tegemoet te komen. We zullen veel meer soldaten moeten rekruteren. Een serieuze poging om de islamitische wereld te pacificeren betekent dat het beleid van de Verenigde Staten blijvend wordt gemilitariseerd. Het is bijna onvermijdelijk dat hierdoor de macht nog meer in de handen van een 'keizerlijke' president komt te liggen.

Dit is het programma van de 'sneller, alsjeblieft'-ideologen die erop gebrand zijn dat de reikwijdte van de militaire acties van de Verenigde Staten wordt vergroot. Om de legendarische revolutionair Ernesto 'Che' Guevara te parafaseren: het is een programma dat vraagt om 'één, twee, veel Iraks', een programma dat ondertussen het oordeel negeert dat door Irak zelf is uitgesproken. De waarheid is namelijk dat de gebeurtenissen daar duidelijk de zeer reële grenzen van de harde Amerikaanse macht, financiële reserves en

wilskracht hebben blootgelegd. De staatskolos heeft zijn kruik verschoten.

Via nog meer expansie een uitweg zoeken uit deze impasse zal leiden tot het faillissement en de ontmanteling van wat nog over is van de Amerikaanse republiek. Het ware pragmatisme – en het begin van wijsheid – ligt hierin besloten: minder aandacht schenken aan 'de manier waarop zij leven' en meer aan de manier waarop wijzelf leven. Uiteindelijk bepaalt de toestand binnen de Amerikaanse maatschappij het vooruitzicht op Amerikaanse vrijheid. Zoals Randolph Bourne, een progressieve schrijver en intellectueel die zich verzette tegen Amerikaanse deelname aan de Eerste Wereldoorlog, bijna een eeuw geleden al vaststelde, kan ware vrede thuis alleen voortbestaan als we ons allereerst bezighouden met 'het onderhoud van onze eigen tuin'.

Dit betekent niet dat we ons in isolationisme moeten terugtrekken, hoewel neoconservatieve en neo-progressieve voorstanders van de wereldwijde oorlog tegen het terrorisme dit meteen als argument zullen gebruiken. Laten we vooral ons uiterste best doen diegenen op te sporen die ons op 11 september 2001 hebben aangevallen, om te beginnen met Osama bin Laden, die nog steeds vrij rondloopt. Maar laten we voor eens en altijd al die pretenties laten varen over een 'onmisbare natie' die als opdracht heeft om een 'heilzame wereldwijde hegemonie' uit te oefenen op dit buitengewoon geschikte moment van 'unipolariteit'. Deze narcistische en misleidende aanspraken – bron van de

aanmatigende verklaringen die Bush vanaf september 2001 heeft afgelegd – hebben al te lang onze discussies over het buitenlandse beleid vervuild, en daardoor verhinderd dat we onszelf konden zien zoals we werkelijk zijn.

Het onderhoud van onze eigen tuin begint met onszelf onder de loep nemen. Nadenkende critici roepen al decennialang op tot juist zo'n kritische zelfbeschouwing. Een van de eerste kanaries die het aandurfden om de instortende mijnschacht van de Amerikaanse cultuur binnen te vliegen¹¹, was de schrijfster Flannery O'Connor. 'Als je in deze tijd leeft,' merkte ze een halve eeuw geleden op, 'dan adem je nihilisme in.'

O'Connor stelde de juiste diagnose van de ziekte, en andere waarnemers getuigden van de implicaties ervan. De schrijver Walker Percy vroeg zich af of vrijheid Amerikaanse stijl niet gewoonweg 'het laatste en onvervreembare bezit in een zieke maatschappij' aan het worden was. De literaire historicus Christopher Lasch gaf af op de 'ideologie van de vooruitgang' die gemanipuleerd werd door elites die slechts minachting koesteren voor de etnische, sociale en religieuze tradities die zo'n belangrijke plaats innemen in het leven van het gewone volk. Lasch voorzag een ophanden zijnde 'donkere nacht van de ziel'. Vanuit dit perspectief ontwaarde de Amerikaanse schrijver Robert Nisbet¹² de intrede van 'een tijdperk van het halfduister', gekenmerkt door 'een ondertoon van cultureel verval, afbrokkelende instituties [...] en een altijd weer

toenemende centralisatie – en militarisatie – van de macht'. In zo'n tijdperk, zo waarschuwde Nisbet, 'vervallen de representatieve en progressieve instituties van het openbaar bestuur steeds meer in de politieke patronen van een keizerrijk [...] Boven alles hangt de schim van oorlog.' Paus Johannes Paulus II overtrof hen allemaal toen hij, in een boodschap die overduidelijk aan de Amerikanen was gericht, scherp waarschuwde dat een democratie die geen waarden meer heeft, 'makkelijk afglijdt naar een nauwelijks verhuld totalitarisme'.

De door onszelf veroorzaakte verwarring over vrijheid, weerspiegeld in onze verdorven cultuur en ontregelde economie, vergroot onze ontvankelijkheid voor deze totalitaire verleiding, vooral nu ons besef van de gevaren die het vertegenwoordigt sterk is verminderd. Ontsnappen aan haar klauwen zal meer vereisen dan presidenten die clichés opdreunen over Amerika's historische missie, terwijl ze ondertussen kruistochten in gang zetten tegen door olie rijk geworden tirannen aan de andere kant van de wereld. We bevinden ons nu in een lastige situatie en wapens (die zijn al volledig ingezet) noch rijkdom (die is al bijna verbruikt) kunnen ons daaruit redden. Ons corrupte tijdperk vereist een reformatie.

Het verwerpen of in elk geval afstand nemen van de misleidende ideeën over vrijheid waaraan de Amerikanen de laatste tijd ten prooi zijn gevallen, is zeker een grote opgave. In vergelijking tot de megalomanie van

degenen die onder het mom van ‘het uitroeien van de tirannie’ eigenlijk de hele islamitische wereld opnieuw willen inrichten, is de wederopbouw van onze eigen cultuur echter een zeer bescheiden doel. Uiteindelijk is, zoals journalist en commentator William Pfaff opmerkte, ‘het enige dat we opnieuw kunnen maken onszelf’.

En wie weet? Mochten we, als gevolg van een dergelijke ‘reformatie’, inderdaad ons leven weer inrichten in overeenstemming met de door ons beleden idealen en het Amerikaanse begrip van vrijheid weer iets van het respect teruggeven dat het vroeger afdwong, dan zouden we het misschien waard worden om, op een bescheiden manier, als voorbeeld te gaan gelden.

NOTEN

- 1 Oorspronkelijk door Alexis de Tocqueville gemunte term om de vs aan te duiden als een bijzonder land, kwalitatief verschillend van alle andere landen. Vgl. S.M. Lipset, *American Exceptionalism. A Double-Edged Sword*, New York/Londen 1996.
- 2 Oorspronkelijke Amerikanen, ook wel bekend onder de politiek minder correcte term Indianen.
- 3 Deze term verwijst naar het tijdperk vanaf halverwege de negentiende eeuw (de Eerste Opiumoorlog) tot aan het uitroepen van de Volksrepubliek China in 1949.
- 4 ‘The existence of an area of free land, its continuous recession, and the advance of American settlement westward explain American development.’ Met deze opvatting legde Frederick J. Turner de basis voor zijn ‘frontier thesis’, die nog steeds de interpretatie van de Amerikaanse geschiedenis beïnvloedt.
- 5 Martha Bayles’ klaagt in *Hole in Our Soul: The Loss of Beauty and Meaning in American Popular Music*, New York/Toronto 1994 de ontwikkeling van de pop-muziek in de afgelopen decennia aan. Zij meent dat deze nog maar weinig met gevoel of cultuur te maken heeft en een teken is van een perverse vorm van modernisme.
- 6 De *Bill of Rights* vormen de eerste tien Amendments van de Amerikaanse Grondwet en hebben betrekking op de garantie van individuele vrijheidsrechten.
- 7 Gary Cross, *An All-Consuming Century: Why Commercialism won in Modern America*, New York 2000.
- 8 Verwijzing naar het lied van Janis Joplin: *Freedom is Just Another Word for Nothing Left to Lose*.
- 9 *Black Friday*, de dag na *Thanksgiving* en de officiële opening van het kerstseizoen, waarna het grote kopen begint.
- 10 Charles S. Maier, *Among Empires. American Ascendancy and its Predecessors*, Cambridge (Mass.) 2006
- 11 Deze uitdrukking verwijst naar de gewoonte van mijnwerkers om kanaries mee te nemen onder de grond en hen tunnels in te sturen om te kijken of er gas zat. Als de kanarie die de mijnwerkers voorging overleefde, dan was het veilig en volgde de rest van de groep pas.

Personalia

Andrew J. Bacevich is hoogleraar geschiedenis en internationale betrekkingen aan Boston University. Na zijn studie aan de US Military Academy behaalde hij vervolgens zijn Ph.D. in Amerikaanse geschiedenis van de diplomatie in Princeton. Zijn meest recente boek is *The New American Militarism: How Americans are Seduced by War*.

Dean Baker is econoom en mede-directeur van het Center for Economic and Policy Research. Hij is auteur van een groot aantal boeken en artikelen, waaronder *The United States Since 1980* (Cambridge University Press), *The Conservative Nanny State: How the Wealthy Use the Government to Stay Rich and Get Richer* (verkrijgbaar op www.conservativenannystate.org) en *Social Security: The Phony Crisis* (University of Chicago Press). Hij heeft een Ph.D. in Economie van Michigan University.

Gary Gerstle is historicus. In zijn werk richt hij zich vooral op vraagstukken van immigratie en Amerikaanse politiek in de twintigste eeuw. Van zijn hand verschenen *American Crucible: Race and Nation in the*

Twentieth Century (2001), winnaar van de 2001 Saloutos Award voor de uitnemende geschiedschrijving op het gebied van immigratie en etniciteit, *Ruling America: A History of Wealth and Power in a Democracy* (2005) en *The Rise and Fall of the New Deal Order, 1930-1980* (1989). In mei 2007 getuigde Gerstle voor de Immigration Subcommittee van de House of Representatives Judiciary Committee in Washington, DC Hij is James Stahlman Professor of History aan de Vanderbilt University.

Todd Gitlin is hoogleraar journalistiek en sociologie en leidt het Ph.D.-programma Communicatie aan Columbia University. Hij studeerde wiskunde, politieke wetenschappen en sociologie. Hij is de auteur van twaalf boeken waaronder *The Whole World Is Watching*, *The Sixties: Years of Hope, Days of Rage*, *The Twilight of Common Dreams*, *The Intellectuals and the Flag* en de met prijzen bekroonde roman *Sacrifice*. Zijn meest recente boek is *The Bulldozer and the Big Tent: Blind Republicans, Lame Democrats, and the Recovery of American Ideals*.

Michael Kazin is hoogleraar geschiedenis aan de Georgetown University in Washington DC. Over de politiek en sociale bewegingen in de Verenigde Staten schreef hij in *The Populist Persuasion: An American History*, *A Godly Hero: The Life of William Jennings Bryan* en, samen met Maurice Isserman, *America Divided: The Civil War of the 1960s*. Hij schrijft regelmatig voor progressieve tijdschriften. In 1996 was hij de John Adams Professor van Amerikanistiek aan de Universiteit Utrecht.

Ezra Klein schrijft voor het blad *The American Prospect*, waar hij zich met name richt op sociaal beleid, gezondheidszorg en politiek en verkiezingen. Recente publicaties zijn onder meer: 'The Health of Nations', een vergelijking van gezondheidszorgstelsels in verschillende landen, 'Reborn to Run', een profiel van Al Gore, en 'Rise of the Republicrats', een artikel over de krachten die aandringen op meer regeringsinvloed op de Amerikaanse economie. Klein is tevens vaste gast bij het programma *Hardball* van de zender MSNBC en schrijft op-ed columns voor *The Los Angeles Times*.

Nelson Lichtenstein is directeur van het Center for the Study of Work, Labor and Democracy aan de University of California, Santa Barbara, waaraan hij als hoogleraar geschiedenis verbonden is. Hij is de (co-)auteur van talrijke boeken, waaronder *State of the Union: A Century of American Labor* (2002), *American*

Capitalism: Social Thought and Political Economy in the 20th Century (2006) en *Wal-Mart: The Face of Twenty-First-Century Capitalism* (2006). Hij becommentarieert regelmatig actuele onderwerpen in *Dissent* en *The Los Angeles Times* en voltooit nu een geschiedschrijving van Wal-Mart, de grootste onderneming ter wereld.

Andrew Rich is als politicoloog verbonden aan het City College of New York en het CUNY Graduate Center. Hij leidt bovendien onderzoeksprogramma's aan het Colin Powell Center for Policy Studies van het CCNY. Hij schreef *Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise* (2004), een boek over de rol van denktanks in de Amerikaanse politiek. Rich publiceerde tal van artikelen over denktanks, belangengroepen, de rol van financiers en de rol van deskundigen en ideeën bij beleidsvormingsprocessen in de vs. Hij werkte als adviseur voor de Democracy Alliance, Ford Foundation, Open Society Institute, Pew Charitable Trusts, Public Policy Institute of California en de Stoneman Family Foundation. Rich studeerde politieke wetenschappen aan Yale University.

Amy Sullivan heeft als redacteur bij *Time* de leiding over de politieke verslaggeving en de peilingen die het tijdschrift uitvoert. Haar boek over Democraten en religie, *The Party Faithful: How Democrats Can Close the God Gap*, zal in februari 2008 verschijnen bij Scribner.

Ze publiceert in *The Los Angeles Times*, *The New Republic*, *The New York Times* en *The Washington Post*, en maakte deel uit van *The Best Political Writing 2006*. Ze is vaak te gast bij talkshows op radio en televisie. Eerder was Sullivan redacteur van de *Washington Monthly* en hoofdredacteur van *Pew Forum on Religion and Public Life*. Ze heeft gestudeerd aan Michigan University en Harvard Divinity School.

Matthew Yglesias is Associate Editor van *The Atlantic Monthly Magazine* in Washington DC. Zijn eerste

werk, *Heads in the Sand*, over de buitenlandse politiek van na 11 september 2001, versijnt binnenkort bij John Wiley and Sons. Voordat hij bij *The Atlantic* kwam, was hij vaste schrijver voor *The American Prospect* en Associate Editor bij TPM Media. Hij studeerde filosofie aan Harvard University, waar hij redacteur was van *The Harvard Independent*, een wekelijks nieuws- en opinietijdschrift.

Teake Zuidema is een Nederlandse fotograaf en journalist die sedert 1994 in Pittsburgh woont en werkt.

Personenregister

- Adams, John 20, 174
Ailes, Robert 132
Aitken, Steven 38
Albright, Madeleine 49
Allen, George 142, 143
Ashcroft, John 23
- Beck, Glenn 133
Bennett, William 133
Berger, Sandy 49
Berman, Rick 150
Bernstein, Carl 138
Bessemer, Henry 107
Bin Laden, Osama 42, 44, 161, 170
Blake, Mariah 131, 146
Blankenhorn, Herbert 155, 156
Boehlert, Eric 134, 146, 147
Boot, Max 50, 51
Brown, Sherrod 36
Buckley, William F. 132, 164
Burke, Edmund 157, 165
Bush, George H.W. 9, 10, 40
Bush, George W. *passim*
- Campbell, Kurt 52
Cantril, Hadley 32
Cardin, Ben 36
Carnegie, Andrew 98
Carter, Jimmy 9, 39, 90-92
Casey, Bob 96
Castro, Fidel 150
- Chambers, Whittaker 28
Cheney, Dick 94
Chomsky, Noam 42
Clinton, Bill 8, 12-15, 23-31, 37, 41, 47, 62, 64, 92, 134, 139, 140, 141, 154
Clinton, Hillary 9, 10, 40, 49, 51, 52, 93, 96
Coffin, William Sloane 83
Cohn, Jonathan 46
Corddry, Rob 139
Coughlin, Charles 132
Cross, Gary 166, 172
- Daniels, Mitch 34
Day, Dorothy 83
Dean, Howard 37, 46-48
DeLay, Tom 93
Dew-Becker, Ian 26, 38
Dionne, Eugene J. (EJ) 31, 32, 97
Dobson, James 84, 131
Donohue, Phil 45
Dudley, Susan 38
Dukakis, Michael 91
- Edwards, John 8, 15, 37, 49-52
Ehrenreich, Barbara 12
Eisenhower, Dwight D. 39
- Falwell, Jerry 85, 86
Fischer, Bobby 42
Ford, Harold 36
Frank, Barney 153

Frank, Thomas 92, 93, 97
 Free, Lloyd 32
 Frick, Henry Clay 98
 Friedan, Betty 165
 Frum, David 27

Galbraith, John Kenneth 13, 22, 32
 Gecan, Mike 93, 97
 Gingrich, Newt 29, 31, 32, 38
 Giuliani, Rudy 52
 Gladden, Washington 85, 92
 Gorbatsjov, Michail 40
 Gordon, Robert 26, 38
 Gore, Al 47, 95, 151, 174
 Gore, Tipper 93
 Graham, Billy 90, 91
 Graham, John 22, 23, 38
 Greenberg, Stan 31
 Guevara, Ernesto 'Che' 170

Hacker, Jacob 12, 70
 Halberstam, David 138
 Harris, John F. 139, 142, 147
 Hart, Gary 37
 Hersh, Seymour 138
 Heschel, Abraham Joshua 87
 Hightower, Jim 133
 Hitler, Adolf 41, 162
 Holbrooke, Richard 45, 49
 Hussein, Saddam 40, 44, 47, 140

Jefferson, Thomas 162, 164, 166, 168
 Jefferson, William 139
 Johannes Paulus II 171
 Johnson, Lyndon B. 9, 39, 138
 Joplin, Janis 172
 Judis, John B. 40

Kagan, Frederick 44, 45
 Kaine, Tim 96

Kennedy, Edward 121
 Kennedy, John F. 39, 86, 88, 91, 97, 122, 125, 146
 Kerry, John 48, 49, 83, 91, 94-96, 130, 134-138
 Kim Jong-il 150
 King, Martin Luther 17, 83, 87, 164
 Krauthammer, Charles 43

La Follette Jr., Robert 155
 La Follette Sr., Robert Marion 161
 Lasch, Christopher 171
 Ledeen, Michael 43
 Lemay, Curtis 165
 Lewinsky, Monica 10, 140
 Lieberman, Joe 47, 51
 Limbaugh, Rush 131-133, 136, 138
 Lincoln, Abraham 161

Madonna (eig. Madonne Louise Ciccone) 166
 Mapplethorpe, Robert 166
 Marcus, Ruth 97
 McCain, John 121, 122, 125
 McKinley, William 161
 Miers, Harriet 87
 Miller, George 155
 Miller, Judith 139
 Mitterrand, François 40
 Murdoch, Rupert 131-134, 141, 146
 Murrow, Edward R. 17

Nelson, Nill 51
 Niebuhr, Reinhold 83, 163
 Niskanen, William 34
 Nixon, Richard M. 8, 39, 138, 162
 Norquist, Grover 33, 34
 Nunn, Sam 46, 47

O'Conner, Flannery 171
 O'Hanlon, Michael 52
 O'Neill, John 137
 Obama, Barack 8, 37, 49, 51, 52, 96

Packer, George 12
Parker, Richard 88
Percy, Walker 171
Perot, Ross 30, 31
Perry, Rick 34, 97
Pfaff, William 172
Podesta, John 24
Polk, James K. 162
Pollack, Kenneth 45
Portman, Rob 25
Potter, David 163
Powell, Colin 47, 174

Rafshoon, Jerry 91
Rand, Ayn 28
Rather, Dan 133
Raynor, Bruce 150, 151, 158
Reagan, Ronald 8-10, 26, 54, 66, 92, 121, 132, 147, 149
Reed, Jack 51
Reed, Ralph 84
Robertson, Pat 84, 86, 89
Roosevelt, Franklin D. 153, 155, 162
Roosevelt, Theodore 160
Rose, Charlie 89
Rove, Karl 130, 136, 146
Roy, Arundhati 42
Rumsfeld, Donald 168
Russert, Tim 89
Salazar, Ken 51
Schaller, Tom 36

Schiavo, Terry 93
Schweitzer, Brian 145
Slater, Wayne 136, 137, 146
Sontag, Susan 41, 42
Stewart, Jon 89
Stockhausen, Karlheinz 42
Sullivan, William 42

Tacitus 163
Tapper, Jake 137
Teixeira, Ruy 40
Thucydides 163
Tocqueville, Alexis de 16, 152, 172
Tomasky, Michael 24, 134, 146
Truman, Harry S. 9
Turner, Frederick J. 163, 172
Twain, Mark 161

Wagner, Robert 153-155
Waldman, Amy 87, 97, 146
Waldman, Paul 46
Wallis, Jim 89, 97
Webb, Jim 36
Whitehouse, Sheldon 36
Wilson, Woodrow 161
Winthrop, John 160
Woodward, Bob 138, 139
Wurtzel, Elizabeth 42

Zinn, Howard 42

ISBN 978 90 5330 589 8
NUR 697

© 2007 Wiardi Beckman Stichting

KOPIJREDACTIE
Sjoerd de Jong

OMSLAGFOTO
Pittsburgh werd Steel City door de aanwezigheid van ijzererts en steenkool op een plaats waar twee rivieren een nieuwe rivier vormen. De staalarbeiders gebruikten vroeger de rode tandradbaan om van hun huizen naar de staalfabrieken af te dalen. Nu is het een toeristische attractie. © FOTO TEAKE ZUIDEMA

BOEKVERZORGING
MMS Grafisch Werk

DRUK
Haasbeek, Alphen a/d Rijn

www.wbs.nl
www.metsenschilt.com